मौन्य ॥ नासाग्रीं लोचन ॥ लक्षीत असे ॥ १६४ ॥ ब्रह्मनिष्ठ निरंतरीं ॥ वनामार्जी तप करी ॥ एक चरणांगुष्ठावरी ॥ करी निद्रा ॥ १६५ ॥ ऐसा ब्रह्मयोगी निरंतरीं ॥ वनामार्जी तप करी ॥ व्यास घरीं चिंता करी ॥ शुक देवाची ॥ १६६ ॥ यावरी प्रार्थीतो इंद्रासी ॥ येरे नाभिकार दिधला तयासी ॥ मग तप ढळावयासी ॥ इंद्रें रचिला उपाय ॥ १६७ ॥ इंद्रानें रंभेसी केला हाकार ॥ तंव ते पावली सत्वर ॥ जियेचा महा थरार ॥ तापसीयांसी ॥ १६८ ॥ तिनें नमिला इंद्रराज ॥ ह्मणे कांजी पाचारिलें मज ॥ जें असेल योजिलें काज ॥ तें सांगा स्वामिया ॥ १६९ ॥ तीतें सांगे इंद्रराव ॥ निर्भय तप करीतसे शुकदेव ॥ त्याच्या तपाचा करावा क्षय ॥ त्वां जाउनी ॥ १७० ॥ तंव बोलली ते सुंदरी ॥ विडा दीजे माझे करीं ॥ आतां शुकदेव सत्वरी ॥ आणिन मी तुह्मापुढें ॥ १७१ ॥ इंद्र ह्मणे गे सुंदरी ॥ शुका आणसी जरी ॥ तरी तुज अमरपुरीं ॥ मानवती जन ॥ १७२ ॥ मग तियेसी विडा दिधला ॥ रंभेनें शिरीं वंदिला ॥ मग शृंगार केला ॥ नाना परीचा ॥ १७३ ॥ अंग तियेचें पातळ ॥ गौरवर्ण विशाळ भाळ ॥ नेत्र जैसे अंबुजदळ ॥ चंपक वर्ण तियेचा ॥ १७४ ॥ कांसे कासुनिया वीरगुंठी ॥ बरवी वेणी रुळे पृष्ठीं ॥ कटि सामावे मुष्टीं ॥ तये रंभेची ॥ १७५ ॥ बाहु दंड सरळा ॥ बरवी शोभे मेखळा ॥ कांसे कासिला पिंवळा ॥ पीतांबर ॥ १७६ ॥ आंगीं सुवास कस्तुरीची उटी ॥ मुक्तमाळा रुळे कंठीं ॥ टिळा केशराचा ललाटीं ॥ तये रंभेचे ॥ १७७ ॥ हातीं रत्नजडीत कंकणें ॥ गळा नवरत्नांचीं भूषणें ॥ व्यंकट दृष्टि पाहणें ॥ अळूमाळ ॥ १७८ ॥ कानीं तानीवडे जडीत ॥ सांखळ्या नाग मिरवत ॥ भोंवऱ्या शोभिवंत ॥ हिरे जडिले ॥ १७९ ॥ माथा मोतियाची जाळी ॥ दोहींकडे शोभे हसळी ॥ तेज झळके गंडस्थळीं ॥ मिरवे रंभा ॥ १८० ॥ सुवर्ण कनकाची झारी ॥ हातीं मिरवे सुंदरी ॥ परम चतुर मनोहरी ॥ कामरूपा ॥ १८१ ॥ नाकीं जडित मुक्ताफळ ॥ तेज मिरवे सुढाळ ॥ मुखीं शोभे तांबूल ॥ तेरा गुणांचा ॥ १८२ ॥ दंतपंक्ति तेज देखा ॥ सांची चंद्रासारखी शुभ्रता ॥ हिरे जडिले मुखा ॥ रंभेचिया ॥ १८३ ॥ अति सुंदर पुष्प जाती ॥ चंपकें बकुलें शेवंती ॥ तयावरी मिरवे सोनकेतकी ॥ आणिक मोगरी ॥ १८४ ॥ करीं चंदनाची उटी ॥ अंगीं कंचुकी गोमटी ॥ तयावरी मिरवे पत्रवेटी ॥ चंपकाचे पानांची ॥ १८५ ॥ चरणीं बांक्या ब्रिदरू ॥ अंदुवाचा गजरु ॥ अंगीं तारुण्याचा भरु ॥ अनुपम्य

॥१८६॥ चाले डोले हस्तिनी गति ॥ विद्युल्लतेप्रमाणें नेत्र लवती॥ तयासी देखोनी गिरजा पति ॥ भूलो शके ॥ १८७ ॥ ऐसी ते महा खेचरी ॥ निघाली झडकरी ॥ सिंधु वना माझारीं ॥ प्रवेशली ॥ १८८॥ तये वनीं वृक्ष खजुरी पोफळी ॥ फणस महाळुंगी नारळी ॥ आणि द्राक्ष मंडप स्थळोस्थळीं ॥ डुल्लताती ॥१८९॥ गगनचुंबित ताड ॥ आम्रवृक्ष जांभुळी उदंड ॥ केळीं जांभ अंजिर रगड ॥ बागशाई॥१९०॥ मालती आणि शेवंती ॥ पाडाळा जाई अनंत जाती ॥ तया वनीं केतकी शोभती ॥ आणिक बहु पुष्पलता ॥ १९१ ॥ तया वनीं जाळीं ॥ रंभा वृक्ष न्याहाळी ॥ आणि सिंह शार्दूळ तये स्थळीं ॥ गर्जना करिती ॥ १९२ ॥ तेथें गाई म्हैशींचे थवे ॥ तृणें भक्षिती बरवें ॥ अवघ्याशीं शुकदेवें ॥ ज्ञान उपदेशिलें ॥ १९३ ॥ पशुपक्षी होऊनि एकरूप ॥ उदक पिती सांडुनी विकल्प ॥ परम तयातें सुख ॥ क्रीडा करितां ॥ १९४ ॥ मूषक मांजरें एकेठायीं ॥ नकुळा सर्पा वैर नाहीं ॥ अवघीयांचे ठायीं ॥ हरीचें प्रेम ॥ १९५ ॥ ऐसी ते वनस्थळीं ॥ रंभा दृष्टि न्याहाळी ॥ मग पावली जवळी ॥ शुकदेवाश्रमीं ॥ १९६ ॥ डावे घालून शुक आसनास ॥ पूर्वद्वारीं करी प्रवेश ॥ सन्मुख देखे योगिराजास॥ ती रंभा ॥ १९७ ॥ लक्ष लाविलेंसे ऊर्ध्व दृष्टी ॥ स्वयंभ असे कासोटी ॥ सर्वांगीं शोभे उटी ॥ यज्ञ विभूतीची ॥ १९८ ॥ तंव लावण्य खेचरी ॥ आपुले मनीं विचार करी ॥ नेत्र हा उघडील जरी ॥ तरी मी थोर दैवाची ॥ १९९ ॥ आनंदें घातली कास ॥ गायन आरंभी सुरस ॥ सप्तस्वर केदारास ॥ आळवी रंभा ॥ २०० ॥ नृत्य करावया उठली ॥ नाना भाव करिती जाहली ॥ परी शुकाची नाहीं विसर्जली ॥ योगमुद्रा ॥ २०१ ॥ आलाप करी सुंदरी ॥ नाना प्रबंध कुसरी ॥ तंव योगीयाची झाली पुरी॥ ध्यानमुद्रा ॥ २०२ ॥ शुकाने नेत्र उघडिले ॥ रंभेसी पुढें देखिलें॥ येरीनें कर जोडिले ॥ केलें नमन ॥ २०३ ॥ शुकें नमस्कारिली खेचरी ॥ बैसविली गुंफे माझारीं ॥ येरी देखोनी हास्य करी ॥ सुमनें मुखीं उपजती ॥ २०४ ॥ रंभा व्यंकट दृष्टि पाहे ॥ हावभाव दाविताहे ॥ मंजुळ स्वर गाये ॥ सानुराग ॥ २०५ ॥ तारुण्याचेनि भरें ॥ हावभाव दावी भृकुटी भारें ॥ तव शुकदेव ह्मणे सुंदरे ॥ हरिचरित्र गाइजे ॥ २०६ ॥ मागें तप करितां चंद्रमौळी ॥ तंव ऐसीच एक प्रवेशली ॥ तयाची समाधि लागली ॥ कामबुद्धि ॥ २०७ ॥ रुक्मांगद नृपवरा ॥ मोहोनी घाली मंदिरा ॥ वे माराविती जाहली कुमरा ॥ धर्मांगदा ॥ २०८ ॥ तैसी रंभा वना [illegible]

टली ॥ इंद्रायें पाठविली ॥ काय करील हे माउली ॥ तें सुचेना ॥ २०९ ॥ इयेचेनें काय होईल ॥ शुकाचें तप अढळ ॥ कां कष्टविली अंबा केवळ ॥ वेदव्यासें ॥ २१० ॥ शुक ह्मणे विचारू ईयेसी ॥ ह्मणे तूं आससी कवणे देशीं ॥ कीं देवकन्या ह्मणविसी ॥ कीं मानवीन ॥ २११ ॥ कीं या वनीं वनदेवता ॥ कीं योगिनी तूं तत्वता ॥ तूं सिद्ध आहेस माता ॥ खेचरीये ॥ २१२ ॥ तुझें नाम काय ॥ कवण बापमाय ॥ कवण ठायीं आहे ॥ आश्रम तुझा ॥ २१३ ॥ येथें यावया काय कारण ॥ काय अपेक्षित तुझें मन ॥ हें सकळ वर्तमान ॥ सांगे मज ॥ २१४ ॥ मग बोलली ती खेचरी ॥ मी देवकन्या निर्धारीं ॥ असे या वनाभीतरीं ॥ क्रीडा करीत ॥ २१५ ॥ आजि देखिली शुकाची मूर्ति ॥ मज आली करुणा चित्तीं ॥ तूं धाकुटा योग स्थिति ॥ कां कष्टसी ॥ २१६ ॥ तूं नेणसी तप प्रमाण ॥ कां वायांच कष्टविसी प्राण ॥ आंगीं असे तारुण्यपण ॥ सुंदर तूं ॥ २१७ ॥ तुझी मंद असे दशा ॥ दिससी लावण्य राजस ॥ मदना परिस सुरस ॥ सुकुमारा ॥ २१८ ॥ तप तुंवा आदरिलें ॥ तुज कवणें उपदेशिलें ॥ तुझें कार्य नासिलें ॥ सुखभोगाचें ॥ २१९ ॥ तप सांडी अमंगळ ॥ दोघें असों कुशळ ॥ बरवीं वस्त्रें सर्वकाळ ॥ शेजेवरी पांघरवीन ॥ २२० ॥ मस्तक तुझें विघरलें ॥ विभूतीनें आंग मळलें ॥ मी पुसीन करतळें ॥ सुकुमार वस्त्रें ॥ २२१ ॥ बरवें चंदन शीतळ ॥ सांत नाना परीमळ ॥ पुष्पांची शेज कुशळ ॥ निद्रेलागीं करीन ॥ २२२ ॥ चापा आणि शेवंती ॥ दवणा मरवा पुष्प जाती ॥ तितुक्या आर्पिन तुजप्रति ॥ सुगंदा कारणें ॥ २२३ ॥ याउपरि दह्याची वाटी ॥ अमृता ऐसी निकटी ॥ षड्रस पक्वान्नें गोमटीं ॥ वाढीन तुज ॥ २२४ ॥ कळीया जैशा मोगरीच्या ॥ तैसा भात उष्ण जिरेसाळीचा ॥ त्यावरी ओगर डाळीचा ॥ साजुक तूप वाढीन ॥ २२५ ॥ नाना परीचीं लोणचीं ॥ लिंबें आंवळे मिरची ॥ आणि कढी ताकाची ॥ जेवी रुचिकरें ॥ २२६ ॥ पुरीया फेणीया तेलवडे ॥ खाजीं गुरोळ्या मांडे ॥ देईन रुचिकर सांडगे ॥ मेथकुटें रायतीं ॥ २२७ ॥ उत्तम खांडवी साजिरी ॥ मृदुपणें अंतर बाहेरी ॥ घालोनी दूध साखरी ॥ अटवीन अमृता परीच ॥ २२८ ॥ सरवळे वोटवे कानवले ॥ थिजलें घृतीं तळिले ॥ माझे हातीं मिळविलें ॥ तुजकारणें सकुमारा ॥ २२९ ॥ आंब्याचे रस पिवळे ॥ परमामृताचे घेतले ॥ मधु मिश्रित वाढिले ॥ इच्छा पूर्ण होईल ॥ २३० ॥ ऐसी आरोगणा पाविजे ॥ मग स्वस्थानीं बैसिजे ॥ कर्पूरसहित विडा घेइजे ॥ मनोहर ॥ २३१ ॥ नाना

परीची वळवटी ॥ मुखीं बोटीं पडेल मिठी ॥ नाना पत्रशाखा सुभटी ॥ ताटाकाठीं वाढीन ॥ २३२ ॥ आलें सुरण बेळें ॥ भोंकर आणि मायमुळें ॥ दृष्टि देखिल्या जिव्हाळें ॥ अरोगणीं समयीं ॥ २३३ ॥ काकडें आणि करंदें ॥ वर भोंकरें आनंदें ॥ जेवितां वाढीन विनोदें ॥ योगीया तुज ॥ २३४ ॥ आंबे निंबुवांचीं लोणचीं ॥ राईतीं नाना परीचीं ॥ तुमचे जिव्हे रुची ॥ ग्रासोग्रासीं ॥ २३५ ॥ पापड आणि मिरंगुडे ॥ जेवितां रुचि वाढे ॥ आणिक कोल्हाळवडे ॥ ऐसी जेवण परी ॥ २३६ ॥ ऐसीं अरोगण कीजे ॥ कर्पूरविडा लवंगीं भक्षिजे ॥ कर्पुरासहित विडा घेईजे ॥ मनोहर ॥ २३७ ॥ माजघरां डोल्हारा बांधिला ॥ वरी चांदवा लाविला ॥ वर क्षीरोदक आथुरिला ॥ जरितारी ॥ २३८ ॥ तेथें सुखें निद्रा करी ॥ सेवा करिती चतुर्विध नारी ॥ मजहुनी सुंदरी ॥ लावण्यवतिका ॥ २३९ ॥ अंगनांसवें वसंता आतु ॥ खेळ खेळे समस्तु ॥ सकळ नारी सर्वे हेतु ॥ पूर्ण करी स्वानंदें ॥ २४० ॥ परिमळा नाहीं मिती ॥ आह्मां घरीं सर्व संपत्ती ॥ ऐसें सुख योगियामती ॥ नाहीं त्रिजगतीं जाणिजे ॥ २४१ ॥ आतां सांडी मनीची भ्रांती ॥ तप करोनी काय प्राप्ती ॥ संसार भोगी संपत्ती ॥ यासारिखें सुख नाहीं ॥ २४२ ॥ कोण तपाचा सौरसु ॥ कवणें तुज दिधला उपदेशु ॥ जे लाविती राखेसू ॥ ते भूत पिशाच जाणावे ॥ २४३ ॥ कवण तुज भेटला गुरु ॥ त्याचे वचनीं हरविसी संसारु ॥ तो माझे चित्तीं आहे शत्रु ॥ बहुत जन्मींचा ॥ २४४ ॥ तूं नेणसी बुद्धी ॥ तुझी भांबावली शुद्धी ॥ ठाकीत आली अवधी ॥ दैवगतीची ॥ २४५ ॥ तुज ज्ञान नाहीं धडपुडें ॥ कां हिंडतोसी वनझाडें ॥ तुझें मी फेडीन सर्व सांकडें ॥ क्षणामाजीं ॥ २४६ ॥ नेणसी तुज पडिली भूलिभ्रम ॥ आतां सांडी वनाश्रम ॥ बरा करी घराश्रम ॥ भोगी निजसुखवृत्ती ॥ २४७ ॥ ऐसें तप कोण करी ॥ जो सदाचा भिकारी ॥ मायबाप नाहीं संसारीं ॥ तो आदरीत ये भिक्षा ॥ २४८ ॥ ऐसा जो एकटा एकला ॥ शीत उष्ण पर्जन्यांत बैसला ॥ तयांचिया बोला ॥ लागूं नको ॥ २४९ ॥ माझें वचन ऐक आतां ॥ मी सांगतें हिता ॥ मज रंभेतुल्य वनिता ॥ आनायासें जोडते ॥ २५० ॥ मग बोलता झाला शुकदेव ॥ श्रोतीं देउनी चित्त ऐका प्रभाव ॥ रंभेचा फिटे अहंभाव ॥ ऐसें बोले व्याससुत ॥ २५१ ॥ मग वदला शुकदेव ॥ भला सांगसी प्रभाव ॥ शाहाणी चतुर तूं हो ॥ रंभिका ॥ २५२ ॥ तुजवरी कासया कोपावें ॥ आमचें दैव असेंचि बरवें ॥ जेवीं तव स्वामी आवे ॥

तें तूं बोलसी ॥ २५३ ॥ बहुत चतुर तूं होसी ॥ स्वामीकार्या झळकसी ॥ ऐसें पुनरपि कोणासी ॥ बोलूं नको ॥ २५४ ॥ येरी ह्मणे जी योगिया ॥ तुह्मी कोपलेती कवणें कार्या ॥ तें उत्तर स्वामीया ॥ जाणवीजे ॥ २५५ ॥ शुकदेवें कर जोडिले ॥ नमन करूनि बोलिले ॥ रंभे ऐक ह्मणितलें ॥ योगिरायें ॥ २५६ ॥ तूं बोलसी सुंदरी ॥ तें मज बाणांपरी ॥ खोचतसे उरीं ॥ मनीं माझे ॥ २५७ ॥ आतां परियेसी विनवणी ॥ तूं ओटोप आपली वाणी ॥ ऐसी भ्रष्ट बोलणीं ॥ मी कर्णीं नायके ॥ २५८ ॥ त्वां संसारु वाणिला ॥ तो म्यां बहुत जन्मीं भोगिला ॥ आतां ह्मणीं वीट आला ॥ मज तयाचा ॥ २५९ ॥ हे शरीरीं दुःख पाहे ॥ सुटण्यास नाहीं अन्य उपाय ॥ मग मी धरिले पाय ॥ श्रीकृष्ण देवाचे ॥ २६० ॥ आतां असो सर्व स्नेहो ॥ हरिस्मरणीं भाव राहो ॥ ऐसा मनींचा हावो ॥ धरिला म्यां ॥ २६१ ॥ आतां न सोडी हा मार्ग ॥ धरिला साधूचा संग ॥ न करी मी निश्चयभंग ॥ जाण रंभे ॥ २६२ ॥ मज नाहीं वस्त्राची चाड ॥ नग्न राहावें हेंचि गोड ॥ धनादि सुखाचें कोड ॥ मनीं आथीचना ॥ २६३ ॥ मी जन्मलों ते वेळां ॥ देवें कौपीन दिधला ॥ वस्त्राचा पांग फिटला ॥ जाण रंभे ॥ २६४ ॥ पाटाउ आणि सावळें ॥ तेणें मन माझें कंटाळलें ॥ स्वयंभ दिधलें गोपाळें ॥ जें न मिळे कदापि ॥ २६५ ॥ राम सकळ परिमळाचें भांडार ॥ विभूतीहुनी नाहीं थोर ॥ अंगीं चर्चितां सुकुमार ॥ दुर्गंधी नामे ॥ २६६ ॥ विभूति अंगीं चर्चिती ॥ तयासी जन मानिती ॥ शीवरूप त्या भाविती ॥ पूजा करिती मनोभावें ॥ २६७ ॥ विभूतीनें देव जाहले ॥ विभूति नाम विष्णु बोले ॥ विभूत लावितां पिसें गेलें ॥ विभूत भैरव ॥ २६८ ॥ तूं आणितेसी पुष्पजाती ॥ त्या सर्वेंची कोमती ॥ बरवें चर्म पशुपती ॥ पांघुरला आवडी ॥ २६९ ॥ अति सुरंग रातोत्पळें ॥ हरिचरणींचीं चरणकमळें ॥ तेंचि अति प्रेमळें ॥ जाण रंभे ॥ २७० ॥ ह्मणसी षड्रस भोजन ॥ तरी हरिचरणीं अमृतपान ॥ करोनी तृप्त जालें मन ॥ अमरत्व पावलें ॥ २७१ ॥ तेणें सर्व सुख लाधलें ॥ तृप्त होऊन राहिलें ॥ तें तुज अंतरलें ॥ बुद्धिमंदे ॥ २७२ ॥ आणिक लक्षी नारायण ॥ अपरमित त्याचें सदन ॥ रत्नकीलेचे मंचक पूर्ण ॥ तेथें शयन शुक योगी ॥ २७३ ॥ मुखीं रंगला श्रीरंग ॥ तो केवळ कर्पूर विडा सुरंग ॥ पिकदाणी धरिती मुख रंग ॥ तुज ऐशा वामांगीं ॥ २७४ ॥ इतुकें शुक वदला ॥ मग उगाची राहिला ॥ बोलाचा शब्द

सरला ॥ वदतसे रंभा यावरी ॥ २७५ ॥ मग ते ह्मणे रे बुद्धिहीना ॥ महा मूर्खा पुरुषत्वहीना ॥ स्त्रीसुख सोडोनी वनामरणां ॥ इच्छिलें त्वां ॥ २७६ ॥ मिथ्या तूं जन्मलासी ॥ वायां येथें कष्टसी ॥ तारुण्य व्यर्थ दवडिसी ॥ स्त्रीभोगाविणें ॥ २७७ ॥ भोगिजे द्वादश वरुषांची नारी ॥ षोडश वर्षाची सुंदरी ॥ गौर वर्णाचे परिकरी ॥ सुगंध युवती ॥ २७८ ॥ एकाहुनी एक साजिऱ्या ॥ चंद्रवदनी गोजिऱ्या ॥ माझियाहुनी सकुमाऱ्या ॥ मृगनयनी ॥ २७९ ॥ बोलो जाणती बरवें ॥ सेवा करिती मनोभावें ॥ जयांचा माज दृष्टि भावे ॥ पद्मिणि ऐशा ॥ २८० ॥ शुकें इतकें ऐकिलें ॥ मग प्रतिउत्तर बोलिलें ॥ तें ऐका तुह्मी वहिलें ॥ योगी जन ॥ २८१ ॥ शुक ह्मणे सत्य सत्य ॥ आह्मी एक पत्नी वृतस्थ ॥ रंभे दुर्जे बोलसी व्यर्थ ॥ सत्रावी भोगितो सुंदरी ॥ २८२ ॥ नारी सत्रावी भोगिजे ॥ हें सुख गुरुवचनीं लाहिजे ॥ तियेसंगें पाविजे ॥ मोक्ष सायुज्यता ॥ २८३ ॥ तिचे प्रसंगीं घर ॥ चुकूनी संसार येरझार ॥ ते नारी सुंदर मनोहर ॥ पुरोन उरली ॥ २८४ ॥ येरी तुह्मी नाशिवंत शरिरीं ॥ दुर्गंधी मळमूत्र अघोरी ॥ शरिरीं काम लक्ष खावरी ॥ ते सुंदरी नावडे ॥ २८५ ॥ तव रंभा ह्मणे अवधारी ॥ तुज कष्ट सदा संसारीं ॥ सुख नेणसी तिळभरी ॥ योगीया तूं ॥ २८६ ॥ कष्ट भोगी अष्टमा सिद्धी ॥ आमच्या घरीं नवनिधी ॥ हे कां नावडे तुज बुद्धी ॥ ओढवली असे ॥ २८७ ॥ सुख राज्य संपत्ति ॥ चारी पदार्थ असती ॥ धर्मकाम कर्म राज्य प्राप्ती ॥ यज्ञ भोगदान ॥ २८८ ॥ गाई ब्राह्मणांचें पाळण ॥ लोकांचें सांभाळण ॥ ये जा ह्मणती देशगुण ॥ ऐसें न सांडी मी सांगतें ॥ २८९ ॥ उपकार करिसी लोकां ॥ ओळखी पडेल मंडळिकां ॥ राजा सारिखे सुखा ॥ नसे जाणा ॥ २९० ॥ सकळ धर्म जोडिसी ॥ राया इंद्राते मानसी ॥ सर्व सुखभोग लाभ तुजसी ॥ मी नाचेन गायनीं ॥ २९१ ॥ मग शुक ह्मणे चतुरी ॥ तूं बोलसी वैखरी ॥ नावडे मज अंतरीं ॥ राज्यांतीं सुख नाहीं ॥ २९२ ॥ राज्यपद करितां ॥ पाप होतसे निभ्रांता ॥ महा दोष पावता ॥ वेळू नलगे ॥ २९३ ॥ राज्य करूनि नरक प्राप्ती ॥ ऐसा कोण करूनी तरला क्षिती ॥ सुकृतांच्या राशी नासती ॥ राज्य करूनी जाण पा ॥ २९४ ॥ राज्य करितां सरे धर्म ॥ राज्य करी घडे अधर्म ॥ राज्य करोनी पाविजे श्रम ॥ निभ्रांत जाणा ॥ २९५ ॥ अगे सुकृत जोडावें नानापरी ॥ तें हारवी राज्यांतरीं ॥ तें तूं नेणसी गे सुंदरी ॥ बुद्धिहीने ॥ २९६ ॥ ह्मणोनि धर्मासी जतन करावें ॥ सर्वसुख पदार्थ त्यजावे ॥ हरिचरण

सेवावे ॥ जन्मोजन्मीं ॥ २९७॥ जाण हरिश्चंद्रारायें आपण ॥ राज्य दिधलें ब्राह्मणां ॥ मुक्तपद निर्वाण ॥ धरिलें निरंतरीं ॥ २९८ ॥ पाहे पा राज्या-भीतरीं ॥ राज्य पृथ्वीचें करी ॥ तें तुजवाचोनि सुंदरी ॥ नेणें कांहीं ॥ २९९ ॥ राज्यें नव्हे चिरंजीवित्व जाणा ॥ ऐसें आलें माझिया मना ॥ यास्तव सांडुनी या वना ॥ निघतां झालों ॥ ३०० ॥ औट पाद भूमिका ॥ दिधली ब्राह्मणा एका ॥ सत्वा नढळे देखा ॥ ह्मणोनि पृष्टी ओढली ॥ ३०१ ॥ राज्यपद नको गे सुंदरी ॥ तूं नेणसी आमुची थोरी ॥ आह्मी जाण ब्रह्मचारी ॥ सुखी असों ॥ ३०२ ॥ तेंच राज्य अढळ असे ॥ तव रंभा ऐकोनि हांसे ॥ ह्मणे लागलें पिसें ॥ वायावीण ॥ ३०३ ॥ बरवें ठिक लेणें ॥ नाना अलंकार भूषणें ॥ यावरी शुकदेव ह्मणे ॥ हे वानू नको रंभे ॥ ३०४ ॥ तूं नेणसी माझे अलंकार ॥ किती लेणे अपार ॥ शंख चक्र याहुनि थोर ॥ काय असे ॥ ३०५ ॥ शृंगारिजे येणें शरिर ॥ शंख चक्र आम्हांसी पवित्र ॥ काय करमील लेणीं फार ॥ तीं आह्मां पाषाण ॥ ३०६ ॥ शृंगार मुद्रा जाण धन ॥ शरीरीं भार होय जेणें ॥ आह्मां त्यांसी काय कारण ॥ सांग तूं अंगने ॥ ३०७ ॥ संपत्ति जोडावी ह्मणसी ॥ तरीं करीन तपाच्या रासी ॥ ह्मणऊनिया सर्वांसी ॥ मज चाड नाहीं ॥ ३०८ ॥ तप धन कधींच न सरे ॥ सवेंच करितां उदंड उरे ॥ आह्मां हेंव धन पुरे ॥ लक्ष कोटी ॥ ३०९॥ एक मूर्ख असती ॥ अनंत द्रव्य मिळविती ॥ मग नेऊनिया पुरिती ॥ भूमिमाजीं ॥ ३१० ॥ माझें माझें ह्मणती मनी ॥ तेच करिती घोकणी ॥ तेणें कारणें फजीत होउनी ॥ जोडिलें धन ॥ ३११ ॥ पितापुत्र भांडणें ॥ स्त्रिये बाळकासी बोलणें ॥ तें जाय क्षणामाजीं जाण ॥ हानि होतां ॥ ३१२ ॥ या धनामाठीं कैसें करिती ॥ इष्ट मित्रामी दुःख देती ॥ विश्वास न मानिती ॥ प्राणिमात्रांचा ॥ ३१३ ॥ अग्नीपासोनि वांचे जरी ठेवा ॥ तरी राज उपद्रव घडे देवा ॥ नाहींतरी चोरांपासूनि हानि व्हावा ॥ ऐसें होय ॥ ३१४ ॥ ऐसें भलत्यापरि जतन करितां ॥ परि जाईगा निभ्रांता ॥ दुःख होई त्वरित्तां ॥ पाहे गे तूं सुंदरी ॥ ३१५ ॥ मग मनीं धरिती संताप ॥ ह्मणती द्रव्य गेलें आपोआप ॥ बहु जोडिलें पाप ॥ तें मेळवितां ॥ ३१६ ॥ मागें धर्म जरी करितों ॥ अथवा आपंगासी देतों ॥ अथवा अपत्यवर्गासी वेंचितों ॥ तरीं बरें होतें ॥ ३१७ ॥ ऐसी करितां चिंतनी ॥ रात्रंदिवस घोकणी ॥ ह्मणोनी तपाची सांठवणी ॥ कदांचि न

मरे ॥ ३१८ ॥ आतां तूं जाय गा येथुनी ॥ आह्मी ब्राह्मण निष्ठुर ज्ञानी ॥ मग बोलिली परतोनी ॥ रंभा त्यासी ॥ ३१९ ॥ अगा तूं शाहणा होसी ॥ पाहेवा माझिया रूपासी ॥ आलिये तुजपासी ॥ योगिराया ॥ ३२० ॥ केलें बहुत सायास ॥ आतां पाहे माझी वास ॥ पुरवावी माझी आस ॥ तुंवा शुकदेवा ॥ ३२१ ॥ तूं आहेसी शाहणा चतुर ॥ पाहे माझें स्वरूप शृंगार ॥ आतां होई कृपासागर ॥ ऋषिनंदना ॥ ३२२ ॥ तुंवा देख देखसी ॥ देखण्या बहुत पाहसी ॥ तरी मज ऐसी सरिसी ॥ निधान न सांपडेल ॥ ३२३ ॥ बरवें माझें लावण्य ॥ देवीं पाठविलें सगुण ॥ तुज जोडलें निधान ॥ आपोआप ये ठायीं ॥ ३२४ ॥ अगा तुझे तपा आलें फळ ॥ आतां तुज घालीन मी माळ ॥ पाहे पाहा भरुनी डोळे ॥ लावण्य रूप माझें ॥ ३२५ ॥ रूप स्वरूप सुंदरी ॥ शहाणी आहे सकुमारी ॥ मजहूनि मेजे ऐसी नारी ॥ आणिक नाही ॥ ३२६ ॥ काय वानू आपआपणा ॥ तूं तरी चतुरांचा राणा ॥ ऋतुसमयींच्या खुणा ॥ जाणसी तूं ॥ ३२७ ॥ अथवा नेणसी तरी सांगेन ॥ मज असे कोक शास्त्राचें ज्ञान ॥ अनुसरलिया मन ॥ तुज ज्ञान होईल ॥ ३२८ ॥ सोडोनियां लाज ॥ करितां ध्यान सहज ॥ तप हें काय भोज ॥ जोडलें तुज ॥ ३२९ ॥ जया राग नाहीं मनीं ॥ तया बोलती महाज्ञानी ॥ जेणें काम क्रोध क्षणीं ॥ जिंकिला असे ॥ ३३० ॥ मदन तोंडघसीं रिघाला ॥ काळ मरणें जितला ॥ तो वेळू न लागतां पातला ॥ स्वर्ग भुवनासी ॥ ३३१ ॥ देव पाहों लागले गगनीं ॥ अमर दाटले विमानीं ॥ बोलों आरंभिलें मग वचनीं ॥ योगिरायें ॥ ३३२ ॥ तूं भली वो शहाणी ॥ ह्मणत होतीसी योगिनी ॥ न इचकसी अझुनी ॥ मना माजीं ॥ ३३३ ॥ किती वाणिसी आपआपणा ॥ बोलसी ऋतुसमईच्या खुणा ॥ ऐसें अपूर्व दारुणा ॥ देखिलें असे ॥ ३३४ ॥ नवद्वारीं निरंतर ॥ सदा दुर्गंधी अपार ॥ वोखटें हे कलेवर ॥ वानूं नको रंभे ॥ ३३५ ॥ बाहेर बरवें शृंगारिजे ॥ आणि वस्त्रें अलंकार लेइजे ॥ दृष्टीं पाहतां देखिजे ॥ नर्क कोटि ॥ ३३६ ॥ शरीर मुळमूत्राचा मेळा ॥ अस्तिचर्माचा गुंडाळा ॥ मग तयासी नांवाथिला ॥ पिंड ऐसा ॥ ३३७ ॥ कृमि कीटकांचें घर ॥ सकळ दुर्गंधी अपार ॥ ऐसें हें असे शरीर ॥ नाशिवंत ॥ ३३८ ॥ घडीभरी न करितां क्षाळण ॥ तरी दुर्गंधीचा कल्होळ जाण ॥ ह्मणोनि केलें परिमळ स्नान ॥ शुद्धते लागी ॥ ३३९ ॥ ह्मणी तूं मुख वाखाणिसी ॥ तंव तें वाहात असे श्लेश्मासीं ॥ ऐसें विचारितां मानसीं ॥ पाहेपा रंभे ॥ ३४० ॥ शुकदेव ह्मणे वो सुंदरी ॥ अमृत कैसें

तव अधरीं ॥ विषय लहरीचे महापुरीं ॥ बुडालीसे कामिनी ॥ ३४१ ॥ डोळे ह्मणसी अतिरसाळ ॥ हें तों पापाचें आहे मूळ ॥ ह्मणउनीया काजळ लेईलें असे ॥ ३४२ ॥ तयाचें काळेपण न विटे ॥ कुंकुम नाहीं हो कधीं फिटे ॥ अंकितकरोनी विटे ॥ वानूं नको तूं रंभे ॥ ३४३ ॥ योगी संन्यासी निंदिजे ॥ तें बरवें नाहीं जाणिजे ॥ ह्मणून तुझें मुख लाजे ॥ काळें झालें ॥ ३४४ ॥ तपाचें बरवेंपण ॥ आह्मां नाहीं कारण ॥ ह्मणोनी कामबाण ॥ वानूं नको रंभे ॥ ३४५ ॥ मग या वचनावरी ॥ रंभा स्वदेह विदारी ॥ नखें घालुनी उदरीं ॥ चिरिती झाली ॥ ३४६ ॥ तेव्हां शुक ह्मणे निज-प्रती ॥ तूं शीण व्यर्थ करिसी ॥ कारण नाहीं मजसी ॥ तुझ्या उदराचें ॥ ३४७ ॥ पाहे पाहा ऋषिराया ॥ कैसी माझी निर्मळ काया ॥ अव्हेर केलासी वायां ॥ न विचारितां ॥ ३४८ ॥ पाहे पा उदराभीतरीं ॥ परिमळ नानापरी ॥ जवादि अंबर कस्तुरी ॥ आणि अगर चंदन ॥ ३४९ ॥ ऐसी गा मी रंभा पवित्र ॥ सुगंधाचें भांडार ॥ देवऋषि मुनेश्वर ॥ करिती आस माझी ॥ ३५० ॥ ऐसें मी जाणतों गे सुंदरी ॥ तरी येतों तुझिया उदरीं ॥ माता शिणविली येरझारीं ॥ नरदेहीं ॥ ३५१ ॥ तुझिया कुशीं जन्मतों ॥ कडेसी वो खेळतों ॥ सुखें स्तनपान करितों ॥ आनंदें करोनियां ॥ ३५२ ॥ तुज ऐसी माता ॥ केवि होय पतिव्रता ॥ पूर्व सुकृतावाचोनी सर्वथा ॥ प्राप्त नव्हे ॥ ३५३ ॥ तूं माझी वो जननी ॥ कष्टविली दुष्ट वचनीं ॥ हें वचन ऐकोनी तेचक्षणीं ॥ उठली रंभा ॥ ३५४ ॥ मग निघाली तेथुनी ॥ पावली इंद्रभुवनीं ॥ राया इंद्रासी भेटोनी ॥ बोलती जाहली ॥ ३५५ ॥ ह्मणे जी इंद्राया ॥ गेली या ऋषीच्या ठाया ॥ बहुत प्रकारें तया ॥ बोलिलें म्यां ॥ ३५६ ॥ तपें शब्दें प्रसवे कामधेनु ॥ तृण चरे पंचाननु ॥ पश्चिमेस उगवे भानु ॥ जाण राया ॥ ३५७ ॥ ऐसें जाणगा नृपती ॥ कवणे समयीं होती ॥ परि शुकदेवाचीये चित्तीं ॥ अविनाश ॥ ३५८ ॥ ऋषि मुनि संन्यासी ॥ मज देखोनी ढळती तपासी ॥ तैसा परी शुकदेवासी ॥ नव्हे जाण ॥ ३५९ ॥ तैसा तो नव्हे जी योगिराजा ॥ मनीं भाव न धरी दुजा ॥ म्यां गेलिया ज्या काजा ॥ तें सिद्धि न पावलें ॥ ३६० ॥ शुकदेव नमस्कार करुनी ॥ अदृश्य झाला तेथुनी ॥ देव अंतरीं विमानीं ॥ पहात ठेले ॥ ३६१ ॥ सुरवर करिती पुष्प वर्षाव ॥ तपा नढळे शुकदेव ॥ देवगणांचा संदेह ॥ फिटला तेणें ॥ ३६२ ॥ तप सुरवरांसी मानलें ॥ शुकदेव अलक्ष्य जाहले ॥ तेजीं तेज

निमालें ॥ निवडेचिना ॥ ३६३ ॥ उतरला पैलपार ॥ संसारींचा भवसागर॥ दुस्तर आणि दुर्धर ॥ लोकां तरावया ॥ ३६४ ॥ दोहों वातीचा दीपकू ॥ प्रजळला एकरूपू ॥ हरीहर स्वरूपू ॥ एक झाले ॥ ३६५ ॥ ऐसें शुकदेव चरित्र ॥ ऐकतांची पुण्य पवित्र ॥ वर्णितां जाणा विचित्र ॥ तिहीं लोकीं ॥ ३६६ ॥ जे पढती नित्य नेमीं ॥ ते होती मुक्तज्ञानी ॥ तें फळ पावता निर्वाणीं ॥ झाला शुकदेव ॥ ३६७ ॥ श्रोते जे ऐकती ॥ तया होय फळ प्राप्ती ॥ हरिहर चरित्र क्षितीं ॥ पुण्य पावन ॥ ३६८ ॥ विनवी विष्णुदास नामा ॥ शुकदेवें केली भिमा ॥ चौऱ्यांशी लक्ष योनीचे जन्मा ॥ सार्थक केलें ॥ ३६९ ॥ ऐसें शुकदेव चारित्र ॥ अगाध आणि विचित्र ॥ विष्णुदास नामा विनवित ॥ भक्तांप्रति ॥ ३७० ॥ मन्मथ संवत्सर पौष्य मासीं ॥ सोमवार अमावास्येच्या दिवसीं ॥ पूर्णता आली ग्रंथासी ॥ श्रोते सावकाशीं परिसीजे ॥ ३७१ ॥

भीष्म प्रतिज्ञा.

॥ १८३९ ॥ मारिले ते वीर मात्र करी हरी ॥ मृपा ते वैखरी केली जगीं ॥१॥ पण केला होता न धरी शस्त्रासी ॥ भीष्म तो तयासी स्मरणवंत ॥ २ ॥ महामारी धरी अर्जुन विरामी ॥ नये सावरासी कांहीं केल्या ॥ ३ ॥ अश्व ते मारिले रथ ते सारिले ॥ घाय वरी केले वीर पार्था ॥ ४ ॥ पार्थाचें शरीर पुष्प पळसाचा ॥ ऐसा वर्ण त्याचा जाणोनीयां ॥ ५ ॥ सावध तो नाहीं वीर रणांगणीं ॥ विचारिलें मनीं जगन्नाथें ॥ ६ ॥ नाहीं पळ एक सावध हा वीर ॥ बाणांचे ते भार भीष्म टाकी ॥ ७ ॥ देखोनी निदान प्रतोद ठेवून ॥ प्रथित हो रणचक्र होतें ॥ ८ ॥ घेऊनिया करीं उठे लागवेगें ॥ धांवतां निजांगें देखीयेलें ॥ ९ ॥ कासे पितांबर सुटला तो करें ॥ सांवरून वरें धांवतसें ॥ १० ॥ भीष्म ह्मणे देवा माझी सत्य केली ॥ प्रतिज्ञा हरली आपुली हो ॥ ११ ॥ जरी तुझे चित्तीं असे तें मारणें ॥ कवण तो रक्षण करील माझें ॥ १२ ॥ येउनी लवकरी बैसे रथावरी ॥ खड्ग तुझ्या करीं देत आहे ॥ १३ ॥ ऐकतां हा बोल झाला लज्जामान ॥ दिलें तें टाकून चक्र हातें ॥ १४ ॥ जयजयकार झाला

रणीं तो भीष्माचा ॥ पण केला साचा देवराया ॥ १५ ॥ नामा ह्मणे ऐसी भक्ताची हो चाड ॥ आपण लबाड झाले देव ॥ १६ ॥

॥ १८४० ॥ करितां तें युद्ध नव दिवस झालें॥ संकट पडलें पांडवांसी ॥ १ ॥ एक वेळ ऐसी केली मात भारी ॥ नेम दिवस सारी एक बाकी ॥ २ ॥ संग्रामीं पांडव करितां विचार ॥ चिंतातूर फार देखोनिया ॥ ३ ॥ तेव्हां कृष्ण ह्मणे चला अवघे जन ॥ भीष्मा लागोन विचारासी ॥ ४ ॥ कृष्ण परमात्मा धर्मराजासहित ॥ भीष्म शिबिरांत जाते झाले ॥ ५ ॥ करूनि वंदन पितामहालागीं ॥ बोलती ते वेगी कैसी परी ॥ ६ ॥ नेम दिवस दाहा त्या माजी ते नव ॥ झाले ते स्वभावें कांहीं नव्हे ॥ ७ ॥ जयाचीया कांक्षा धरूनि तें मनीं ॥ आलों समरांगणीं हेचि ठावें ॥ ८ ॥ तुजसी झुंजतां नये यश आह्मां ॥ तुझी ते महिमा अगाध हो ॥ ९ ॥ भार्गव राम बळी युद्धीं जिंकवेना ॥ तया तोषवेना युद्ध बळें ॥ १० ॥ ऐसी यासी कैसें मारावें तें रणीं ॥ न करितां हो येक्षणीं जय कैसा ॥ ११ ॥ याचि हो विचारें आलों तुझ्या घरां ॥ सांगे जय नरा प्राप्ति घडे ॥ १२ ॥ ऐकोनिया बोला मनीं आनंदला ॥ भीष्म महा भला काय बोले ॥ १३ ॥ जोंवरी जीवंत तोंवरी जयवंत ॥ आहे हें निश्चित कळों आलें ॥ १४ ॥ परंतु पुसतां विचार मजला ॥ तरी ऐका बोला सांगीजतो ॥ १५ ॥ तुमची हो दळीं शिखंडी नामक ॥ राजा नपुंमक पुरुष आहे ॥ १६ ॥ तया करा पुढें मागून अर्जुन ॥ बाणांचें संधान करावें कीं ॥ १७ ॥ माझी ते प्रतिज्ञा षंढावरी शस्त्र ॥ न धरी तें अस्त्र प्राण गेल्या ॥ १८ ॥ ऐसी युक्ति करा रणीं मज मारा ॥ यश येईल नरा आपेआप ॥ १९ ॥ ऐकोनी विचार आले निजस्थाना ॥ नामदेवीं जाणा विचार केला ॥ २० ॥

ज्ञानदेवाच्या भेटीसाठीं नामदेवाची आळ.

॥ १८४१ ॥ सद्गुरु सखया नाथा पंढरिराया ॥ ठेवीं डोई पायां कृपेसाठीं ॥ १ ॥ नाहीं गांठीं पुंजी तंव कृपेजोगी ॥ झालों हतभागी भक्तिवीण ॥ २ ॥ हतभाग्या कैची समर्थाची भेटी ॥ घालीं घट्ट मिठी संतांपाई ॥ ३ ॥ भक्तशिरोमणी ज्ञानदेव नामा ॥ चरित्र महिमा गावूं त्यांचा ॥ ४ ॥ इच्छि परि मन ज्ञानशक्तीक्षीण ॥ धरितों चरण नाथजींचे ॥ ५ ॥

॥ १८४२ ॥ अलंकापुरीस पांडुरंग गेले ॥ समाधिस्थ केलें ज्ञानदेवा ॥ १ ॥ उरकोनी सोहळा संगें संतमेळा ॥ विठोबा राहिला अळंदीस ॥ २ ॥ पाहे चक्रपाणी नाम्या डोळ्या पाणी ॥ कंठ तो दाटुनी उगा आहे ॥ ३ ॥ पुसे रुक्मिणिकांत कां रे तूं निवांत ॥ नाम्या शोकाक्रांत कोण्या दुःखें ॥ ४ ॥

॥ १८४३ ॥ नामा ह्मणे देवा ज्ञानदेव सृष्टी ॥ पडेल कां दृष्टी पुन्हां आतां ॥ १ ॥ ज्ञानाचा वियोग जडला हृद्रोग ॥ भेटीचा प्रयोग करा देवा ॥ २ ॥ ज्ञानदेव माझा दाखवा या वेळीं ॥ जीव तळमळी त्याच्यावीण ॥ ३ ॥ संत अंतरला सखा झाला दूर ॥ आतां पंढरपूर कैसें कंठूं ॥ ४ ॥ तुमचें दर्शन ज्ञान कृपादान ॥ पंढरीस येणें ह्याच साठीं ॥ ५ ॥

॥ १८४४ ॥ तरीच येईन पंढरीस ॥ दृष्टी देखेन ज्ञानेश ॥ १ ॥ ज्ञानदेवा भेटी व्हावी ॥ ऐशी सोय देवा लावी ॥ २ ॥ ऐशियाच्या कृपादानें ॥ तुह्मां संगती नाचणें ॥ ३ ॥ पंढरीचें जें कां सुख ॥ जाणे तो एक भावीक ॥ ४ ॥

॥ १८४५ ॥ ज्ञानदेव पहावा डोळा ॥ ऐसें वाटतें विठ्ठला ॥ १ ॥ जगजेठी जगत्पाळ ॥ माझी पुरवावी आळ ॥ २ ॥ तुह्मां काय अवघड ॥ लीळें झेला गिरिगड ॥ ३ ॥ कल्पतरु तळीं वास ॥ त्या घडे कां उपवास ॥ ४ ॥ माझ्या कृपाळु वा देवा ॥ हाकेसरसा वेगीं धांवा ॥ ५ ॥

॥ १८४६ ॥ ज्ञानदेव माझें सौख्य सरोवर ॥ सांत जलचर स्वस्थ होतों ॥ १ ॥ दुर्दैव तापानें आटलें तें नीर ॥ वर्षा रघुवीर कृपामेघ ॥ २ ॥ ज्ञानदेवावीण व्याकूळ हे प्राण ॥ तूं जगज्जीवन देवा होसी ॥ ३ ॥ विठाबाई तूंग जाणसी ना जाण ॥ रक्षी मज कोण दुजें येथें ॥ ४ ॥

॥ १८४७ ॥ नामा हें वदतां डोळ्यां आलें पाणी ॥ पडिला धरणीं देवापुढें ॥ १ ॥ नामदेव स्थिति पाहून श्रीपति ॥ विस्मित ते चित्तीं स्तब्ध झाले ॥ २ ॥ कैशा रीतीं नाम्या संबोखूं मी आतां ॥ कठीण अवस्था देव ह्मणे ॥ ३ ॥ प्रेम उचंबळे ऐकतां ही आळ ॥ बुजावी गोपाळ नाम्यालागीं ॥ ४ ॥

॥ १८४८ ॥ देव ह्मणे नाम्या पाहे ॥ ज्ञानदेव मींच आहें ॥ १ ॥ तो आणि मी नाहीं दुजा ॥ ज्ञानदेव आत्मा माझा ॥ २ ॥ माझ्या ठायीं

ठेवी हेत ॥ सोड खंत खंडी द्वैत ॥ ३ ॥ नाम्या उमज मानसीं ॥ ऐसें ह्मणे हृषीकेशी ॥ ४ ॥

॥ १८४९ ॥ ज्ञानदेवा पुढें कथा ॥ करी वारील ह्या व्यथा ॥ १ ॥ आत्मरूपी ज्ञानेश्वर ॥ तोचि ज्ञानाचा सागर ॥ २ ॥ ज्ञानदेवीं धरी भाव ॥ स्वयें होय तूंचि देव ॥ ३ ॥ राम कृष्ण रे गोविंद ॥ जप ह्मणे तो मुकुंद ॥ ४ ॥

॥ १८५० ॥ प्रेमळ तूं भक्ता माझ्या नामदेवा ॥ जीवीचा विसावा भक्त तूंची ॥ १ ॥ तुमचेनीं माझें देवपण सत्य ॥ चंद्रें पाझरत सोमकांत ॥ २ ॥ तुमचे भक्तीनें आणिलें रूपासी ॥ अवाच्य अविनाशी अरूप तें ॥ ३ ॥ पंढरीचा राणा सांगतो ह्या खुणा ॥ भक्तांच्या कारणा येणें मज ॥ ४ ॥

॥ १८५१ ॥ नग जों तें सोनें लेण्या जोगें होतें ॥ मुद्री कंकण तैं नामें त्यांचीं ॥ १ ॥ मुशीं माजी जेव्हां गेलें तें मुरोन ॥ झालेंसे सुवर्ण अभिन्न तें ॥ २ ॥ तैसा ज्ञानदेव भक्त तो मी देव ॥ लौकिक लाघव दासांसाठीं ॥ ३ ॥ ज्ञान समाधी हे नाशी रूप नांवा ॥ अंतिचा मिळवा मजमाजि ॥ ४ ॥

॥ १८५२ ॥ तेज स्पर्शे ज्योती कर्पुरीं निघाली ॥ दोन्ही तीं निमालीं एकदांची ॥ १ ॥ आघातानें नाद घंटेंतून उठे ॥ शेवटीं तो मिटे घंटेमाजी ॥ २ ॥ ब्राह्मि माया स्फुरे चैतन्यप्रकाशें ॥ शेवटीं तें वसे ब्रह्मरूपीं ॥ ३ ॥ पांडुरंग ह्मणे ऐक नाम्या ज्ञान ॥ वाटो समाधान तुझ्या जीवा ॥ ४ ॥

॥ १८५३ ॥ नामदेव ह्मणे देवा ॥ ब्रह्मज्ञान पोटीं ठेवा ॥ १ ॥ तुह्मी माये संगें गूढ ॥ ज्ञान जाणिवेचे आड ॥ २ ॥ आह्मां नाहीं याची चाड ॥ वाटे संत भेटी गोड ॥ ३ ॥ संत भेटी प्रेम फावे ॥ प्रेमें देवाशीं भेटावें ॥ ४ ॥ प्रेम आहे पोटभरी ॥ देव त्यासी पोटीं धरी ॥ ५ ॥ नामदेवा ठायीं प्रेम ॥ मार्गी आडविलें ब्रह्म ॥ ६ ॥

॥ १८५४ ॥ देई भक्ति रस प्रेमा ॥ देवा घाली आह्मा जन्मा ॥ १ ॥ प्रेम येई हातां जरी ॥ जेथें नाचूं ती पंढरी ॥ २ ॥ ज्ञानदेवीं भेट व्हावी ॥ ज्ञान गोष्ट कां मागावी ॥ ३ ॥ नामा न बुझवा जनीं ॥ कोण नाचेल किर्तनीं ॥ ४ ॥ पुरवा नामयाच्या आर्ता ॥ देवा सांगे जगन्माता ॥ ५ ॥

॥ १८५५ ॥ देव कळवळले चित्तीं ॥ त्यासी मायेची संमती ॥ १ ॥ माय बापांचा त्या लळा ॥ नामा घेईना कां आळा ॥ २ ॥ बाप जगताचा

स्वामी ॥ आई प्रत्यक्ष लक्ष्मी ॥ ३ ॥ नामा थोराचें लेंकरूं ॥ छंद त्याचा अनिवारु ॥ ४ ॥ छंद नाम्याचा पुरविण्या ॥ देव वेची प्रेमनाण्या ॥ ५ ॥ हाटी उदमी भावीक ॥ विठुराजा त्या ग्राहीक ॥ ६ ॥

॥ १८५६ ॥ गरुडासी मग ह्मणे पांडुरंग ॥ साकल्य हें सांग पुंडलिका ॥ १ ॥ नामदेव कष्टी ज्ञानदेवासाठीं ॥ घेऊन या तो भेटी नामयाच्या ॥ २ ॥ संतप्रेम भेटी देव गुज गोष्टी ॥ जाणसाच्या पोटीं सर्व वसे ॥ ३ ॥ करी पांडुरंग येई साच्या मना ॥ निमित्ताकारणा भक्त शोधी ॥ ४ ॥

॥ १८५७ ॥ ऐकतां निरोप पुंडलीक भक्त ॥ झाला सद्गदीत धन्य ह्मणे ॥ १ ॥ धन्य ती आळंदी धन्य विष्णुदास ॥ धन्य हा दिवस देव भेटे ॥ २ ॥ ज्ञानदेवा आलें वैकुंठीचें रूप ॥ पोचतां निरोप पुंडलिका ॥ ३ ॥ पुंडलिकें तेव्हां गरूड पूजियेला ॥ ज्ञान्या बैसविला विमानांत ॥ ४ ॥पुढें तो गरूड मार्गें ये विमान ॥ रुक्मिण दूरोन दावी देवा ॥ ५ ॥

॥ १८५८ ॥ आकाशीं पुष्पक शुभ्र दंड दिसे ॥ बैसोनि येतसे ज्ञानदेव ॥ १ ॥ शुद्ध भावें इच्छि ज्ञानदेवभेटी ॥ येई उठाउठीं भेटूं त्याशीं ॥ २ ॥ पहाती नवल भक्त ते प्रेमळ ॥ निश्चय निढळ आहे ज्यांचा ॥ ३ ॥ देव ह्मणे नाम्या घेई भेटीसुखा ॥ ज्ञानदेव सखा उभा येथें ॥ ४ ॥

॥ १८५९ ॥ ज्ञानदेव पहातां डोळां ॥ नामदेवा हर्ष झाला ॥ १ ॥ घट्ट धरियेले पाय ॥ तूं तो झाला सद्गुरुराय ॥ २ ॥ नको करूं रे अव्हेर ॥ मज धरूं नको दूर ॥ ३ ॥ सदां आठवत मना ॥ तुझ्या भक्तीच्या कल्पना ॥ ४ ॥

॥ १८६० ॥ नाथा नकोरे अंतरूं ॥ तुझ्या कांसेचें वांसरूं ॥ १ ॥ कळा दुभती तूं गाय ॥ तुझा वियोग असाह्य ॥ २ ॥ देह भोगितां प्राक्तन ॥ मना ठेवीं तत्राधीन ॥ ३ ॥ ज्ञानदेवीं ही समाधि ॥ जडो मनोवृत्ति अवधी ॥ ४ ॥ नामा भेटे ज्ञानदेवा ॥ जना प्रसाद मिळावा ॥ ५ ॥

॥ १८६१ ॥ हरीचिया दासा नामया उदासा ॥ तुझी हृषिकेशा प्रीति बहु ॥ १ ॥ हरिदासांमाजीं होसी तूं आगळा ॥ प्रेमाचा पुतळा नामदेव ॥ २ ॥ ज्ञानदेव ह्मणे तूं विठोचा लडिवाळ ॥ नामया तूं कृपाळ आह्मावरी ॥ ३ ॥

॥ १८६२ ॥ झालासी हरिभक्त तरी आह्मा काय ॥ आंबली ती सोय न ठाउकी ॥ १ ॥ घेउनी टाळ दिंडी हरिकथा करिसी ॥ हरिदास ह्मण-विसी श्रेष्ठपणें ॥ २ ॥ गुरुविण तुज नव्हेचि गा मोक्ष ॥ होशील मुमुक्ष साधक तूं ॥ ३ ॥ आत्मतत्वीं दृष्टी नाहींच पा केली ॥ तंववरी ब्रह्मबोली बोलुनी काय ॥ ४ ॥ तुझें रूप तुवां नाहीं ओळखिलें ॥ अहंते तें धरिलें कासयासी ॥ ५ ॥ आमुचें तूं मूळ जरी पुसतोसी ॥ तुझें तूं अपैसी पाहुनी घेई ॥ ६ ॥ ऐकरे नामया होई आत्मनिष्ठ ॥ तरिच तूं श्रेष्ठ ज्ञानी-ह्मणे ॥ ७ ॥

ज्ञानेश्वराचे भेटीस नामदेव आले ते अभंग.

॥ १८६३ ॥ उठले निवृत्ति संतांच्या दर्शना ॥ पंढरीचा प्रेमा घरा आला ॥ १ ॥ केली प्रदक्षणा वंदिले चरण ॥ झाला अभिमान नामयासी ॥ २ ॥ देवाचे जवळी आह्मी निरंतर ॥ यासी अधिकार नमस्कारा ॥ ३ ॥ नित्य समागम हरिच्या चरणीं ॥ हे आणि आह्मी देवभक्त ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे काय वंदूं याचे चरण ॥ अंगें परब्रह्म मजपाशीं ॥ ५ ॥

॥ १८६४ ॥ उठले ज्ञानेश्वर केलें तें वंदन ॥ मस्तकीं चरण नमस्का-रिले ॥ १ ॥ नामा ह्मणे आह्मा वडिल अधिकारू ॥ यासाठीं नमस्कारू योग्य आहे ॥ २ ॥ आह्मी देवापाशीं असतों सर्वकाळ ॥ येउनी सकळ वंदिताती ॥ ३ ॥ वैष्णवांचे भार देव सुरगण ॥ येताती शरण पंढरीशी ॥४॥ नामा ह्मणे आतां पाहिली मंडळी ॥ यासाठीं वनमाळी स्फुंदूं लागे ॥ ५ ॥

॥ १८६५ ॥ आला तो सोपान वंदियेलें त्या पायीं ॥ पांडुरंगा ठायीं मानियेला ॥ १ ॥ रंजल्यागांजल्याचा घेतला समाचार ॥ संतमाय थोर अनाथाची ॥ २ ॥ आमचीं मायबापें भेटलींत आज ॥ समाधान सहज आलिंगितां ॥ ३ ॥ नामा ह्मणे मज कळलें याचें प्रेम ॥ देवें केले श्रम काय गुणें ॥ ४ ॥

॥ १८६६ ॥ अखंड जयाला देवाचा शेजार ॥ कांरे अहंकार नाहीं गेला ॥ १ ॥ मान अपमान वाढविसी हेवा ॥ दिवस असतां दिवा हातीं घेसी ॥ २ ॥ परब्रह्मासंगें नित्य तुझा खेळ ॥ आंधळ्या डोळे डोहळे कां बा

झाले ॥ ३ ॥ कल्पतरू तळवटीं इच्छिली ते गोष्टी ॥ अद्यापि नरोटी राहिली कां ॥ ४ ॥ घरीं कामधेनू ताक मागूं जाय ॥ ऐसा द्वाड आहे जगामाजीं ॥ ५ ॥ ह्मणे मुक्ताबाई जाईना दर्शना ॥ आधीं अभिमाना दूर करा ॥ ६ ॥

॥ १८६७ ॥ बोलोनिया येणें वाढविला डांगोरा ॥ अंतरींचा कोरा गुरुवीण ॥ १ ॥ संतांचा सन्मान कळेना जयासी ॥ राहुनी देवापाशीं काय केलें ॥ २ ॥ परिसा झांकण घातलें खापर ॥ नाहीं झालें अंतर बावनकस ॥ ३ ॥ खादिरांगारीं शृंगारी हिलाल ॥ अंतरींचें काळें गेलें नाहीं ॥ ४ ॥ ह्मणे मुक्ताबाई अभिमानानें नेलें ॥ सर्पा पाजियेलें विष तेंची ॥ ५ ॥

॥ १८६८ ॥ अमृत टाकून कांजीची आवडी ॥ साजेना झोंपडी काय त्याला ॥ १ ॥ खरासी अखंड गंगेचें स्नान ॥ गेलें वायावीण जिणें त्याचें ॥ २ ॥ पोंवळ्याहून अधिक दिसती रानगुंजा ॥ शृंगाराच्या काजा विटंबिल्या ॥ ३ ॥ आनारा परिस चोखट इंद्रावन ॥ चवी कडुपण हीन त्याचें ॥ ४ ॥ रंगाचीं बाहुलीं दिसती साजिरीं ॥ बेगडेची बरी नग त्याली ॥ ५ ॥ ह्मणे मुक्ताबाई पुरे तें दर्शन ॥ गुरुवीण संतपण आहे कोठें ॥ ६ ॥

॥ १८६९ ॥ उंसाचे शेजारीं येरंडाचें झाड ॥ नाहीं त्याचे पाडें गोडी आली ॥ १ ॥ कर्पुरासी झाला दीपाचा शेजार ॥ काय गुणें हीर राहिल त्याचा ॥ २ ॥ सागरीं लवण टाकिलें नेऊन ॥ काय गुण खडेपण उरलें त्याचें ॥ ३ ॥ तैसा नामदेव विठोबाच्या जागा ॥ काय गुणें दादा कोरेपण ॥ ४ ॥ ह्मणे मुक्ताबाई चंदनाचें झाड ॥ अहंता सर्प वेढे गुंडाळिले ॥ ५ ॥

॥ १८७० ॥ संत पाहुणेरा सज्जनाचे घरीं ॥ पुजा करितां बरी डोई काढी ॥ १ ॥ करितां सन्मान अंगीं भरे ताठा ॥ देवापैं करंटा असुनी काय ॥ २ ॥ अहंता हा खुंट वाढविला चित्तीं ॥ न साहे संगती सज्जनाची ॥ ३ ॥ पंढरीचें भूषण सांगतों जनासी ॥ नाहीं या मनासी तिळ बोध ॥ ४ ॥ ह्मणे मुक्ताबाई चांगदेवावाणी ॥ भजावा सज्जनीं नामदेव ॥ ५ ॥

॥ १८७१ ॥ चौदाशें वरुषें शरीर केलें जतन ॥ बोधावीण शिण काढविला ॥ १ ॥ नाहीं गुरुमंत्र नाहीं उपदेश ॥ परमार्थासी दोष लावियेला ॥ २ ॥ स्वहिताचें कारण पडियेलें जेव्हां ॥ शरण आला तेव्हां

आलंकापुरीं ॥ ३ ॥ गैनीनाथें गुज दिलें निवृत्तीला ॥ निवृत्तीचा झाला ज्ञानदेव ॥ ४ ॥ ज्ञानदेवीं बीज वाढलेंसे जनीं ॥ तेंचि आह्मी तुह्मीं संपादिलें ॥ ५ ॥ ह्मणे मुक्ताबाई तिहींलोकीं उसा ॥ नामदेव ऐसा राहिला कां ॥ ६ ॥

॥ १८७२ ॥ निवृत्तिदेव ह्मणे ऐसें ह्मणों नये ॥ धन्य भाग्यें पाहे संत आले ॥ १ ॥ आपुलें स्वहित करावें आपण ॥ संतांच्या सन्माना चुकों नये ॥ २ ॥ धन्य हो ते नर राहती पंढरी ॥ श्वान त्यांचे घरीं सुखें व्हावें ॥ ३ ॥ या नामदेवासंगें देवाचा ओढा ॥ प्रेमें केला वेडा पांडुरंग ॥ ४ ॥ निवृत्तीदेव ह्मणे त्यासी अरे तुरे ॥ पायीं ठेवितां बरें डोई माते ॥ ५ ॥ ह्मणे मुक्ताबाई घाला लोटांगण ॥ आपणा दर्शन नलगे त्याचें ॥ ६ ॥

॥ १८७३ ॥ कुलालाचें कुंभ भाजल्याविण माती ॥ काय साहे संगती पाणियाची ॥ १ ॥ मेणाची पुतळी घेतां करीं बरी ॥ अग्नीचे शेजारीं राहे कैशी ॥ २ ॥ तैसा अधिरासी काय संतसंग ॥ मृगजळा तरंग येतिल कैसे ॥ ३ ॥ तें आजि नवल देखिलें डोळा ॥ दगड जैसा जळा वेगळेपण ॥ ४ ॥ ह्मणे मुक्ताबाई जाऊं देऊं नये ॥ ऐसें सरिसें काय भांडें करा ॥ ५ ॥

॥ १८७४ ॥ कुलाल आपुल्या घरीं भाजवी भाचरी ॥ ह्मणे जै होईल हरि कृपावंत ॥ १ ॥ हरीसी वरदळ लावितो निशिदिनीं ॥ धाडिला ह्मणोनी तुह्मापाशीं ॥ २ ॥ तुह्मी संतजन उद्धराल तत्काळ ॥ नामा लडिवाळ विठोबाचा ॥ ३ ॥ राखावें तें ब्रीद करावें पावन ॥ धाडा बोलावणें गोरोबाला ॥ ४ ॥ ह्मणे मुक्ताबाई भाजलें कीं कोरें ॥ काकाचें उत्तर सत्य मानूं ॥ ५ ॥

॥ १८७५ ॥ गोरा बोलाविला जुनाट पैं जुना ॥ हातीं थापटणें अनुभवाचें ॥ १ ॥ परब्रह्म ह्मातारा निवाला अंतरीं ॥ वैराग्याचे वरी पाल्हाळला ॥ २ ॥ सोहं शब्दें विरक्ति उरली अंबरीं ॥ पाति अणुभरी पाहिलें पण ॥ ३ ॥ ह्मणे मुक्ताबाई घालूं द्या लोटांगण ॥ जाऊं द्या शरण अव्यक्तासी ॥ ४ ॥

॥ १८७६ ॥ मोतियांचा चूर फेंकिला अंबरीं ॥ विजुचीया परी कीळ झालें ॥ १ ॥ जरी पितांबरें नेसविलीं नभा ॥ चैतन्याचा गाभा नीळबिंदू ॥ २ ॥ तळीपरी पसरे शून्याकार झालें ॥ सर्पाचींही पिलें नाचूं लागे ॥ ३ ॥ कडकडोनी वीज निमाली ठायींचे ठायीं ॥ भेटली मुक्ताबाई गोरोबाला ॥ ४ ॥ ज्ञानदेव ह्मणे कैसी झाली भेट ॥ ओळखिलें अविट आपुलेंपण ॥ ५ ॥

॥ १८७७ ॥ निवृत्तिदेव ह्मणे चला गुंफेमधीं ॥ अचळ हे आदी समाधी असे ॥ १ ॥ सद्गुरुप्रसादें बांधिली नेटकी ॥ गुहे गौप्य ताटी आड केली ॥ २ ॥ दंड चक्राकार बांधिली चहुंकून ॥ आंत संतजन करिती वास ॥ ३ ॥ ऐसें गुंफेमध्यें नाहीं नामदेव ॥ ह्मणुनी माझा जीव थोडा होतो ॥ ४ ॥ गैनीची मिरास घेतली प्रमाण ॥ पूर्व भूमी जतन करित आस ॥ ५ ॥ निवृत्तिदेव ह्मणे मुक्ताईच्या उत्तरें ॥ भाजलें कीं कोरें कळों नेदी ॥ ६ ॥

॥ १८७८ ॥ परस्परें गुह्य करिती भाषण ॥ ह्मणती महाधन गांवा आलीं ॥ १ ॥ रक्तश्वेत पीत नीळ वर्णाकार ॥ नक्षत्राची वर पूजा केली ॥ २ ॥ प्रकाशमय तत्व ज्योतिमय पहाणें ॥ दीप त्रिभुवनीं एक झाला ॥ ३ ॥ निवृत्तिदेव ह्मणे कुलालाचें चक्र ॥ अंतर बाहेर ऐसें झालें ॥ ४ ॥

॥ १८७९ ॥ हांसोनी सोपानें खुणाविल्या खुणा ॥ नामदेव पाहुणा आला असे ॥ १ ॥ तयासी हो पाक पाहिजे पवित्र ॥ भाजलें कीं कोरें कळों नेदी ॥ २ ॥ मुक्तिकेचे पारखी तुह्मी अहां देवा ॥ भाजुनी जीवा शिवा ब्रह्म करा ॥ ३ ॥ आनंदानें डुल्लती मारिती करावरी कर ॥ नेणो राहिलें कोरें कोण्या गुणें ॥ ४ ॥ निर्गुणापासुनी सगुणाची संगती ॥ नाहीं स्वरूपस्थिति अंगा आली ॥ ५ ॥ ह्मणे मुक्ताबाई हेरोनीया हेरा ॥ हिरा किंवा गारा नेणों बापा ॥ ६ ॥

॥ १८८० ॥ जव्हारियाचे पुढें मांडियेलें रत्न ॥ आतां मोला उणें येईल कैसें ॥ १ ॥ तैसें थापटणें पारखियाचा हात ॥ वाफ झाल्या घात वांया जाती ॥ २ ॥ प्रथम थापटणें हाणिलें निवृत्तीच्या माथा ॥ डेरा झाला निका परब्रह्म ॥ ३ ॥ तेंचि थापटणें ज्ञानेश्वरावर ॥ आतां कैचें कोरें उरे येथें ॥ ४ ॥ तेंचि थापटणें सोपानाचे डोईं ॥ यांत लेश नाहीं कोरें कोठें ॥ ५ ॥ तेंचि थापटणें मुक्ताबाईला हाणी ॥ अमृत संजिवनी

उतो आली ॥ ६ ॥ तेंचि थापटणें नामदेवावर ॥ डोई चोळूं मोहरे रडों लागे ॥ ७ ॥ गोरा ह्मणे कोरा राहिला गे बाई ॥ शून्यभर नाहीं भाजिलें कोठें ॥ ८ ॥

॥ १८८१ ॥ संतसमागम फळलारे बा मला ॥ सन्मानाचा झाला लाभ मोठा ॥ १ ॥ अतीथि आदर केला मुक्ताबाई ॥ लांकडानें डोई फोडिली माझी ॥ २ ॥ देवानें गोंधळ घातला गरुडपारीं ॥ भिजली पितांबरी अश्रुपातीं ॥ ३ ॥ माझें माझें ह्मणोनी गाईलें गार्‍हाणें ॥ कळलें संतपण हेंचि तुमचें ॥ ४ ॥ भरी भरोनिया आलों तुमचे जवळी ॥ कैकाड मंडळी ठात्री नोव्हे ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे सन्मान पावलों भरून ॥ करितां आगमन भलें दिसे ॥ ६ ॥

॥ १८८२ ॥ उद्विग्न मनीं करी दीर्घ ध्वनी ॥ नाहीं माझे कोणी सखे ऐसे ॥ १ ॥ वैराग्य कसोटी सोसवेना घाव ॥ पळावया पाव मागें काढी ॥ २ ॥ झाले चाळाचूळ मनांत चंचळ ॥ युगा ऐसें पळ वाटतसें ॥ ३ ॥ नामा ह्मणे जावें पळोनीया आतां ॥ संतसंग होतां भाजितील ॥ ४ ॥ ह्मणे मुक्ताबाई चैतन्याचा केर ॥ ब्रह्म अग्नीवर चेतवावा ॥ ५ ॥

॥ १८८३ ॥ अंतर बाहेर भाजूं आह्मी कुंभ ॥ भरूं निरालंब सगळेची ॥ १ ॥ अहं सोहं दोन्ही ऊर्ध्व लावूं फुंकणी ॥ नवद्वारें फुंकोनी जाळ करूं ॥ २ ॥ जीवित्व काढुनी शिव घडूं अंगा ॥ प्रिय पांडुरंगा आवडेल ॥ ३ ॥ ह्मणे मुक्ताबाई पळायाचा पाही ॥ आसन स्थिर नाहीं नामयाचें ॥ ४ ॥

॥ १८८४ ॥ न पुसतां संतां निघाला तेथुनी ॥ पैलपार इंद्रायणी प्राप्त झाला ॥ १ ॥ मागें पुढें पाहे पळतो तातडी ॥ आला उडाउडी पंढरीसी ॥ २ ॥ कवळोनी कंठीं विठ्ठल हे मूर्ती ॥ नको देऊं हातीं निवृत्तीच्या ॥ ३ ॥ ज्ञानदेव सोपान पाठविले कोरे ॥ जुनाट ह्मातारा जाळूं आला ॥ ४ ॥ मुक्ताबाईनें तेथें माजविली कळी ॥ हे संत मंडळी कपटी तुह्मी ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे देवा आणिलें पूर्व दैवें ॥ गेलों असतों जीवें सगळाची ॥ ६ ॥

॥ १८८५ ॥ पूर्वी केली सेवा उपयोगा आली देवा ॥ दिलें असतें जीवा आहुतीलागीं ॥ १ ॥ अनंत जन्मींचें कळलें अनुष्ठान ॥ पाहिले

चरण विठोबाचे ॥ २ ॥ न जाणो माझ्या येतील पाठोपाठी ॥ घालतील मिठी भिडें तुला ॥ ३ ॥ त्यांसी घाल तुह्मी अगत्य उदारा ॥ मज कां न मारा आपुले हातें ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे तुझें न सोडी चरण ॥ युगायुगीं धरणें घेतलें असे ॥ ५ ॥

॥ १८८६ ॥ हातांत नरोटी जीर्णाचे ते भार ॥ ह्मणसी सवदागर संत माझे ॥ १ ॥ परळ भोपळ्यांची गृहामाजीं संपत्ति ॥ तुह्मी कां श्रीपति भूषण सांगा ॥ २ ॥ भणंगाचे घरां नित्यची राजपट ॥ सांगसी अचाट ब्रीद त्यांचें ॥ ३ ॥ कैकाड्याचे वाणी करिती गुडगुड ॥ मजला हें गूढ उमजेना ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे गाती प्रकाशाचें गाणें ॥ आह्मा अघोरवाणें दिसतसे ॥ ५ ॥

॥ १८८७ ॥ ह्मणती घेतल्या आह्मी धान्य कोडी ॥ खर्चायाला कवडी थार नसे ॥ १ ॥ हांमती रडती पडती एकमेकांवर ॥ आनंदाला पार नाहीं ह्मणती ॥ २ ॥ काय गुणें देव रिझाला त्यावरी ॥ नेसाया फटकुरी जन्म गेला ॥ ३ ॥ पाहोन दरिद्र झालों कासाविस ॥ केवळ परीस पांढ-ऱ्याचा ॥ ४ ॥ लहानसी मुक्ताई जैसी सणकांडी ॥ केले देशोधडी महान संत ॥ ५ ॥ सगळेंची काखेसी येई ब्रह्मांड ॥ नामा ह्मणे पाखांड दिसतें मज ॥ ६ ॥

॥ १८८८ ॥ पांचा सातांचा एकाजागीं मेळ ॥ केवळ चांडाळ दुर्बुद्धि ते ॥ १ ॥ जातानाच माझी केली विटंबणा ॥ ह्मणोनि नारायणा मागें आलों ॥ २ ॥ पाहिला तयाचा मानस आदर ॥ जमा केला केर जाळावया ॥ ३ ॥ त्याच्या धाकें मागें आलों रे अनंता ॥ येत तुझ्या चित्ता बरें त्यांचें ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे जीवें आलों वांचवोनी ॥ अझुनी तरी चक्रपाणी वांचवी मज ॥ ५ ॥

॥ १८८९ ॥ आहे त्यांचे मनीं करावें आगमन ॥ घेतील मागून तुजपाशीं ॥ १ ॥ तयेवेळीं व्हाल तुह्मी बेइमान ॥ मज घाल काढून संतापाशीं ॥ २ ॥ खादल्या पिदल्याचें राखे वा स्मरण ॥ तुला माझी आण पांडुरंगा ॥ ३ ॥ चालविला लळा पुरविली आवड ॥ आतां कां दगड जड झालों ॥ ४ ॥ कां माझी चिंता सांडिली अनंता ॥ संतांलागीं देतां हरुष

वाटे ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे काय करिसी अमंगळ ॥ अडचण राउळामाजीं झाली ॥ ६ ॥

॥ १८९० ॥ वटारोनी डोळे पाहती आभास ॥ मज त्याचा भास कळों नेदी ॥ १ ॥ भाजा भाजा ह्मणोनी उठली एकसरां ॥ मग म्यां बाहेरां गमन केलें ॥ २ ॥ आतां आजवरी घाल त्याचे हातीं ॥ होऊं पाहती माती जीवित्वाची ॥ ३ ॥ अभयाचें दान द्यावें बा श्रीहरि ॥ दुर्बळ बाहेरी घालूं नये ॥ ४ ॥ समर्था लांच्छन लागतें नांवाचें ॥ न जाणों देवाचें असेल कांहीं ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे नांव पतीतपावन ॥ येया बोला उणें आणूं नये ॥ ६ ॥

॥ १८९१ ॥ संतांसी विन्मुख झाला जो गव्हार ॥ नाहीं आतां थार इहपरलोकीं ॥ १ ॥ नाहीं घेतला वेड्या संतांचा अंगवळा ॥ झोंप बैसली डोळां अज्ञानाची ॥ २ ॥ भ्रांतीनें तुझी पुरविली पाठी ॥ सज्जनाच्या गोष्टी कडु झाल्या ॥ ३ ॥ हाता आला लाभ गमाविला सारा ॥ भुललासी गव्हारा भ्रमभुली ॥ ४ ॥ मोह सर्पे तुझें व्यापियेलें अंग ॥ ह्मणे पांडुरंग काय आतां ॥ ५ ॥

तीर्थावळीचे अभंग.

॥ १८९२ ॥ नामयाचे भेटी ज्ञानदेव आले ॥ लोटांगण घातलें नामदेवें ॥ १ ॥ देउनी आलिंगन प्रीतीच्या पडीभारें ॥ पूजिलें आदरें यथाविधी ॥ २ ॥ धन्य तो अवसरु संत समागमु ॥ करीतसे संभ्रमु आवडीचा ॥ ३ ॥ नामदेव ह्मणे सफळ माझें जीणें ॥ स्वामीच्या दर्शनें धन्य जालों ॥ ४ ॥ पूर्व पुण्य माझें फळासीं हें आलें ॥ प्रत्यक्ष भेटलें पांडुरंग ॥ ५ ॥ संसारीं आसक्त मायामोहें रत ॥ तापत्रय संतप्त झाले जीव ॥ ६ ॥ ऐसीया पतीताचा करावा उद्धार ॥ यालागीं अवतार तुमचा जगीं ॥ ७ ॥ तरी मी एक दीन मूढ मतीहीन ॥ चरणाचा रज कण संतांचिया ॥ ८ ॥ ह्मणोनी पंढरीनाथ पाळीतसे मातें ॥ प्रेमजीवनभातें देवोनीयां ॥ ९ ॥ आजि हें स्वामींनी पाहिलें कृपादृष्टि ॥ केली सुखवृष्टि अनिवार ॥ १० ॥ नामा ह्मणे तुमच्या चरणाचा आधार ॥ टाकील पैलपार भवनदीच्या ॥ ११ ॥

॥ १८९३ ॥ ज्ञानदेव ह्मणे तूं भक्त शिरोमणी ॥ जोडिले जन्मोनी केशवचरण ॥ १ ॥ प्रेमसुख गोडी तुजची पावली ॥ वासना मावळली सकळ तुझी ॥ २ ॥ धन्य तुझें जन्म धन्य तुझें कूळ ॥ धन्य तुज राऊळ जवळी असे ॥ ३ ॥ भक्तिप्रेम धन्य साधिलें तुवां सार ॥ केला पै संसार देशधडी ॥ ४ ॥ क्षणएक एकांतीं बैसोनी सहज ॥ अंतरींचें गुज बोलों कांहीं ॥ ५ ॥ जीवन्मुक्त ज्ञानीं जरी जाले पावन ॥ परि देवतीर्थभजन न सांडि-ती ॥ ६ ॥ भक्तशिरोमणी धन्य तूं संसारीं ॥ परि एक अवधारीं वचन माझें ॥ ७ ॥ भूतळींचीं तीर्थें पाहावया नयनीं ॥ असे आर्त मनीं विष्णु-दासा ॥ ८ ॥ तुझीये संगतीचें नित्य सुख घ्यावें ॥ सार्थक करावें संसा-राचें ॥ ९ ॥ ऐसी ही उत्कंठा बहुत माझे मनीं ॥ भाग्यें झाली ये दिनीं भेटी तुजसीं ॥ १० ॥ ज्ञानदेव ह्मणे पुरवी मनोरथ ॥ करावे मुहूर्त प्रया-णासीं ॥ ११ ॥

॥ १८९४ ॥ ज्ञानदेव ह्मणे नामदेवाप्रती ॥ ऐकावी विनंति एक माझी ॥ १ ॥ पृथिवीचीं तीर्थें करावीं समस्त ॥ पहावे महंत साधुजन ॥ २ ॥ जीवन्मुक्ता तुज नाहीं कांहीं काज ॥ इच्छा असे मज त्वांही यावें ॥ ३ ॥ नामा ह्मणे तुह्मी पुसावें विठ्ठला ॥ देतां आज्ञा मला मीही येतों ॥ ४ ॥

॥ १८९५ ॥ ऐसें ऐकोनियां बोल नामा विच्यारी मानसीं ॥ ह्मणे काय द्यावें यासी प्रतिवचन ॥ १ ॥ मग विठोबाचे पाय आठविले मनीं ॥ बोले अमृतवचनीं तयांप्रती ॥ २ ॥ सर्व सुख मज आहे पांडुरंगीं ॥ म्यां जावें कवणालागीं कवण्या ठायां ॥ ३ ॥ आहिक्य परत्र मज चाड नाहीं सर्वथा ॥ न लगती पुरुषार्थ मुक्ति च्यारी ॥ ४ ॥ रंक होउनियां पंढरी चोहटा ॥ राखेन दारवंटा महाद्वारीं ॥ ५ ॥ या सुखा कारणें शरीर कर्वती फोडिलें ॥ दुर्जय तोडिले मायाजाळ ॥ ६ ॥ त्रिभुवनीचें वैभव सांडोनियां दूरी ॥ जालोंसे भिकारी पंढरीचा ॥ ७ ॥ कल्पतरुची छाया कामधेनूचें दुभतें ॥ संपूर्ण आईतें सर्वकाम ॥ ८ विठोबाचे पाईं काय मज उणें ॥ वासनाची मनें गिळिली माझी ॥ ९ ॥ पाळिला पोशीला जन्मोनी जयाचा ॥ विकिला कायावाचा मनें त्यासी ॥ १० ॥ नामा ह्मणे स्वामी विठोबासी पुसा ॥ आज्ञा देईल ऐसा धरीन त्याची ॥ ११ ॥

॥ १८९६ ॥ मग ज्ञानदेव ह्मणे भला भक्तराज ॥ कळलें गौप्यगुज सर्व तुझें ॥ १ ॥ धीर आणि चतुर सर्वस्वें उदार ॥ साजे तुज अधिकार प्रेमभक्ति ॥ २ ॥ धन्य तूं संसारीं भक्तिभावशीळ ॥ साधिलें तुवां केवळ प्रेमसुख ॥ ३ ॥ देउनी आलिंगन नामा धरियेला करीं ॥ वंदियेले शिरीं चरणरज ॥ ४ ॥ राउळा भीतरीं चला जाऊं वेगें ॥ आज्ञा मागों दोघे तीर्थयात्रे ॥ ५ ॥ सत्वर उठोनी आले स्वामीजवळां ॥ मस्तक ठेविला चरणावरी ॥ ६ ॥ जीवींचा निजभावो सांगे ज्ञानदेवो ॥ ऐकोनी पंढरीरावो हांसिन्नले ॥ ७ ॥ ह्मणे तूं ज्ञानशीळ चिद्रुप केवळ ॥ सबाह्यनिर्मळ स्फटिक जैसा ॥ ८ ॥ सहज तीर्थरूप तूंचि निरंतर ॥ असतां हा विचार काय करिसी ॥ ९ ॥ येरु ह्मणे स्वामी बोलिलेती बरवें ॥ परि सार्थक करावें या देहाचें ॥ १० ॥ प्रसंगें नाम्याचे संगती सुख घ्यावें ॥ ह्मणोनी ज्ञानदेवें धरिले चरण ॥ ११ ॥

॥ १८९७ ॥ मग हांसोनी पंढरिनाथ पाहे नाम्याकडे ॥ ह्मणे नवल केवढें भाग्य तुझें ॥ १ ॥ प्रत्यक्ष परब्रह्म मूर्ति ज्ञानेश्वर ॥ करीतसे आदर संगतीचा ॥ २ ॥ ऐसें भाग्य जेणें सर्वस्वें साधावें ॥ तरीच जन्मावें विष्णुदासा ॥ ३ ॥ जावें स्वस्ति क्षेम यावें शीघ्रवत ॥ करावें स्वहित कळेलतैसें ॥ ४ ॥ सर्वभावें आमुचा विसर न पडावा ॥ लोभ असों द्यावा मजवरी ॥ ५ ॥ परियेसीं ज्ञानराजा बोले जगज्जीवन ॥ तूं तव सर्वज्ञ सुखमूर्ती ॥ ६ ॥ परी एक मागणें आहे तुजप्रती ॥ आठवण चित्तीं असों द्यावी ॥ ७ ॥ हें कृपेचें पोसणें माझें आवडतें ॥ क्षण जीवापरतें नकरी कदां ॥ ८ ॥ परी तुवां सांकडें घातलें सर्वथा ॥ दाटलें सर्वथा हृदय माझें ॥ ९ ॥ आरुष साबडें नामें माझे वेडें ॥ मार्गीं मागें पुढें सांभाळावें ॥ १० ॥ तान भूक तुवां जाणावी जीवींची ॥ मज चिंता याची वाटे थोर ॥ ११ ॥ मग नामयाचा हात धरोनी श्रीपती ॥ देत असे हातीं ज्ञानदेवा ॥ १२ ॥ रानीं वनीं जनीं विसंबसी झणीं ॥ धाडितों देखोनी आर्त तुझें ॥ १३ ॥ चरणीं ठेवुनी माथा निघते झाले दोघे ॥ आले चंद्रभागे केलीं स्नानें ॥ १४ ॥ पुंडलिकाचे चरण वंदुनीया नामा ॥ उतरले भीमा पैल तीरीं ॥ १५ ॥

॥ १८९८ ॥ तीर्थयात्रेप्रति बोळविला नामा ॥ आले निजधामा देवराव ॥ १ ॥ चरण प्रक्षाळावया रुक्मादेवी आली ॥ श्रीमुख न्याहाळी

भरोनी दृष्टी ॥ २ ॥ तंव ते निडारले नयन खेदें भिजलें वदन ॥ हृदय झालें पूर्ण करुणारसें ॥ ३ ॥ बाप कृपेचा सागरू सुखाचा सुखतरू ॥ आर्त लोभापरू दीनालागीं ॥ ४ ॥ चरणीं ठेवुनी माथा पुसे जगन्माता ॥ आजी कां अवस्था विपरीत देखों ॥ ५ ॥ ह्मणे वाटतें जडभारी नाम्याच्या वियोगें ॥ दाटलें उद्वेगें चित्त माझें ॥ ६ ॥ कवण्या सुखें स्थीर न राहे हें मन ॥ केव्हां डोळां देखेन प्राण माझा ॥ ७ ॥ इष्टमित्र बंधु मायबाप सखा ॥ हीं नामें मज देखा ठेविलीं तेणें ॥ ८ ॥ तो कैसा मजवीण राखिल आपुला प्राण ॥ हे चिंता दारुण वाटे मज ॥ ९ ॥ तंव ती महामाया ह्मणे जी यादवराया ॥ क्षणीं तुमच्या ठायां दृष्टि असे ॥ १० ॥ शोक मोहें दुःख क्षणामाजीं जळे ॥ तें नाम साजवळी आहे तुमचें ॥ ११ ॥

॥ १८९९ ॥ माझे भक्त मज अनुसरले चित्तें ॥ साहोनी पढियंते मज आणिक नाहीं ॥ १ ॥ व्यक्तीस येणें मज तयाचीये आवडी ॥ युगायुगीं प्रौढी हेचि मिरवी ॥ २ ॥ त्याचेनि कृतार्थ असें मी पूर्णकाम ॥ ते माझे परम प्राणसखे ॥ ३ ॥ ते माझे आश्रम मी त्यांचा विश्राम ॥ जींहीं रूपनाम केलीं मज ॥ ४ ॥ मीं त्यांचा सोयरा ते माझे सांगाती ॥ करी त्यांसी एकांतीं सुख गोष्टी ॥ ५ ॥ जींहीं तनुमन प्राण लाविला मजकडे ॥ मी तयां आवडे जीवाहूनी ॥ ६ ॥ ते माझे भाग्याचे अधिकारी विभागी ॥ वैकुंठ सालागीं वसतें केलें ॥ ७ ॥ त्यांचें गुज गौप्य मीची एक जाणें ॥ माझी प्रेमखूण कळली तयां ॥ ८ ॥ मनाची साउली करोनिया मातें ॥ भोगितो आतां तें सर्वसुख ॥ ९ ॥ आपुलीयाचीं किरणें विराजे गभस्ती ॥ परी किरण न होती आन जेंवी ॥ १० ॥ तैसे माझे दास मजमार्जी उदास ॥ असती समरस दुजे न वीण ॥ ११ ॥ मी तो भक्तरूप भक्त माझें स्वरूप ॥ प्रभा आणि दीप जयापरी ॥ १२ ॥ हें ऐक्यपण कोण अनुभवी जाणती ते ज्ञानी ॥ ज्या नाहीं आयणी कासयाची ॥ १३ ॥ त्यांचीये चरणीचें रज आणि माझें नामें ॥ सांडिलें रजतमें भाविकांसीं ॥ १४ ॥ त्यांचे भेटीलागीं हृदय माझें कळवळे ॥ कैं देखेन डोळे निवती माझे ॥ १५ ॥

॥ १९०० ॥ तंव तें आवडतें भक्त अंतरंग आपुले ॥ देवें बोलाविलें एकांतासी ॥ १ ॥ ह्मणे नाम्यापरतें मज दुजें न आवडे ॥ सांगे तयापुढें

दैन्य आपुलें ॥ २ ॥ सा देखतांची दृष्टि मन माझें नीवे ॥ वाटे त्या घालावें हृदयामाजीं ॥ ३ ॥ त्याचेनी लोभें मन माझें मोहिलें ॥ अखंड राहिलें त्याचेपाशीं ॥ ४ ॥ मजपरतें दूजें नेणे तो नामा ॥ नित्य माझा प्रेमा पढिये त्यासी ॥ ५ ॥ भक्तकाजकैवारी ह्मणवितां मज वाटे लाज ॥ परी म्यां केलें काज नाहीं त्याचें ॥ ६ ॥ धर्म अर्थ काम त्या नाहीं दिधले ॥ जन्मोनी बांधलें सेवाऋणी ॥ ७ ॥ तेणें आपुले निजपुरुषार्थें जिंकिला संसार ॥ केला मदमत्सर देशधडी ॥ ८ ॥ लोभ दंभ दूर माया मोहो वैरी ॥ घातले तोडरीं काम क्रोध ॥ ९ ॥ तो न मानी आणिका देवा न करी त्यांची सेवा ॥ मजपरता विसांवा नाहीं त्यासी ॥ १० ॥ तो मार्गीं शिणला असेल कोमाइला ॥ सुख दुःख आपुलें सांगेल कवणा ॥ ११ ॥ त्याचीया जीवीचें मीच जाणें सर्व ॥ हा माझा अनुभव आहे त्यासी ॥ १२ ॥ ते माझे दास आवडते अंतरंग ॥ त्यजिला सर्व संग मजसाठीं ॥ १३ ॥ देखोनी ते आवडी अभिन्न वाटलें ॥ सप्रेमें दाटले सकळ भक्त ॥ १४ ॥ परिसा भागवत आनंदें नाचत ॥ लोटांगणी येत गरुडापरी ॥ १५ ॥

॥ १९०१ ॥ सुखरूप दोघे चालताती मार्गीं ॥ परी चित्त पांडुरंगीं नामयाचें ॥ १ ॥ क्षणक्षणा वास परतोनी पाहे ॥ वियोग न साहे पंढरीचा ॥ २ ॥ ह्मणे कां गा केशीराजा बोळविलें मातें ॥ न येसीच सांगातें सांभाळीत ॥ ३ ॥ चिंतातुर थोर पडिलों ये परजनीं ॥ न दिसे माझें कोणी जीवलग ॥ ४ ॥ फुटोनी हृदय होती दोनी भाग ॥ बहुत उद्वेग वाटताती ॥ ५ ॥ तूं माझी जननी तूं माझा जनीता ॥ तूं बंधु चुलता पंढरिराया ॥ ६ ॥ तूंचि इष्टमित्र तूंचि गणगोत ॥ तूंचि कुळदैवत आवडतें ॥ ७ ॥ तूंचि माझें वृत्त तूंचि माझें तीर्थ ॥ तूंचि चार पुरुषार्थ कामदेवा ॥ ८ ॥ तूंचि ज्ञानचक्षु तूंचि माझा लक्षू ॥ तूंचि माझा साक्षु स्वभावासी ॥ ९ ॥ साच कीं लटिकें हें माझें बोलणें ॥ तुजवांचूनी जाणें कवण दुजा ॥ १० ॥ नामा ह्मणे आपुले अनाथा सांभाळी ॥ येउनी हृदयकमळीं राहे माझ्या ॥ ११ ॥

॥ १९०२ ॥ ज्ञानदेव ह्मणे परियेसा विष्णुदासा ॥ तूं सुखसंतोषा पात्र होसी ॥ १ ॥ प्रेमाचा जिव्हाळा तुझ्या हृदयीं आला ॥ तूं कां वेळोवेळां खंती करिसी ॥ २ ॥ विचारी सावध होऊनि भक्तराजा ॥ सुखानंद तुझा तुजची जवळी ॥ ३ ॥ मी नेणें ज्ञानगति नेणो योगयुक्ति ॥ न देखें विश्रांति एकेवीण ॥ ४ ॥ सर्वभावें मज तेंचि स्वरूप आवडे ॥

जें पुंडलीकापुढें उभें असे ॥ ५ ॥ तो माझा विठ्ठलु दावी दृष्टी-भरी ॥ आस मी नकरी आणिकाची ॥ ६ ॥ व्यापकु विठ्ठलु आहे सर्व देशीं ॥ जरी सांडोनिया पहासी भेदभ्रमू ॥ ७ ॥ तो नाहीं ऐसा ठाव उरला कवण ॥ सर्वत्र संपूर्ण गगन जैसें ॥ ८ ॥ काया वाचा मनें मज तोची व्हावा ॥ गीत गातां जीवा सुख वाटे ॥ ९ ॥ ऐकावा श्रवणीं पाहावा तोचि नयनीं ॥ नव जावा जवळोनी दूर कोठें ॥ १० ॥ जें अक्षर अव्यक्त देश काळ रहीत ॥ ज्ञानी उपासीत सोहं भावें ॥ ११ ॥ सर्वत्र इंद्रियांसहित आवरोनी चित्त ॥ भोगिती अद्वैत नित्य सुख ॥ १२ ॥ सर्व सुख मज आहे त्याच्या पायीं ॥ आणिकाच्या वाही न पडे कदां ॥ १३॥ तेथें माझें मन रंगलेंसे भावें ॥ सुख येणें जीवें देखिलें डोळां ॥ १४ ॥ सर्वगत संपूर्ण सर्वकाळ असणें ॥ होणें आणि जाणें नाहीं जया ॥ १५ ॥ ते तुज माझारी तूं तयांभीतरीं ॥ अनुभवीं निर्धारी ठेवुनी मना ॥१६ ॥ नमनी नमनी लटिकी हे कहाणी ॥ जळधारावांचोनी चातक जैसा ॥ १७ ॥ तैसें माझें मन स्मरे रात्रंदिवस ॥ पंढरीनिवास जीवन माझें ॥ १८ ॥ ऐसें ऐकोनी बोलणें ह्मणे ज्ञानदेव ॥ धन्य तुझा भाव एकविध ॥ १९ ॥ नामा ह्मणे माझा सुखाचा विसांवा॥ आमचे या जीवा पंढरीराय ॥ २० ॥

॥ १९०३ ॥ भक्त भागवत बहुसाल ऐकिलें ॥ बहु होउनी गेले होती पुढें ॥ १ ॥ परी नामयाचें बोलणें नव्हे हें कवित्व ॥ हा रस अद्भुत अनुपम ॥ २ ॥ हें सुख विश्रांति नाहीं हो कल्पांतीं ॥ विचारावें संतीं दूर दृष्टि ॥ ३ ॥ हो तूं शास्त्रवेत्ते चतुर पंडित ॥ हो तूं बहुश्रुत बुद्धिवंत ॥ ४ ॥ हो तूं कर्मनिष्ठ विधीचे उद्भट ॥ हो तूं सर्वश्रेष्ठ पूज्य लोकां ॥ ५ ॥ हो तूं कळावंत कवित्व कुशळ ॥ हो तु कां वाचाळ चतुरतेचे ॥ ६ ॥ हो तूं कां पाठक हो तूं कां साधक ॥ हो तुका वाचक ग्रंथकार ॥ ७ ॥ हो तूं आत्मज्ञानी हो तूं निजध्यानी ॥ हो तूं वज्रासनी बैसकेचे ॥ ८ ॥ हो तूं योगयुक्त हो तूं जीवन्मुक्त ॥ हो तूं कां विरक्त सर्वसंगीं ॥ ९ ॥ ऐसे हो तूं कां सभाग्य संपन्न सर्वज्ञ ॥ परी मी न मनीं तुजवीण विष्णुदासा॥ १० ॥ येर कोण जाणता एक पंढरिरावो ॥ रुक्मादेवी नाहो श्रीविठ्ठलु माझा ॥ ११ ॥

॥ १९०४ ॥ ऐसे नित्यानंद भरित क्रमिताती मार्ग॥ हृदयीं तो अनुराग आवडीचा ॥ १ ॥ प्रेमें वोसंडीत करित स्वहित गोष्टी ॥ दाविती कसोटी अनुभवाची ॥ २ ॥ व्यापक तें सुख वृष्टि होतसे अनिवार ॥ अक्षरस

पूर वोसंडती ॥ ३ ॥ ज्ञानदेव ह्मणे परियेसी नामया ॥ अद्वैत आत्मया प्रेत मूर्ती ॥ ४ ॥ भक्तिभावें तुवां जोडिलें अविनाश ॥ सांग सेविला कैसा सुमार्ग साचा ॥ ५ ॥ कैसा तो साधावा सांगे भजनविधि॥ कैसी मनबुद्धि सत्वशीळ ॥ ६ ॥ कैसा निर्विकार ध्यानाचा प्रकार ॥ हा सर्व विचार सांग मज ॥ ७ ॥ कैसें तें श्रवण कैसें तें मनन ॥ कैसें तें निजध्यासन दृढ होय ॥ ८ ॥ कवण ते धृति कवण ते विश्रांती ॥ दावी मजप्रती स्पष्ट करुनी ॥ ९ ॥ बहु उत्कंठित या सुखाकारणें ॥ तें मज पारणें करवी आजीं ॥ १० ॥ सांगी हा अनुभावो साधन उपायो ॥ विनवी ज्ञानदेवो नामयासी ॥ ११ ॥

॥ १९०५ ॥ परिसुनी ते गोष्टी घाली चरणांमिठी ॥ दाटलासे कंठीं सद्गदीत ॥ १ ॥ कृपेचें पोसणें मी पंढरीरायाचें ॥ येवढें भाग्य कैचें जाणी-वेचें मज ॥ २ ॥ नव्हे बहुश्रुत नव्हे ज्ञानशीळ ॥ दास मी दुर्बळ वैष्णवांचा ॥ ३ ॥ नेणतें नेणतें कांहींच मी नेणतें ॥ ह्मणोनी देवें तुमतें निरवीलें ॥ ४ ॥ येतां जातां हात दिधला तुमच्या करीं ॥ घातलें अभारीं मायबापें ॥ ५ ॥ आतां साचे कृपावसे येईल वाचेसरीसें ॥ केलें कांहीं तैसें निवेदीन ॥ ६ ॥ भानूस देखणें करीजे अन्य तेजें ॥ तैसें ज्ञान माझें स्वामीप्रती ॥ ७ ॥ कल्पतरू याचक कृपणाचे द्वारीं ॥ कां दैन्य भाकी थोरी कामधेनु ॥ ८ ॥ तैसी तुमची वाचा मज दीनाप्रती ॥ नकळे काळगति समर्थाची ॥ ९ ॥ मातेचिया स्नेहें बाळक बोबडें ॥ खेळवी लाडें कोडें नेणे लाजो ॥ १० ॥ नामा ह्मणे ऐसें तुह्मी माझें कवतुक ॥ करुनी सुखेंसुख वाढ-वितां ॥ ११ ॥

॥ १९०६ ॥ ज्ञानदेव ह्मणे शंका न धरिजे मनीं ॥ दृष्टि दुजेपणीं न ठेवावी ॥ १ ॥ सुखेंसुख घ्यावें अनुभवोनी अनुभवावें ॥ आहे तें अवघें ब्रह्मरूप ॥ २ ॥ सा सुखाचा अनुभव करी सुखरूपा ॥ सुख वस्तूच्या दीपा नामदेवा ॥ ३ ॥ सुखाचीये ताटीं सुखची वोगरी ॥ तृप्ती होईल थोरी क्षुधातुरा ॥ ४ ॥ पंढरीरायाचा तूं प्रेम भांडारी ॥ आशा पूर्ण करी याचकाची ॥ ५ ॥ विश्रांतीसी पात्र तूंची विष्णुदासा ॥ हा मज भरंवसा आहे तुझा ॥ ६ ॥ ह्मणोनी हा संगू धरिली थोर आशा ॥ ह्मणीं होसी उदासा भक्तराया ॥ ७ ॥ सिंधुहुनी खोल सुरस तुझे बोल ॥ आनंदाची बोळ नीस नवी ॥ ८ ॥ तें मज सादर ऐकवीं सत्वर ॥ श्रवण क्षुधातुर

झाले माझे ॥ ९ ॥ जाणीव नेणीव तरीच शोभे सर्व ॥ जरी होय अयुर्भाव वैराग्याचा ॥ १० ॥ ज्ञानदेव ह्मणे तूं भक्त अतरंग ॥ नलगे तुज पांग बहुज्ञतेचा ॥ ११ ॥

॥ १९०७ ॥ ऐसीं ऐकोनी उत्तरें प्रेम झाला पोटीं ॥ ह्मणे बोलावी ते गोष्टी अनुभवाची ॥ १ ॥ येर कर्मधर्म सर्वही पाल्हाळ ॥ श्रमूची केवळ जाणिवेचा ॥ २ ॥ ऐसा संत भेटी विरळा भाग्ययोगें ॥ जो आथिला वैराग्यें सप्रेमळू ॥ ३ ॥ नाम संकीर्तन वाटे मज गोड ॥ येर ते कावाड वायां वीण ॥ ४ ॥ नमन तें नम्रता न देखे गुणदोष ॥ अंतरीं प्रकाश आनंदाचा ॥ ५ ॥ येर ते दांभिक जाणावी मायावी ॥ विश्वास मी जीवीं न धरीं त्यांचा ॥ ६ ॥ ध्यान तया नांव निर्विकार नीके ॥ जें विश्वीं माझ्या देखे विठोबासी ॥ ७ ॥ अखंड हृदयीं तेची आठवण ॥ साजीरे समचरण विटेवरी ॥ ८ ॥ नादीं लुब्ध जैसे आसक्त हरण ॥ जाय विसरोन देहभाव ॥ ९ ॥ यापरि तल्लीन दृढ राखे मन ॥ या नांवें श्रवण आवडीचें ॥ १० ॥ व्यवसायीं चित्त ठेवुनी कृपण ॥ लाभाचें चिंतन सर्वकाळ ॥ ११ ॥ यापरि अखंड स्वहित विचारण ॥ करिजे तें मनन सत्वशीळ ॥ १२ ॥ परपुरुषीं जैसी आसक्त व्यभिचारिणी ॥ नलागे तिच्या मनीं कामधाम ॥ १३ ॥ कीटकी भृकुटीये जैसें अनुसंधान ॥ नीके निजध्यासन एकविध ॥ १४ ॥ सर्वभावें एक विठ्ठलूची ध्याये ॥ सर्वभूतीं पाहे रूप त्याचें ॥ १५ ॥ सर्वांहुनी निराळा रजतमा वेगळा ॥ भोगी प्रेमकळा तेची भक्ती ॥ १६ ॥ सत्वाचा सुभटु असंग एकटु ॥ वैराग्य उद्भटु एकनिष्ठ ॥ १७ ॥ प्रारब्धाचा भोगीं तेणें देहस्मृति ॥ अखंड ते धृति निर्विकार ॥ १८ ॥ निर्वासना मनें निजलाभें संपूर्ण ॥ नेणें स्वरूपज्ञान संकल्पाचें ॥ १९ ॥ अनुरागें गोविंदु गायीजे एकांतीं ॥ यापरती विश्रांति आणिक नाहीं ॥ २० ॥ तरी कायावाचामनें हा माझा अनुभव ॥ सांगितला सर्व आवडीचा ॥ २१ ॥ नामा ह्मणे हेंचि बोलविलें तेणें ॥ उदार सर्वज्ञें पांडुरंगें ॥ २२ ॥

॥ १९०८ ॥ पश्चिम प्रभास आदी करोनी द्वारका ॥ पाहिल्या सकळिका मोक्षपुऱ्या ॥ १ ॥ पंथीं पावन तीर्थें करोनी सकळीकें ॥ प्रक्षाळलीं पातकें वासनेचीं ॥ २ ॥ परी पंढरीचें प्रेम नामयाचे जीवीं ॥ माउली आठवी पांडुरंग ॥ ३ ॥ जीवन्मुक्त दोन्ही भक्त आणि ज्ञानी ॥ परतोनी तेथोनी येताती मार्गीं ॥ ४ ॥ तृषाक्रांत वनीं होतसे पीडणी ॥ पडला छिन्नावनीं

जिवनालागीं ॥ ५ ॥ तंव दृष्टि एक कूप देखिला अवचिता ॥ उदक तेथें पाहतां नलगे अंतु ॥ ६ ॥ कवणेपरी येथें करूं रिघवर्णी ॥ प्राण संतर्पणी वांचवावे ॥ ॥ ७ ॥ मग त्या नाम्याप्रती बोले ज्ञानदेव ॥ मज एक उपाव साध्य असे ॥ ८ ॥ लघिमेचें लाघव करुनी ते अवसरीं ॥ उतरोनी भीतरीं घेतलें जीवन ॥ ९ ॥ घेउनी उदक निघाला बाहेरी ॥ मग ह्मणे अवधारी नामदेवा ॥ १० ॥ आणोनी जीवन देईन तुझ्या हातीं ॥ न दिसे अनुगति आणिक कांहीं ॥ ११ ॥ पडिल्या संकटीं विचारावें मनीं ॥ सांडावी आयनी अभिमानाची ॥ १२ ॥ आत्मा तो विठ्ठल सर्व निरंतरी ॥ निरोप दे झडकरी उशीर झाला ॥ १३ ॥ आत्मा तो विठ्ठलु असतां सर्वदेहीं ॥ माझी काय नाहीं चिंता स्वामी ॥ १४ ॥ नामा ह्मणे धीर करावा नावेक ॥ दावीन कवतुक स्वामी जवळी ॥ १५ ॥

॥ १९०९ ॥ मग लावुनीया नेत्र निर्धारू पैं केला ॥ हृदयीं आठविला केशीराज ॥ १ ॥ इष्टमित्रबंधु सोयरा जननी जनकू ॥ नेणें मी आणिकू तुजवांचोनी ॥ २ ॥ येई पंढरीराया मजलागीं धांवतु ॥ क्षणीं पाहसी कां अंतु कृपाळुवा ॥ ३ ॥ तुझिये मूर्तीची बहु खंती वाटली ॥ आसुवें दाटलीं नेत्रकमळीं ॥ ४ ॥ धरोनी धीर जीवा मी करितो धांवा ॥ ये माझ्या केशवा मायबापा ॥ ५ ॥ कायावाचामनें लोटलों चरणासी ॥ तो मी शरण आणिकासी जाऊं कवणा ॥ ६ ॥ जन्मोनी पोसणा तुझाची ह्मणती ॥ मज मोकलितां अंतीं लाज कवणा ॥ ७ ॥ अनाथा कैवारी नामाची आयणी ॥ वर्णिजे पुराणीं कीर्ति तुझी ॥ ८ ॥ तें काय लटिकें करिशील आजी ॥ अझुनी तुज माझी करुणा नये ॥ ९ ॥ गजेंद्राकारणें ज्या वेगीं धांवणें ॥ केलें तंव स्मरण कळवळोनी ॥ १० ॥ द्रौपदीचे आकांतीं येसी सोडविणें ॥ तें मजकारणें विसरलासी ॥ ११ ॥ येता निरखिलें ज्ञानदेवाप्रती ॥ दिल्हा त्याचे हातीं हात माझा ॥ १२ ॥ तो तूं कैसा मजलागीं करिशील उदास ॥ धांव कासावीस थोर झालों ॥ १३ ॥ सर्वभावें तूं मजलागीं लोभापर ॥ मी तुझा डिंगर आवडता ॥ १४ ॥ नामा ह्मणे हांसें झालें पिसूणाचें ॥ नकरीं मज दीनाचें अव्हेरण ॥ १५ ॥

॥ १९१० ॥ तंव निजभुवनीं भूवैकुंठीं सुखें पंढरीनाथ ॥ नित्य जीवीं आर्त निजभक्ताचे ॥ १ ॥ कृपेचा वोरसु होता ठेवा पोटीं ॥ त्वेची करी गोष्टी रुक्माईसी ॥ २ ॥ ह्मणे क्षेम माझा नामा येवो एक वेळे ॥ मग मी

जीवा वेगळे जाऊं नेदी ॥ ३ ॥ आजि माझा डावा कां लवतो लोचन ॥ करितसे स्फुरण वामबाहू ॥ ४ ॥ उद्वेग उपसर्ग वाटताती जीवा ॥ कोण्या जिवलगा झाले कष्ट ॥ ५ ॥ वाजतां वारा न लागावा राजसा ॥ माझ्या विष्णुदासा भाविकासी ॥ ६ ॥ वाटे तानभूक झाली त्या पीडणी ॥ तरीच माझ्या मनीं ऐशी दशा ॥ ७ ॥ तंव ती विश्वमाता विचारी नावेक ॥ तंव अवचिता शोक पडिला कानीं ॥ ८ ॥ ह्मणे तृषाक्रांत नामा करीतसे धांवा ॥ वेगीं जाउनी देवा सांभाळावें ॥ ९ ॥ तंव तो आर्तबंधु ऐकोनी वचन ॥ मनाचेनी मन वेगू केला ॥ १० ॥ तंव गडगडीत कूप उदकें वोसंडला ॥ कल्पांतीं खवळला सिंधु जैसा ॥ ११ ॥ ज्ञानदेव ह्मणे झालें अभिनव ॥ कैसा ऋणीया देव केला येणें ॥ १२ ॥ सावध करोनी दिल्हें आलिंगन ॥ जीवें निंबलोण उतरीलें ॥ १३ ॥ तंव येरें चरणावरी ठेवियेला माथा ॥ ह्मणे आहे माझी चिंता विठोबासी ॥ १४ ॥ नामा ह्मणे माझे बहु लळे पुरविले ॥ कैं देखेन पाउलें विटेवरी ॥ १५ ॥

॥ १९११ ॥ योगी परम ध्यानीं बैसलिया जाण ॥ कांहीं थोर मन विश्रांति न पूजे ॥ १ ॥ तुजवीण दुसरें कांहींच नाठवें ॥ लागली तुझी सवें विष्णुदासा ॥ २ ॥ कवण कुळीं तूं जन्मलासी नाम्या ॥ केशव परमात्मा तुज जवळी ॥ ३ ॥ धेनु वसे वनीं वत्स असे घरीं ॥ चित्त तयावरी ठेवुनी चरे ॥ ४ ॥ ते तया देखोनी संतोषली मनीं ॥ तैसा तुझा गुणी वोल्हावलो ॥ ५ ॥ तीर्थयात्रे जाणें नलगे कांहीं करणें ॥ ऐकोनी तुझें गाणें सुखरूप ॥ ६ ॥ वेडावल्या श्रुतिशास्त्रें आणि पुराणें ॥ योगियांचीं ध्यानें विसर्जिलीं ॥ ७ ॥ तुझें प्रेम सोडावें आणि मने कोठें जावें ॥ जावोनिया पाहावें काय तेथें ॥ ८ ॥ समाधि सोहळा लय लक्ष वैराग्य ॥ तूं देवा आह्मालागीं आणियेलें ॥ ९ ॥ ऋषि गणगंधर्व ब्रह्मादिक सर्व ॥ लक्षिताती ठावो अरूपाचा ॥ १० ॥ तो तुवां आह्मा सन्मुख उभा केला ॥ चरणासी लागला ज्ञानदेव ॥ ११ ॥

॥ १९१२ ॥ तीर्थें करोनिया नामा पंढरीये आला ॥ जिवलगा भेटला विठोबासी ॥ १ ॥ सद्गदीत कंठ वोसंडला नयनीं ॥ घातली लोळणी चरणावरी ॥ २ ॥ ह्मणे शिणलों पंढरिराया पाहे कृपादृष्टी ॥ थोर झालों हिंपुटी तुजवीण ॥ ३ ॥ अज्ञानाचा भाग होता माझे मनीं ॥ हिंडविलें

ह्मणोनी दारोदारीं ॥ ४ ॥ परी पंढरीचें सुख पाहतां कोटि वाटे ॥ स्वप्नींही परी कोठें न देखेंची ॥ ५ ॥ उदंडा तीर्थांची ऐको जाय गोडी ॥ चित्त माझें वोढी चंद्रभागे ॥ ६ ॥ ह्मणोनी चरणांची टाकोनी साउली ॥ आलों मज सांभाळी मायबापा ॥ ७ ॥ तया देवाची वास न पाहती माझे नयन ॥ न करिती पूजन कर त्यांचें ॥ ८ ॥ तेणें पंथें माझे न चलती चरण ॥ नायकती श्रवण कीर्ति त्यांची ॥ ९ ॥ कटीं तटीं जेणें कर नाहीं ठेविले ॥ न देखें पाउलें विटेवरी ॥ १० ॥ त्यांतें ह्मणतां देव लाजे माझें मन ॥ ते कष्ट दारुण कवणा सांगूं ॥ ११ ॥ कुंचे गरुड टके न देखे पताका ॥ त्या देवाची शंका वाटे थोर ॥ १२ ॥ त्याचे गांवीं नाहीं वैष्णवाचा मेळु ॥ न देखें सुकाळु हरिकथेचा ॥ १३ ॥ हें जेथें न देखें तेथें खंती वाटे जीवीं ॥ ते वेळीं आठवी रूप तुझें ॥ १४ ॥ इष्टमित्रबंधु तूं कुळदेवता ॥ नामा ह्मणे आवडता प्राण माझा ॥ १५ ॥

॥ १९१३ ॥ मग केशव ह्मणे नाम्या खंती वाटे माझ्या मनीं ॥ निद्रा न लागे नयनीं पाहतां वाट ॥ १ ॥ तुजवीण उदास वाटे ही पंढरी ॥ न पडे क्षणभरीं विसर तुझा ॥ २ ॥ डोळिया वेगळा नवजे कोठें दुरी ॥ चित्त मजवरी ठेवुनी राहे ॥ ३ ॥ तुज माझी सवें मज तुझी आवडी ॥ गुळासी न सोडी गोडी जैसी ॥ ४ ॥ तैसे तुह्मी आह्मी एकमेकामाजीं ॥ विचारितां सहजीं दुजें नाहीं ॥ ५ ॥ येतया जातया पुसे तुझी गोष्टी ॥ ह्मणे माझें नामें दृष्टि पडिलें होतें ॥ ६ ॥ वाटे तानभूक पीडिल्या जाणें कोण ॥ एका मजवीण गुज त्याचें ॥ ७ ॥ रात्रंदिवस खेद करुनी आपुल्या जीवा ॥ असेल माझा धांवा पौकारीत ॥ ८ ॥ मजवीण कोणाचीये साउलीये बैसेल ॥ कोण त्या पुसेल शीणभागू ॥ ९ ॥ संतांपासी सांगे शिणले मजवीण ॥ कंठीं धरिला प्राण मजलागोनी ॥ १० ॥ धरुनी हनुवटी दिलें आलिंगन ॥ कुरवाळोनी वदन नेत्र पुशी ॥ ११ ॥ मग काढोनी कटीच्या सुमन तुळशीमाळा ॥ घातलीया गळां नामयाच्या ॥ १२ ॥ सर्वांग सुंदर पाहे कृपादृष्टीं ॥ पुसे जीवींची गोष्टी कृपासिंधू ॥ १३ ॥ निवृत्ति ज्ञानेश्वर सोपान खेचर ॥ नरहरि सोनार आदिकरोनी ॥ १४ ॥ समस्त भक्त मिळोनी लोटांगणी येती ॥ आलिंगन देती नामयासी ॥ १५ ॥ अनिवार सुमनें वर्षती सुरवर ॥ गगनीं जयजयकार शब्द होती ॥ १६ ॥ ऋषिगणगंधर्व मिळोनी सकळिक ॥ येती दृष्टिसुख घ्यावयासी ॥ १७ ॥ तंव रुक्माई

आरती घेऊनी आली वेगें ॥ ओंवाळिले दोघे देवभक्त ॥ १८ ॥ कवतुकें नाम्याची धरिली हनुवटी ॥ पाहे कृपादृष्टी घडीये घडीये ॥ १९ ॥

॥ १९१४ ॥ मग केशव ह्मणे नाम्या धन्य तुज फावलें ॥ बरवें तुवां केलें आत्महित ॥ १ ॥ पुण्यपावन तीर्थें पाहिलीं सकळिक ॥ प्रक्षाळिलीं पातकें वासनेचीं ॥ २ ॥ धन्य तुवां केलें जन्मोनी सार्थक ॥ शोक मोह दुःख निवारिलें ॥ ३ ॥ तीर्थयात्रा फळ व्हावया संपूर्ण ॥ करी कां उद्यापन विधियुक्त ॥ ४ ॥ केलिया कष्टाचें होईल सार्थक ॥ मांगेन तें ऐक वचन माझें ॥ ५ ॥ महा मुक्तिक्षेत्र वैकुंठ भूमिवरी ॥ विख्यात पंढरी भूवैकुंठ ॥ ६ ॥ एक शीत अन्न दिलें द्विजमुखीं ॥ राहे सदा सुखी कल्पवरी ॥ ७ ॥ क्षेत्रवासी भावें पूजावे ब्राह्मण ॥ षड्रस भोजन द्यावें त्यांसीं ॥ ८ ॥ सुगंध चंदन सुमन तुळसीमाळा ॥ समर्पि तांबूला सद्क्षणा तूं ॥ ९ ॥ ऐसें बोलोनियां धरीयेला करीं ॥ राउळा भीतरीं घेउनी गेले ॥ १० ॥ मग रुक्माईसी मांगे वैकुंठीचा राणा ॥ आजी आराधना नामयाची ॥ ११ ॥

॥१९१५॥ तव ते जगन्माता ह्मणे जी कृपावंता ॥ कर्ता करविता कोण याचा ॥ १ ॥ हा तुमचा दास आहे अंतरंग ॥ काय या उद्वेग करणें असे ॥ २ ॥ सर्व भार याचा लागे चालवणें ॥ ऋणेसी केलें येणें जन्मोजन्मीं ॥ ३ ॥ तुह्मापरते यासी जीवलग सोयरे ॥ कोण आहेत दुसरे लोभापर ॥ ४ ॥ दृढ चरण धरोनी राहिला अंतरीं ॥ जालासे अधिकारी सर्वस्वाचा ॥ ५ ॥ जन्मोनियां येणें जोडिलें जें कांहीं ॥ तितुकें तुमच्या पायीं निक्षेपिलें ॥ ६ ॥ ह्मणोनी याचें कोड करावें परिपूर्ण ॥ व्हावें तूं उत्तीर्ण कृपावंता ॥ ७ ॥ मायबापें याचीं सुखें जीवलग ॥ सांडोनी तुमचा संग धरिला सुखें ॥ ८ ॥ ह्मणोनी याचें हित लागे विचारावें ॥ उचित करावें देवराया ॥ ९ ॥ आपुल्या दासाचा संभ्रम सोहोळा ॥ करावा गोपाळा ब्रीद तुमचें ॥ १० ॥ रुक्माबाई ह्मणे भाग्यवंत नामा ॥ न कळे याचा प्रेमा नित्य नवा ॥ ११ ॥

॥ १९१६ ॥ आतां जावें वेगीं नामया घेउनी ॥ सांगावीं आवतणीं ब्राह्मणांसीं ॥ १ ॥ सकळकामपूर्ण असती तुमच्यापायीं ॥ विचारावें कांहीं नलगे देवा ॥ २ ॥ काय न लाभे तुमच्या कृपादृष्टी ॥ सदा सुखवृष्टि हरिच्या दासां ॥ ३ ॥ मग नामयाचा हात बा धरोनी ॥ निघाले तत्क्षणीं अक्षता द्यावया ॥ ४ ॥ निवृत्ति ज्ञानेश्वर जगमित्र सोपान ॥ सांवता

निधान घेउनी संगें ॥ ५ ॥ चोखामेळा वंका काठी कर पुढें ॥ दोही बाहीं देव्हडे सनकादिक ॥ ६ ॥ नामयाचे पाठीं चाले केशीराज ॥ लागावया रज चरणीचे ॥ ७ ॥ आपुल्या दासाचा सिद्धि न्यावा पणू ॥ ह्मणूनियां यजमानु झाला देव ॥ ८ ॥ तेणें मिसें करीतसे क्षेत्रप्रदक्षिणा ॥ प्रार्थित ब्राह्मणा परम प्रीती ॥ ९ ॥ अनाथाचा नाथ दीनाचा गोसावी ॥ आवडी नित्य नवी सेवकाची ॥ १० ॥ तो या नामयाचा सुखाचा श्रृंगारु ॥ रुक्मादेवी वरु श्रीविठ्ठलु सदां ॥ ११ ॥ तंव ते आध्यात्मीक पंडित अग्निहोत्री ॥ एक ह्मणविती श्रोत्रीं सदोदित ॥ १२ ॥ आह्मासीं हो तुमचें नाहीं स्वरूपज्ञान ॥ अपूर्व दर्शन झालें आजी ॥ १३ ॥ सुखाचें पारणें करविलें या रूपें ॥ तेणें त्रिविधताप निवारिले ॥ १४ ॥ कोण वृत्ति चालवीजे व्यापार ॥ योजिलें बिढार कवणे ठायीं ॥ १५ ॥ आजीचें निमित्त काय उपस्थित ॥ ऐकोनी पंढरिनाथ बोलते झाले ॥ १६ ॥ माझी कुळवृत्ति हरिदासां ठाउकी ॥ मजसी वोळखी तिखट असे ॥ १७ ॥ मज असंगासीं संग सर्वकाळ त्यांचा ॥ अनंत जन्माचा ऋणानुबंधू ॥ १८ ॥ साक्ष तुमचे चरण करुनी बोले वाचा ॥ मी मैत्र नामयाचा अंतरंगु ॥ १९ ॥ करोनियां स्नानविधि यावें शीघ्रवत ॥ करावें सनाथ कृपादृष्टी ॥ २० ॥ बिढार तरी असे राउळा भीतरीं ॥ नांव सांगों तरी अनंत जाणा ॥ २१ ॥ जीवाचें गूजगौप्य संतांसीं पुसावें ॥ निःसंदेह यावें भोजनासीं ॥ २२ ॥ ऐसी ते अमृतवाणी ऐकोनी श्रवणीं ॥ आनंदले मनीं भूदेव ते ॥ २३ ॥ आज्ञा करिती देवा जावें निजमंदिरां ॥ शीघ्रवत करा पाकसिद्धी ॥ २४ ॥ मग रुक्माईसीं सांगे सकळ विवंचना ॥ प्रार्थिलें ब्राह्मणां सकळिकांसीं ॥ २५ ॥ कर्मठ अभिमानी नोळखती मज ॥ देखोनियां चोज वाटे त्यांसीं ॥ २६ ॥ कुलवृत्ति नाम पुशिलें मज तीहीं ॥ सांगितलें म्यांही सर्व त्यांसीं ॥ २७ ॥ सांगितला संताचा मी मैत्र नामयाचा ॥ अनंत जन्माचा निकट ह्मणोनी ॥ २८ ॥ बिढार तरी असे राउळा भीतरीं ॥ सांगे खूण परी नकळे त्यांसीं ॥ २९ ॥ नाम तरी अनंत दाविला संकेत ॥ परी न घे त्यांचें चित्त आठवण ॥ ३० ॥ तंव ते विश्वमाता ह्मणे कृपानिधी ॥ सदां भेदबुद्धि त्यांच्या ठायीं ॥ ३१ ॥ विद्यामद जाति कुळाचा अभिमान ॥ त्या कैचे चरण प्राप्त तुमचे ॥ ३२ ॥ उदार चक्रवर्ती भक्तांचा विसावा ॥ त्याच्या निजभावा वेळाईतु ॥ ३३ ॥ तो भाग्यें जोडला वैकुंठीचा ठेवा ॥ उजरी झाली दवा नामयाच्या ॥ ३४ ॥

॥ १९१७ ॥ रिद्धि आणि सिद्धि उभ्या महाद्वारीं ॥ तिहीं सर्व सामोग्री सिद्ध केली ॥ १ ॥ सडेसंमार्जन गुडीया तोरणें ॥ शृंगारिलीं भुवनें परिकरें ॥ २ ॥ ह्मणती काय पुण्य केलें विष्णुदासें ॥ देवा लोभ-पीसें लावीयेलें ॥ ३ ॥ द्वारीं दिपावळी चौक रंगमाळा ॥ अभिनव सोहळा आरंभीला ॥ ४ ॥ हर्षे मंगळ तुरे वाजती विनोदें ॥ भक्त जयजय शब्दें गर्जताती ॥ ५ ॥ मंगळमार्जन नामयातें करविलें ॥ मग आरंभिलें पुण्याव-चन ॥ ६ ॥ देवें अंगवस्त्रें आपुलेनी हातें ॥ वाहिलीं अनंतें विष्णुदासा ॥ ७ ॥ सत्यभामा राई रुक्माई जननी ॥ वेगीं अक्षवाणीं घेउनी येती ॥ ८ ॥ आनंदें नरनारी कवतुक पाहती ॥ जीवें वोवाळिती नामयासी ॥ ९ ॥ आपुलिया दासाचा करी समारंभ ॥ दिनानाथ प्रभू कृपासिंधू ॥ १० ॥ धन्य हा वा नामा ह्मणती सकळ लोक ॥ नेणती याचें सुख ब्रह्मादिक ॥ ११ ॥

॥ १९१८ ॥ झाला स्वयंपाक स्नानविधि सारा ॥ सकळां हांकारा जाणवीली ॥ १ ॥ आले महाद्वारीं दिधलीं आसनें ॥ पूजा नारायणें आरंभिली ॥ २ ॥ तव ठकलों ह्मणती देव पहावो कैसें जालें ॥ सर्व सुख नेलें इहीं भक्तीं ॥ ३ ॥ रत्नजडित पाट सत्वरी आणिले ॥ वरी द्विज वैसविले पृथक्कार ॥ ४ ॥ प्रक्षाळोनी चरण पुशिले पितांवरें ॥ म-स्तकीं आदरें तीर्थ वंदी ॥ ५ ॥ कस्तुरीचे टिळे दिव्य चंदन उटी ॥ घात-लिया कंठीं तुळशी माळा ॥ ६ ॥ दशांग धूप रत्नाचा दीपक ॥ वोवाळी नायक वैकुंठीचा ॥ ७ ॥ दोही वाहीं पंक्ति मांडिल्या दे‍व्हडीं ॥ राही रुक्माई परवडी वाढितसे ॥ ८ ॥ चतुरविध अन्नें आथिलीं बहुगुणें ॥ षड्रसपक्वान्नें सर्वांठायीं ॥ ९ ॥ मग संकल्प सोडिला नामयाचे करें ॥ भक्त जयजयकारें गर्जिन्नले ॥ १० ॥ भोक्ता नारायण लक्ष्मीचा पती ॥ ह्मणोनी प्राणाहुती घेतल्या वेगीं ॥ ११ ॥ भर्ता भोक्ता कर्ता करविता आपण ॥ सहज तेथें पूर्ण सकळकाम ॥ १२ ॥ विश्वंभर मग कृपादृष्टि न्याहाळीत ॥ प्रार्थना करीत ब्राह्मणांची ॥ १३ ॥ देखोनी ते समृद्धि हरिखले द्वीज ॥ झालें नवल चोज पाहा कैसें ॥ १४ ॥ कोण हा ग्रहस्थु केव्हढा भाग्यवंतु ॥ नेणवे अद्भुत महिमा याचा ॥ १५ ॥ ऐसे जेविले आनंदें धाले परमानंदें ॥ मुख-शुद्धि गोविंदें दिधली करीं ॥ १६ ॥ कर्पूरेंसहित समर्पिले विडे ॥ कर जोडोनि पुढें विनवीतसे ॥ १७ ॥ ऐसा भक्तकाम कृपाळू दिनाचा ॥ कण-

वाळू भक्तांचा उभा असे ॥ १८ ॥ तया नामदेवें भुलवीलें लोभें ॥ वेडावले उभे चिदानंद ॥ १९ ॥

॥ १९१९ ॥ सकळीकां नमस्कार करूनियां देवराव ॥ सांगे जीवीचा भाव तयांप्रती ॥ १ ॥ तुह्मी कृपादृष्टि करावें भोजन ॥ जेणें होईल संपूर्ण व्रतसिद्धी ॥ २ ॥ हेचि आवडी आहे माझ्या जीवीं ॥ ते आजी गोसावी पूर्ण कीजे ॥ ३ ॥ क्षणएक बैसावें स्वस्थ अंतःकरणें ॥ संकल्पिलें नारायणें तुळसीदळ ॥ ४ ॥ संतुष्ट मानसें यातें अंगिकारा ॥ मग निज मंदिरा जावें स्वामी ॥ ५ ॥ आजि तुमचा लाभ जाला भाग्ययोगें ॥ नाम्याच्या प्रसंगें घडली सेवा ॥ ६ ॥ तुह्मी ऋत्विज ब्रह्मादिकां पूज्य ॥ संभाळिलें मज कृपादृष्टी ॥ ७ ॥ मज निरालंबासी करोनी अवलंबन ॥ निष्कामासीं पूर्ण केलें काम ॥ ८ ॥ अकर्ता असंगु तुमचेनी कृतार्थ ॥ जालों पै यथार्थ वचन माझें ॥ ९ ॥ मग ते चतुर्वेदी महासंत्रेश्वर ॥ द्विज जयजयकार करिताती ॥ १० ॥ बीज सर्वकाळ व्हावें पुढतो पुढती ॥ आशिर्वाद देती मंत्राक्षता ॥ ११ ॥ पितांबराचे आचळीं घेउनी मंत्राक्षता ॥ घालीतसे माथा नामयाच्या ॥ १२ ॥ हेंचि तुझें प्रेम असो निरंतर ॥ मुखीं नामसादर राहो सदा ॥ १३ ॥ तंव ह्मणती धरामर तुह्मी श्रमलेती थोर ॥ लागला उशीर भोजनासीं ॥ १४ ॥ सर्वांठाईं तुह्मी सर्वच होउनी एक ॥ कार्याचें सार्थक केलें नीकें ॥ १५ ॥ स्वामीचा आदर सांगतां अभिनव ॥ नम्रता गौरव नीरूपम् ॥ १६ ॥ आकल्पकल्प आयुष्य चिरंजीव व्हावें ॥ आह्मां सांभाळावें पुढतापुढती ॥ १७ ॥ आतां संताचीया पंक्तीं सारावें भोजन ॥ करावें परिपूर्ण जीवीचें कोड ॥ १८ ॥ उच्छिष्ट प्रसाद द्यावा नामयातें ॥ आस करूनी पाहत वाट तुमची ॥ १९ ॥

॥ १९२० ॥ मग सुवर्णाचीं ताटीं पक्वान्नें भरोनी ॥ परीकर रुक्माईनीं आणियेलें ॥ १ ॥ कनक कळस घेउनी सत्यभामा आली ॥ आपोशन घाली देवराया ॥ २ ॥ सुखाचा सुरतरु भक्त चिंतामणी ॥ पुरवीतो आयणी निजभक्तांची ॥ ३ ॥ तेथें उद्धव अक्रूर नारदतुंबर ॥ आणिक अपार भक्तपंक्ती ॥ ४ ॥ महाद्वारीं होता उभा नामा ठेला ॥ तो जवळीं बोलाविला केशीराजें ॥ ५ ॥ देवाचा बोरसु देखोनी गौरव ॥ देहीं देवभाव विसरला ॥ ६ ॥ निजबोध निवृत्ति राहिली निवांत ॥ [illegible]ीं वोसंडीत परमरसें ॥ ७ ॥ देखोनी पंढरीनाथ धाविन्नला वेगीं ॥

जैसी वत्सालागीं तान्हे धेनू ॥ ८ ॥ उचलोनी चहूं भुजीं दिलें आलिंगन ॥ आणिलें उमजून देहावरी ॥ ९ ॥ धरोनी बाहुवटीं बैसविला ताटीं ॥ स्फुंदतां हिंपुटीं होत असे ॥ १० ॥ अंतरींचें गज बोले कृपादृष्टी ॥ धरूनी हनुवटी नामयाची ॥ ११ ॥ कुर्वाळोनी माथा घास घाली मुखीं ॥ तंव लक्ष्मिपति तन्मय होतू ॥ १२ ॥ ह्मणे जिवलगा बोले सुख गोष्टी ॥ आर्त आहे पोटीं बहुत माझे ॥ १३ ॥ अंतरीचें सुख बाहेरी तूं पाहे ॥ गगना काय आहे पाठीपोटी ॥ १४ ॥ तैसा तो आनंदू आहे पैं निर्मळ ॥ चिद्रूप केवळ सदोदित ॥ १५ ॥ तुझें तेंचि माझें माझें तेंचि तुझें ॥ आहेरे सहज एकविध ॥ १६ ॥ परतोनियां दृष्टि घाली मजवरी ॥ मीचि निरंतुरी तूंचि होसी ॥ १७ ॥ हा तुझा मोहाळा पाहे उघडा डोळां ॥ जव मी आहे जवळां ज्ञानदीपू ॥ १८ ॥ तुझे भेटी आर्ता आले भक्तराणे ॥ सुखाचें पारणें करवीं त्यासी ॥ १९ ॥ परमानंद मूर्ति धन्य हा निवृत्ति ॥ सुखाचा सांगाती ज्ञानदेव ॥ २० ॥ पवित्र हा सोपान परलोकीचें तारूं ॥ करी याचा आदरु भाग्यवंता ॥ २१ ॥ ह्मणोनी पंढरीनाथें आश्वासिलें करें ॥ मिठी दिल्ही त्यारें चरणकमळीं ॥ २२ ॥ नामा ह्मणे तुझे कृपेचा ओलावा ॥ विश्रांति या जिवा झाली असे ॥ २३ ॥

॥ १९२१ ॥ नामयाचे मुखीं देऊनी कवळू ॥ पुसतसे गोपाळु शिणभागू ॥ १ ॥ जें करकमळ सनकादिकांचें शिरीं ॥ नामा तिहीं करीं कुरवाळिला ॥ २ ॥ ह्मणे सोडी सर्व खंती जीवींची कोजळी ॥ विश्रांति जवळी आहे तुज ॥ ३ ॥ वियोगाचे शोकें शिणलासी मार्गीं ॥ देह मजलागीं वाळविला ॥ ४ ॥ कोमाइलें वदनीं रंजलासी नयनीं ॥ नेणें तुझी कोणी तानभूक ॥ ५ ॥ गेलासी जवळूनी ज्या दिवसापासोनी ॥ न दिसे मज कोणी आवडतें ॥ ६ ॥ धीर न धरवे जीवा पाहे दाही दिशा ॥ माझा विष्णुदास येईल केव्हां ॥ ७ ॥ पाहे मी गरुडपारीं पाहे महाद्वारीं ॥ पाहे भीमातीरीं चंद्रभागे ॥ ८ ॥ पाहे पद्मतीर्थीं पाहे वेणूनादीं ॥ नलगे तुझी शुद्धि खंती वाटे ॥ ९ ॥ अनुदिनीं भोजन करितां उदकपान ॥ तेव्हां आठवण होय तुझी ॥ १० ॥ ह्मणे मी धांवत येसी न कळत ॥ प्रसादाचें आर्त बहु तुज ॥ ११ ॥ धांवोनीयां येसी आलिंगन देसी ॥ पुसेन सांगसी सुखें गोष्टी ॥ १२ ॥ तेणें हर्षें निघती डोळियासीं दोंदें ॥ हृदय माझें कोंदे करुणा रसें ॥ १३ ॥ आवडतें आळुकें जननीयेचें बाळ ॥ जाणतें [illegible]

भूक त्याची ॥ १४ ॥ तैसा पंढरीनाथ मोहें वोसरला ॥ नाम्यातें पाजिला प्रेमपान्हा ॥ १५ ॥

॥ १९२२ ॥ ऐसी ते जेवणीं ब्रह्मरसाची धणी ॥ पुरवीली आयणी निजभक्तांची ॥ १ ॥ नाम्याचें उच्छिष्ट स्वीकारिलें देवें ॥ कवतुक अवघे पाहती द्विज ॥ २ ॥ ह्मणती आह्मा येणें कैसी केली माव ॥ बुडविलें सर्व क्रियाकर्म ॥ ३ ॥ नेणवे हा कोण दिसे तरी सुलक्षण ॥ नव्हे क्षत्रि ब्राह्मण वैश्य शूद्र ॥ ४ ॥ चहूंवर्णी वेगळी दिसे याची लीळा ॥ विस्मृति सकळां पडिली कैसी ॥ ५ ॥ निर्धारें नाम्याचा होय मायबापू ॥ सोडविला संकल्पू याच्या हातीं ॥ ६ ॥ कायावाचामनें लोभ याचेवरी ॥ घातलिया शिरीं मंत्राक्षता ॥ ७ ॥ एक ह्मणती झाले होते ते निर्माण ॥ आतां आपुलें आपण गौप्य करा ॥ ८ ॥ लौकिकीं ही मात प्रगट करा ह्मणी ॥ न बोलावी कोणी कोणापाशीं ॥ ९ ॥ एक ह्मणती आतां यासींच वाळावें ॥ आपुलें टाळावें लोकनिंद्य ॥ १० ॥ अज्ञानासी दोष नाहीं प्रत्यवाय ॥ शास्त्रीं हा उपाय सिद्ध असे ॥ ११ ॥ आत्मशुद्धिलागीं करा विचारणा ॥ करा मंत्रस्नाना त्रिपदा जपू ॥ १२ ॥ ह्मणोनी सत्वर चालिले अघवे ॥ प्रार्थूनियां देवें बोलाविले ॥ १३ ॥ संकोचित मनें दिसतां कवण्या गुणें ॥ कोमाईलीं वदनें सकळिकांचीं ॥ १४ ॥ काय शंका वाटे तुमच्या मनीं स्वामी ॥ ते कृपा करुनी सांगा मज ॥ १५ ॥ मनाचे मवाळ तुह्मी ब्रह्मबीज ॥ गौप्य नये गूज करूं कांहीं ॥ १६ ॥ मी तुह्मां सकळांचें असें कृपापात्र ॥ सांगा जीवींचें आर्त करीन पूर्ण ॥ १७ ॥ मग संपूर्ण दक्षणासहित तुळसीदळ ॥ वरी सा पुण्यजळ प्रोक्षुनीयां ॥ १८ ॥ चरणावरी नामा घालोनी निरवी ॥ ह्मणे कृपा असों द्यावी याच्यावरी ॥ १९ ॥

॥ १९२३ ॥ जातीचे हे शिंपी विश्व जाणे यातें ॥ आणि प्रत्यक्ष सांगतें जेवविलें ॥ १ ॥ उच्छिष्ट निजमुखीं स्वीकारिलें याचें ॥ उरलें तें तुह्मा कैचें क्रियाकर्म ॥ २ ॥ न कळे हा निर्धार भ्रांति वाटे आह्मा ॥ काय तुमचा नामा अंगभूत ॥ ३ ॥ नवल हें आवडी लौकिका वेगळी ॥ बुडविले सकळीं समूळ धर्म ॥ ४ ॥ कोणा लोभें तुह्मां लावियेला चाळा ॥ कृपेचा कळवळा निरोपमू ॥ ५ ॥ विचारितां तुह्मी आहां वेषधारी ॥ लीला औदुंबरी दिसे तुमची ॥ ६ ॥ वर्णाश्रमधर्म न दिसे तुमच्याठाईं ॥ निर्धारुचि कांहीं न कळे आह्मां ॥ ७ ॥ वंद्य निंद्य तुह्मा न दिसेचि

कोणीही ॥ दृष्टि दुजेपणीं न पडे तुमची ॥ ८ ॥ विश्व आत्मरूप दिसे तुह्मां सर्व ॥ नेणवे हे भाव ब्रह्मादिकां ॥ ९ ॥ आह्मीं विश्वासलों वरवेपणें तुमचा ॥ परी भाव अंतरींचा न कळे कांहीं ॥ १० ॥ आपुलें स्वहित देखोनी आपण ॥ पाप अथवा पुण्य विचारावें ॥ ११ ॥ सर्वभावें करुनी विधितें पाळावें ॥ सत्य सांभाळावें वेदवचन ॥ १२ ॥ वर्णाश्रमपरत्वें बोलिले जे धर्म ॥ तें तें विहितकर्म आचरावें ॥ १३ ॥ स्वामिचें वचन स्वामिनीं पाळावें ॥ यश तें मिरवावें उभयलोकीं ॥ १४ ॥ तरी हा तुमचा जीवलग नामा ॥ निर्धारें हें आह्मां कळों आलें ॥ १५ ॥

॥ १९२४ ॥ नामायातें आह्मीं जेवविलें सांगातें ॥ हा दोष आह्मांतें ठेवा ह्मणीं ॥ १ ॥ सर्वत्र चाळक एकचि चैतन्य ॥ वंद्यनिंद्य कोण ह्मणे स्वामी ॥ २ ॥ तरी पुण्यपाप आह्मा नाहीं कदां ॥ असो शुद्धबुद्ध निरंतर ॥ ३ ॥ देह ह्मणाल जरी वोडंबर पापाचें ॥ अंबरीं अभासाचें अभ्र जेवीं ॥ ४ ॥ नामा ऐसें नाम कवणिया अवयवां ॥ सांगा तुह्मी देवा साच करोनी ॥ ५ ॥ तरी तो दोष जीवनीं कीं गगनीं ॥ पवनीं कीं धरणीमाजीं होता ॥ ६ ॥ तो तुह्मासी गोचरू झाला कवणें व्यक्तीं ॥ हे खूण निरुती सांगा मज ॥ ७ ॥ तुह्मी वेदवक्ते सर्वशास्त्र द्रष्ट ॥ परि नाहीं आत्मद्रष्ट पावलेती ॥ ८ ॥ भेद भ्रम तुमचा नाहीं मावळला ॥ श्रमुची उरला संदेहेसीं ॥ ९ ॥ जे वेळीं संकल्प फेडिला पैं येणें ॥ तुह्मी आपोशनें घेतलीं कैसीं ॥ १० ॥ ते वेळां नाहीं केली ही विचारणा ॥ अधिकार अन्ना आहे कीं नाहीं ॥ ११ ॥ याचिलागीं तुह्मी प्रार्थुनी खुणा सांगा ॥ नाम्याच्या प्रसंगां घडली सेवा ॥ १२ ॥ आशिर्वाद तुह्मी दिल्ही मंत्राक्षता ॥ त्या त्याचे माथा टाकियेल्या ॥ १३ ॥ मज निरालंबासी तुह्मी करोनी अवलंबन ॥ निष्कामासी पूर्ण केलें काम ॥ १४ ॥ हें माझें बोलणें तुह्मी ऐकोनी सकळीकीं ॥ परी अझुनी ओळखी न धरा माझी ॥ १५ ॥ निःसंदेह भोजन केलें आजि तुह्मी ॥ उरलें शेष आह्मी स्वीकारिलें ॥ १६ ॥ यासी विधियुक्त कोण प्रायश्चित्त ॥ सांगा कोण ग्रंथ साच करुनी ॥ १७ ॥ हरिदासाचे रज आणि तुमचें चरणतीर्थ ॥ येणेंचि पवित्र तनु माझी ॥ १८ ॥ येरू तुमचा भावो तोचि फळला तुह्मा ॥ नामा तरी आह्मा निष्कलंकू ॥ १९ ॥ मग केशव ह्मणे माझें परिसा वचन ॥ गुज मी सांगेन अंतरींचें ॥ २० ॥

॥ १९२५ ॥ व्रत तप दान सकळ कर्मक्रिया ॥ एक भूतदया असे जेथें ॥ १ ॥ तोचि सत्य मानी भक्त आणि ज्ञानी ॥ न विसंबे निर्वाणीं जीवें त्यासी ॥ २ ॥ ज्ञानाचें सौभाग्य भक्ति आणि वैराग्य ॥ तयाचें आरोग्य प्रेमरस ॥ ३ ॥ त्यासी संजीवनु सदा संत संगू ॥ त्यावरी अनुरागू वज्र कवच ॥ ४ ॥ धर्म अर्थ काम मोक्षदृष्टि नाणी ॥ वोळंगती आंगणी मुक्ति चारी ॥ ५ ॥ अनुहात गजरू होतसे नामाचा ॥ दीप त्या लक्षाचा पाजळी तू ॥ ६ ॥ इंद्रपदादिक नाशिवंत होती ॥ ह्मणोनी आसक्ती न धरावी त्यांची ॥ ७ ॥ हें जाणोनी साच न धरावी त्यांची आस ॥ अखंड माझा वास हृदयीं त्याच्या ॥ ८ ॥ ह्मणोनी ये संसारीं धन्य एक नामा ॥ जेणें माझा प्रेमा अनुभविला ॥ ९ ॥ काम क्रोध वैरी दुराविले दुरी ॥ मज हृदयमंदिरीं सांठविलें ॥ १० ॥ ह्मणोनी मी त्याच्या उच्छिष्टा झालोंसे अधिकारी ॥ ब्रह्मरसा सरी नपवी जेथें ॥ ११ ॥

॥ १९२६ ॥ महा मुक्ति क्षेत्र तीर्थाचें तारक ॥ उपमेसी आणीक नाहीं दुजें ॥ १ ॥ तें हें पंढरपूर प्रेमाचें भांडार ॥ नाम निरंतर गर्जतसे ॥ २ ॥ येवढें तीर्थ जवळी असतां पैं समर्थ ॥ कोण भाग्यहत दैन्य भाकी ॥ ३ ॥ जीवन्मुक्त ज्ञानी येथें पुंडलिकमुनि ॥ बैसलासे ध्यानीं पर लक्षी ॥ ४ ॥ योग्यांचे हृदयींचें निजध्यान नेटकें ॥ तें जयाचें नीकें वेडावलें ॥ ५ ॥ पुण्यपावन भीमा दक्षण वाहिनी ॥ अमृत संजीवनी पुण्यराशी ॥ ६ ॥ आनंद रस कूपीका प्रत्यक्ष चंद्रभागा ॥ दर्शनें नयागा गर्भवासा ॥ ७ ॥ स्वर्गीं मंदाकिनी लाजोनी राहिली ॥ पाताळीं प्रवेशली भागीरथी ॥ ८ ॥ सहस्र भाग भेणें होउनी भागीरथी ॥ सागरा मिळती झाली वेगें ॥ ९ ॥ ऐसे भक्तजन भाग्याचें कीं सुख आरोग्याचें ॥ जें कां वैराग्याचें जन्मभुमी ॥ १० ॥ तेथें हर्षें निर्भर नामा संतांचे संगतीं ॥ गीतीं गाय कीर्ती विठोवाची ॥ ११ ॥

॥ १९२७ ॥ सकाम निष्काम वाचे ह्मणे राम ॥ तो माझा परम प्राणसखा ॥ १ ॥ जीवाहूनि आवडता न करी जीवा परता ॥ पूजी परम देवता भावें त्यासी ॥ २ ॥ हे माझी प्रसिद्धि जगीं ब्रीदावळी ॥ हरिदासाचे कुळीं वोळंगे सदां ॥ ३ ॥ जन्मोनी ज्याचे कुळीं एक हरिदास ॥ धन्य त्याचा वंश पुण्यशीळ ॥ ४ ॥ काया वाचा मनें न विसंबे त्यासी ॥ ते माझ्या दैवासी दैव झाले ॥ ५ ॥ नामधारकाचें उच्छिष्ट जेथें पडे ॥ उभा

राहोनी पुढें झेली मुखें ॥ ६ ॥ तें मज गोमटें सेवितां सुख वाटे ॥ म्हणोनी धाटें मोठें शरीर माझें ॥ ७ ॥ बहु कांति पुष्टि यश कीर्ति प्रभा ॥ नित्य नवी शोभा होय तेणें ॥ ८ ॥ ते संत सोयरे भेटती जे वेळीं ॥ ते माझी दिवाळी दसरा सण ॥ ९ ॥ म्हणोनी नाम्यातें जेवविलें सांगातें ॥ बहु दिवस होते आर्त पोटीं ॥ १० ॥ झालें तें सर्वथा नव्हे पैं अन्यथा ॥ पुढती सांगा आतां काय करणें ॥ ११ ॥

॥ १९२८ ॥ तंव म्हणती द्वीज परियेसी गुणनिधी ॥ प्रतिपादिलें वेदीं जे जे धर्म ॥ १ ॥ ते ते आचरावे विहित क्रियाकर्म ॥ जे जे वर्णाश्रम आले जया ॥ २ ॥ तोचि एक धन्य जगीं देहधारी ॥ असतां संसारीं जीवन्मुक्त ॥ ३ ॥ आचार प्रथम ब्राह्मणाचा धर्म ॥ शौच नित्यनेम सत्य वाणी ॥ ४ ॥ तप शम दम भूतदया पूर्ण ॥ अखंड अनुसंधान स्वस्वरूपीं ॥ ५ ॥ स्नानसंध्या जप होम अध्यायन विधी ॥ देवार्चनसिद्धि करुनी भावें ॥ ६ ॥ वैश्वदेव आणि अतिथी पूजन ॥ करावा ब्रह्मयज्ञ आवश्यक ॥ ७ ॥ संपादुनी हे विधि सारावें भोजन ॥ त्यावरी श्रवण पुराणांचें ॥ ८ ॥ सर्वकाळ व्हावें संतुष्ट मानस ॥ असावा विश्वास वेदवचनीं ॥ ९ ॥ तुह्मी तंव सर्वज्ञ संपन्न चतुर ॥ देखावा विचार विशुद्धीचा ॥ १० ॥ सांडोनी अभिमान व्हावें शुद्धमती ॥ जोडावी ते कीर्ति उभयलोकीं ॥ ११ ॥ जावें चंद्रभागे करावें शुद्धस्नान ॥ द्यावें होमदान सत्वशुद्धी ॥ १२ ॥ पुण्यजना एकी क्षेत्रप्रदक्षणा ॥ करूनिया जाणा पवित्र कूळ ॥ १३ ॥ ऐकोनी पंढरीरावो बोलते झाले वाचा ॥ आज्ञा ते शिरसा स्वामीयांची ॥ १४ ॥ परी काया वाचा मनें मागेन तें द्यावें ॥ माझ्या सांभाळावें नामयासी ॥ १५ ॥

॥ १९२९ ॥ तुह्मी सदाचार महंत ब्रह्मवादी ॥ तुमची वाग नदी ब्रह्मरूप ॥ १ ॥ सत्य वचन जळ पवित्र तें निर्मळ ॥ कृतार्थ तेणें केवळ झालोंसें मी ॥ २ ॥ हा तुमचा विश्वास दृढ आहे मज ॥ तुह्मी माझे पूज्य परम देव ॥ ३ ॥ स्नानाचा प्रकार आहे पंचविध ॥ सांगेन विशुद्द भाव साचा ॥ ४ ॥ अर्थीं ठेवुनी दृष्टि विवेक घ्यावा पोटीं ॥ प्रत्यया येईल गोष्टी अनुभवाची ॥ ५ ॥ उत्तमाहूनि उत्तम सत्य वागस्नान ॥ या परतें पावन आणिक नाहीं ॥ ६ ॥ काया वाचा मनें हें दृढ धरीजे ॥ हेळाची तरीजे भवसागरु ॥ ७ ॥ बाहेरीं भीतरीं शुद्ध सर्वकाळ ॥ हें दुजें

निर्मळ शुद्धस्नान ॥ ८ ॥ हें जया सदैवा घडे भाग्ययोगें ॥ मग तया नलगे साधन कांहीं ॥ ९ ॥ सकळ इंद्रियांचा करोनी निग्रहो ॥ दंडावा विग्रहो वासनेचा ॥ १० ॥ हें तिजें निर्मळ घडे जया स्नान ॥ नलगे अनुष्ठान करणें त्यासी ॥ ११ ॥ सर्वभूतीं करुणा हेंचि पैं चवथें स्नान ॥ साधितो सज्जन विरळा कोणी ॥ १२ ॥ त्याचेनि दर्शनें जळती पापराशी ॥ तो सर्वां तीर्थांसी तीर्थरूप ॥ १३ ॥ पांचवें स्नान काया प्रक्षाळावी जळीं ॥ करणें ते आंघोळी लौकिकाची ॥ १४ ॥ काम क्रोध लोभ दंभ मद मत्सर ॥ हे दोष दुर्धर देहामाजीं ॥ १५ ॥ विवेक वैराग्य धरावें मानसीं ॥ राहावें संगतीसी संतांचिया ॥ १६ ॥ अनंत जन्माचें हेंचि प्रायश्चित्त ॥ ज्याचे वाचे नित्य रामकृष्ण ॥ १७ ॥ शांति क्षमा दया निजबोध निवृत्ती ॥ अखंड खेळती जयापाशीं ॥ १८ ॥ तो एक संसारीं धन्य शिंपी नामा ॥ आवडता आह्मा जीवाहोनी ॥ १९ ॥

॥ १९३० ॥ प्रार्थुनी सकळीकां बोले यादवराव ॥ फेडावा संदेह वासनेचा ॥ १ ॥ स्नानविधीलागीं जावें चंद्रभागे ॥ संताचेनि संगें आह्मीं तुह्मीं ॥ २ ॥ बाप भक्तप्रिय कैवारिये मुरारी ॥ लीला औदुंबरीं खेळ खेळू ॥ ३ ॥ नामयाचा हात धरोनी करकमळीं ॥ चाले वनमाळी समारंभें ॥ ४ ॥ नरनारी कवतुक पाहाती सकळिक ॥ स्वर्गीं ब्रह्मादिक ठकले ठेले ॥ ५ ॥ सकळ संतमेळासहीत शारंगधरू ॥ पाठिसी दळभारू ब्राह्मणांचा ॥ ६ ॥ आले चंद्रभागे हरिनाम गर्जत ॥ केला प्रणिपात पुंडलिकासी ॥ ७ ॥ प्रक्षाळोनी चरण केलें प्राणायाम ॥ बाप सकळधर्म जाणतसे ॥ ८ ॥ समस्त द्विजकुळां करोनी प्रदक्षिणा ॥ आरंभिलें स्नानविधी देवें ॥ ९ ॥ चाचर कुरळ केश शिरीं रुळती पाठीवरी ॥ पितांबरधारी शामतनू ॥ १० ॥ सुंदर कमळनयन मुख प्रभाराशी ॥ तें ध्यान मानसीं सनकादिकां ॥ ११ ॥ मग गोमयमृत्तिका आणोनियां देवा ॥ प्रक्षाळूनी उदका वेदमंत्रें ॥ १२ ॥ करूनी प्रयोग सारियेलें स्नान ॥ केला परिधान सोनसळा ॥ १३ ॥ ब्राह्मणाचें तीर्थ मस्तकीं वंदिलें ॥ अभिवंदन केलें हरिच्या दासां ॥ १४ ॥ सारोनियां संध्या नित्य नेम सर्व ॥ पूजिले भूदेव दिधलीं दानें ॥ १५ ॥ ह्मणे कृपादृष्टि मज केलें सनाथ ॥ पुरविले आर्त हृदयींचे ॥ १६ ॥ येथुनि संशयो न धरावा मानसीं ॥ मानावें आह्मासीं आत्मरूप ॥ १७ ॥ मग चालिले सत्वर आले

महाद्वारां ॥ आज्ञा द्विजवरां दिधली देवें ॥ १८ ॥ तेथें हरिखें निर्भर नामा निजबोधें ॥ नाचतो आनंदें गरुडापरी ॥ १९ ॥

॥ १९३१ ॥ मग समस्त भक्तमंडळीसहित वनमाळी ॥ प्रवेशले राऊळीं परमानंदें ॥ १ ॥ राही रखुमाई सत्यभामा वेगीं ॥ देवातें अष्टांगीं नमस्कारिती ॥ २ ॥ बाप सुखसिंधु स्वामी आर्तबंधु ॥ प्रीति परमानंदू निजभक्तां ॥ ३ ॥ सत्यभामेनें केलें प्रक्षाळण चरणां ॥ रुक्माई विंजना जाणविती ॥ ४ ॥ विडा देती राही उभी उजव्या बाहीं ॥ दृष्टि ठेवुनी पायीं कवळी मनें ॥ ५ ॥ शुक सनकादिक नारद तुंबर ॥ करती जयजयकार नामघोषें ॥ ६ ॥ आले बंदीजन पढती ब्रीदावळी ॥ ध्यान हृदयकमळीं चंद्रचूडा ॥७॥ निवृत्ति ज्ञानेश्वर सोपान सावता ॥ जवळी त्या जनमित्रा बोलाविलें ॥ ८ ॥ सकळिक संतां परमानंदें तृप्ती ॥ सारोनी श्रीपति आरोगणां ॥ ९ ॥ मग बैसोनी एकांतीं पंढरीचा राणा ॥ करीतसे विचारणा निजभक्तांसी ॥ १० ॥ सकळिक ब्राह्मण आणावे भोजना ॥ निरसावी वासना संदेहाची ॥ ११ ॥ उठोनी प्रातःकाळीं यावें शीघ्रवत ॥ द्यावया अक्षत ब्राह्मणांसी ॥ १२ ॥ निजबोधें आनंदें हर्षें खेळेमेळें ॥ भोगावे सोहळे स्वानंदाचे ॥ १३ ॥ फोडावी तयाची भेद भ्रमदृष्टी ॥ द्यावी तया भेटी निजरूपाची ॥ १४ ॥ संतसंगतीचा प्रकट व्हावा महिमा ॥ द्यावा भक्तिप्रेमा नामयासी ॥ १५ ॥

॥ १९३२ ॥ मग सुख शेजारीं देव पर्यंकीं पहूडले ॥ विश्रांति गेले सकळभक्त ॥ १ ॥ ब्रह्मवीणा करीं घेउनी ब्रह्मसूत ॥ जाणवी एकांत नारदमुनी ॥ २ ॥ बाप पंढरीनाथ सुखाचा सुखसिंधू ॥ नित्य नवा आनंदु सोहळा करी ॥ ३ ॥ विश्रांति विसांवा जें विश्व मंगळ ॥ तें नाम निर्मळ विठोबाचें ॥ ४ ॥ तो भक्तशिरोमणी वैराग्य पुतळा ॥ गातो प्रेमकळा धरुनी कंठीं ॥ ५ ॥ तेणें श्रवणामृतें हृदय कोंदाटलें ॥ प्रेमाचे सुटले पाझर नयनीं ॥ ६ ॥ हर्षें निर्भर मनीं देखे नारदमुनी ॥ प्रीति आलिंगनीं एकमेकीं ॥ ७ ॥ जाती चंपकमाळा सुमन तुळसी मिश्रित ॥ दिल्या त्या उचित तयाप्रती ॥ ८ ॥ मग नमस्कारोनी केलें विसर्जन ॥ भरलें त्रिभुवन ब्रह्मसुखें ॥ ९ ॥ मग चालिले तेथोनी ऋषी नारदमुनी ॥ हृदयीं संजीवनीं कृष्णराम ॥ १० ॥ तेणें त्या विश्रांति नित्य ह्या मनीं ॥ नामा जीवें चरणीं विनटला ॥ ११ ॥

॥ १९३३ ॥ जीवीचें गुज राही रुक्माईसी पुसे ॥ न धरवे मज हांसे नवल वाटे ॥ १ ॥ काय अभिश्राप आला देवराया ॥ केली आपणया आत्मशुद्धी ॥ २ ॥ हें मज बाई सत्य सांगा वाणी ॥ कवणे चक्रपाणी भुलविलें ॥ ३ ॥ सूर्य आणि अंधारु वर्ते एके ठायीं ॥ हें भूतभविष्य नाहीं वर्तमान ॥ ४ ॥ ऐसें हें अघटित जरी घडेल प्रसंगीं ॥ तरीच दोष संसर्गी देवराया ॥ ५ ॥ अग्निमाजीं बीज पाल्वेजती सुखाडे ॥ कीं बुडालें सागरीं सांपडे लवण जरी ॥ ६ ॥ ऐसें हें अभिनव जरी घडेल प्रसंगीं ॥ तरीच संसर्गी पडती देव ॥ ७ ॥ जोतिसी अळुमाळु मिळाल्या कर्पुरीं ॥ पुढती त्यासी उरी उरे जरी ॥ ८ ॥ ऐसें होय जरी या त्रिभुवनामाझारीं ॥ तरीच श्रीहरी वसति दोष ॥ ९ ॥ तरी हें नकळे मातें सांगावें साचार ॥ सर्वज्ञ चतुर वडील तुह्मी ॥ १० ॥ रुक्माई ह्मणे या नामयाचें चाडें ॥ अनंत पवाडे केले देवें ॥ ११ ॥

॥ १९३४ ॥ रुक्माई ह्मणे परियेसी वो आरजे ॥ सांगेन सकळ जें वर्म तुज ॥ १ ॥ अनाथ माहेर एक चक्रपाणी ॥ बहु दिनालागोनी लोभापरी ॥ २ ॥ ह्मणोनियां भुलला देव नाम्याचेनि लोभें ॥ कर्मे शुभाशुभें अंगिकारिलीं ॥ ३ ॥ तरी आवडीचा वोरसु नकरी कायकाय ॥ हा प्रसिद्ध अनुभव आहे लोकां ॥ ४ ॥ विषयीं विश्राम सुख विषयाचें गळालें ॥ तयाचे सोहळे करिती लोक ॥ ५ ॥ आंधळे पांगुळे मुके अनर्गळ ॥ परी जीवापरिस बाळ पढियंते मातें ॥ ६ ॥ अंतरींच्या कळवळ्यानें खेळवी लाडेंकोडें ॥ परी विलास नावडे चोख चांग ॥ ७ ॥ प्रीतीच्या पडीभरें नेघे पैं विकृती ॥ देखोनी विश्रांति थोर मानी ॥ ८ ॥ ह्मणे माझे अळीवे दिठावेल झणीं ॥ इडापीडा घेउनी वदन चुंबी ॥ ९ ॥ तनू मन प्राणाची करुनी ओंवाळणी ॥ जावें हें माझेनी ह्मणे जीवें ॥ १० ॥ स्नेहाच्या संभ्रमें नेणें लोकलाज ॥ उचलोनी भूज घाली कंठीं ॥ ११ ॥ तैसीच परी आहे या विठ्ठलाच्या ठायीं ॥ चित्त याच्या पायीं ठेविलें जेणें ॥ १२ ॥ न पाहे तयाचें ज्ञाती कुळ कर्म ॥ वर्णाश्रमधर्म शुद्ध वाणी ॥ १३ ॥ अनंत जन्माचा काया मनें वाचा ॥ आहे या दोघांचा ऋणानुबंधू ॥ १४ ॥ तो नकळे न सुटे कोणीये कल्पांतीं ॥ जीवलग सांगती झाला नामा ॥ १५ ॥

॥ १९३५ ॥ मग नारदातें पुसे सत्यभामा देवी ॥ विस्मयो माझ्या जीवीं फार वाटे ॥ १ ॥ सांडोनियां थोरी देव मुगुटमणी ॥ नाचतो

कीर्तनीं संतांपुढें ॥ २ ॥ तरी कोणीये जन्माचें कायकाय याचें ॥ घेतलें नाम्याचें रीण देवें ॥ ३ ॥ एका पुंडलिकाचेनि पांगें येणें हो श्रीरंगें ॥ अठ्ठावीस युगें उभ्यां मेलीं ॥ ४ ॥ न पाहे परतोनी अझुनि पाठीमोरा ॥ न बोले निष्ठुरा वचन कांहीं ॥ ५ ॥ तरी कोण प्रीति देव ऋणानुबंधें ॥ राखितो आनंदें बळीचें द्वार ॥ ६ ॥ विकीला पाइकू कायामनेंवाचा ॥ झाला पांडवांचा वेळाइतु ॥ ७ ॥ जेंजें जया आवडे तेंतें धरोनी रूप ॥ पाववी संकल्प सिद्धी त्याचे ॥ ८ ॥ एकला एकटु एकलेंनि जीवें ॥ भक्तांचें करावें मकळ काज ॥ ९ ॥ ऐसे भक्त अपार आहेत भूमंडळीं ॥ किती लागावळी असेल त्यांची ॥१०॥ ह्मणोनी माझ्या जीवीं वाटे थोर खंती ॥ स्वामीतें शिणविती युगायुगीं ॥ ११ ॥ भक्तांचे आवडी सजिलें वैकुंठभूवन ॥ चित्तीं अमृतपाहुन वाटे गोड ॥ १२ ॥ अखंड आवडी संतांचे संगतीं ॥ बैसोनी एकांतीं घेती सुख ॥ १३ ॥ ऐसें इहीं चालविलें वैष्णवीं ॥ आमुचें घरगोंसावी भुलवीले ॥ १४ ॥ या सकळांहूनी पढीयंता देवा एकू नामा ॥ भक्तीभावें प्रेमा दिल्हा त्यासी ॥ १५ ॥

॥ १९३६ ॥ तंव ह्मणती नारदमुनि परिसा वो मातें ॥ सांगे मी तूतें सत्य मानी ॥ १ ॥ हा निर्विकल्प देव येतसे रूपा ॥ करावया कृपा भक्तजनां ॥ २ ॥ हा शरणांगतवत्सलू अनाथा कृपाळू ॥ मिरवी दयाळु ब्रीद जगीं ॥ ३ ॥ जो शब्द ब्रह्मजनिता मकळ विधिकर्ता ॥ धर्मांचा पाळिता पक्षदाती ॥ ४ ॥ ह्मणोनी जन्मकर्में असंख्यात जगीं ॥ केलीं याचिलागीं नारायणें ॥ ५ ॥ अंबऋषींचे येणें सोसले गर्भवास ॥ राखितो उपास बळीचें द्वार ॥ ६ ॥ विकीला पाइकू कायामनेंवाचा ॥ झाला पांडवांचा मोलेवीण ॥ ७ ॥ गोकुळीं नंदाचीं राखिलीं गोधनें ॥ प्रीति उच्छिष्ट खाणें गौळियांचें ॥ ८ ॥ विघ्न पडे तेथें आपणा वोढवी ॥ संकटीं सोडवी माझीं ह्मणोनी ॥ ९ ॥ सांडोनी अभिमान नीच कामें करी ॥ झालासे अधिकारी दास त्याचा ॥ १० ॥ आज्ञा वाहे शीरीं जीवीं जतन करी ॥ मानिलीं सोयरीं वो जिवलगें ॥ ११ ॥ एक अपमानिती दावेबरी बांधिती ॥ उपहास करिती हर्ष मानी ॥ १२ ॥ केले अपराध नेघे आपुले चित्तीं ॥ दुणावितो प्रीति नित्य नवी ॥ १३ ॥ ऐसे ब्रह्मांडनायकू देव मुगुटमणी ॥ ही याची करणी ख्यातीं जगीं ॥ १४ ॥ आम्ही सकळ भक्त याचे पूर्ण अंशू ॥ चरणींचा सौरसु नाम यासी ॥ १५ ॥

॥ १९३७ ॥ तंव निज गुज रुक्माई पुसे पंढरीनाथा ॥ ठेवूनियां माथा चरणावरी ॥ १ ॥ सर्वांहूनि पढीयंते ते काय स्वामियातें ॥ ते मज निरुते सांगा स्वामी ॥ २ ॥ हे माझ्या जीवींची फेडावी आशंका ॥ ब्रह्मांड-नायका कृपाळूवा ॥ ३ ॥ न रंगे तुमचें चित्त योगियांचे ध्यानीं ॥ वैकुंठभुवनीं प्रीति नाहीं ॥ ४ ॥ तेथींचे सुखभोग सकळ विलास ॥ नावडती उदास कवण्या गुणें ॥ ५ ॥ सायोज्यता मुक्ति आपुली देउनी ॥ ज्ञानीते निर्गुणीं बुडविले ॥ ६ ॥ त्याहूनि जिवलग कोण तुमचे सखे ॥ जे त्याचेनि पैं सुखें वेडावलेती ॥ ७ ॥ चतुरानना ऐसा स्तवितां चतुरपणें ॥ अठराही पुराणें वेदचारी ॥ ८ ॥ परी तेही उबगले ह्मणती नेती नेती ॥ शिणली वेवादती साहीजणें ॥ ९ ॥ ऐकुनी पंढरीनाथ बोले रुक्माईसी ॥ तूं कां वो नेणसी गुज माझें ॥ १० ॥ कायावाचामन सर्व निरंतरी ॥ आहे नाम्यावरी लोभ माझा ॥ ११ ॥

॥ १९३८ ॥ जीवींचें गुजगौप्य सांगेन वो तूतें ॥ ऐक एक चित्तें मनोधर्में ॥ १ ॥ आवडते हे माझे भक्त परम सखे ॥ जें सबाह्य सारिखे सप्रेमळ ॥ २ ॥ त्यापरिस थोर नाहीं मज दुजें ॥ मज त्याचेनि काजें नांवरूप ॥ ३ ॥ भक्त सर्वांहोनी पढीयंते माझीया हो जीवा ॥ भक्त हा विसांवा ज्ञानीयांचा ॥ ४ ॥ भक्त माझा सुखाचा होउनी शृंगारू ॥ भक्त अलंकारू वैराग्याचा ॥ ५ ॥ भक्तवो माझीया जीवींचें निजध्येय ॥ भक्त परम प्रिय कुळदैवत ॥ ६ ॥ भक्तमंगें सुखें विश्रांति विसांवा ॥ भक्त माझा ठेवा सर्व धन ॥ ७ ॥ भक्त हे माझिया भाग्याचें भूषण ॥ भक्त तें निधान निक्षेपींचें ॥ ८ ॥ भक्त यश कीर्ति भक्त सुख मूर्ती ॥ भेटे तरी पुरती सकळ काम ॥ ९ ॥ भक्त माझ्या सर्व सुखाचा अधिकारी ॥ भक्तांचिया घरीं वस्ती माझी ॥ १० ॥ मज आणि भक्तां नाहीं वेगळीक ॥ घ्यावें संगें सुख भक्त माझे ॥ ११ ॥ भक्तें मुख पहावें घडिये घडिये ॥ ऐसी त्यांचे जीवें प्रेम प्रीति ॥ १२ ॥ भक्तीं हृदयीं माझें चिंतावे चरण ॥ भक्तीं आलिंगन द्यावें मज ॥ १३ ॥ धर्म अर्थ काम मोक्ष मुक्ति चारी ॥ देतां न धरी करीं भक्त माझा ॥ १४ ॥ भक्त न मागे कांहीं न घाली मज भार ॥ मजहूनि उदार भक्त माझा ॥ १५ ॥ पत्रपुष्प फळ जळ तें सर्वभावें ॥ भक्तांचें मज व्हावें आस करुनी ॥ १६ ॥ जीवें वाट पाहे केव्हां भक्त येती आवडते ॥ ते मज पढियंते सर्वभावें ॥ १७ ॥ तरी मी भक्तांचा कीं भक्त आमुचे ॥ सोईरे निजाचे एकमेक ॥ १८ ॥ ह्मणोनी नामयाचे आर्त थोर जीवा ॥ जवळोनी नव जावा दूर कोठें ॥ १९ ॥

॥ १९३९ ॥ तंव ते सकळिक आले शिघ्रवत ॥ आनंदें गर्जत नामघोष ॥ १ ॥ प्रेमें उचंबळत अंतरीं बावरले ॥ सप्रेमें लोटले चरणावरी ॥ २ ॥ त्या सुखाचा आनंदू न वर्णवे वाचे ॥ एवढें भाग्य कैचें बोलावया ॥ ३ ॥ आलिंगोनी देवें धरिलें हृदयकमळीं ॥ सादर सांभाळी कृपादृष्टी ॥ ४ ॥ श्रीमुखाचा वास पाहती वेळोवेळां ॥ झाला एक वेळा आनंदाचा ॥ ५ ॥ मग चक्रवर्ती उदार ज्ञानीयांचा ॥ सांगे भावो जीवींचा रुक्माईसी ॥ ६ ॥ केला चंद्रभागे संकल्प संपूर्ण ॥ तो व्हावा उत्तीर्ण सर्वभावें ॥ ७ ॥ क्षेत्रवासी द्विज सुशील सदाचार ॥ जे पुण्यसागर भूदैवत ॥ ८ ॥ ज्याचेनि दर्शनें पाप ताप जाय ॥ यश कीर्ति होय चरणतीर्थे ॥ ९ ॥ तरी ते प्रार्थुनिया आजी आणावे निजभुवना ॥ द्यावया भोजना भक्तिभावें ॥ १० ॥ तेणें सकळ काम होतील परिपूर्ण ॥ घ्यावें आशिर्वादवचन ब्राह्मणांचें ॥ ११ ॥ तंव ह्मणे रुक्माई ब्रह्मांडनायका ॥ अक्षत सकळिकां द्यावी देवा ॥ १२ ॥ सकळही सिद्धि असती जवळिक ॥ कर जोडुनी तिष्ठत सकळ काम ॥ १३ ॥ हांसोनी पंढरीनाथ बोले कवतुकें ॥ जीवलगा आईके विष्णुदासा ॥ १४ ॥ पुढती कवतुक करणें तुजलागीं ॥ नामयासी वेगीं कळली खूण ॥ १५ ॥

॥ १९४० ॥ केशव ह्मणे नाम्या सुखाचें निधान ॥ देरे आलिंगन आवडत्या ॥ १ ॥ जीवलगा जवळोनी नवजे कोठें दुरी ॥ वाटे तुज अंतरीं घालावासी ॥ २ ॥ न पुरे माझें आर्त घेतां तुझें सुख ॥ मी न होय कदां तृप्त भूखा राहे ॥ ३ ॥ उत्कंठित चित्त अखंड तुजकारणें ॥ तुज देखिल्या पारणें होय नयना ॥ ४ ॥ अनंत जन्माचा हा ऋणानुबंधू ॥ तरीच प्रीतिवादू न तुटे तुझा ॥ ५ ॥ तूं वो मजलागोनि देह कर्वती दिधले ॥ उग्र तप साधिलें जन्मोजन्मीं ॥ ६ ॥ त्यजोनी सर्व माया चित्त निरोधिलें ॥ हृदयीं मज बांधिलें वश करोनी ॥ ७ ॥ तुज काय देइजे उतराई होइजे ॥ ऐसें न देखिजे त्रिभुवनीं ॥ ८ ॥ शरीर प्राणाचें त्वां देउनी बळिदान ॥ केलें पैं निर्वाण भक्तराया ॥ ९ ॥ करावें म्यां दास्यत्व आपुलें निजांगें ॥ तुज तरी कांहीं नलगे देणें घेणें ॥ १० ॥ नामा ह्मणे देवा तुह्मी दीनाचे कैवारी ॥ ह्मणोनी मजवरी करिसी मोह ॥ ११ ॥

॥ १९४१ ॥ मग भक्तजनवत्सल सुखांसधुराशी ॥ निर्भर मानसीं परमानंदें ॥ १ ॥ सरिसे सकळ भक्त घेउनी पंढरिनाथ ॥ भोगिया श्रीमंत

खेलु खेळे ॥ २ ॥ बाप तो कवतुकीं अनाथाचा नाथ ॥ भोगिया श्रीमंत खेलु खेळे ॥ ३ ॥ तंव ते उदित भाग्य भाग्यवंत ॥ दर्शनाचें आर्त होतें त्यासी ॥ ४ ॥ सकळही मिळोनी गेले पुंडलतीर्थी ॥ आले कमळापति दर्शनासी ॥ ५ ॥ तेथें देखोनिया सकळांचा मेळा ॥ केला द्विजा सकळां प्रणीपातु ॥ ६ ॥ ह्मणे सांडोनी देहबुद्धि निःसंदेह व्हावें ॥ कृपा करोनी यावें भोजनासी ॥ ७ ॥ पाळावें आपुल्या दिधल्या वचना ॥ करावी वासना तृप्त माझी ॥ ८ ॥ स्नान संध्याविधि सारोनी समस्त ॥ यावें शिघ्रवत नैवेद्यासी ॥ ९ ॥ ते निवाले दर्शनें तृप्त झाले मनें ॥ परिसोनी वचनें अमृतोत्तमें ॥ १० ॥ आह्मी तरी आश्रित हेंचि जाणा सत्य ॥ आशिर्वाद नित्य देतों तुह्मां ॥ ११ ॥ सर्वभावें आमुचा करावा सांभाळ ॥ स्वामी दीनदयाळ विश्व बोले ॥ १२ ॥ तुह्मी महाराज राजेश्वर ॥ पाहावें निरंतर कृपादृष्टीं ॥ १३ ॥ तुमचा हा आदर निरुपम सर्वथा ॥ दिलीसे मान्यता वेदवचनें ॥ १४ ॥ ते भाख आपुली जतन सर्वभावें ॥ साक्ष करुनी द्यावें प्रेम नाम्या ॥ १५ ॥

॥ १९४२ ॥ बाप आर्तबंधू सकळही जीव कंद ॥ भक्ताचा सुखसिंधु पंढरीरावो ॥ १ ॥ हर्ष निर्भर चित्तीं आले निजभूवना ॥ सांगे विवंचना रुक्माईसी ॥ २ ॥ धन्य दिवस झाला आजि सोनियाचा ॥ सोहळा भक्तांचा आरंभिला ॥ ३ ॥ प्रार्थिलें ब्राह्मणां भोजनालागुनी ॥ येतातीं सारोनी स्नानविधी ॥ ४ ॥ आजीचें कवतुक पाहावें अभिनव ॥ हांसोनिया देव बोलते झाले ॥ ५ ॥ तंव ह्मणे रुक्माई अहो जी पूर्णकामा ॥ स्वामी मेघश्यामा कृपानिधी ॥ ६ ॥ त्यांचें पूर्ण पुण्य आजि झालें फलोन्मुख ॥ पाहिलें श्रीमुख चरण तुमचे ॥ ७ ॥ तंव ते नित्यनेम सारोनी आपुले ॥ वेगीं द्विज आले राउळांगणा ॥ ८ ॥ नमस्कारुनी देवें बैसविलें आसनीं ॥ पूजा चक्रपाणीं आरंभिली ॥ ९ ॥ चरण प्रक्षाळण गंध तुळसी माळा ॥ घातलिया गळा ब्राह्मणांच्या ॥ १० ॥ उजळोनी दीपक ओंवाळुनी प्रीति ॥ मग ते पात्रपंक्ति मांडियेल्या ॥ ११ ॥ रत्नजडित सकळां सुवर्णाचीं ताटें ॥ षड्रस वरवंटे तयामाजीं ॥ १२ ॥ विस्तारोनी वेगें लेहे पेहे चांग ॥ संकल्प श्रीरंगें सोडियेला ॥ १३ ॥ मग देउनी आपोशन अमर चूडामणी ॥ प्रार्थितो जोडोनी करकमळीं ॥ १४ ॥ ह्मणे कवळोकवळीं घ्यावें नाम अच्युताचें ॥ भोजन भक्ताचें सुखरूप

॥ १५ ॥ ऐसे जेविले आनंदें धाले परमानंदें ॥ मुखशुद्धि गोविंदें समर्पिली ॥ १६ ॥ रत्नाचे दीपक उजाळोनी आरती ॥ साष्टांग श्रीपति नमस्कारिलें ॥ १७ ॥ मग जोडोनी दोन्ही कर विनवी श्रीरंग ॥ ह्मणे आजीचा प्रसंग शुभकाळ ॥ १८ ॥ आह्मां तुह्मां भेटी झाल्या सुख गोष्टी ॥ भरली सकळ सृष्टि परमानंदें ॥ १९ ॥ अवघे संतजन आमुचे सांगाती ॥ जेवूं एकापंक्ति सरीसे आह्मीं ॥ २० ॥ ह्मणोनी सकळिकां पाचारिलें देवें ॥ कवतुक अवघे पाहाती द्विज ॥ २१ ॥ ब्रह्मादिक देव तिष्ठत पाहाती व्योमीं ॥ वंचलों आह्मी भक्तिसुखा ॥ २२ ॥ सप्रेम देउनी बुझाविला नामा ॥ ऐसें भाग्य आह्मां स्वप्नीं नाहीं ॥ २३ ॥

॥ १९४३ ॥ निवृत्ति ज्ञानेश्वर सोपान सावता ॥ जनमित्र पढीयंता जीवलगू ॥ १ ॥ आसंद सुदामा विसोबा खेचर ॥ नरहरि सोनार आदिकरुनी ॥ २ ॥ बाप आर्तबंधु कृपाळू दीनाचा ॥ अभिमान भक्तांचा न सांडी कदां ॥ ३ ॥ चोखामेळा वंका भक्तवत्सल लाडका ॥ तो बोलाविला देखा आरोगणें ॥ ४ ॥ वैराग्याचा मेरू तो गोरा कुंभारू ॥ आवडीचा डिंगरु केशवाचा ॥ ५ ॥ ऐसे थोरसानें सकळ भक्तराणे ॥ देवें आरोगणें बोलाविले ॥ ६ ॥ सुधूप आणि दीप तुळशीच्या माळा ॥ पूजिलें सकळां देवरायें ॥ ७ ॥ तंव राहीरखुमाबाई सत्यभामा सती ॥ विस्तारोनी आणिती विविध वोणीं ॥ ८ ॥ भोंवती भक्तमंडळी मध्यें वनमाळी ॥ शोभे नभमंडळीं चंद्र जैसा ॥ ९ ॥ सकळांमुखीं कवळ देतसे निजकरें ॥ उच्छिष्ट पितांबरें सांवरीतो ॥ १० ॥ त्या सुखाचा पारु देखोनी वैकुंठीं ॥ होते लोलुपमिठी सुरवरांशी ॥ ११ ॥ ऐसें तें भोजन झालें खेळेंमेळें ॥ ब्रह्मरसें धाले सकळभक्त ॥ १२ ॥ तंव विमानें आकाशीं दाटलीं सकळ ॥ करिती कल्लोळ पुष्पवृष्टी ॥ १३ ॥ ते देखोनी द्विजवर पडिले चिंतवणी ॥ ह्मणती पैं झाली हानी जीवित्वाची ॥ १४ ॥ नव्हे हा ज्ञानमार्ग नव्हे हें वैराग्य ॥ नवल भक्तिभाग्य आवडीचें ॥ १५ ॥ एक ह्मणत हा पांडुरंग साचे ॥ येवढें भाग्य कैचें मानवीयां ॥ १६ ॥ हा नव्हे गुणिवंत क्रियाकर्मातीत ॥ यासी प्रायश्चित्त काय घडे ॥ १७ ॥ नाहीं यासी आप नाहीं यासी पर ॥ नाहीं या आचार जातीकुळ ॥ १८ ॥ षड्मार्ग संबंध नाहीं याच्या ठायीं ॥ विकल्पाचें नाहीं लवण कदां ॥ १९ ॥ कृपेचा कोंवळा सोयरा दीनांचा ॥ उदार या मनाचा लोभापर ॥ २० ॥ अनुसरे त्याचे माया-

जाळ तोडी ॥ बैसणें तो मोडी संसाराचें ॥ २१ ॥ या नामयाची माता आह्मां तुह्मां देखतां ॥ शिणली वेवादतां नानापरी ॥ २२ ॥ नेदी तिच्या हातीं घातिला पाठीसी ॥ धरिला जीवेसी माझा ह्मणुनी ॥ २३ ॥ देहाचा विसरु याच्या रूपाच्या दर्शनें ॥ चरणाचेनि स्मरणें चित्त निवे ॥ २४ ॥ सुख गोष्टी यासीं केलीया एकांत ॥ तेणें पुरतसे अंत जन्ममरणाचा ॥ २५ ॥ ऐसें याचें बोलणें ऐकोनी पंढरीनाथें ॥ दिलें सकळिकातें अभयदान ॥ २६ ॥ मग निजरूप दाविता झाला तयावेळीं ॥ नामा हृदयकमळीं आलिंगिला ॥ २७ ॥

॥ १९४४ ॥ तंव दिव्य रत्नमणी मस्तकीं कीरिटी ॥ मळवट लल्लाटीं कस्तुरीचा ॥ १ ॥ माथां मोरपिस कुंडलें गोमटीं ॥ पाहात कृपादृष्टि निजभक्तां ॥ २ ॥ तो पुंडलिकाचा ठेवा पूर्वपुण्यराशी ॥ वैकुंठनिवासी देवरावो ॥ ३ ॥ वदन निर्मळ बा हा सुस्मित वेल्हाळ ॥ दर्शनीं रत्न-कीर्ण तेज फांके ॥ ४ ॥ त्या सुखाचे अधिकारी भक्त सप्रेमळ ॥ हृदयीं सर्वकाळ हरीचें ध्यान ॥ ५ ॥ कौस्तुभ वैजयंती पदक हृदयावरी ॥ शोभत साजिरी तुळशीमाळ ॥ ६ ॥ श्रीवत्सलांछन प्रीतीचें भूषण ॥ चर्चिलें सुंदर चंदन श्यामतनू ॥ ७ ॥ शंखचक्र करीं ते कर कटावरी ॥ पितांबर-धारी जलदनील ॥ ८ ॥ समचरण स्वयें उभा विटेवरी ॥ रुळती तोडरी दानव दैत्य ॥ ९ ॥ तेणें दिव्य तेजें ब्रह्मांड धवळलें ॥ प्रकाशें लोपलें दिग्मं-डळ ॥ १० ॥ सकळ संत द्विज देखती चतुर्भुज ॥ शंख चक्रांबुज गदा-पाणी ॥ ११ ॥ कीटकीपक्षी पशुपाषाण तरुवर ॥ देखती द्विजवर विठ्ठलरूप ॥ १२ ॥ परमानंद बोधें निवाले आनंदें ॥ भेदाभेद बोधें विस-रोनी ॥ १३ ॥ एकाविण दुजें न दिसे पैं आण ॥ नाहीं आठवण देहभावा ॥ १४ ॥ सबाह्य कोंदली अवघी विठ्ठलमूर्ती ॥ जे सुखाची विश्रांति योगियांच्या ॥ १५ ॥ प्रेमें वोसंडत सकळ भक्तजन ॥ देती आलिं-गन एकमेकां ॥ १६ ॥ हर्ष निर्भर चित्तीं आनंदें गर्जती ॥ पावले विश्रांति सकळ द्विज ॥ १७ ॥ ऐसा ब्रह्मानंद सोहळा भोगवी सकळां ॥ आपुल्या प्रेमळा निजदासां ॥ १८ ॥ करोनी सावधान वैकुंठीचा राणा ॥ नामा घाली चरणावरी त्यांच्या ॥ १९ ॥

॥ १९४५ ॥ बाप भक्तप्रीय पाहे कृपादृष्टी ॥ करितसे सुखगोष्टी ब्राह्मणांसी ॥ १ ॥ सर्वभावें शरण सर्वकाळीं मज ॥ ते हे भक्तराज सखे

माझे ॥ २ ॥ याचेनि उपकारें दाटलों संपूर्ण ॥ भक्तांपराधीन झालों तेणें ॥ ३ ॥ निवृत्ति ज्ञानेश्वर आणि हा सोपान ॥ हे मुगुटमणी जाण सुख मूर्ती ॥ ४ ॥ सर्वभूतीं भजती सर्वभावें सर्वथा ॥ केला पैं आपैता त्याचे बुद्धी ॥ ५ ॥ हा जनमित्र जिवलग आमचा सोयरा ॥ सांडिला संसारा ओंवाळुनी ॥ ६ ॥ माझे नामीं दृढ धरोनी विश्वास ॥ अखंड उदास देहभावी ॥ ७ ॥ जिवाहोनी पढियंता हा भक्त सांवता ॥ निर्धार सांगतां नवलाव याचा ॥ ८ ॥ हृदय विदारोनी आपुल्या हातें ॥ ठाव दिला मातें लपावया ॥ ९ ॥ बारा दिवसांचा या भक्तवत्सला ॥ माये मांडियेला वेणूनादें ॥ १० ॥ ह्मणती वो माझा त्या दिवसापासोनी ॥ नेणें मजवांचून आणिक कांहीं ॥ ११ ॥ हा विसोबा खेचर आणि नरहरि सोनार ॥ हा गोराकुंभार अंतरनिष्ठ ॥ १२ ॥ समाधिस्थ सदां निवाले निश्चित ॥ सबाह्य देखत मजलागीं ॥ १३ ॥ सुखाचा सुजाण आनंद सुदामा ॥ हा माझा आत्मा आवडता ॥ १४ ॥ घरदार संसार त्यजिली मजकारणें ॥ तोडिलें पैं येणें मायाजाळ ॥ १५ ॥ चोखामेळा बंका भक्त परमसखा ॥ विसावा हा देखा प्राण माझा ॥ १६ ॥ सजुनी सर्व संग एकविध भावें ॥ अनुसरले जीवें माझे ठायीं ॥ १७ ॥ ऐसे या भक्तांचे सांगतां उपकार ॥ आहेत बहुत फार कल्पकोडी ॥ १८ ॥ त्या सकळांच्या चरणांचा माझा नामा ॥ भक्तिभाव प्रेमा दिधला त्यासी ॥ १९ ॥

॥ १९४६ ॥ तंव तें भाग्याचे सागर विनविती द्विजवर ॥ ह्मणती तूं माहेर जोडलासी ॥ १ ॥ चरणीचा वियोग न व्हावा सर्वथा ॥ तोडावी ममता प्रपंचाची ॥ २ ॥ नलगे मोक्षमुक्ति नलगे धनसंपत्ती ॥ देई सत्संगती जन्मोजन्मीं ॥ ३ ॥ वेदशास्त्र पठणें बहिर्मुखमनें ॥ केली अभिमानें छळणबुद्धी ॥ ४ ॥ धिक् तें जाणपण धिक् तो सन्मान ॥ नाहीं प्रेमखूण कळली तुझी ॥ ५ ॥ कुळाचेनि अभिमानें अंतरलों गा तेणें ॥ पूर्ण देहाभिमानें भुलोनीया ॥ ६ ॥ हे सकळ तुझी माया भुललों पंढरिराया ॥ ह्मणोनी जन्म वांया गेले होते ॥ ७ ॥ अपराधांच्या कोडी घडली आमुतें ॥ निषेधिलीं तूंतें मायबापा ॥ ८ ॥ परी त्वां दीनानाथें ब्रीद सत्य केलें ॥ आह्मां तारियेलें पतितांसी ॥ ९ ॥ नकळे काय होतें संचित आमुचें ॥ अनंत जन्माचें पूर्वपुण्य ॥ १० ॥ तें आजि फळलें तुझीया कृपादृष्टीं ॥ भाग्यें झाली भेटी संतजनां ॥ ११ ॥ दुर्जय तोडिलें माया मोहपाश ॥ केला पैं सौरस आपुल्यारूपीं

॥ १२ ॥ तापत्रय वणवा विझविला अवचिता ॥ दिल्हे प्रेमामृता जीवन आम्हां ॥ १३ ॥ आतां सर्वकाळ आविट हे दृष्टी ॥ यासाठीं संतभेटी निरंतर ॥ १४ ॥ प्रेमाचा जिव्हाळा नामाची आवडी ॥ मग होत कल्पकोडी गर्भवास ॥ १५ ॥ करता करविता तूंचि पैं एक ॥ ब्रह्मांडनायक सर्वगत ॥ १६ ॥ आमुचे अवगुण न धरावे मानसीं ॥ निरवावें संतांसी माझे म्हणुनी ॥ १७ ॥ तुम्हीया दासाचे द्यावें पैं दास्यत्व ॥ तयाची वंदीत चरणधूळी ॥ १८ ॥ हेंचि व्रततीर्थ क्रियाकर्म आम्हां ॥ द्यावा नित्य प्रेमा नामयासी ॥ १९ ॥

॥ १९४७ ॥ मग कृपेच्या सागरें भक्तजनें करुणाकरें ॥ देऊन आलिंगन करें निववलें तयातें ॥ १ ॥ सर्व ज्ञानाचा रावो आत्मज्ञान देवो ॥ मांगेल अनुभावो तुम्हाप्रती ॥ २ ॥ ते खूण आतां तरी धरा सर्वभावें ॥ दृढ धरोनी जीवें जतन करा ॥ ३ ॥ नलगे तीर्थाटन काया क्लेशजाण ॥ नलगे अनुष्ठान करणें बहू ॥ ४ ॥ नलगती सायास करणें उपवास ॥ धरावा विश्वास संतसंगें ॥ ५ ॥ नलगे वज्रासनीं बैसावें नेहटीं ॥ नलगे गिरीकपाटीं करणें वास ॥ ६ ॥ नलगे उग्रतप नानामंत्र जप ॥ भेणें जाय पाप संतसंगें ॥ ७ ॥ नलगे भस्म उधुळणें वाहणें जटाभार ॥ न घालावा पसार लोकाच्यारीं ॥ ८ ॥ सर्वभावें करुणा जिव्हे नामस्मृती ॥ मन येई निवृत्ति आपेआप ॥ ९ ॥ क्रियाकर्म धर्म प्रेमेंविण खटपटा ॥ कारितां आला व्राटा दीर्घ दोषांचा ॥ १० ॥ साधनावाचुनी मार्ग सोपा जाणा ॥ करावें कीर्तना रामकृष्ण ॥ ११ ॥ सर्वकाळ कथा संतांची संगती ॥ वाचे नाम कीर्ति सर्वकाळ ॥ १२ ॥ तो हा राजमार्ग सर्वांहोनी चांग ॥ सदां संतसंग वाचे नाम ॥ १३ ॥ संकल्प विकल्प न धरावे मानसीं ॥ मनोभावें संतांसी शरण जावें ॥ १४ ॥ ज्ञानदेव ह्मणे पुढती तुह्मां एक ॥ सांगेन आणिक अनुभव ॥ १५ ॥

॥ १९४८ ॥ परमामृत सागर मंथुनिया पुरता ॥ काढिला तत्वतां ज्ञानबोध ॥ १ ॥ त्या सुखाचा पार जाणताती विरळे ॥ घेताती गळाले संतजन ॥ २ ॥ प्रेमाचिये ताटीं वोगरू सुखामृत ॥ हें सुख त्वरित सेवा आधीं ॥ ३ ॥ हें सुख सेवितां परमानंद धनीं ॥ कृपा संतजनीं केली पूर्ण ॥ ४ ॥ ज्ञानाचें अंजन लेईलें संतजन ॥ जनीं जनार्दन देखती सदां ॥ ५ ॥ नाहीं भेद भिन्न सर्व ब्रह्म एक ॥ ब्रह्मांडनायक अनंत कोटी ॥ ६ ॥ दीपांचा

दीपक हृदय आत्मज्योती ॥ विश्व विठ्ठलमूर्ती देखती सदां ॥ ७ ॥ हें सुख दिधलें भक्तांसी विश्रांती ॥ नामयाची ये ख्याति परमानंदें ॥ ८ ॥ पढताना मंत्र ब्रह्मचि अथर्वे ॥ पाहातां अनुभवें वेदमत्तें ॥ ९ ॥ तें हें विठ्ठलनाम वेदाचें गव्हर ॥ जाणती साचार संतजन ॥ १० ॥ युगें अठ्ठावीस विठ्ठलनामें जपा ॥ हा पुंडलिक भक्त महानिधी ॥ ११ ॥ उघडली मांदूस भक्तिभाव तारू ॥ विठ्ठल उद्धरू कलियुगीं ॥ १२ ॥ नलागती सायास करणें उपवास ॥ विठ्ठलनामें पाश तुटती जाणा ॥ १३ ॥ आदिब्रह्म जूनाट जपती सिद्धमुनी ॥ तें दिलें मंथोनी पुंडलीकें ॥ १४ ॥ केशवनाम मंत्र नामयासी सांगितले ॥ विस्तारोनी केलें मंथन ऐसें ॥ १५ ॥

॥ १९४९ ॥ वेदाचें हें सार वैराग्याचें जीवन ॥ चिदाकाशींची खूण परम गुह्य ॥ १ ॥ जें शुद्धज्ञान गुह्य मोक्ष बीज ॥ सकळ मंत्रराज मंगळमूर्ती ॥ २ ॥ तें या नामयाचे होतें हृदयकमळीं ॥ कथा भूमंडळीं प्रकट केली ॥ ३ ॥ तें हें विठ्ठलनाम साराचेंही सार ॥ कलियुगीं उद्धार सकळजना ॥ ४ ॥ तें श्रवणाचें श्रवण मननाचें मनन ॥ जें निजध्यामन निजध्यामाचें ॥ ५ ॥ जें विचाराचें सार वृत्तीचा निर्धार ॥ स्वरूप साक्षात्कार उघड केला ॥ ६ ॥ जें भक्तीचें सौभाग्य ज्ञानाचें आरोग्य ॥ शास्त्राचें चांग मंथीतनाम ॥ ७ ॥ नामा परतें थोर नाहीं पैं आणिक ॥ जनासी तारक हेंचि एक ॥ ८ ॥ जे सकळ धर्म जन पवित्राचें पावन ॥ जे कां अधिस्थान आनंदाचें ॥ ९ ॥ जें योगसिद्धीचें जीवन पीयुष ॥ जेणें पूर्ण आयुष्य कामनेचें ॥ १० ॥ पुण्यपावन देवा भक्तांचे सोहळे ॥ प्रत्यक्ष गळाले आनंदाचे ॥ ११ ॥ भक्तिभावें याचें करितां श्रवण ॥ मग नाहीं दर्शन गर्भवास ॥ १२ ॥ म्हणोनी कीर्तन करावें आवडी ॥ घ्यावी अर्थगोडी अनुभवें ॥ १३ ॥ नव्हे हें प्राकृत पाठांतर कवित्व ॥ उपनिषद् मथितार्थ ब्रह्मरस ॥ १४ ॥ येथें जाणीव शाहणीव न करावी सर्वथा ॥ न पहावी योग्यता व्युत्पत्तीची ॥ १५ ॥ हें सात्विकाचें धन भोक्ता संतजन ॥ ज्ञानदेवें पूर्ण ग्रंथ केला ॥ १६ ॥

ज्ञानदेवाच्या समाधीचे अभंग.

॥ १९५० ॥ ज्ञानदेव ह्मणे विठ्ठलासी ॥ समाधान तूंचि होसी ॥ परि समाधि हे ॥ तुजपाशीं ॥ घेईन देवा ॥ १ ॥ नलगे मज भुक्ति ॥ नलगे मज मुक्ति ॥ तुझा चरणीं आहाति ॥ थोर आर्थी ॥ २ ॥ विठोजी ह्मणे ज्ञान-देवा ॥ ज्ञानसागरा स्वानुभवा ॥ वचनेंचि विसांवा ॥ झाला मज ॥ ३ ॥ ऐके ज्ञान चक्रवर्ती ॥ तूं तंव ज्ञानाचीच मूर्ती ॥ परि पुससी जे आर्ती ॥ ते कळली मज ॥ ४ ॥ एक एक अनुभव कृपा ॥ पद पदांतरें केला सोपा ॥ तरी तया माझी कृपा ॥ सकळही बोळली ॥ ५ ॥ ज्ञानदेवो चरणी मिठी ॥ मनेसी पडली एक गांठी ॥ दृष्यादृष्य झाली एक दृष्टी ॥ प्रत्यक्ष भेट-विलेसी ॥ ६ ॥ कर ठेवुनी कुरवाळी ॥ सर्वांग न्याहारुनी न्याहाळी ॥ ह्मणे तुवां घेतली जे आळी ॥ ते सिद्धीते पावेल ॥ ७ ॥ नामा उभा असे सन्मुख ॥ ऐकतां थोर खेद दुःख ॥ ह्मणे ज्ञानांजन महासुख ॥ समाधि घेतसे ॥ ८ ॥

॥ १९५१ ॥ ज्ञानदेव उभा जोडोनी हस्त ॥ भक्त पाहती समस्त ॥ विठोजी ह्मणे कळला स्वार्थ ॥ या ज्ञानांजनाचा ॥ १ ॥ कैसें ओळलें या ज्ञान ॥ समाधान तया ध्यान ॥ मन नाठवे मीतूंपण ॥ समाधिखूण ज्ञानासी ॥ २ ॥ मग ह्मणे विठोजी दातार ॥ समाधि तुज निरंतर ॥ आतां प्रस्थान करी साचार ॥ मज निरंतर आठवी ॥ ३ ॥ कैसे परिपूर्ण वाळले ॥ आपण समाधिरूप झाले ॥ मनातें मन समरसलें ॥ विठ्ठल स्वरूपीं ॥ ४ ॥ दशमी प्रस्थानाचा समयो ॥ एकादशी जागर उत्सावो ॥ द्वादशी क्षिराब्धी महोत्सावो ॥ ज्ञानदेवें केला ॥ ५ ॥ त्रयोदशी ह्मणे पांडुरंग ॥ कांहीं न करिगा उद्वेग ॥ अलकापुरी समाधि प्रसंग ॥ करी करी लवलाही ॥ ६ ॥ माता रुक्मिणी वाढी ताटीं ॥ विठोजी ह्मणे उघडी दृष्टी ॥ तुज मज आहे नित्य भेटी ॥ येई पंढरीये ॥ ७ ॥ नामा ह्मणे ज्ञान उदयो ॥ अलकापुरी सिद्ध समयो ॥ परी विठ्ठलीं मुराला भावो ॥ या ज्ञानदेवाचा ॥ ८ ॥

॥ १९५२ ॥ विठोजी ह्मणे ज्ञानदेवा ॥ तुझी विश्रांति मज ठेवा ॥ ते मुरली आमुचिया भावा ॥ निःसंदेहें ॥ १ ॥ कैसें समान ज्ञानदेवा ॥ अलकापुरी समाधि ठेवा ॥ विठ्ठल ओळला बोल्हावा ॥ नित्यरूप समाधि

॥ २ ॥ संत करिती महा खेद ॥ ह्मणती ज्ञानांजन भेद ॥ मग चालिले विट्ठल ॥ अलकापुरीं ॥ ३ ॥ महावल्ली वृक्ष अज्ञान ॥ तो निक्षेपिला पूर्णधन ॥ मग विठोजी ह्मणे आपण ॥ ज्ञानदेवासी ॥ ४ ॥ धन्य धन्य ज्ञानेश्वरा ॥ पुण्यभूमि समाधि स्थिरा ॥ कृष्णपक्षीं तुज निर्धारा ॥ भेटी देत जाईन ॥ ५ ॥ कार्तिक मास शुद्ध एकादशी ॥ पंढरीयात्रा होईल सरिशी ॥ दुसरी कृष्णपक्षीं तुज निर्धारेसी ॥ दिधली असे ॥ ६ ॥ हें ऐकोनि संतजनीं ॥ जयजयकार केला ध्वनी ॥ दिंडी पताका मेळ गगनीं ॥ देव सुमनें वर्षताती ॥ ७ ॥ नामा ह्मणे आले वैष्णव ॥ अलकापुरीं मिळाले देव ॥ समाधिसुखें ज्ञानदेव ॥ बैसते जाहले ॥ ८ ॥

॥ १९५३ ॥ महा उत्साह त्रयोदशीं ॥ केला या ज्ञानदेवासी ॥ मग नामा ह्मणे विठोबासी ॥ चरण धरूनिया ॥ १ ॥ समाधिसुख दिधलें देवा ॥ ज्ञानांजन समाधी ठेवा ॥ आजानवृक्षीं बीज वोल्हावा ॥ या ज्ञानांजनासीं ॥ २ ॥ कृपा आली विठ्ठलासी ॥ ह्मणे ज्ञानदेवा परियेसी ॥ तीर्थ भागीरथी अहर्निशीं ॥ तुज नित्य स्नानासी दिधली ॥ ३ ॥ इंद्रायणी दक्षिण वाहिनी ॥ भागीरथी मणिकर्णिका दोन्ही ॥ इया मिळालिया त्रिसंगमीं ॥ पुण्यभूमि तुझीये ॥ ४ ॥ येथें जरी नित्य स्नान घडे ॥ तरी नित्य वैकुंठवास जोडे ॥ तुज नाहीं नाहीं कुवाडे ॥ मी कोडें उभा असें ॥ ५ ॥ जेथें हरिकथानाम वाचे ॥ जो उच्चारील विठ्ठलाचें ॥ तयासी पेवें वैकुंठीचें ॥ दिधलें साचें अक्षयीं ॥ ६ ॥ आणिक ऐकेरे ज्ञानराजा ॥ जो या सिद्धेश्वरीं करील पूजा ॥ तो अंतरंग पैं माझा ॥ मुक्ती सहजा जाहली त्यासी ॥ ७ ॥ नामा ह्मणे ऐसें अंतरंग ॥ कैसा ओळला पांडुरंग ॥ ज्ञानदेवीं समाधि सांग ॥ हरिपाठ कीर्तनें ॥ ८ ॥

॥ १९५४ ॥ सनकादिकीं मंत्रघोष ॥ केले विधिपूर्वक पांच दिवस ॥ मग पांडुरंग यथा सावकाश ॥ भक्तावास महिमेचा ॥ १ ॥ धन्यभूमि अलकापुरी ॥ ज्ञान समाधि खेचरी ॥ पूर्ण परिपूर्ण श्रीहरी ॥ आपण उभा असे ॥ २ ॥ संत भागवत देव्हडे ॥ अमर उभे चहूंकडे ॥ नारद तुंबर पुढें ॥ वीणा वाजविती ॥ ३ ॥ एकीं केला जयजयकार ॥ ज्ञानदेवीं धरूनिया कर ॥ विठ्ठलचरणासमोर ॥ निकट बैसते जाहाले ॥ ४ ॥ करें कुरवाळिलें ज्ञाना ॥ कासवि अवलोकिला पान्हा ॥ आसुवें येताती नयना ॥

तया ज्ञानदेवाचिया ॥ ५ ॥ विठोजी ह्मणे ज्ञानांजना ॥ तुझेनि कवित्वें हरे दारुणा ॥ उच्चारितां महा विघ्ना ॥ सकळ पळती ॥ ६ ॥ तुज आठवील जो भक्त ॥ तो होईल विरक्त ॥ ऐसें विठोजी बोलत ॥ येरु चरणीं रुळे ॥ ७ ॥ नामा ह्मणे सकळ तीर्थराजा ॥ तया कृपा कैसी केली सहजा ॥ एकादशी दिधली पूजा ॥ तया ज्ञानदेवासी ॥ ८ ॥

॥ १९५५ ॥ स्नानविधि केली भक्तीं ॥ नाममंत्राचिया आवृत्ती ॥ मग प्रत्यक्ष पूजिली मूर्ती ॥ विठोबाची ॥ १ ॥ धन्य धन्य तो ज्ञान ॥ राजा निवृत्ति निधान ॥ विठोजी आपण ॥ भक्तां साह्य ॥ २ ॥ मग सकळहि भक्त-मेळीं ॥ सहीत वनमाळी ॥ बैसले तयापाळी ॥ इंद्रायणीचे ॥ ३ ॥ एकीं केलें स्तुतिस्तोत्र ॥ एक जपताती नानामंत्र ॥ एक गाताती वेदवक्त्रें ॥ विठो-बासी ॥ ४ ॥ तंव पुढारा झाला नारा ॥ तो नामयाचा पुत्र सैरा ॥ तो पुसतसे विचारा ॥ नामयासी ॥ ५ ॥ ये संतसभेमाजीं ॥ राउळ बैसले असे सहजीं ॥ यातें पुसे जो काजी ॥ कोण क्षेत्र ह्मणोनी ॥ ६ ॥ उठिला नामा प्रेमें डुल्ले ॥ वंदिलीं विठ्ठल पाउलें ॥ मग करद्वय जोडुनी बोले ॥ साशंकित ॥ ७ ॥ नामा ह्मणे पूर्ण ब्रह्म ॥ तें कैसें सभासदि सम ॥ ते बोलतसे परम ॥ ज्ञानदेवा भाग्यें ॥ ८ ॥

॥ १९५६ ॥ मग सकळ प्रेमपुतळे ॥ बैसले माजी ब्रह्ममेळे ॥ तेथें नामा वचन बोले ॥ स्वामीप्रति ॥ १ ॥ बोळलें चैतन्य सतरावें ॥ पूर्ण नामओघ विठ्ठलदेवें ॥ पव्हे घालुनी ज्ञानदेवें ॥ जग तारिलें कीर्तनें ॥ २ ॥ नामा ह्मणे स्वामी सर्वज्ञ ॥ परि आमुचें मन निमग्न ॥ चरणरजें पापभग्न ॥ पवित्र जाहलें ॥ ३ ॥ तरी स्वामिराजा विनंती ॥ परियेसी गा माझी पुढती ॥ अलकापुरी होती ॥ कवणिये युगीं ॥ ४ ॥ हें सांगिजे जी समर्था ॥ कवण क्षेत्र कवण तीर्था ॥ येथें क्षेत्रज्ञ हा सर्वथा ॥ कवण धर्म असे ॥ ५ ॥ तूं आत्माराम संपन्न ॥ जगा जुनाट नारायण ॥ तुजप्रति हें वचन ॥ न साहे माझें ॥ ६ ॥ कासवीचा तूं सार गाढा ॥ तैसा तुझा पवाडा ॥ हें पुसणें कोणवाडा ॥ तें तूंच जाणसी ॥ ७ ॥ नामा उभा तिष्ठत प्रेमें ॥ संत दाटले सप्रेमें ॥ तेंतें अनुक्रमें ॥ सांगतसे देव ॥ ८ ॥

॥ १९५७ ॥ देवासी कळलें गौप्यगुज ॥ ह्मणेरे नामया हेंची वोज ॥ तो निजभाव सहज ॥ प्रगट सांगूं आतां ॥ १ ॥ कृतायुगीं क्षेत्र आदि ॥ ज्ञानदेवा तेथें समाधी ॥ देव सांगतसे शुद्धी ॥ योगबुद्धी जुनाट ॥ २ ॥

ऐके भक्तजन श्रेष्ठ ॥ भूमिनामें वैकुंठपीठ ॥ तें हें अलकापुरी श्रेष्ठ ॥ आदि वरिष्ठ पीठ आड आड रहावें ॥ ३ ॥ आणिक ऐकरे वचन ॥ हें पंचक्रोशी पुरातन ॥ यासी युगें सांगतां संपन्न ॥ चतुरानन जाणतसे ॥ ४ ॥ कांहींएक किंचित सांगों ॥ युगसंख्या मार्गांत रिघो ॥ तरी वैवस्वत हाचि मार्गो ॥ पूर्ण बोळगो या पासोनी ॥ ५ ॥ मनु सहस्र युगें संख्या ॥ तैं अलकापुरी आदि लक्ष्या ॥ कोटि याग असंख्या ॥ सहस्र दक्ष येथें झाले ॥ ६ ॥ आदि क्षेत्रसंख्या रहित ॥ ऋषिमुनी तपती सत्य ॥ आणि नारदमुनि असें सांगत ॥ हेचि पुरी पुरातन ॥ ७ ॥ नामा ह्मणे कैसें दिधलें ॥ हें ज्ञानासी सिद्ध लाधलें ॥ तेंचि आह्मासी जोडलें ॥ पूर्ण लाधलें पियूष ॥ ८ ॥

॥ १९५८ ॥ देव ह्मणे नामया ॥ ऐके येथें उचित दया ॥ एक एक तीर्थ सांगावया ॥ हेंतों पुराणीं असे ॥ १ ॥ नकळे देवाची थोरी ॥ कैसे पुढारले मुरारी ॥ गौप्यगुज श्रीहरी ॥ सांगतसे नामया ॥ २ ॥ पुराणीं ह्मणसी कोण कथा ॥ तरी ऐकें गा तूं सकळार्था ॥ शैवशास्त्र हा ग्रंथ सर्वथा ॥ सिद्धमार्ग असे ॥ ३ ॥ जें जें जुनाट क्षेत्रतीर्थ ॥ जें जें ब्रह्मनामें परमार्थ ॥ तो तो सांगितला हेत ॥ चतुराननें ॥ ४ ॥ ऐसें देवमुखींचें वचन ॥ ऐकतां संतोषले पूर्ण ॥ मग देताती आलिंगन एकमेकासी ॥ ५ ॥ जयजयकाराची ध्वनी ॥ विठ्ठलनामें गर्जे वाणी ॥ प्रेम वोसंडत नयनीं ॥ स्फुंदन रोमांचित ॥ ६ ॥ स्फुंदून नामा नाचे गाये ॥ परिसा ह्मणे वोळली माये ॥ तो ज्ञानासी पान्हा होये ॥ पूर्ण बोधाचा ॥ ७ ॥ नामा ह्मणे संतमेळीं ॥ कथा सांगितली रसाळी ॥ तंव ज्ञानदेवा करतलामळीं ॥ समाधि शेज घातली ॥ ८ ॥

॥ १९५९ ॥ मग ह्मणे सर्वज्ञ विठ्ठल ॥ न लावावा वाढवेळ ॥ मग पातले निर्मळ ॥ सिद्धेश्वरलिंगीं ॥ १ ॥ धन्य धन्य हरि दिवस ॥ धन्य धन्य हा निवास ॥ आपण हृषिकेश ॥ भक्ता साहे ॥ २ ॥ वैष्णव मिळाले संपन्न ॥ गाती हरिनाम कीर्तन ॥ तंव पातले सोपान ॥ प्रेमें वोसंडत ॥ ३ ॥ चरणीं घातली मिठी ॥ विठोजी ह्मणे उठी उठी ॥ लवलाहे उघडी दृष्टी ॥ भेट ज्ञानदेवासी ॥ ४ ॥ येरू ह्मणे मी कृतकृत्य ॥ नामस्मरण तुझें नित्य ॥ तेणें सकळ हित ॥ आमुचें झालें ॥ ५ ॥ तूं गा जनक जननी ॥ तूंचि एक त्रिभुवनीं ॥ पाहातां नित्य उन्मनी ॥ लागे आह्मां ॥ ६ ॥ समाधि शेज ज्ञानेसी ॥ तुवां घातली अहर्निशीं ॥ ते कर्णीं परिसत जिवेसी ॥ चरण धरित आलों ॥ ७ ॥

नामा ह्मणे ज्ञान सोपान ॥ एक झाले जनि जनार्दन ॥ समाधि सांगे संजीवन ॥ अलकापुरीं आले ॥ ८ ॥

॥ १९६० ॥ तंव निवृत्तीसी उन्मनी ॥ बैसली होती सप्तजन्मीं ॥ ते पालटोनी तत्क्षणीं ॥ मूर्ति ते न्याहाळी ॥ १ ॥ निवृत्ति निधान ॥ सोपान निजधन ॥ ज्ञानदेव आपण ॥ तिन्ही मूर्ती ॥ २ ॥ कोण भाग्याचे संतुष्ट ॥ जेथें प्रगटलें वैकुंठ ॥ विठ्ठलनामें पूर्ण पाड ॥ अलकापुरीसी ॥ ३ ॥ आदिक्षेत्र जुनाट ॥ युगें सांगतां उद्भट ॥ जें कां पुण्यरूप प्रकट ॥ सांगतसे महिमा ॥ ४ ॥ ऐसा उत्साह गमला ॥ निवृत्ति ध्यानीं निवाला ॥ तंव सोपान आलिंगिला ॥ ज्ञानराजें ॥ ५ ॥ निवृत्ति पाहे ज्ञानाकडे ॥ येरु धांवे लवडसवडे ॥ चरणरजामाजीं बुडे ॥ मन निमग्न केलें ॥ ६ ॥ तिन्ही देव एकत्र ॥ सत्व रजतमादि मंत्र ॥ हें गाताती नर जे स्तोत्र ॥ उद्धरती सर्वदां ॥ ७ ॥ नामा ह्मणे तिन्ही देव ॥ मिळाले सांग वैभव ॥ समाधि सेजे माधव ॥ देतू असे ज्ञानदेवा ॥ ८ ॥

॥ १९६१ ॥ हस्त ठेविला माथया ॥ ज्ञानदेव लागे पायां ॥ विठोजी ह्मणे लवलाह्या ॥ समाधीस बैसावें ॥ १ ॥ इंद्रचंद्रदेव येती ॥ ब्रह्मादिक गीतें गाती ॥ यम वरुण बृहस्पती ॥ विमानें दाटती अंतरिक्ष ॥ २ ॥ तंव पातले गरुडदेव ॥ रुक्मिणी सत्यभामा भाव ॥ राहि माता गोपी सर्व ॥ समाधि ज्ञानदेव पाहावया ॥ ३ ॥ ब्रह्मा इंद्र प्रजापती ॥ सर्व अंतरिक्षीं पाहाती ॥ अलकापुरिये श्रीपती ॥ हर्ष चित्तीं ज्ञानदेवा ॥ ४ ॥ ऋषिमुनि गणगंधर्व ॥ पिशाच गुह्यक सर्व ॥ ध्रुव अंबऋषि माधव ॥ चित्तीं भाव पाहावया ॥ ५ ॥ ऐसीं दाटलीं विमानें ॥ संत जाणताती ज्ञानें ॥ ज्ञानदेव ब्रह्म होणें ॥ हें विधान विठ्ठलाचें ॥ ६ ॥ जयजय शब्दें ध्वनि गर्जे ॥ तेणें स्वर्ग मृत्यु पाताळ गाजे ॥ पाताळीं शेष ह्मणे भुजे ॥ प्रेमें स्फुंदे नसमाये ॥ ७ ॥ नामा ह्मणे शिवादिकां ॥ सिद्धेश्वरीं मिळाले सकळिकां ॥ पाहाती विठ्ठल कौतुकां ॥ ज्ञानदेवसमाधीचें ॥ ८ ॥

॥ १९६२ ॥ देवध्वनि केलिया मुनी ॥ गंधर्व गायनें होती गगनीं ॥ ब्रह्मादिक इंद्र विमानीं ॥ इंद्रायणि ज्ञानदेवीं ॥ १ ॥ लागलिया मंगळतुरे ध्वनी ॥ तीर्थें असती उभीं करजोडुनी ॥ विठ्ठलदेव ज्ञानसंजीवनी ॥ नयनीं न्याहाळती ॥ २ ॥ राही रखुमाई माता ॥ सत्यभामा गोपी समस्ता ॥ आरतिया ओंवाळती निभ्रांता ॥ ब्रह्मत्वरिता ज्ञानदेवा ॥ ३ ॥ देवऋषिगण सकळ ॥

जयजयकार ध्वनि मंजुळ ॥ स्तुतिस्तोत्रें सकळ ॥ नक्षत्रादि गाती ॥ ४ ॥ वरुषती दिव्य सुमनें ॥ निवृत्ति सोपान नारायणे ॥ संबोखिले संजीवनें ॥ नित्य पारणें हरिपाठें ॥ ५ ॥ परिसा भागवत डुल्लत ॥ विठ्ठल झाला कृतकृत्य ॥ नामा असे शोकाकुलित ॥ चरणीं रत विठ्ठलाच्या ॥ ६ ॥ शेज घालुनी सुमनीं ॥ विठ्ठल पाहे रुक्मिणी ॥ ज्ञानदेवाचे गुण मनीं ॥ आठविते ह्मणे हरी ॥ ७ ॥ नामा झाला भयाभीत चित्तें ॥ ज्ञान्यासारखें रत्न मागुतें ॥ न देखों ऐसें विठ्ठलातें ॥ पुसे त्वरित रुक्मिणी ॥ ८ ॥

॥ १९६३ ॥ देवो ह्मणती रुक्मिणी ॥ हा एकचि योगी देखिला नयनीं ॥ हेंचि ज्ञान संजीवनी ॥ जाण त्रैलोक्यासी ॥ १ ॥ धन्यधन्य धरातळीं ॥ जो यातें दृष्टीं न्याहाळी ॥ तो वाहात येईल टाळी ॥ वैकुंठ भुवनासी ॥ २ ॥ जो करील याची यात्रा ॥ तो तारील सकळगोत्रां ॥ सकळही कुळें पवित्रा ॥ जयाचेनि दर्शनें होतीं ॥ ३ ॥ अलकापुरी हे शिवपीठ ॥ पूर्वीं येथें होते नीळकंठ ॥ ब्रह्मादिकीं तप वरिष्ठ ॥ येथेंचि पैं केलें ॥ ४ ॥ इंद्र येऊनिया भूमीसी ॥ याग संपादिले अहर्निशीं ॥ इंद्रायणी इंद्रोरिसीं ॥ पंचक्रोशी यापासूनि ॥ ५ ॥ येथें त्रिवेणी गुप्त असे ॥ भैरवापासोनि भागीरथी वसे ॥ पूर्ववटि जे माया दिसे ॥ ते प्रत्यक्ष जाणा पार्वती ॥ ६ ॥ भोंवतीं वनवल्ली वृक्ष ॥ येथें देव येउनी होती पक्षी ॥ हे असे नित्य साक्ष ॥ अस्थी नासती उदकीं ॥ ७ ॥ पंढरीहुनी हें सोपें ॥ जनाची हारावया पापें ॥ कळिकाळ कोपलिया कोपें ॥ न चले अलकापुरीसी ॥ ८ ॥ ऐसें सांगतां हरिसी ॥ प्रेम ओसंडलें रुक्मिणीसी ॥ ह्मणे धन्यधन्य जयाची कुसीं ॥ ज्ञानदेव जन्मले ॥ ९ ॥ नामा ह्मणे माझा स्वामी ॥ सर्व संतसमागमीं ॥ ऐसें सांगितलें ग्रामीं ॥ अलकापुरीसी ॥ १० ॥

॥ १९६४ ॥ तंव पुसती होय माता ॥ तुह्मी ह्मणें खेद करा चित्ता ॥ तरी ज्ञानासारिखा कां आतां ॥ समाधीसी बैसवितां ॥ १ ॥ हें सांगावें सविस्तर ॥ याचे कोण कोण अवतार ॥ बंधु त्रिवर्ग हे साचार ॥ आणि ते भगिनी ॥ २ ॥ देव ह्मणती ब्रह्मा होये ॥ सोपानदेव नेणसी काय ॥ निवृत्ति शिव ज्योतिर्मय ॥ ज्ञानदेव ब्रह्मनिघोट ॥ ३ ॥ ऐसे ब्रह्मा विष्णु हर ॥ मुक्ताई ते मूळमाया साचार ॥ तारावया चराचर ॥ कलिमाजीं अवतरले ॥ ४ ॥ रुक्मिणी पुसे देवासी ॥ कां कलिमाजीं जन दोषी ॥ हे घातली देवा पुसी ॥ ते सांगती महाविष्णु ॥ ५ ॥ तरी ऐके हो साचार चित्तें ॥

तूं काय नेणसी ऱ्यासातें ॥ ग्रंथीं सांगितलें भारतें ॥ कलिमाजीं जन दोषी ॥ ६ ॥ कृष्ण अवतार झाला ॥ पांडवीं निजठाव टाकिला ॥ तेथून एक शकुन झाला ॥ जन्मेजयापासुनी ॥ ७ ॥ तया मागें विक्रमशक ॥ पुण्यपवित्र सकळ लोक ॥ कलियुगीं पुण्यश्लोक ॥ उज्जनीये नांदती ॥ ८ ॥ तेणें एकशत पंचतीस ॥ हरिले कळिकाळा दोष ॥ पुढें शालिवाहन व्हावयास ॥ अवतार जाण पैठणीं ॥ ९ ॥ तो हा शालीवाहन ॥ अठराहजार जाण ॥ तें क्षेत्र प्रतिष्ठान ॥ गंगा तीरीं प्रत्यक्ष ॥ १० ॥ या शकामाजीं प्रथम ॥ राजा भोज उत्तम ॥ मग पुण्यपुरुष जन्म ॥ थोडे घेती कलियुगीं ॥ ११ ॥ राजे भ्रष्ट यवन झाले ॥ ठायीं ठायीं दोष घडले ॥ मग इहीं अवतार घेतले ॥ कलिदोष हरावया ॥ १२ ॥ रुक्मिणी ह्मणे स्वामी ॥ सत्य सांगितलें तुह्मी ॥ पुराण प्रसिद्ध आह्मी ॥ अवतार चरित्रें जाणतसों ॥ १३ ॥ नामा ह्मणे पुढें हे जन ॥ यवन संसर्गें कठिण ॥ होतां गाती हरीचे गुण ॥ उद्धरती सर्वथा ॥ १४ ॥

॥ १९६५ ॥ पुष्पक विमानातळीं ॥ हरि उतरले भूतळीं ॥ तंव उदयो पूर्वमेळीं ॥ सूर्याचा जाहला ॥ १ ॥ धन्यधन्य प्रश्नोत्तर ॥ धन्यधन्य ते तरुवर ॥ धन्य ज्ञानदेव अवतार ॥ तिन्ही देव प्रगटले ॥ २ ॥ संत सनकादिक देव ॥ आणि भक्त आले सर्व ॥ स्नानें करुनिया भाव ॥ हरिचरणीं ठेविला ॥ ३ ॥ विलाप मांडिला भक्तीं ॥ खंति करिती त्रिजगतीं ॥ ज्ञानदेवासारिखी मूर्ती ॥ न देखों ह्मणती देवराया ॥ ४ ॥ देव ह्मणती निवृत्ती ॥ तूं प्रत्यक्ष शिवमूर्ती ॥ तारावया क्षिती ॥ अवतार धरिला ॥ ५ ॥ सोपानें घातलें लोटांगण ॥ मुक्ताईनें धरिले चरण ॥ संत करिताती स्तवन ॥ पांडुरंग रायाचें ॥ ६ ॥ मग संबोखोनिया हरी ॥ सोपानदेवो धरिला करीं ॥ निवृत्ति मस्तकावरी ॥ करकमळ ठेवीतसे ॥ ७ ॥ नारा विठा पुढें चाले ॥ ऐसें इंद्रायणीं गेले ॥ सौंगडी वृक्षातळीं बैसले ॥ सहपरिवारें सकळही भक्त ॥ ८ ॥ न्याहाळिती कांसव दृष्टीं ॥ ऐसा हरि चालत सृष्टीं ॥ नामा होतसे हिंपुटी ॥ ज्ञानदेवाकारणें ॥ ९ ॥

॥ १९६६ ॥ तंव अंतरिक्ष गगनीं ॥ अवचिति झाली वाणी ॥ भक्त तरतील मेदिनीं ॥ ज्ञानदेव दर्शनें ॥ १ ॥ धन्यधन्य वृक्ष अजान ॥ धन्य धन्य सिद्धेश्वरस्थान ॥ ज्ञानदेवा समाधान ॥ धन्य अलकापुरी ॥ २ ॥ ऐसी खवाणी वदली ॥ जयजयकारें टाळी पिटिली ॥ तंव स्नानसंध्या

सारिली ॥ देवभक्तीं सकळिकीं ॥ ३ ॥ मग पाहोनिया शुभदिन ॥ देवें करूं आदरिलें प्रयाण ॥ नामा होतसे खेदें क्षिण ॥ ज्ञानदेवा कारणें ॥ ४ ॥

॥ १९६७ ॥ मग प्रश्न आदरिला ॥ नामा स्फुंदों जो लागला ॥ कां गा ज्ञानदेवो गेला ॥ मज सांडूनिया ॥ १ ॥ कैसा होय तुझा दास ॥ कैसी पाहो तुझी वास ॥ ज्ञानाकारणें कासावीस ॥ जीव माझा होतसे ॥ २ ॥ देव ह्मणे नामयासी ॥ तूं ह्मणें कासावीस होसी ॥ तूंरे तयातें नेणसी ॥ तें कैसें आईक ॥ ३ ॥ ज्ञानदेव ज्ञानसागरू ॥ ज्ञानदेव ज्ञानागरू ॥ ज्ञानदेव भवसिंधुतारू ॥ प्रत्यक्ष रूपें पैं असे ॥ ४ ॥ ज्ञानदेव ज्ञानगम्य ॥ ज्ञानदेव ज्ञानधर्म्य ॥ ज्ञानदेव ज्ञाननेम ॥ सर्वथैव पैं असे ॥ ५ ॥ ज्ञानदेव हाचि देव ॥ ज्ञानदेवीं धरलिया भाव ॥ ज्ञान होईल जीवां सर्व ॥ यासी संदेह नाहीं ॥ ६ ॥ ज्ञानदेवीं धरितां ध्यान ॥ ध्यातां होय समाधान ॥ जीव शिवीं परिपूर्ण ॥ एके रात्रीं कीर्तन केलिया ॥ ७ ॥ ह्मणें तूं व्याकुळ होसी चित्तें ॥ आतां आठवी गा मातें ॥ नामस्मरणें एकाग्र चित्तें ॥ राम कृष्ण गोविंद ॥ ८ ॥ नामा ह्मणे तूं समर्थ होसी ॥ अर्जुनीं प्रीति करिसी ॥ हें सांगितलें व्यासीं ॥ एकादशाध्यायीं ॥ ९ ॥ तैसा पावे तूं विश्वेशा ॥ विश्वरूपा जगन्निवासा ॥ मी होतसें कासावीसा ॥ ज्ञानदेवाकारणें ॥ १० ॥ तरी तूं गा युगानयुगीं ॥ असशी भक्तांचिया संगीं ॥ आह्मी विनटलों पांडुरंगीं ॥ रंगारंगीं विठ्ठलीं ॥ ११ ॥ एक वेळ माझा शोक ॥ दुरी जाय हरे विख ॥ ते करी निर्विशेष ॥ नामा येतसे काकुळती ॥ १२ ॥

॥ १९६८ ॥ तंव नावेक श्रीहरी ॥ तटस्थ घटिकाचारी ॥ ध्यान धरुनी अंतरीं ॥ निश्चळ राहिला ॥ १ ॥ जयशब्दें नामा बोभाये ॥ केशवा आहे आहे ॥ मी व्याकुळ होताहें ॥ ज्ञानदेवाकारणें ॥ २ ॥ नारायणा आहे आहे ॥ कृपादृष्टि तूं रे पाहे ॥ मी व्याकुळ होत आहें ॥ ज्ञानदेवा कारणें ॥ ३ ॥ तुझेनि दर्शनें ॥ ज्ञानाचेनि अवलोकनें ॥ मज पंढरी असणें ॥ तुझे चरणीं गा विठ्ठला ॥ ४ ॥ आतां मज तूं सांभाळीं ॥ ज्ञानदेवावीण सदाकाळीं ॥ मज न कंठे निशी मंडळीं ॥ भानुसहित वर्ततां ॥ ५ ॥ तूं माझा जनक जननी ॥ परी ज्ञानदेवाविण मेदिनी ॥ शून्य वाटे मजलागुनी ॥ जैसे मच्छ जीवनेविण ॥ ६ ॥ तूं रक्षिता सर्व जीवांसी ॥ तरी कां दुःख दिधलें आह्मांसी ॥ तूं जवळी असतां हृषीकेशी ॥ ऐशी दशा हे प्रभु ॥ ७ ॥

नामा खेदें क्षीण झाला जीवें ॥ तंव नेत्र उघडिले देवें ॥ आलिंगिला केशवें ॥ चारी भुजा पसरुनी ॥ ८ ॥

॥ १९६९ ॥ नामा न राहे खेद करूं ॥ केशव ठेवी अभयकरू ॥ ह्मणे तूं दुःखिया थोरू ॥ ज्ञानदेवा कारणें ॥ १ ॥ धन्यधन्य तुह्मी भक्त ॥ नित्य विष्णुचरणीं रत ॥ पुण्यशीळ भाग्यवंत ॥ ज्ञानदेव नामया ॥ २ ॥ तुमचेनि जन हे कृतार्थ ॥ कवित्वें तरेल हें सत्य ॥ माया मोहें निरसे सत्य ॥ नामस्मरणें तुमचेनी ॥ ३ ॥ धन्य ज्ञानदेव धन्यशिळ ॥ ज्ञानदेवा ऐसा सुढाळ ॥ मी न देखे भूमंडळ ॥ सकळही पाहतां ॥ ४ ॥ तूं करिसी खेद त्याचा ॥ तरी तो माझा आत्मा हे वाचा ॥ भाव सांडी सांडी द्वैताचा ॥ निखळरूपें पाहे पां ॥ ५ ॥ तुह्मी भक्त आव उदिते ॥ तूं मनीं साजिरे पूर्णचित्तें ॥ मज पंढरीस येणें आवडतें ॥ नामें गातें तिये प्रीती ॥ ६ ॥ पुंडलिक माझा भक्तसखा ॥ परी प्रेमळ तुह्मी विशेषा ॥ तुमचेनि सर्व दुःखां ॥ हरणें मी हें जाणावें ॥ ७ ॥ नामा ह्मणे ज्ञानदेवाचें ॥ मज दर्शन होईल साचें ॥ तरीच रंगणीं मी नाचें ॥ श्रीहरिकीर्तनीं पंढरीसी ॥ ८ ॥

॥ १९७० ॥ ऐसें परिसलें विठ्ठलें ॥ तंव रुक्मिणीनें विनविलें ॥ याचे करीं जो जे ह्मणितलें ॥ हाकारिजे पुंडरिक ॥ १ ॥ धन्य धन्य धरातळीं ॥ जाया लोका लोक वनमाळी ॥ वैष्णवीं पिटिली टाळी ॥ जयजय शब्दें करूनिया ॥ २ ॥ गरुडासी सांगे केशव ॥ कैसा यासी भेटेल ज्ञानदेव ॥ पुंडरिकासी जाउनी सर्व ॥ वृत्तांत सांगे येथींचा ॥ ३ ॥ तेणें नमस्कारुनी हरी ॥ निघाला पक्षाचा फडत्कारीं ॥ भेटला पुंडरिका झडकरी ॥ यथाविधीनें सांगितलें ॥ ४ ॥ पुंडरिक विस्मित चित्तीं ॥ ह्मणे धन्यधन्य ज्ञानमूर्ती ॥ ज्या कारणें वैकुंठपती ॥ अलकापुरीस गेले ॥ ५ ॥ धन्यधन्य विठोबाचे चरण ॥ धन्यधन्य माझे नयन ॥ धन्य नामा ऋषि संपन्न ॥ विष्णुभक्त सखा माझा ॥ ६ ॥ मग गरुडासी पुसिलें ॥ ज्ञानदेवा हाकारिलें ॥ दिव्य विमानीं बैसविलें ॥ चला ह्मणितलें अलकापुरीसी ॥ ७ ॥ नामा असे खेद करीत ॥ केशव तयासी संबोखित ॥ तुझा दोघांचा एकांत ॥ माझे निसंगें पुरेल ॥ ८ ॥

॥ १९७१ ॥ पुढें चालिला गरुड ॥ आक्रमित अवघे ब्रह्मांड ॥ मागें विमान शुद्ध प्रचंड ॥ पुंडलिक आणितसे ॥ १ ॥ धन्य हरिभक्तांचा मेळ ॥ धन्यधन्य ते गोपाळ ॥ धन्यधन्य अलकापुरी सुढाळ ॥ ज्ञानदेव येतसे

॥ २ ॥ दुरोनी लक्षित रुक्मिणी ॥ हरुषें सांगे चक्रपाणी ॥ पैल विमान येतसे गगनीं ॥ दाखवीजे नामया ॥ ३ ॥ मग नामयासी सावध ॥ करूनिया तो गोविंद ॥ ह्मणे तुझा पुरविला छंद ॥ पैल ज्ञानदेव येताहे ॥ ४ ॥ नेत्र विकासीत पाहे ॥ तंव गगनीं विमान दिसताहे ॥ पुंडरिक गरुड आहे ॥ दिव्य देही विमानीं ॥ ५ ॥ ऐसा जंव तटस्थ घटिका ॥ तंव उतरलें निमिष्य एका ॥ नामा पावला संतोषा ॥ ज्ञानदेवा देखोनी ॥ ६ ॥ विमान घंटिका गर्जत ॥ नामदेव पुढारा चालत ॥ जीजी रुक्मिणी ह्मणत ॥ वेगु कीजे ज्ञानदेवा ॥ ७ ॥ नामा ज्ञानदेव भेटले ॥ पुंडरीकें विष्णु नमस्कारिलें ॥ भक्तीं जयजय शब्द केले ॥ देवीं पुष्पवृष्टि केलिया ॥ ८ ॥

॥ १९७२ ॥ आलिंगन पडिलें दृढ ॥ मिठी न सुटे पडिलें गूढ ॥ पुंडरिक ह्मणे मज चाड ॥ या विठ्ठल चरणाची ॥ १ ॥ तुझे दरुषनें माझा लाभ ॥ जैसा ज्ञानदेवावरी लोभ ॥ तूं अनंत पद्मनाभ ॥ तैसाचि करीं विठ्ठला ॥ २ ॥ नामदेवा आलिंगिलें प्रीतीं ॥ शिर चरणावरी अवचितीं ॥ ज्ञानदेवाच्या ठेवी पुढती ॥ ह्मणे धन्य क्षितीं मी एक ॥ ३ ॥ पुंडरिक ह्मणे नामया ॥ धन्यधन्य तुझा थाया ॥ क्षितीं आणिलें वैकुंठराया ॥ ज्ञानदेवाचेनि स्मरणें ॥ ४ ॥ धन्यधन्य युगानयुगीं तुह्मी ॥ धन्य देखिले तरीं आह्मी ॥ धन्य अलकापुर जन्मीं ॥ उपजोनी जो देखील ॥ ५ ॥ पंढरीहुनी हे मूळपीठ ॥ जुनाट पैं वैकुंठ ॥ पूर्वीं येथें होते नीळकंठ ॥ ब्रह्मा विष्णु रुद्र इंद्र ॥ ६ ॥ तें हें शिवक्षेत्र प्रत्यक्ष ॥ पूर्वे मातुलिंग साक्ष ॥ तेथेंही केशव प्रत्यक्ष ॥ चतुर्भुज रूपें असे ॥ ७ ॥ दक्षिणे पुण्येश्वर देवो ॥ नागेश्वर महादेवो ॥ मूळपीठीं नागेंद्री पहाहो ॥ त्रिवेणीरूपें वाहातसे ॥ ८ ॥ पश्चिमे इंदुरिये देवो ॥ ब्रह्मेश्वर उत्तम ठावो ॥ उत्तरे सिद्धेश्वर देवो ॥ खेटक ग्रामीं भागीरथी ॥ ९ ॥ मध्यस्थळीं हे इंद्रायणी ॥ सरसी भागीरथी वाहनी ॥ सिद्धेश्वर शोभे स्थानीं ॥ ज्ञानदेवो सहित ॥ १० ॥ ये दक्षिण वाहिनीसी ॥ स्नान घडतां अहर्निशीं ॥ कोटि तीर्थें प्रयाग काशी ॥ प्रसन्न होती हरिहर ॥ ११ ॥ ऐसी ये तीर्थीं देवा ॥ समाधि दिधली ज्ञानदेवा ॥ पुंडरिक विनवीतसे केशवा ॥ धन्य भाग्य नामयाचें ॥ १२ ॥

॥ १९७३ ॥ स्वर्ग मृत्यु पाताळ तिन्ही ताळे उदर ॥ विराटलें थोर विश्वरूप ॥ समाधि संजीवन निवृत्तीसी फावलें ॥ तें निधान देखिलें आह्मी तुह्मी ॥ १ ॥ निवृत्ति सोपान ज्ञानदेव निधी ॥ मुक्ताई सिद्धि अलकापुरीं ॥ पंढरी प्रत्यक्ष

केली ज्ञानदेवें ॥ उभारुनी बाहे सांगे आह्मा ॥ २ ॥ कळिकाळासी त्रास विठ्ठल उच्चारीं ॥ हरि चराचरीं भरला दिसे ॥ ३ ॥ सर्वत्र सबाह्य अंतरंग रूपडें ॥ तें रूप फाडोवाडे पारखिलें ॥ चिंतामणीचें सार कल्पतरु उघडें ॥ दावुनीया मूढ तारियले ॥ ४ ॥ सुवर्णाचा पिंपळ तिन्ही लोकीं ठाउका ॥ त्या समीप देखा कल्पतरु ॥ सिद्धेश्वरलिंगीं सिद्धिबुद्धि दाता ॥ जड जीवा मुक्तता देतू हरी ॥ ५ ॥ ऐशीये स्थानिकीं ज्ञानदेव राहिले ॥ राहुनी तारिलें मूढजना ॥ नामा ह्मणे ज्ञानदेव हा दातार ॥ जड जीवा उद्धार ॥ विठ्ठलहरी ॥ ६ ॥

॥ १९७४ ॥ तंव तेथें नवल वर्तलें ॥ आकाश असे विमानीं दाटलें ॥ ह्मणती मूळपीठ वैकुंठ देखिलें ॥ पुंडलिका सगट ॥ १ ॥ पंढरीहुनी आले कैसे ॥ पुंडलिक देव सरसे ॥ ज्ञानदेवासवें नामा असे ॥ आणि विष्णुभक्त अपार ॥ २ ॥ राहि रखुमाई सत्यभामा ॥ गाई गोपाळ मेघश्यामा ॥ ह्मणती पाहाहो महिमा ॥ या विष्णुभक्तांचा ॥ ३ ॥ सर्वे ध्रुव प्रल्हाद अंबऋषी ॥ रुक्मांगद सूर्यवंशी ॥ आणि ऋषिमुनी तापसी ॥ ऐसे सहित वनमाळी ॥ ४ ॥ वळी भीष्म नारद ॥ उद्धव अक्रूर विदुर ॥ आणि बिभीषण सुवृद्ध ॥ हनुमंतादि करूनी ॥ ५ ॥ हाहा हूहू गंधर्व गाती ॥ रुणु झुणु रुणु झुणु पावे वाजती ॥ देवांगना आरती ओंवाळिती ॥ देवभक्तांसहित ॥ ६ ॥ ऐसा शुभ काळ समयो ॥ झाला भाग्याचा उदयो ॥ ज्ञानदेव नामदेव पाहाहो ॥ धन्यधन्य धरातळीं ॥ ७ ॥ नामा नुत्रटी दृष्टीसी ॥ ध्यान धरिलें मानसीं ॥ लक्ष लाविलें पायांसी ॥ विष्णुमूर्तीसी लीन झाले ॥ ८ ॥

॥ १९७५ ॥ तंव बोलत उद्धव ॥ धन्यधन्य हा देवाधिदेव ॥ धन्य धन्य ज्ञानदेव ॥ निजभक्त आवडता ॥ १ ॥ धन्य तीर्थ इंद्रायणी ॥ धन्य प्रत्यक्ष शूळपाणी ॥ तारक ब्रह्म त्रिवेणी ॥ मिश्रित रूपें वाहातसे ॥ २ ॥ चिंतामणी हे पाषाण ॥ दिव्य वनवल्ली जाण ॥ जेथें लागले हरीचे चरण ॥ ते धन्य अलकापुरी ॥ ३ ॥ जेथें समाधीसी बैसतां ॥ इंद्रादी सामोरे येती तत्वतां ॥ वैकुंठा जाईल निभ्रांतां ॥ रामकृष्ण उच्चारीत ॥ ४ ॥ यम न पाहे इकडे ॥ काळ नमस्कारी वाडेंकोडें ॥ ह्मणती पाहा हो केव्हडें ॥ भाग्य या ज्ञानदेवाचें ॥ ५ ॥ ऐसें उद्धव सांगे रुक्मिणी ॥ होय ह्मणती चक्रपाणी ॥ पंढरीहुनी हे जुनाट पुराणी ॥ शैवागमि बोलिलेंसे ॥ ६ ॥ ज्ञानदेवें नमस्कार केला ॥ नामा हृदयीं धरिला ॥ प्रीतीनें पुढती आलिंगिला ॥ ह्मणे धन्यधन्य

रे सखया ॥ ७ ॥ नामा लोळत गडबडां ॥ चरणरजा लागीं झाला वेडा ॥ केशव ह्मणे तूं धडफुडा ॥ विष्णुभक्त साचार ॥ ८ ॥

॥ १९७६ ॥ ऐशी प्रदक्षणा करुनी विष्णुभक्तां ॥ नामा जाहलासे सरता ॥ रुक्मिणी ह्मणे तत्वतां ॥ वैकुंठासी न्यावेंजी ॥ १ ॥ नामा ह्मणे नेघे मुक्ती ॥ मज पंढरीची आरती ॥ विठ्ठलनामें करीन कीर्ति ॥ नित्यकाळ जीवन्मुक्त ॥ २ ॥ मज नित्यमुक्ति जन्म नाहीं ॥ केशवासी माते पुसोनि पाही ॥ युगायुगीं अवतार दाही ॥ याचेनि संगें मज घडती ॥ ३ ॥ तिहीं त्रिभुवनों उद्धार ॥ मुक्ति तुझापाशीं साचार ॥ परि भक्तिवीण मुक्ती असार ॥ कोण पामर इच्छिल ॥ ४ ॥ मुक्तिफळ कष्ट नश्वर ॥ फळ एक विठ्ठलसार ॥ विष्णुभक्तीसी ज्यांचा निर्धार ॥ त्यांचे चरण वंदीन माथां ॥ ५ ॥ विष्णुवीण कीर्तन न करी ॥ भक्तीवीण नसे क्षणभरी ॥ कीर्तन करीन गजरीं ॥ रामकृष्ण गोविंद ॥ ६ ॥ मज नामाचें अमृत हरी ॥ माझें मुक्ति दास्य करी ॥ तूं मूळमाता जाणसी जरी ॥ तरी तुजशीं हें गुह्य बोलिलों ॥ ७ ॥ नामदेव परतोनी पाहे ॥ तंव ज्ञानदेवें उभारिले बाहे ॥ ह्मणे विष्णुभक्ति ऐशी आहे ॥ ऐके माते साचार ॥ ८ ॥

॥ १९७७ ॥ भक्त अमर स्वस्ति क्षेमें ॥ चरणरजें डौरले व्योमें ॥ मग कैलासीं मंदाकिनी सोमें ॥ नीळकंठें शिरीं धरिली ॥ १ ॥ धन्य विष्णुचरणींची गंगा ॥ स्नपन होत महालिंगा ॥ भीमरथी मृत्युलोकीं सवेगा ॥ इंद्रायणी समरस ॥ २ ॥ भोगावती पाताळा गेली ॥ मग विष्णुचरणीं गुप्त ठेली ॥ मग पुरोनीया उरली ॥ त्रिंबके शिखरीं ॥ ३ ॥ मग किती काळीं भागीरथी ॥ सगर उद्धरिले त्वरितीं ॥ भगीरथें आणिली सारथीं ॥ विष्णुतीर्थें करूनिया ॥ ४ ॥ ऐशी त्रिभुवनीं ज्याची थोरी ॥ तो मुकुटमणी हा हो श्रीहरी ॥ त्यातें सोडलिया मुक्ति चारी ॥ काय आह्मा तारिती ॥ ५ ॥ सर्व तीर्थें ज्याचें रंक ॥ आह्मी तयाचे सेवक ॥ ज्याचेनि नामें हें त्रैलोक्य ॥ नाम घेतां तरती ॥ ६ ॥ तो पूर्ण बीजमंत्र आह्मी जाणों ॥ विष्णुवीण कांहीं नेणों ॥ पूर्ण ब्रह्म काय ह्मणों ॥ हा महिमा तूं जाणसी ॥ ७ ॥ ज्ञानदेवें नमस्कारिलें हरी ॥ निवृत्ति सोपान झडकरी ॥ मुक्ताई भेटली लौकरी ॥ ज्ञानदेवा करीं धरियेलें ॥ ८ ॥

॥ १९७८ ॥ मग संतोष झाला हरिभक्तां ॥ ज्ञानदेव झाला बोलता ॥ निवृत्तीसी ह्मणे तुह्मी जावें आतां ॥ त्रिंबकशिखरासीं ॥ १ ॥ करा नमस्कार

हरीसी ॥ वेगीं जावें वैकुंठासी ॥ नित्य हरि चरणापाशीं ॥ तुह्मी आह्मी सोपान ॥ २ ॥ मुक्ताई ह्मणे ज्ञानदेवा ॥ मज विठोबासी निरवा ॥ मजवरी लोभ असों द्यावा ॥ रुक्मिणी माता आदिकरूनी ॥ ३ ॥ पुंडरिकासी निरवावें ॥ समस्तांसी क्षेम सांगावें ॥ रुक्मिणीमातेच्या हातीं द्यावें ॥ मजलागीं ॥ ४ ॥ ज्ञानें करूनि विज्ञान ॥ भक्तीसी करावें निरोपण ॥ द्यावें समाधि संजीवन ॥ यावें शीघ्रवत ॥ ५ ॥ निवृत्तीनें दिधलें उत्तर ॥ आह्मी येउनी वेगवत्तर ॥ सोपानाशीं मार्गीं निरंतर ॥ समाधीसी चालवूनी ॥ ६ ॥ तंव बोलिला यादवराणा ॥ तुह्मी समाधीच्या मागितल्या खूणा ॥ परी नामयावरी जाणा ॥ माझी कामवदृष्टी ॥ ७ ॥ नामा ह्मणे विठोबासी ॥ तूं स्वामी दीनाचा होशी ॥ गेलें निधान ज्ञानदेव दाखविशी ॥ मज नयनीं प्रत्यक्ष ॥ ८ ॥

॥ १९७९ ॥ ऐसें बोलोनिया हरी ॥ रुक्मिणीसी विचार करी ॥ यासी भोजनें परोपरी ॥ अन्नें निपजवावीं ॥ १ ॥ संतोष झाला हरिभक्तां ॥ जेथें स्वयें हरिभोक्ता ॥ कर्ता आणि करविता ॥ सर्व चाळक विठ्ठल ॥ २ ॥ तंव दिव्यग्राम उभवुनी ॥ भक्तीं देखिलें नयनीं ॥ विश्वकर्मा येउनी ॥ उत्तरापंथें निर्मिलें ॥ ३ ॥ तंव अष्टमहासिद्धी ॥ सर्व सामोग्रीची समृद्धी ॥ कर जोडुनी कृपानिधी ॥ विनविती आनंदें ॥ ४ ॥ दिव्यवनें दिव्यवल्ली ॥ दिव्यसुमनें समग्र झालीं ॥ वैकुंठीहुनी आलीं ॥ महाविष्णु कारणें ॥ ५ ॥ तेथें सुगंध परिमळ ॥ जवादीकस्तुरी निर्मळ ॥ चिंतामणी देती ढाळ ॥ नानाकीळ दीप्तीचे ॥ ६ ॥ चंदनाचे खांब उभारिले ॥ पवळ वेलीचे शोभले ॥ मुक्ताफळांचे घोंस मिरवले ॥ रत्नखचित चामरें ॥ ७ ॥ चंपक सुमनाची हारी ॥ सेवंती बटगरे नानापरी ॥ नानापुष्पीं परिमळ आगरीं ॥ दिव्यवनें कीं शोभती ॥ ८ ॥ ऊंस खर्जुरीया पोफळी ॥ फणसें नारिंगें नारळी केळी ॥ कर्दळी वाढीनलिया सरळी ॥ उदकपाट वाहताती ॥ ९ ॥ तेथें भ्रमर रुणझुण करिती ॥ गोपाळ वेणू वाजविती ॥ नानापरी बागडे धरिती ॥ देव पाहती विमानीं ॥ १० ॥ तेथें योगीयांचीं ध्यानें ॥ निश्चळ राहिलीं आसनें ॥ निवृत्ति सोपानें ॥ तेथें देवडे उभे असती ॥ ११ ॥ नामा जातो लोटांगणीं ॥ वैकुंठ उतरलें मेदिनी ॥ अलकापूर पाटणीं ॥ उत्तरपंथें देखिलें ॥ १२ ॥

॥ १९८० ॥ ऐसें देखिलें वैष्णवीं ॥ वैकुंठ नगरी चिरंजिवी ॥ आणि ज्ञानदेव गोसावी ॥ विष्णुमूर्ती चतुर्भुज ॥ १ ॥ नाना वाद्यें वाजविती पावा ॥

समाधान होतसे जीवा ॥ नामा विनवितो केशवा ॥ तुझ्या दरुषनें निवालों ॥ २ ॥ तंव रुक्मिणीनें विनविलें ॥ यासी भोजनसारा का वहिलें ॥ तंव अक्रुरें पाचारिलें ॥ समस्तांसी देवा ॥ ३ ॥ उद्धव घालीत आसनें ॥ ताटें विस्तारिलीं बोणें ॥ राही रुक्मिणी विचक्षणें ॥ पंचामृतें वाढिती ॥ ४ ॥ समस्त भक्त दाटले ॥ पांथीकर एकवटले ॥ नानापरी भात विस्तरिले ॥ परिमळीत मगमगा ॥ ५ ॥ वरी मिरवे मुगाचें वरण ॥ कथिका वाढिली संपूर्ण ॥ नाना कोरिके विस्तीर्ण ॥ रुक्मिणी वाढीतसे ॥ ६ ॥ कामधेनूचें घृत ॥ पयोदधिक्षीर वाढित ॥ नानापत्र शाखा शोभत ॥ वैष्णवांच्या ताटीं ॥ ७ ॥ ऐसें समस्तांसी संपूर्ण ॥ भोजनासी बैसविले प्रीति करून ॥ तंव देव बोलती आपण ॥ ज्ञानदेवासी ॥ ८ ॥ निवृत्ति सोपान बोलावा ॥ मुक्ताईस आणावा ॥ पांथिकरासी रिघावा ॥ ताटीं बैसवा समस्तांसी ॥ ९ ॥ विष्णुमूर्ति चतुर्भुज ॥ पूजी ब्राह्मणाद्विभुज ॥ तुळसी मंजिरी केशीराज ॥ यांचे मस्तकीं वाहतसे ॥ १० ॥ चरणतीर्थ घेतलें ॥ तेणें समस्त मंदिर शिंपिलें ॥ आपण मुखीं घातलें ॥ ह्मणें कृतकृत्य झालों मी ॥ ११ ॥ नामा तिष्ठत उभा द्वारीं ॥ त्यासीही रुक्मिणी ताट करी ॥ ऐशीं भोजनें परोपरी ॥ वैष्णवांचीं झालीं ॥ १२ ॥

॥ १९८१ ॥ ऐसे भक्त जेवुनी धाले ॥ समस्त पांथिक उठिले ॥ गोपाळें विडे दिधले ॥ आपुलेनि हातें ॥ १ ॥ धन्य धन्य तें भोजन ॥ धन्य धन्य तें निधान ॥ धन्य धन्य तें अंजन ॥ धन्य नारायण अलकापुरीं ॥ २ ॥ विठ्ठलें दिधलें वचन ॥ यासी घालारे आसन ॥ तंव उद्धवें आपण ॥ समस्तां बैसकार दीधले ॥ ३ ॥ पूजिले गंधाक्षता लावुनी ॥ टिळे कर्पूर चंदनीं ॥ ऐसे तिये वैकुंठ भुवनीं ॥ वैष्णवांसी पूजीतसे ॥ ४ ॥ तंव ह्मणे रुक्मिणी ॥ नामा आणा बुझावुनी ॥ आपुलेनि हातें चक्रपाणी ॥ त्यासी ग्रास घालावे ॥ ५ ॥ ऐसें सांगतां हरीसी ॥ बुझाविती नामयासी ॥ तो स्फुंदत उकसाबुकसी ॥ मग चहूंकरीं उचलिला ॥ ६ ॥ सर्व संतांचा मेळा ॥ तयामाजीं परब्रह्म पुतळा ॥ नामा बुजावोनी तात्काळा ॥ देहावरी आणिला ॥ ७ ॥ तंव विस्तारुनी आलीं ताटें ॥ षड्रस अन्न बरवटें ॥ रुक्मिणीनें जेथें वैकुंठें ॥ भक्तांसहीत उभा असे ॥ ८ ॥ नामयातें संबोखोनी हरी ॥ बैसविला मांडियेवरी ॥ कवळ घ्यावया मुख पसरी ॥ चहूंकरीं हरी घालीतसे ॥ ९ ॥ नामा आनंदें डुल्लत ॥ तृप्त झाला प्रेमें ओसंडत ॥ सकळ संतां कवळ देत ॥ आपुले निजकरें ॥ १० ॥

॥ १९८२ ॥ ऐसा एकवळा भक्तांचा ॥ भोक्ता हरी वैकुंठीचा ॥ उतरोनी अलकापुरीं साचा ॥ करी भक्तांचा उत्सव ॥ १ ॥ ऐसे जेवुनी धाले ॥ हरी करीं निवाले ॥ मग सुखें रहिवासले ॥ सकळ भक्त वैकुंठीं ॥ २ ॥ देव ह्मणती निवृत्तीसी ॥ तुह्मीं जावें त्रिंबक शिखरासी ॥ मग समाधी सरसी ॥ गंगोदकें करूनि ध्यावी ॥ ३ ॥ तंव सोपान ह्मणे स्वामी ॥ पूर्वी बोलिलेती तुह्मी ॥ करेपाठार संवत्सरग्रामीं ॥ समाधी देवो ह्मणोनी ॥ ४ ॥ देव ह्मणती संतांसी पुसा ॥ हा ज्ञानदेव असे सरिसा ॥ हाही दिव्यदेही आह्मासारिखा ॥ येईल तेथवरी ॥ ५ ॥ मुक्ताई ह्मणे देवाधिदेवा ॥ आह्मी करावी चरणसेवा ॥ तुझेनि विचारें जी केशवा ॥ समाधीधन भक्तांसी ॥ ६ ॥ ऐसा करिती विचार ॥ तंव पातले इंद्र चंद्र ॥ भक्तीं केले जयजयकार ॥ देवें दुंदुभी वाजिवल्या ॥ ७ ॥ संत सनकादिकीं स्तोत्रें ॥ मुखीं आरंभिलीं पवित्रें ॥ गाती हरिनाम चरित्रें ॥ ऋषिजन सकळ ॥ ८ ॥ धन्य धन्य अलकापुरी ग्राम ॥ जेथें प्रत्यक्ष पुरुषोत्तम ॥ उतरोनी वैकुंठधाम ॥ सोहळा करी भक्तांचा ॥ ९ ॥ नामा नाचे हरीचे द्वारीं ॥ ब्रह्मांड गरजे जयजयकारीं ॥ निवृत्ती सोपान ह्मणे हरी ॥ आह्मां निरंतरीं सांभाळी ॥ १० ॥

॥ १९८३ ॥ नानागंधें तुळसी माळा ॥ वैष्णवीं घातलिया गळा ॥ नमस्कार करिती गोपाळा ॥ चरणरजा वंदिती ॥ १ ॥ दोन्ही बाहे देव्हडे ॥ संतसनकादिक गाढे ॥ जयजयकारें पुढें ॥ महाशब्द गर्जिन्नले ॥ २ ॥ ऐसें इंद्रायणीच्या तटीं ॥ हरी रुक्मिणी जगजेठी ॥ संतसनकादिकांची गोमटी ॥ मांदी मिळाली असे ॥ ३ ॥ तंव पुंडरीकें नमस्कार केला ॥ ह्मणे तूं कां गा येथें विठो उगेला ॥ बहुत दिवस राहिला ॥ या ज्ञानदेवाकारणें ॥ ४ ॥ तरी पंढरीहूनि हें श्रेष्ठ ॥ तूं येथें उभा अससी प्रगट ॥ भूमी उतरलें वैकुंठ ॥ ज्ञानदेवाकारणें ॥ ५ ॥ बहुत दिवस येथेंचि जाले ॥ मी न देखें विटेवरी जंव पाउलें ॥ तंव नयन माझे भुकेले ॥ न राहाती देवराया ॥ ६ ॥ देव ह्मणती पुंडरिका ॥ तूं भक्त माझा निजसखा ॥ आणि हा ज्ञानदेव देखा ॥ दुजा न देखों त्रिभुवनीं ॥ ७ ॥ हे संतसनकादिक माझे ॥ यांचेनि समागमें माझे निज ॥ नामा डौरिन याचे चरणरज ॥ मग जावोंरे पंढरीसी ॥ ८ ॥

॥ १९८४ ॥ सर्व तीर्थें मिळालीं अनंतें ॥ ते सुखी करूनी कृतार्थे ॥ सवत्संरां जावोनी सोपानातें ॥ समाधीसी बैसवूं ॥ १ ॥ अनंतसुखा-

चिया राशी ॥ तूं दिल्या भक्तांचिया मानसी ॥ आनंद झाला पुंडरिकासी ॥ न बोले कांहीं ॥ २ ॥ सोपान ह्मणे वैकुंठा ॥ बीजें किजो जी श्रेष्ठा ॥ संवत्सर ग्राम कऱ्हे तटां ॥ वैकुंठासहित चालावें ॥ ३ ॥ इंद्र चंद्र ब्रह्मादि देव ॥ आणि गण मिळाले सर्व ॥ तेहतीस कोटी देव ॥ विमानीं आरूढले देखा ॥ ४ ॥ निवृत्ती सोपान ज्ञानदेव ॥ त्रीमूर्ती तिन्ही देव ॥ धर्म रक्षणार्थ पहाहो ॥ मनुष्यरूपें अवतरले ॥ ५ ॥ तिघेही उभे सन्मुख ॥ तिघांहीं थोर संतोष ॥ विनविती केशवास ॥ स्वामी विनंति अवधारिजे ॥ ६ ॥ ये अलकापुरीसी ॥ स्थापावें कोटी तीर्थासी ॥ जो जो भक्त येईल स्नानासीं ॥ तयां वैकुंठा आणावें ॥ ७ ॥ ऐसें ऐकोनि श्रीहरी ॥ मग ह्मणे धन्य धन्य तुमची वैखरी ॥ जगदोद्धार केला संसारीं ॥ बावीस वरुषें असतां पैं ॥ ८ ॥ जो जो दिवस उगवला ॥ तो तो ज्ञानदेवें सफळ केला ॥ पदपदांतर कथिला ॥ जेणें आत्माराम संतोषे ॥ ९ ॥ पूर्वीं अनंत भक्त जहाले ॥ पुढेंही भविष्य बोलिलें ॥ परी निवृत्तीसी सोपानें सोडविलें ॥ अपार जीवजंतु ॥ १० ॥ मनुष्यगण प्राणी ॥ ज्याचा भार न साहे मेदिनी ॥ मार्ग इहीं अवतार घेउनी ॥ जग तारिलें कीर्तनें ॥ ११ ॥ नामा पंढरीस नाचत ॥ ज्ञानेश्वर अलकापुरीं शोभत ॥ सोपान सत्वरीं मिरवित ॥ निवृत्ती त्रिंबक शिखरीं ॥ १२ ॥

॥ १९८५ ॥ ऐसें पांडुरंग बोलिले ॥ मग सकळ तीर्थासी सांगितलें ॥ अलकापुरीस राहिले ॥ भक्त तारावया ॥ १ ॥ जो जो करील कीर्तन ॥ तो तो तरेल जाण ॥ अलकापुरीं नारायण ॥ स्वयें उभे असती ॥ २ ॥ ऐसा निरोप तीर्थासी ॥ ते तिष्ठति अहर्निशीं ॥ कीर्तन करितां गजरेसी ॥ वैकुंठासी नेवो ह्मणती ॥ ३ ॥ देव ह्मणे यमुना नर्मदा ॥ त्रिवेणी भागीरथी त्रिविधा ॥ गंगा कृष्णा तुंगभद्रा ॥ इंद्रायणीस मिळावें ॥ ४ ॥ जो जो भक्त येईल स्नाना ॥ तो पवित्र करावा ये सणा ॥ वैकुंठ कैलासापर्यंत जाणा ॥ त्यासी घेउनी यावें ॥ ५ ॥ हो ह्मणती तीर्थें सकळें ॥ मग मीनलीं आपुलेनी मेळें ॥ गुप्त राहोनी यथाकाळें ॥ आज्ञा शिरसा वंदिती ॥ ६ ॥ गया काशी त्रिवेणी ॥ त्या शोभती विठ्ठलचरणीं ॥ ज्ञानदेवा समाधि रंगणीं ॥ अखंड वाहों लागल्या ॥ ७ ॥ सुवर्णाचा अश्वत्थ ॥ द्वारीं स्थापूनिया वास ॥ भोंवते देव्हडे तापस ॥ समाधीस बैसले ॥ ८ ॥ देव ह्मणे येथें जो करील तप ॥ तो होईल निःपाप ॥ केवळ होईल शिवरूप ॥

आत्माराम साक्षात ॥ ९ ॥ जप तप नेम मंत्र जाण ॥ कोटि याग घडेल पूर्ण ॥ अथवा द्विजीं दिधलिया अन्न ॥ चतुर्भुज नर होती ॥ १० ॥ ऐसें वचन सांगे हरी ॥ ज्ञानदेवासी धरिलें करीं ॥ निवृत्ती सोपान अंतरीं ॥ ध्यान धरोनी राहिले ॥ ११ ॥ नामा ह्मणे कोटि तीर्थांचें ॥ तीर्थ ओळलें पै साचें ॥ पाप जाईल अनंत जन्माचें ॥ एक एक स्नान केलिया ॥१२॥

॥ १९८६ ॥ मग अष्टदिशा व्यापुनी ॥ तीर्थें राहिलीं स्थानीं स्थानीं ॥ अलकापुरीं पाटणीं ॥ इंद्रायणीच्या तटीं ॥ १ ॥ धन्य धन्य सृष्टी तळीं ॥ कीर्तन करितां वैष्णव मेळीं ॥ नाम जपतां गदारोळीं ॥ ते चतुर्भुज नर होती ॥ २ ॥ मग पुंडरीकासी सांगीतलें ॥ कृष्णपक्षीं येथें पाहिजे आलें ॥ येरू ह्मणे स्वामीनें सांगितलें ॥ ते शिरसा वंदीन ॥ ३ ॥ देव ह्मणे आह्मी तुह्मी ॥ पंढरीहुनी समागमीं ॥ येउनी अलकापूर ग्रामीं ॥ सकळ तीर्थांसहित ॥ ४ ॥ मग व्यास वाल्मिक बोलाविले ॥ त्यांसही हें तीर्थ सांगितलें ॥ तिहीं शिवपीठ ऐसें ह्मणितलें ॥ जुनाट असे केशवा ॥ ५ ॥ या शिवतीर्थांचा महिमा ॥ कवणा वर्णवेल पुरुषोत्तमा ॥ पंढरी पांडुरंग माहात्मा ॥ भीमातीरही उत्तमा ॥ ६ ॥ आणि आईके वो सर्वोत्तमा ॥ येथें अधिक अष्टतीर्थ ग्रामा ॥ पंचक्रोशीची उपमा ॥ सिद्धि होती तत्काळ ॥ ७ ॥ ब्रह्मा विष्णु इंद्र तप ॥ आणि योगेश्वर उमप ॥ पाताळीं शेष समीप ॥ याज खालता आहे ॥ ८ ॥ स्कंदासी उपदेश स्थान ॥ लोहोगिरीसी येथुन ॥ पुरूरवा पुण्य क्षेत्रमहिमान ॥ पूर्वीं येथुनीचि जालें ॥ ९ ॥ येथुन भीमरथी नदी ॥ भीमाशंकरा घेउनी गेला नंदी ॥ तेथुनी उगमीं पडली सर्वां आधीं ॥ मग शंकरें तेथें स्थान केलें ॥ १० ॥ तें भीमा माहात्म्य प्रसिद्ध ॥ तो हा सिद्धेश्वर अगाध ॥ महा योगेश्वर निजबोध ॥ अलकापूर पाटणीं ॥ ११ ॥ ऐसें बोलतां तत्क्षणीं ॥ नामा गेला लोटांगणीं ॥ समाधी मूळपीठ स्थानीं ॥ अलकापुरीं ज्ञानदेव ॥१२॥

॥ १९८७ ॥ मग व्यास पूजा सारिली ॥ तैशीच वाल्मिकाची केली ॥ वसिष्ठादिकीं अंगिकारिली ॥ समस्त ऋषि पूजियले ॥ १ ॥ धन्य धन्य धरातळीं ॥ येउनीया देवीं सकळीं ॥ माजी सहित वनमाळी ॥ अलकापुरीं नगरीये ॥ २ ॥ मग साठी तीनशें गंगा ॥ माजी द्वादश लिंगा ॥ अष्टोत्तरशें तीर्थें पैंगा ॥ तिहीं तप आरंभिलें ॥ ३ ॥ कोटी तीर्थांचा रहिवास ॥ अष्टभैरव सावकाश ॥ वीसकोटी गणेश ॥ साठीसहस्र गणासहित ॥ ४ ॥ ऐसे रहिवासले षण्मास ॥ दिव्य द्रुम फळें प्रतिदिवस ॥ दिव्य अन्नें साव-

काश ॥ अमृत भक्षिती देव ॥ ५ ॥ ऐसा सकळ तीर्थांचा मेळा ॥ तयामाजीं परब्रह्म पुतळा ॥ करी ज्ञानदेवाचा सोहळा ॥ अलकापूर नगरीये ॥ ६ ॥ गरुड हनुमंता ऐसे ॥ पुढें कामारी हृषिकेशें ॥ साक्षात वशिजे महेशें ॥ गौरीसहित अलकापुरीं ॥ ७ ॥ नंदिभृंगी शंख त्राहाटण ॥ प्रतिदिनीं विभूतीचें भूषण ॥ जयजय शंकर शिवपूर्ण ॥ ऐशीं स्तोत्रें गाताती ॥ ८ ॥ महा सभास्थळ वैकुंठ ॥ सभे श्रेष्ठ वैकुंठपीठ ॥ आणि शिवमूर्ती घनदाट ॥ नीळकंठ सभेसी ॥ ९ ॥ रंभा उर्वशी नाचती ॥ नारद तुंबर विणे वाजविती ॥ गणेश सारजा आळविती ॥ साहा राग एकवीस मूर्च्छना ॥ १० ॥ ऐसा राग स्थिरावला ॥ जयजयकारें घोष केला ॥ तेणें चवकला उठीला ॥ पाताळींचा तो शेष ॥ ११ ॥ ऐकोनी विष्णुकीर्तन ॥ तयासी आलें पैं स्फुंदन ॥ मग उच्चारित रामकृष्ण ॥ मृत्यलोकाशीं आला ॥ १२ ॥ सहस्र वदनें स्तुति करी ॥ हर नमस्कारिले हरी ॥ वाहुनी तुळशीमंजिरी ॥ ज्ञानदेवा पूजियेलें ॥ १३ ॥ नामा ह्मणे ज्ञानउदयो ॥ ज्ञानदेव भाग्याचा पहा हो ॥ आपण येउनी वैकुंठरावो ॥ समाधि दिधली निज हस्तें ॥ १४ ॥

॥ १९८८ ॥ ऐसे स्वर्गवासी अमर ॥ ते आपापलाल्या ठायीं स्थीर ॥ राहोनी करिती जयजयकार ॥ पुष्पवृष्टि ज्ञानदेवावरी ॥ १ ॥ धन्यधन्य विष्णुभक्ता ॥ ज्ञानदेवा तूं समर्था ॥ ह्मणोनी पडती पुष्पचळथा ॥ पांडुरंगावरी ॥ २ ॥ अनंत तीर्थांचा मेळ ॥ उदकें शिंपिती ब्रह्मगोळ ॥ लोहगिरि सुवर्णाचळ ॥ त्यावरी अलकापुरी ॥ ३ ॥ ह्मणती धन्य धन्य हे जन ॥ येथें जो करील कीर्तन ॥ तया जोडे वैकुंठस्थान ॥ चतुर्भुज होऊन जाईल ॥ ४ ॥ वेद ह्मणती इंद्रासी ॥ तूं पूर्वीं येथेंचि होतासी ॥ आणि ब्रह्मारुद्र तापसी ॥ पूर्वापार हे पुरीं असे ॥ ५ ॥ कृत त्रेत द्वापारादी ॥ येथें सकळांची समाधी ॥ धन्य ज्ञानदेव गोविंदीं ॥ रतोनि येथें बैसले ॥ ६ ॥ इंद्र ह्मणे विष्णुभक्त थोर ॥ प्रत्यक्ष हेही हरिहर ॥ निवृत्ति सोपान ज्ञानेश्वर ॥ हेही अवतार हरीचे ॥ ७ ॥ ऐसें सांगितलें समस्तां ॥ मग उदीत जाहले उभयतां ॥ शक्र जाइला निघता ॥ ब्रह्मा आदि करूनी ॥ ८ ॥ शेषही पाताळाशीं गेला ॥ पुंडरीक गोपाळ राहिला ॥ अलकापुरीं स्थिरावला ॥ सकळैक भक्तांसहित ॥ ९ ॥ सर्वें संतांचा मेळ ॥ ऐसा राहिला गोपाळ ॥ नामा ह्मणे चक्रचाळ ॥ पुढें कैसें वर्तलें ॥ १० ॥

॥ १९८९ ॥ गगनपंथें शुभ्र विमानें ॥ वेद लक्षिती अधोवदनें ॥ तंव अलकापुरीं कीर्तनें ॥ टाळ मृदंग झणत्कार ॥ १ ॥ जयजयकार क्षिती

होत ॥ महादोषा संहारघात ॥ नामा असे नाचत ॥ पांडुरंगापुढें ॥ २ ॥ रामकृष्ण अवतार ॥ चरित्र गाती सविस्तार ॥ वैष्णवीं केला जयजयकार ॥ पांडुरंगें ह्मणीतलें ॥ ३ ॥ ज्ञानदेव बैसले समाधी ॥ पुढें आजानवृक्षनिधी ॥ वामभाग पिंपळ आधी ॥ सुवर्णाचा शोभत ॥ ४ ॥ निवृत्ति सोपान खेचर ॥ ज्ञानदेव मुक्ताई निरंतर ॥ हे उत्तर द्वारें समोर ॥ बैसते जाहले ॥ ५ ॥ देव ह्मणे ज्ञानेश्वरा ॥ चंद्रसूर्य जंव दिनकरा ॥ तंव तुझी समाधि स्थिरा ॥ राहो रे निरंतर ॥ ६ ॥ जंववरी क्षितिमंडळ ॥ जंववरी हें समुद्रजळ ॥ मग कल्पक्षयीं यथाकाळ ॥ माझ्या हृदयीं ठसावें ॥ ७ ॥ आणि एक सोपारें ॥ ज्ञानदेव हीं अक्षरें ॥ जो जप करील निर्धारें ॥ ज्ञान त्यासी होईल ॥ ८ ॥ ऐसा दिधला आशीर्वाद ॥ मग संतांसी बोले गोविंद ॥ ज्ञानदेवा ऐसा उद्बोध ॥ दुजा न देखों सृष्टीसी ॥ ९ ॥ नामा ह्मणे स्वामी माझा ॥ अंगिकार केला वोजा ॥ पावला भक्तीचिया काजा ॥ गरुडारूढ होऊनी ॥ १० ॥

॥ १९९० ॥ ऐसे संतोषले देव ॥ प्रसन्नरूपें माधव ॥ मग बोलती ज्ञानदेव ॥ विठ्ठलाप्रती ॥ १ ॥ धन्य धन्य तूं विठ्ठला ॥ धन्य धन्य प्रत्यक्ष देखिला ॥ धन्य समारंभ येथिला ॥ सोहळा करी भक्तांचा ॥ २ ॥ तुझेनि आह्मी धन्य ॥ हें जगत्रयीं देवा मान्य ॥ ह्मणती भक्तासमान ॥ न देखों त्रिभुवनीं ॥ ३ ॥ तूं विश्वात्मा विश्वरूप ॥ तूं जगाचें नांवरूप ॥ तुज न लिंपे पुण्यपाप ॥ सदां शुद्ध बुद्ध आससी ॥ ४ ॥ तूं आह्मां भक्तां सरिसा ॥ सवें हिंडसी जगदीशा ॥ तुजवीण अष्टदिशा ॥ मज शून्य वाटती ॥ ५ ॥ तरी तूं पाळिशी भक्तलळा ॥ समाधीचा सोहळा ॥ तो दाखविला मज डोळां ॥ दिव्य दृष्टि देवोनी ॥ ६ ॥ तूं सत्वरजतमात्मक ॥ तूं सकळजीवांचा चालक ॥ तूं त्रिमूर्ति अवघा एक ॥ विराटस्वरूप सकळ ॥ ७ ॥ भक्तभाग्य भूमीतळीं ॥ याकारणें तूं वनमाळी ॥ दहा अवतार भूमंडळीं ॥ नाना चरित्रें खेळसी ॥ ८ ॥ ऐसें महिमान अगाध ॥ तें तुझें स्वरूप प्रसिद्ध ॥ कोण भाग्याचा मी प्रबुद्ध ॥ तो तूं मज कारणें आलासी ॥ ९ ॥ नामा ह्मणे ज्ञानदेवें ॥ ऐसी स्तुती केली स्वभावें ॥ तंव कृपा करूनिया देवें ॥ अभय कर दिधला ॥ १० ॥

॥ १९९१ ॥ चतुर्भुज शाममूर्ती ॥ शंखचक्राची आकृती ॥ पीतांबराची दिव्य दीप्ती ॥ पडिली सृष्टीवरी ॥ १ ॥ धन्य धन्य ज्ञानदेव ॥ धन्य धन्य तो माधव ॥ मग आरंभिला अनुभव ॥ ज्ञानदेवाचेनि मुखें ॥ २ ॥ तंव ह्मणे

ज्ञानेश्वरा ॥ तूं अवतारोनि चराचरा ॥ हरिला महादोष थारा ॥ तुझेनि कवित्वें ॥ ३ ॥ तुझें कवित्व माझ्या गोष्टी ॥ जो परिसेल हें सृष्टीं ॥ तो येईल माझे भेटी ॥ वैकुंठपीठीं विष्णूच्या ॥ ४ ॥ तुवां जो ग्रंथानुभव ॥ गीतेसी सांगितला भाव ॥ तें मुख्य ठेवणें राणीव ॥ अनुभवी जाणती ॥ ५ ॥ तैसाची अमृतानुभव ॥ सिद्ध पीठ केलें भाव ॥ दाउनी मनोहर राणीव ॥ निज गुह्य आमुचें ॥ ६ ॥ वसिष्ठगीतेची टीका ॥ भावार्थ काढिला श्लोका ॥ ग्रंथ संचिला नेटका ॥ करुनी रचना दाविली ॥ ७ ॥ तूं महाब्रह्मींचा अंश ॥ पदपदांतरीं केला प्रकाश ॥ दाउनीया उदास विशेष ॥ या जीवांसी तारिलें ॥ ८ ॥ तरी तूं आतां एक वेळ ॥ माझी स्तुति करी निर्मळ ॥ जेणें करुनी तरती सकळ ॥ वक्ते श्रोते ग्रंथकार ॥ ९ ॥ नामा ह्मणे परमानंद ॥ पावोनिया उद्बोध ॥ केला ज्ञानदेव सावध ॥ स्तुति उपरती मांडिली ॥ १० ॥

॥ १९९२ ॥ ऐसे अलकापुरीं पीठींचे ॥ भक्त नांदती दैवांचे ॥ जें कां सागर भाग्याचें ॥ ज्ञानउदयो प्रकासिते ॥ १ ॥ मग षोडशोपचारीं ॥ पूजा ज्ञानदेव आदरीं ॥ दिव्यवाद्य मंगळतुरीं ॥ ओंवाळिती पंचआरतीया ॥ २ ॥ ज्ञान सोपान निवृत्ती ॥ मुक्ताई प्रत्यक्ष ज्योती ॥ ओंवाळिती विष्णुमूर्ती ॥ चतुर्भुज पैं ॥ ३ ॥ पीतांबरधारी शाममूर्ती ॥ शंख चक्राची आकृती ॥ उद्धव अक्रुर ढाळिती ॥ चवरें वरी ॥ ४ ॥ प्रत्यक्ष लक्ष्मी आपण ॥ दिव्य स्वरूप प्रसन्न वदन ॥ माजी मिरवे दिव्य सिंहासन ॥ त्यावरी आरूढली ॥ ५ ॥ पुढें गरुड जोडुनी करी ॥ उभा पक्षांचा फडत्कारीं ॥ सूर्य लोपे तेजाकरी ॥ अमृत करुणामाफक ॥ ६ ॥ गोपाळ देव्हडे उभे ॥ मंजुळ पावे वेणुप्रभे ॥ शुभकाळ सुप्रभे ॥ माझी स्तुति मांडिली ज्ञानदेवें ॥ ७ ॥ नामा ह्मणे ऐका ॥ पुढें ग्रंथाची पीठिका ॥ तारील सकळ लोकां ॥ एकएक अक्षर आईकतां ॥ ८ ॥

(नमनस्तोत्र.)

॥ १९९३ ॥ नमो कालकुतुहल ॥ नमो चक्रचालक गोपाळ ॥ नमो विश्वप्रतिपाळ ॥ प्रभंजन ॥ १ ॥ नमो शिवशिवेशा ॥ नमो शिवादि विश्वेशा ॥ नमो रूपा अष्टदिशा ॥ व्यापक नारायणा ॥ २ ॥ नमो सकळगर्भोद्भवा ॥ नमो चित्तचालक भावा ॥ नमो विष्णुमूर्ति देवाधिदेवा ॥ श्रीविठ्ठला ॥ ३ ॥ नमो भजनशील व्यापका ॥ नमो ज्योतिर्लिंग दीपका ॥ नमोनमो तुज एका ॥ आत्म व्यापका जगत् गुरु ॥ ४ ॥ नमो

श्रीये श्रीनिवासा ॥ नमो आगमपरेशा ॥ नमो ज्ञानगम्याधीशा ॥ प्रतिकुळा
॥ ५ ॥ नमो स्वलीलाविनटा ॥ नमो स्तुति वैकुंठपीठा ॥ नमो रूपादि
श्रेष्ठा ॥ वैकुंठींचिया ॥ ६ ॥ नमो दर्शनस्पर्शना ॥ नमो उपरती निधाना ॥
नमो तितिक्षा दारुणा ॥ कमळालया ॥ ७ ॥ नमो त्रिगठी आदटा ॥ नमो
त्रिगुणा तूं उद्भटा ॥ नमो सत्वरूप सद्दढा ॥ ब्रह्मनामा ॥ ८ ॥ नमो
रजेश्वरा हरि ॥ नमो विगळित संहारि ॥ नमो वाचा वक्ताकरी ॥ वाचाळ
वाकपुष्पीं ॥ ९ ॥ नमो तम हर्ताकर्ता ॥ नमो सकळ संहर्ता ॥ नमो काळकौळू
दाता ॥ रक्षिता हरिभक्ता ॥ १० ॥ तुज नमो हरहरेश्वरा ॥ नमो न देखों दुसरा ॥
नमो वेदांतसागरा ॥ सर्वेश्वरा तुज नमो ॥ ११ ॥ श्रुती निरामय नमो ॥
नमो ज्ञानरूप गमो ॥ नमो द्वैतनिरसन नमो ॥ करी तूं निजकरें ॥ १२ ॥
नमो व्यक्ताव्यक्त हरी ॥ नमो माया संहारकेसरी ॥ नमो सर्वांच्या माजि
घरीं ॥ नांदसी तूं आत्मारामा ॥ १३ ॥ जिव शिव नमो तुज ॥ नमो सर्व
जीवबीज ॥ नमो तूंचि सहज ॥ श्रीविठ्ठला ॥ १४ ॥ लीलेस्तव नटारंभ ॥
नमो जगदादिखिळस्तंभ ॥ उभा राहोनी प्रतीभ ॥ भीमातीरीं पंढरीये ॥ १५ ॥
नमो ऐशिया रूपेशा ॥ नमो त्रैलोक्य विस्तार ठसा ॥ नमो आदि परेशा ॥
जगदादीशा युगादी ॥ १६ ॥ नमो पुरुषोत्तम परेशा ॥ नमो सकळही उदा-
सा ॥ करूनी जीवरूप ठसा ॥ नांदसी तूं चराचरीं ॥ १७ ॥ मधुसूदना तुज
नमो ॥ मधु माधवा हृदय रमो ॥ नमो मधुर गीत तमो ॥ माजि घरीं आत्मा-
चिये ॥ १८ ॥ त्रिविध त्रिमिर नाशा ॥ परम परमानंद उल्हासा ॥ नमो
पुरविसी आशा ॥ हरिभक्तींची श्रीहरी ॥ १९ ॥ नमो वासना चक्रचाळी ॥
नमो तुंडवितंड गेली ॥ नमो सर्वही हरिली ॥ प्रपंचरचना ॥ २० ॥ नमो
श्रीधर श्रीकर ॥ नमो सर्व संगीविकार ॥ नमो विकृति विकार ॥ हरिसी नामें
एके ॥ २१ ॥ नमो शांति दया क्षमा ॥ नमो कृपाकर पुरुषोत्तमा ॥ नमो
कासव दृष्टि समा ॥ निष्कलंक नाथा ॥ २२ ॥ नमोब्धी विश्वाद्य छेदका ॥
नमो एकार्णवपावका ॥ नमोद्वादश अर्का ॥ सुभाषका वेदवक्ता ॥ २३ ॥ नमो
चित्तचकोर हर्त्या ॥ नमो तुजवाचोनी सत्या ॥ विवेक प्रत्यया पैं नये ॥ २४ ॥
नमो अद्वैत अनंता ॥ नमो निर्द्वंद भोक्ता ॥ नमो नित्यानित्य सरता ॥ तुज नमोनमो
॥ २५ ॥ नमो दुर्गतिहरणा ॥ नमो सर्वहरण भरणा ॥ नमो सर्वदृष्टनिवारणा ॥ भय
हरणा जगदीशा ॥ २६ ॥ नमो शिवशक्ति समलिंगा ॥ नमो भक्षक काळवेगा ॥
रुद्रादित्या वसुपैंगा ॥ सम सर्वांगा परमपरेशा ॥ २७ ॥ नमो कृत्रिम दहना ॥
नमो कृश करण हरणा ॥ नमो प्रतिपालकरणा ॥ नारायणा तुज नमो ॥ २८ ॥

नमो इंद्रियें नियंता ॥ नमो प्रपंच अकृता ॥ नमो दीनादिता ॥ सकळ बुद्धि सूंची ॥ २९ ॥ नमो अवधूत दत्ता ॥ नमो अपरमितमिता ॥ नमो सर्वावरिष्ठ सत्ता ॥ तूं चाळिता हृषीकेशी ॥ ३० ॥ नमो दृष्ट दर्पादर्पा ॥ नमो चमत्कार गंगा सर्पा ॥ नमो मनोहरण पापा ॥ नमो स्वल्पा रामकृष्णा ॥ ३१ ॥ नमो चतुर वेदूदीक्षा ॥ नमो हरणकरण तूं सुप्ता ॥ जाग्रती स्वप्न गुप्ता ॥ सत्य सुप्ता महाविष्णु ॥३२॥ नमो देवेश्वरे सूक्ता ॥ महा मोहा महाहर्ता ॥ मंदमंद नियंता ॥ नमो नारायणा ॥ ३३ ॥ क्षीर निरनिर्झरा ॥ नमो विदग्ध अनुकारा ॥ नमो विवेकसारा ॥ महानादा ॥ ३४ ॥ नमो मुखदंत सदना ॥ नमो भक्षकभुवना ॥ भोक्तावरा शुक्लवर्णा ॥ दयाघना गुणनिधी ॥ ३५ ॥ मृतामृता नमोनमो ॥ नमो श्रुतिशास्त्रसमो ॥ नमो हा गर्वगमो ॥ पद्म गर्भानंतानंता ॥ ३६ ॥ नमो चिदाकाशव्याप्ता ॥ चित्सत्ता चळण सत्ता ॥ चित्स्वरूपादि रूपा ॥ भुवनदीपा महामूर्त्ती ॥ ३७ ॥ नमो एक एकार्णव ॥ नमो कल्पादि गुणवैभव ॥ नमो सकळ हे देव ॥ हे भाव पैं तुझे ॥ ३८ ॥ गो गोपाळ नमो नमो ॥ गोविंद गुण विष्णुधर्मो ॥ नमो चित्ताचित्त विभ्रमें ॥ सर्वकाळ तुझ्या चरणीं ॥ ३९ ॥ ध्वज वज्रांकुशा ॥ ध्वज नीळविकाशा ॥ ध्वजांबरा अष्टदिशा ॥ नळी भामा सत्ता शामांकिता ॥ ४० ॥ सुषुप्तीचें जें सत्य ॥ तें नमो तुज कृत्य ॥ असो सजे अमित्य ॥ तें तें क्षमा करी स्वामी ॥ ४१ ॥ नमो निर्धारनियंता ॥ नमो सुखरूप दाता ॥ नमो आलिया पदार्था ॥ क्षमा करी स्वामी ॥ ४२ ॥ नमो चित्तविभ्रमो ॥ नमो धार्य धैर्य नमो ॥ नमो पुराणपुरुषोत्तमो ॥ पाहे कांसव दृष्टी ॥ ४३ ॥ पसाय दाना नमो ॥ परमपरेशा नमो ॥ ध्यानांतर गमो ॥ तुझ्या चरणीं केशवा ॥ ४४ ॥ आग्रह निहंत्या नमो ॥ सुग्रह परी नमो ॥ अनंता नित्य धर्मो ॥ वैकुंठ गुणग्राम नमोनमस्ते ॥ ४५ ॥ अनादृश्य दृश्यमान ॥ दृश्यादृश्य नित्य घन ॥ सुखरूप जगज्जीवन ॥ तुज नमो स्वामी ॥ ४६ ॥ दीक्षादीक्षा अदृश्या ॥ जीवन दिसती सादृशा ॥ जीवमेय हे भासा ॥ तुज नमो स्वामी ॥ ४७ ॥ परम परब्रह्मा ॥ आदिब्रह्मा तूं रामा ॥ भक्तालागीं तूं सउमा ॥ तुज नमो ॥ ४८ ॥ नमो नमो एकतत्वा ॥ बाह्यमुद्रा शुद्धसत्वा ॥ योगारूढ परतत्वा ॥ सबाह्य पावसी तुज नमो ॥ ४९ ॥ वेदादि परम वक्ता ॥ वेदादि तूंचि कर्ता ॥ तुजवांचोनी सर्व सत्ता ॥ नमो भक्ता न देखों ॥ ५० ॥ ज्योतिर्मय रूप तुझें ॥ सर्व तत्वा तूंच बीज ॥ नमो तुज सहज ॥ पुढती पुढती नमो नमो ॥ ५१ ॥ परब्रह्म परात्पर ॥ परम तत्व परम सार ॥ परम गुह्य परम विचार ॥ तुज

नमो नारायणा ॥ ५२ ॥ दिघड विघड सुघड ॥ जाड जड अवघड ॥ द्वैताद्वैत जोडाजोड ॥ कर्ता कार्यता तुज नमो ॥ ५३ ॥ संख्यारहित जीवना ॥ असंख्या जीव पाळणा ॥ नमो तुज संजीवना ॥ पुंडलिक धना पांडुरंगा ॥ ५४ ॥ निर्गुण सगुण रूपा ॥ देवादेव तूं सोपा ॥ तुझी झालिया कृपा ॥ नमन बापा तुझ्या चरणीं ॥ ५५ ॥ नमो नमो तारका ॥ तूं ब्रह्मानाम विशेषा ॥ नमो तुजवांचोनी सखा ॥ योगियासी पैं नाहीं ॥ ५६ ॥ युगादि युगत्रय ॥ युग जोग योगमय ॥ हे तुज पासाव होय ॥ ऐसिया नमो ॥ ५७ ॥ नमो नमो नम ॥ नाहीं नाहीं तुजसी सम ॥ ऐसा परा पश्यंती नेम ॥ वलीया चारी ॥ ५८ ॥ चहूं-मुक्ति परतत्वा ॥ पंचमु जो बद्धसत्वा ॥ षड्मार्ग गुणसत्वा ॥ ग्रास न करिसी तुज नमो ॥ ५९ ॥ चिद्रूद चिद्विलासा ॥ भानुबिंबा प्रतिप्रकाशा ॥ नमो तेजतेजसा ॥ आदि सूर्या ॥ ६० ॥ ऐसा चहूं ग्रंथींचा क्लेशू ॥ वाउगाची वाहे सोसू ॥ तिमिर त्रिगुण असोसु ॥ तो सत्वांशु तोडी माझा ॥ ६१ ॥ साही नाडी चक्रभ्रमें ॥ वाहतां इंद्रियांचीं ग्रामें ॥ आडखळोनी साउमें ॥ नये ऐसें करी नमो ॥ ६२ ॥ बाद्धयबाधा कर्माची ॥ सर्व सत्ता या भ्रमाची ॥ नमनें करूनिया तुमचीं ॥ तुह्मांसी अर्पिलीं स्वामी ॥ ६३ ॥ यमधर्माचिया सत्ता ॥ कर्मधर्माचिया पंथा ॥ कर्मधर्म विधाता ॥ ऐशिया नेमिता तुज अर्पिला ॥ ६४ ॥ दमशम समान ॥ इडा पिंगळा सुषुम्न ॥ साही चक्रें दरुषण ॥ तुझीं तुज अर्पिलीं ॥ ६५ ॥ मन पवन योगधारण ॥ तूं याशीं पैं कारण ॥ समतुकें अवघे गुण ॥ तुझ्या चरणीं निरपेक्षिले ॥ ६६ ॥ हे भूतभौतिक प्रचंड ॥ जन्मउत्पत्तीचें अंड ॥ जन्मजुगादि ब्रह्मांड ॥ खंड तूं जाणतां ॥ ६७ ॥ प्रचुरचर्या चित्ताची ॥ धावन वळन आंकोचनाची ॥ सुचना जे चमत्काराची ॥ तेही अर्पण तुज सदां ॥ ६८ ॥ निर्वासना वासनायुक्त ॥ फळें राहिलें जेथें चित्त ॥ तेथें तूं धांवोनी अनंत ॥ सोडविसी वासनामय ॥ ६९ ॥ सूक्ष्म अविचारा बोला ॥ बोलिना तुडे व्यर्थ गेला ॥ तो म्यां बुझावोनी संबोखिला ॥ मग लाविला तुझ्या पंथीं ॥ ७० ॥ नित्य धर्माचिया वोळी ॥ चळल्या वळल्या कोण चाळी ॥ त्यासी वेद तुझा पाळी ॥ सा तूं सांभाळी परब्रह्मा ॥ ७१ ॥ श्रुतिस्मृतीचीं वचनें ॥ त्याचीं आंगरींगमार्ग स्थानें ॥ कीर्तनीं गुण वर्णनें ॥ हेही नारायणें अंगिकारावीं ॥ ७२ ॥ उदंड विदंड वितंड ॥ देह द्वयाचे अभंड ॥ जे जे दिसे भ्रंश अंड ॥ ते शुभ्रचंड सांभाळी ॥ ७३ ॥ देहभरणाची ममता ॥ देह पाळिती जे सत्ता ॥ त्याही

वरील सूक्ष्मता ॥ तें कृपावंता सांभाळी ॥ ७४ ॥ तिमिर त्रिगुण अवघें ॥ जें जें आलें असेल वाघें ॥ तें तें मी नेघे ॥ तें तूं सकळ वेगें ॥ सांभाळी ॥ ७५ ॥ योनीचिया कष्टा ॥ वरी वासना होत्या भ्रष्टा ॥ संसार हा कटकटा ॥ रतलों तुझ्या चरणीं ॥ ७६ ॥ विद्यावय साकुळ ॥ ब्रह्मकर्म आचारशीळ ॥ गेले आले विव्हळ ॥ ते तूं दयाळ सांभाळी ॥ ७७ ॥ नाना जन्म अवतार ॥ नाना शाखांचे निर्धार ॥ नाना गोत्र उच्चार ॥ तुझा विसर तूं जाणसी ॥ ७८ ॥ पाठ वेदादि वचनें ॥ शास्त्रदृष्टि अवलोकनें ॥ कीर्तनीं गुण वर्णनें ॥ हींहीं नारायणें अंगिकारावीं ॥ ७९ ॥ सर्वमय सर्व सपाटा ॥ त्यावरी करुनी चालिलों वाटा ॥ चंद्र सूर्य नक्षत्रें घनदाट ॥ करुनी एक वाट पायरी ॥ ८० ॥ सर्व अंडाचें ब्रह्मांड ॥ मीन ह्मणे अंडाअंड ॥ खंडें करूनिया निखंड ॥ प्रचंड मी तुजसी बोलें ॥ ८१ ॥ रोमरंध्रीं ब्रंह्मांडें ॥ सकळ विराटमय खंडें ॥ ऐशीं मत्ब्रह्में प्रचंडें ॥ तुझ्या अंगीं दातारा ॥ ८२ ॥ तूं विश्वरूपाची घडी ॥ तारक ब्रह्मचि उघडी ॥ मी या निजदृष्टीनें चोखडी ॥ तुझी मूर्त्ति न्याहाळीन ॥ ८३ ॥ तें न सुटे निजकळें ॥ येऱ्हवीं हे नाकळे ॥ तुझिया कृपागुणें आकळे ॥ तुझिया दासा निजभक्ता ॥ ८४ ॥ अनंत या नामाचा संकेत ॥ मन मुरालें जेथें निर्धुत ॥ तूंपणें परमाद्भुत ॥ परमानंदा ॥ ८५ ॥ गुणाग्र गोसावी राम ॥ गुणसमुद्र गुणग्राम ॥ सर्व भूतांचा विश्राम ॥ तुज नमो ॥ ८६ ॥ नमन केलिया विभूती ॥ चित्त रमले झाली विश्रांती ॥ तुज देखिलिया श्रीपती ॥ न राहे चित्तीं तळमळ ॥ ८७ ॥ नमन हेंचि थोर दिसे ॥ एऱ्हवीं तरंगाकार भासे ॥ देखिलें तितुकें नासे ॥ नैश्वर्य ऐसी श्रुति बोले ॥ ८८ ॥ नमन हेंचि परम ॥ नमन हें सुधर्म ॥ नमन हेंचि आत्माराम ॥ करूं निघाली ॥ ८९ ॥ नमन हाचि अनुभव ॥ नमन हाचि मुख्यभाव ॥ नमन हाचि पैं देव ॥ देवाधिदेव तूं पावसी ॥ ९० ॥ नमन हेंचि श्रेष्ठपीठा ॥ नेतसें तुझिया वाटा ॥ तुज ऐसा श्रेष्ठा ॥ मग या वाटा काय कराव्या ॥ ९१ ॥ नमन हेंचि तारका ॥ नमन हाचि विवेका ॥ नमनेंवीण त्रैलोक्य ॥ आडमार्गें रिघताती ॥ ९२ ॥ नमन लटिकें नव्हे नव्हे ॥ नमन भलतियासी न साहे ॥ जैसा साह्य सखा होय ॥ श्रीनिवृत्ती ॥ ९३ ॥ नमनाएवढा मंत्र ॥ नाहीं नाहीं धुंडितां शास्त्र ॥ विचारलक्षणपात्र ॥ तेंचि जाणें येथीचें ॥ ९४ ॥ नमन करी ब्रह्मा श्रेष्ठा ॥ नाभिकमळीं धरी वैकुंठा ॥ नमन करी नीळकंठा ॥ तीर्थें मस्तकीं वंदितां ॥ ९५ ॥ इंद्र चंद्र-महेंद्र थोर ॥ नमनेंवीण नैश्वर ॥ अंडामध्यें चराचर ॥ नमनेंवीण न तरती ॥ ९६ ॥

श्रीगुरुकृपा जैं होय ॥ तैं नमनाची ऐशी सोय ॥ पाऊनि सुगम उपाय ॥ नमो नमस्ते तुज ॥ ९७ ॥ नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ पुढती पुढती नमस्ते ॥ समाधिसुख आस्ते ॥ नमोनमः करितां ॥ ९८ ॥ नमो नमो आदिपीठा ॥ शिवादि गुणवरिष्ठा ॥ येथें येऊनि वैकुंठा ॥ समाधिशेज घातली ॥ ९९ ॥ महाविष्णु तूं योगरूपा ॥ महारूपाचिया स्वरूपा ॥ महादित्या अमुपा ॥ कोटिरुद्र तेजसा ॥ १०० ॥ शंखचक्रानें मंडित ॥ करकमळ तुझें मिरवत ॥ पदक हृदयावरी शोभत ॥ आणि श्रीवत्सलांछन ॥ १ ॥ अनंत बाहूंचा मेळ ॥ तो तूं चतुर्भुज गोपाळ ॥ मुगुट दिसत तेजाळ ॥ कोटि सूर्याहुनी प्रभा ॥ २ ॥ पितांबर माळ कंठीं ॥ सर्वांगीं चंदनाची उटी ॥ हिरे माणिकें कटींतटीं ॥ अनेक लीला फांकती ॥ ३ ॥ क्षुद्र घंटिकांच्या वोळी ॥ घणघणाट तया वेळीं ॥ देउडा पाउळी निश्चळी ॥ वेणु वाजविसी सुस्वरें ॥ ४ ॥ रुणु झुणु रुणु झुणू ॥ ऐसा वाजविसी वेणू ॥ सुंदर तूं शामतनू ॥ अलकापुरीं उभा असती ॥ ५ ॥ सभोंवते गोपाळ तुझे ॥ अंतरंग सखे माझे ॥ पुंडरिक तरी सहजे ॥ प्राणसखा पैं माझा ॥ ६ ॥ ऐसा ज्ञान उद्बोध बोले ॥ ज्ञानाज्ञान निरसलें ॥ विज्ञानही हारविलें ॥ दृश्यद्रष्टेनसी ॥ ७ ॥ बाप रखुमादेवीवरू ॥ समाधि देऊनिया स्थिरू ॥ वरी ठेऊनिया अभय करू ॥ वर देउनी राहिला ॥ १०८ ॥

॥ ११९४ ॥ ज्ञानदेवासी उद्धव ॥ बोले एकांतीचा भाव ॥ तुह्मा तुष्टला देवाधिदेव ॥ धन्य धन्य वैष्णव ॥ १ ॥ ज्ञानदेव ह्मणे स्वामी ॥ दीन विठोबाचे आह्मी ॥ धन्यधन्य भाग्याचे तुह्मी ॥ जे निरंतर विष्णुसंगें ॥ २ ॥ उद्धव ह्मणे ज्ञानेश्वरा ॥ आह्मी जाणो कृष्णावतारा ॥ परी पांडुरंग मूर्ति निर्धारा ॥ तूं आणि पुंडरिक जाणसी ॥ ३ ॥ नामा ह्मणे ज्ञानदेवें ॥ मागुतें स्तवन आरंभिलें भावें ॥ तें ऐकावया देवें ॥ ऐक चित्त केलें ॥ ४ ॥

॥ ११९५ ॥ बैसोनी अंतरिक्ष विमानीं ॥ सर्व देव पाहती नयनीं ॥ वर्षाव करिती दिव्यसुमनीं ॥ विष्णुभुवनीं प्रत्यक्ष ॥ १ ॥ विठोबा कृपाळु गुणनिधी ॥ पुंडलिकासवें भक्तांची मांदी ॥ लघिमा महिमा आणि मादी ॥ कामारिसिद्धि तिष्ठती ॥ २ ॥ निश्चयें करूनी नेमिले तिथी ॥ कृष्णपक्ष अष्टमी समर्थीं ॥ नाम संकीर्तन संतसंगती ॥ तो ब्रह्मप्राप्ति पावला ॥ ३ ॥ नवमी गजर हरिनामाचा ॥ तोचि वैष्णव काया मन वाचा ॥

तो मत्यक्ष विष्णुरूप साचा ॥ सत्य निवाचा बोलिले ॥ ४ ॥ जोडे जया वद्य दशमी ॥ स्नान विष्णुपूजन स्वधर्मी ॥ तो सत्वर पावेल निज-धामीं ॥ नामसंभ्रमीं नाचत ॥ ५ ॥ व्रत एकादशी श्रेष्ठ गाढी ॥ कीर्तनश्रवणीं कोटी याग जोडी ॥ एकएक घडी कल्पाएवढी ॥ भूषणप्रौढी कीर्तीची ॥ ६ ॥ द्वादशीपारणें क्षीराब्धी ॥ हरिकीर्तनीं परमानंदीं ॥ तो पद पावला अनादी ॥ ज्ञानदेवीं विष्णूच्या ॥ ७ ॥ वद्यत्रयोदशी महाथोर गजर ॥ कुंचे गरुडटके दिंडी संभार ॥ वाजविती टाळ मृदंग झणत्कार ॥ हरिनामें अपार उद्धरिले ॥ ८ ॥ नामा ह्मणे वद्य चतुर्दशी ॥ पुढती अमावास्येचे दिवशी ॥ ज्ञानदेवा जो दृढ धरी मानसी ॥ तो कृतनिश्चयेसी तरलासे ॥ ९ ॥

॥ १९९६ ॥ ऐसें बोलोनि पांडुरंग ॥ आणिलें दिव्य प्रावर्ण सर्वांग ॥ दिले अलंकार अव्यंग ॥ हार मोती सुरंग लेवविले ॥ १ ॥ धन्य जन्मले भूमंडळीं ॥ कीर्तनीं नाचती गदारोळी ॥ ते विष्णुसन्निध सर्वकाळीं ॥ ऐसें वनमाळी बोलिले ॥ २ ॥ राही रुक्मिणी सत्यभामा ॥ विचारिती पुरुषोत्तमा ॥ बहुत अगाध येथींचा महिमा ॥ असे सर्वोत्तमा वरिष्ठ ॥ ३ ॥ ह्मणे विठोजी जंववरी धरा ॥ तंववरी समाधि स्थिरा ॥ हरिकीर्तन करती सैरा ॥ वंशपरंपरा उद्धरील ॥ ४ ॥ आणि मूळपीठ शिवाचें ॥ हेंचि पूर्व स्थान अगस्तीचें ॥ जाणोनि जन्म झाले चौघांचे ॥ सर्व क्षेत्राची आदिभूमी ॥ ५ ॥ पूर्वकल्याण युगायुगीं ॥ आणिक पुण्य जोडिलें प्रसंगीं ॥ तपें तपिन्नले महायोगी ॥ शुद्ध वीतरागी या ठायीं ॥ ६ ॥ येथें रामकृष्ण कथा ॥ करी जो शुद्ध भावार्था ॥ न पावे तो भवव्यथा ॥ संसार सर्वथा न बाधी ॥ ७ ॥ आणि सप्तद्वीप नवखंड ॥ गणित केलें अवघें ब्रह्मांड ॥ त्याहुनी पुण्य येथें अखंड ॥ जीवासी होईल ॥ ८ ॥ ऐसें उत्तमोत्तम थोर ॥ सकळ जीवाचें माहेर ॥ नामें तरती चराचर ॥ दिला वर रुक्मिणी ॥ ९ ॥ नामा ह्मणे देवराव ॥ महिमा सांगतसे भाव ॥ धन्य अलकापुरी गांव ॥ आदि ठाव वरिष्ठ ॥ १० ॥

॥ १९९७ ॥ नित्य अनुष्ठान तीर्थी ॥ त्याचे पूर्वज उद्धरती ॥ जे कां अन्नदान करिती ॥ ते पावती वैकुंठीं ॥ १ ॥ ऐसें तीर्थक्षेत्र सर्वोत्तम ॥ आणिक नाहीं गायासी सम ॥ आदि विष्णु परब्रह्म ॥ मूळपीठ ॥ २ ॥ न वर्णवे येथींची थोरी ॥ प्रत्यक्ष येऊनी श्रीहरी ॥ ज्ञानदेव कीर्तन करी ॥ समाधि भीवरी सुखरूप ॥ ३ ॥ अनंत पुण्य ज्याचे गांठीं ॥ तरीच ज्ञानदेव

पडे दिठीं ॥ जोडे तप कोट्यानकोटी ॥ ऐसे धूर्जटी बोलिले ॥ ४ ॥ हेंचि महा सिद्धाचें स्थळ ॥ शंकराचें मूळपीठ निर्मळ ॥ वास केलिया सर्वकाळ ॥ झाले निर्मळ दोष सर्व ॥ ५ ॥ अजान वृक्षातळीं हरिकथा ॥ नित्य जो नर करी तत्वता ॥ तो न जाय यमपंथा सर्वथा ॥ ऐसें जगन्नाथ बोलिले ॥ ६ ॥ द्वारीं सुवर्णाचा अश्वत्थ ॥ नित्य पूजलिया स्वस्थ ॥ लक्ष्मी न सांडी तया सत्य ॥ आर्तपुण्य होती ॥ ७ ॥ नित्य प्रदक्षिणा सप्त जोडे पवित्र ॥ पुण्यें पूर्वज बेताळीस सहित ॥ वैकुंठलोक प्राप्त ॥ तयासी होय ॥ ८ ॥ नित्य विष्णूचें पूजन ॥ नित्य नाम संकीर्तन ॥ नित्य वैष्णवसंत भोजन ॥ धन्य पावन इहलोकीं ॥ ९ ॥ नामा ह्मणे अलकापूर ॥ सर्व क्षेत्रामाजीं मनोहर ॥ परम पवित्र महा पवित्र ॥ शैवशास्त्र प्रसिद्ध असे ॥ १० ॥

॥ १९९८ ॥ ऐसें तीर्थ सर्वोत्तम ॥ सांगतसे पुरुषोत्तम ॥ शंकरादि परमधाम ॥ ब्रह्मनाम वर्णित ॥ १ ॥ क्षेत्रमहिमा अति अद्भुत ॥ आदि सिद्धेश्वर कुळदैवत ॥ समर्थ महाभागवत ॥ नामें गर्जत सर्वकाळ ॥ २ ॥ ह्मणे पुंडलिक पूर्वींचे स्थळ ॥ आणि शिवाचें मूळपीठ निर्मळ ॥ येथें निर्विकल्प सोज्वळ ॥ तप विशाळ जोडिलें ॥ ३ ॥ क्षेत्र पंढरीहुनी अधिक ॥ ऐसें बोलती ब्रह्मादिक ॥ ह्मणती धन्य येथींचे लोक ॥ शुद्ध भाविक प्रेमळ ॥ ४ ॥ घडे महाविष्णूचें पूजन ॥ तीर्थ व्रत संध्यास्नान ॥ वाचें हरिनाम कीर्तन ॥ श्रवणीं गुण विष्णूचे ॥ ५ ॥ विठोजी ह्मणे ऐक भक्ता ॥ तपोनिधि महंत तूं सर्वथा ॥ ज्ञानदेवासारिखा वक्ता ॥ मज आवडता न दिसे ॥ ६ ॥ तुह्मीं दोघे असा या सृष्टीं ॥ जग उद्धारी पाटोवाटीं ॥ कीर्तन करितां उठाउठी ॥ तों वैकुंठीं पावावें ॥ ७ ॥ पुंडलीक उठला सत्वरीं ॥ चरणरज वंदिले शिरीं ॥ ह्मणे मी भाग्याचा उजरी ॥ तूं कैवारी आमुचा ॥ ८ ॥ नामा ह्मणे देवभक्त ॥ एक ऋषि होऊनी समस्त ॥ निवृत्तिराज स्तुति बोलत ॥ प्रेम अद्भुत दाटलें ॥ ९ ॥

॥ १९९९ ॥ परब्रह्म परममूर्ती ॥ परमधाम परात्परकीर्ती ॥ परम अव्यय परंज्योती ॥ श्रुतिस्मृति स्वानुभव ॥ १ ॥ अकळ विकळ निरंजन ॥ ज्ञाताज्ञेय विश्वघन ॥ संशय दृश्य निरसन ॥ विश्वप्रिया ॥ २ ॥ कमलनयन विकाशा ॥ हृदयकमळ विलासा ॥ चरणकमळ विश्वेशा ॥ चित्त सुखधामा ॥ ३ ॥ चराचर सच्चिदानंदांग ॥ शुद्धज्ञान शंकर दिव्यांग ॥ विष्णुमूर्ति पांडुरंग ॥ सगुणरूप भीमातटीं ॥ ४ ॥ सुजळ जळदघना ॥

सदन कोटी सूर्य किरणा ॥ मुक्ताहार जडित रत्ना ॥ किरिटी मुगुट विराजित ॥ ५ ॥ नीलोत्पल नीळवर्णा ॥ शामसुंदरा मूर्तिघना ॥ स्ताविता सहस्र वदना ॥ नकळे कांहीं ॥ ६ ॥ पार रजतमाचें मेहुडे ॥ पाहतां तूं न सांपडे ॥ नाहीं तुझिया पडिपाडे ॥ भूमंडळीं दैवत ॥ ७ ॥ अनंत ब्रह्मांडधीशा ॥ गुण न वर्णवे परेशा ॥ तुंवा ज्ञानदेव सर्वेशा ॥ आपणा ऐसा ठेविला ॥ ८ ॥ तंव निवृत्ति ह्मणे आह्मा तारिलें ॥ तुंवा नारायणा यावरी आदरिलें ॥ तो तूं चतुर्भुज गोपाळे ॥ सोपान तेथें येणें घडेल काय ॥ ९ ॥ नारायणें स्तुति परिसिली ॥ चित्त देऊनि अव्यक्त बोली ॥ तुह्मी गीतेवरी टीका केली ॥ ती मानवली सर्वांसी ॥ १० ॥ नामा ह्मणे सकळ वैष्णव ॥ जाणोनी शुद्ध सर्वभाव ॥ संतोषला देवराव ॥ तूं योगी शिव निवृत्तिनाथ ॥ ११ ॥

॥ २००० ॥ ह्मणे विठोजी शंकराचा ॥ प्रत्यक्ष अवतार तुझा साचा ॥ स्तुति केली असे वाचा ॥ विस्मयाचा पूर मज ॥ १ ॥ वस्ति सप्तद्वीप नवखंड ॥ त्यामाजीं अनंत ब्रह्मांड ॥ रोमरंध्रीं ज्या अखंड ॥ रूप प्रचंड मेदिनी ॥ २ ॥ ह्मणे निवृत्तिनाथ अवतारीं ॥ तुमच्या संगति श्रीहरी ॥ जें जें प्रेरसी कामारी ॥ सांगितलें करी उगाची ॥ ३ ॥ ह्मणे देवाधिदेव आतां ॥ मागाल तें करूं तत्वता ॥ हरूं भवार्णवाची चिंता ॥ भवव्यथा जीवांची ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे ऐसे लळे ॥ पाळिलें पोशिलें गोपाळें ॥ करूनि समाधिसोहळे ॥ विष्णु केवळ प्रतिष्ठिला ॥ ५ ॥

॥ २००१ ॥ ऐकोनि वृत्त स्थीरावला ॥ महाविष्णु परम संतोषला ॥ मग सोपानदेवानीं आदरिला ॥ संवाद स्तुतीला परिसा ॥ १ ॥ जयजया तूं रामकृष्णा ॥ भक्ता भाविक हरि तृष्णा ॥ देह दीपक सहिष्णा ॥ कृष्ण कृष्ण ह्मणताती ॥ २ ॥ नरहरि नाम नरकेसरी ॥ वाजवोनी टाळीये करी ॥ टाळ मृदंग झणत्कारीं ॥ जयजय हरि ह्मणोनी आह्मी ॥ ३ ॥ एक हरि आह्मा सखा ॥ नाहीं त्रिभुवनामाजीं देखा ॥ समाधिस्वरूप ध्यानसखा ॥ चरणसुखा विनटलों ॥ ४ ॥ धन्य धन्य भूमिका देश ॥ स्वयें आपण जगन्निवास ॥ ज्ञानदेवें केला वास ॥ ही समाधि आस धरूनी ॥ ५ ॥ निवृत्ति महाराज श्रीगुरु थोर ॥ समाधि कारणें जाहले स्थिर ॥ पुढें कोण कैसा जाहला विचार ॥ सांगा निर्धार स्वामिया ॥ ६ ॥ देव ह्मणे ब्रह्म अवतार ॥ अवधियासी तूं चराचर ॥ श्रेष्ठपणें तुह्मी निर्धार ॥ आले आकारा सगुणरूप ॥ ७ ॥ सकळ [illegible]

पक ॥ स्वर्गलोक आणि मृत्युलोक ॥ अधर्म झालिया चाळक ॥ पुढती एक-रूप धरिलें ॥ ८ ॥ ऐसें बोलोनि पांडुरंग ॥ सोपान निवाला सर्वांग ॥ सांकडें फेडितो श्रीरंग ॥ आमुचें अंतरंग जाणोनी ॥ ९ ॥ नामा ह्मणे सोपानदेव ॥ स्तुति आदरिली सद्भाव ॥ निजस्वहित स्वानुभव ॥ समाधिठाव संस्थित ॥ १० ॥

॥ २००२ ॥ सत्य सत्य जनार्दन ॥ सत्य सत्य नारायण ॥ सत्य सत्य आमुचें तूं धन ॥ जगज्जीवन जगदाकार ॥ १ ॥ तुजवांचोनी त्रिभुवनीं ॥ दुजा न देखों नाइको कोणी ॥ वेद शास्त्र पुराणीं ॥ अगाध करणी तुमची स्वामी ॥ २ ॥ तूं देवाधिदेवो उत्तम ॥ तूं निजभक्तांचा विश्राम ॥ तूं शंकराचा आत्माराम ॥ ऐसा नेम आमुचा ॥ ३ ॥ तरी भक्तांचा कोंवसा ॥ पावसी तूं हृषिकेशा ॥ नाहीं तुजवीण भरंवसा ॥ निश्चय ऐसा साच तूं ॥ ४ ॥ पर-त्रीचे देवतारू ॥ तुझा आगम निगम विचारू ॥ तुझ्या चिंतनें पारू ॥ उतरे संसारु दुर्घट ॥ ५ ॥ विठोजी ह्मणे मुक्ताबाई ॥ मन समर्पिलें माझे ठायीं ॥ तयासी जन्ममरण नाहीं ॥ सत्य पाही निर्धारें ॥ ६ ॥ नामा ह्मणे करूनि स्तुती ॥ मुक्ताबाई चरण वंदिती ॥ तंव संत महंतां विनविती ॥ आदिमूर्ति विठोबाची ॥ ७ ॥

॥ २००३ ॥ भक्त पुंडलिक पुढारला ॥ कर जोडोनि बोलिला ॥ वेदादिकां तुझा अबोला ॥ अनंत लीला स्वरूपाची ॥ १ ॥ ऐसा तूं समर्थ श्रीरंगा ॥ प्रगट आमुचिया भागा ॥ भीमातटीं पांडुरंगा ॥ मूढजना तारावया ॥ २ ॥ नवर्णवे भक्तपणं ॥ न कळे तुमचें महिमान ॥ न बोलवे तंव साधन ॥ जन्मीं कोण केलें होतें ॥ ३ ॥ निरेभिवरेचे संगमीं ॥ चंद्रभागेचे उगमीं ॥ वेणुनादीं नारदस्वामी ॥ प्रेमनामीं डोलतसे ॥ ४ ॥ तरी तूं स्वामी दयाळ ॥ महाविष्णु तूं गोपाळ ॥ भक्तालागीं तूं कृपाळ ॥ दीनवत्सला पांडुरंगा ॥ ५ ॥ प्रेमा तुवां माझें करूनि मिस ॥ राहिलास युगीं अठ्ठावीस ॥ धरूनि सगुण रूपास ॥ ऐसा भक्ति भुललासी ॥ ६ ॥ तूं नियंता ईश्वर-मूर्ती ॥ सकळ गोसावी श्रीपती ॥ तुजवांचोनी नेणें मती ॥ दयामूर्ति सागरा ॥ ७ ॥ नामा ह्मणे पुंडलिका ॥ देव ह्मणती पुण्यश्लोका ॥ स्तुति आदर केला निका ॥ धैर्य विवेक तूंचि होसी ॥ ८ ॥

॥ २००४ ॥ मग सारोनी संध्यास्नान ॥ देवभक्ति विष्णुपूजन ॥ पंक्ति आदरिलें आपोशन ॥ मागुती भोजन करिताती ॥ १ ॥ धन्य धन्य तूं ज्ञान-

राजा ॥ तुम्ही आवड केशव राजा ॥ पंक्ति परवडी समाजा ॥ वाढीती बोजा रुक्मिणी ॥ २ ॥ उभी राही सत्यभामा ॥ वाढीती पंचामृत उत्तमा ॥ बैसोनी पुंडलिक सामा ॥ ह्मणती दुर्लभ ॥ ३ ॥ निवृत्ति सोपान मुक्ताबाई ॥ गोपाळ देवढे दोन्हीं बाहीं ॥ रुक्मिणी सत्यभामा राही ॥ चतुष्ट ठाय वाढिती ॥ ४ ॥ वैष्णव प्रेमळाचे पंक्तीं ॥ प्रार्थना करितसे श्रीपति ॥ सोपान ज्ञानदेव निवृत्ती ॥ एकचि वृत्ति बैसले ॥ ५ ॥ गरुड तिष्ठत हनुमंतासेजारी ॥ त्यास रुक्मिणी ताट करी ॥ आनंदें गर्जती जयजयकारी ॥ रामकृष्ण हरिगोविंद ॥ ६ ॥ देवगण गंधर्व पाहाती ॥ ब्रह्मादिक चला ह्मणती ॥ केवढें भाग्याचिया मूर्ती ॥ भक्त आवडती जिवलग ॥ ७ ॥ नामा ह्मणे अलकापुर ॥ क्षेत्र सर्वांमाजीं थोर ॥ ज्ञानदेव समाधि स्थिर ॥ नामगजर सर्वकाळ ॥ ८ ॥

॥ २००५ ॥ मग विनवी ज्ञानदेव ॥ सकळांचा जाणोनी ठाव ॥ शुद्धभक्ति प्रेमळ वैष्णव ॥ सर्वभाव सख्य घेती ॥ १ ॥ बैसोनियां एकासनीं ॥ देवभक्त चक्रपाणी ॥ तांबूल घेऊनि वदनीं ॥ संतोष होउनी बोलती ॥ २ ॥ मग पाचारिला गरुड ॥ भक्त पुंडलिक प्रौढ ॥ सोपानदेव जगारूढ ॥ पुरे कोड सकळांचें ॥ ३ ॥ ऐसा निर्धार करूनी ॥ समस्तांचें भोजन सारूनी ॥ सिद्ध जाहली माता रुक्मिणी ॥ अस्तमानीं दिन गेला ॥ ४ ॥ जावोनि तया पुष्पकावरी ॥ शयन आरंभिलें हरी ॥ नारद तुंबर वैकुंठाभीतरीं ॥ मंजुळ सुस्वरीं गातसे ॥ ५ ॥ भक्त भागवत भाग्याचे ॥ घोष गजर केला वाचें ॥ ऐसे चतुर प्रहर निशीचे ॥ जागरण हरीचें क्रमिलें ॥ ६ ॥ केलें प्रयाण सुमुहूर्त ॥ पंढरीस जावयाचा आर्त ॥ संवत्सर घेवोनी समस्त ॥ सोपान स्वस्थ समाधिसी ॥ ७ ॥ नामा ह्मणे चालिला हरी ॥ ज्ञानदेव प्रार्थना करी ॥ देवा तूंचि निरंतरीं ॥ रहावें मंदिरीं आमुच्या ॥ ८ ॥

॥ २००६ ॥ भगवंत ह्मणे नामयासी ॥ तूं यथार्थ बोलिलासी ॥ क्षणक्षणा आठव मानसीं ॥ न पडे विसर मजसी ॥ १ ॥ आवडी भक्ति ज्ञान वीतरागी ॥ ज्ञानदेव युगायुगीं ॥ न देखे सकळ ब्रह्मांड जगीं ॥ मजलागीं खंती वाटे ॥ २ ॥ उद्धव चरणावरी ठेवोनि माथा ॥ एक विनंति परिसावी जगन्नाथा ॥ गुज अंतरींचें सांगा समर्था ॥ कृपावंता स्वामिया ॥ ३ ॥ निवृत्ति ज्ञानदेव सोपानासी ॥ तिघां बैसविलें समाधीसी ॥ मुक्ताबाई इची स्थिति कैशी ॥ ती सांगावी ॥ ४ ॥ ह्मणे विठोजी

तूं काय नेणसी ॥ प्रीति करूनी आह्मां पुससी ॥ तरी ऐका स्तुति हृषिकेशी ॥ ऐसें उघड तुजसी बोलतों ॥ ५ ॥ निवृत्तीचा कर अभय शिरीं ॥ सत्य सनातन निर्धारी ॥ महाकल्पाच्या अंतिवरी ॥ देह अवसरीं ठेविला ॥ ६ ॥ तंववरी बाईचें शरीर ॥ चिरकाळ निरंतर ॥ मुक्ताबाई ब्राह्मणी साचार ॥ जाण निर्विकार उद्धवा ॥ ७ ॥ देवगण बैसोनि विमाना ॥ गेले आपुलिया भुवना ॥ सकळ महामुनिस्थाना ॥ हरिचरणा वंदोनी ॥ ८ ॥ ह्मणती सभाग्य केव्हडें ॥ जिहीं केलें ब्रह्म उघडें ॥ संवत्सर गांवीं वाडव कोडें ॥ देखिलें रोकडें सकळीं ॥ ९ ॥ निवृत्तिनाथ पायाळ पूर्ण ॥ ज्ञानदेव ज्ञानांजन ॥ सोपानदेव ब्रह्म जाणोन ॥ जिहीं निधान जोडिलें ॥ १० ॥ शुद्धिभक्ति भावज्ञान ॥ जोडिला विठोबा निधान ॥ नेथींने विभागी संपूर्ण ॥ प्रेम जीवन ओसंडत ॥ ११ ॥ वैष्णव महंतासी कुरौंडी ॥ मुक्ताबाई ओंवाळोनि सांडी ॥ सद्भाव उभारिली गुढी ॥ आनंद परवडी नाचती ॥ १२ ॥ नामा ह्मणे पंढरीसी ॥ स्वामी चालिले शीघ्र गतीसी ॥ सर्वे भक्त मांदी सरसी ॥ नाम वाचेसी गर्जती ॥ १३ ॥

॥ २००७ ॥ ऐसियाचें जो चरित्र आवडी ऐके ॥ तो या भक्तां-बरोबरी तुके ॥ भोगी वैकुंठ निजसुख ॥ स्वयंमुखें बोलिले ॥ १ ॥ धन्य धन्य तो पुंडलिक भक्त ॥ जया कारणें हरि तिष्ठत ॥ ऐसे पवाडे गर्जत ॥ जग तारित नामेंकरूनी ॥ २ ॥ जन्मोजन्मीं सभाग्य होती ॥ तयालागीं निजपद प्राप्ति ॥ कदा काळीं पुनरावृत्ति ॥ नये मागुती संसारीं ॥ ३ ॥ नामा ह्मणे नामस्मरण ॥ तुटती प्रपंचधरण बंधन ॥ सुख पावती निदान ॥ समचरण देखलिया ॥ ४ ॥

॥ समाधीचे अभंग प्रथम प्रकरण समाप्त ॥

प्रकरण दुसरें.

॥ २००८ ॥ मंगळमूर्ति सुखधामा ॥ भक्तांचिया कल्पद्रुमा ॥ निवृत्तीचिया पुरुषोत्तमा ॥ नमो तुज ॥ १ ॥ विद्यासागरा वैरागरा ॥ संकटीं माउली ज्ञानेश्वरा ॥ भरित दाटलें अंबरा ॥ तो तूं योगेश्वरा मोक्षदायी ॥ २ ॥

मति चालविली रसाळ ॥ संत श्रोतियां केला सुकाळ ॥ दिधलें पुरुषार्थाचें बळ ॥ तें तूं केवळ संजीवनी ॥ ३ ॥ अमृत अनुभव आनंदलहरी ॥ ग्रंथ सिद्ध केला ज्ञानेश्वरी ॥ संस्कृत प्राकृत वैखरी ॥ वदविली माझी ॥ ४ ॥ आतां मोक्षाचिया वाटां ॥ पाहिला षट्चक्र चोहटा ॥ आज्ञा द्यावी वैकुंठा ॥ ज्ञानदेव ह्मणे ॥ ५ ॥

॥ २००९ ॥ आतां पदपदांतराची सेवा ॥ संपादिली स्वामी केशवा ॥ धन्य आमुचिया दैवा ॥ जोडिलां तुह्मीं ॥ १ ॥ आत्मविद्या बोलावया कारण ॥ सुख पावले श्रोते सज्जन ॥ आतां जे आरंभिल मन ॥ तें आपण सिद्धि न्यावें ॥ २ ॥ भूवैकुंठ एक पंढरी ॥ त्याहुनी आगळी अलकापुरी ॥ सिद्धेश्वरा शेजारीं ॥ इंद्रायणी ॥ ३ ॥ त्रिपुटी पश्चिम मोक्षाची वाट ॥ प्रत्यक्ष कैलास सिद्धपेठ ॥ गोपाळपुरीं केली गोष्ट ॥ चौघीजणीं ॥ ४ ॥ नलगे कलियुगींचा वारा ॥ जें जें बोलिलों जगदोद्धरा ॥ मागितला थारा ॥ पदीं तुझ्या ॥ ५ ॥ आतां वैराग्याचें बळ ॥ सिद्धि प्राप्तीचें फळ ॥ ज्ञानदेवें घेतली आळ ॥ जाणा स्थळ आवडीचें ॥ ६ ॥

॥ २०१० ॥ अष्टोत्तरशें तीर्थें सारीं ॥ ओघें आलीं अलकापुरीं ॥ वाद्यें वाजताती गजरीं ॥ कीर्तन लहरी अमृताची ॥ १ ॥ जैसा कस्तुरीचा सुगंधू ॥ अनुभवी न ह्मणतीच बद्धू ॥ तैसा औटपिटाचा नादू ॥ आठवी गोविंदु आवडीनें ॥ २ ॥ बौद्ध अवतार चक्रपाणी ॥ सत्रावी कळा माय रुक्मिणी ॥ जाणत असे अंतःकरणीं ॥ भक्तइच्छा ॥ ३ ॥ भावें विठ्ठलें केली गोष्टी ॥ ज्ञानदेवें अपूर्व इच्छिलें पोटीं ॥ जावें उठाउठीं ॥ समुदायेंसी ॥ ४ ॥

॥ २०११ ॥ विठ्ठल रुक्मिणीसहित गरुड हनुमंत ॥ आणिक संत महंत जमा झाले ॥ १ ॥ परिसा भागवत नामा पुंडलिक ॥ पताकासहित उठावले ॥ २ ॥ गंधर्व आणि देव आले सुरगण ॥ चाललीं विमानें अलकापुरीं ॥ ३ ॥ लहान थोर सारे आले ऋषेश्वर ॥ उतरले भार वैष्णवांचे ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे देवा दिसती तातडी ॥ जाती मज घडी युगाऐसी ॥ ५ ॥

॥ २०१२ ॥ पंढरीचा पोहा आला अलकापुरीं ॥ पंच कोसावरी साधु जन ॥ १ ॥ पांडुरंगा संगें वैष्णवांचे भार ॥ दिंड्या ते बाहेर निघाल्यासे ॥ २ ॥ पातकांचे भार निघाले बाहेर ॥ भेटती ऋषीश्वर पांडुरंगा

॥ ३ ॥ अवघीया भेटी झाल्या सा बाहेरी ॥ मग अलकापुरीं येते जाले ॥ ४ ॥ सोपानानें मग केला नमस्कार ॥ उतरिलें पार पांडुरंगा ॥ ५ ॥

॥ २०१३ ॥ हरिहर विधाता आले अलकापुरीं ॥ इंद्रायणीतीरीं एक थाटीं ॥ १ ॥ योगियांचा सखा कोठें ज्ञानेश्वर ॥ जाती ऋषेश्वर भेटावया ॥ २ ॥ शुन्याचिया पोटीं निरंजन गुंफा ॥ ज्ञानयज्ञ सोपा सिद्ध केला ॥ ३ ॥ उन्मनी निद्रा लागलीसे फार ॥ स्वरूपीं ज्ञानेश्वर जागा झाला ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे देवा भली केली बुद्धी ॥ लागली समाधि ज्ञानदेवा ॥ ५ ॥

॥ २०१४ ॥ लागली उन्मनीं वैराग्याची धुणी ॥ जागा निरंजनीं निरंतर ॥ १ ॥ भूचरी खेचरी चाचरीच्या छंदें ॥ अगोचरिच्या नादें सहस्त्र दळीं ॥ २ ॥ औट हातध्वनी चित्तवृत्ति जेथें ॥ उजळली ज्योत तन्मयाची ॥ ३ ॥ नामा ह्मणे देवा करा सावधान ॥ नाहीं देहभान ज्ञानदेवा ॥ ४ ॥

॥ २०१५ ॥ धन्य इंद्रायणी पिंपळाचा पार ॥ धन्य ज्ञानेश्वर पुण्यभूमी ॥ १ ॥ धन्य भागीरथी मनकर्णिका वोघा ॥ आणिक हो गंगा त्रिवेणी सा ॥ २ ॥ धन्य ऋषीश्वर धन्य पांडुरंग ॥ मिळाले ते सांग अलकापुरीं ॥ ३ ॥ नामा ह्मणे धन्य भाग्याचे हे संत ॥ झाला पहा एकांत ज्ञानोबाचा ॥ ४ ॥

॥ २०१६ ॥ आल्याड पल्याड पताकांचे भार ॥ मध्यें मनोहर इंद्रायणी ॥ १ ॥ पिंवळ्या पारव्या आणिक हिरव्या ॥ नीळवर्ण साऱ्या लखलखीत ॥ २ ॥ जरी जर्तारी झाल्या रानभरी ॥ विजा सावरी खेळताती ॥ ३ ॥ सर्पाकार दंड तारागणावाणी ॥ पताका तिकोनी दाटताती ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे पताकांचे भार ॥ केव्हडें भाग्य थोर ज्ञानोबाचें ॥ ५ ॥

॥ २०१७ ॥ कैलासाचा वास अधिक सिद्ध बेट ॥ विष्णूचें वैकुंठ पुरातन ॥ १ ॥ भूमिवरी पंढरी तैसी अलकापुरी ॥ पंच कोशावरी पुण्यभूमी ॥ २ ॥ सुखाची हे मूर्ति नीळकंठलिंग ॥ चक्रतीर्थ सांग मोक्ष भेटे ॥ ३ ॥ परमार्थ सुअर्थ देखतांची संत ॥ सांगितली मात अनुभवाची ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे देवा हें स्थळ चांगलें ॥ चित्त मन रंगलें ज्ञानोबाचें ॥ ५ ॥

॥ २०१८ ॥ पुसताती संत सांगा देवा मातें ॥ पूर्वीं होतें येथें कोण क्षेत्र ॥ १ ॥ देव ह्मणे स्थळ सिद्ध हें अनादी ॥ येथेंच समाधि ज्ञानदेवा

॥ २ ॥ अष्टोत्तरशें वेळां साधिली समाधी ॥ ऐसें हें अनादी ठाव असे ॥ ३ ॥ नामा ह्मणे देवा सांगितलें उत्तम ॥ ज्ञानअंजनें सुगम देखों डोळां ॥ ४ ॥

॥ २०१९ ॥ स्वानंदें स्वभावें देव भक्ता भेटी ॥ वोरसोनी कंठीं आलिंगावें ॥ १ ॥ देव ह्मणे भलें आठवलें तुज ॥ ते हे संधि मज कळली असे ॥ २ ॥ पदपदांतरें केला मार्ग सोपा ॥ संत माझी कृपा वोळली असे ॥ ३ ॥ देव ह्मणे तुझी पुरवीन आळी ॥ सुखी सही मंडळी वैष्णवांची ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे देवा आज्ञा देगा यासी ॥ नेणुं काय आह्मांसी आरंभिलें ॥ ५ ॥

॥ २०२० ॥ उदित झालें मन आतां काय अनुमान ॥ करी शीघ्र प्रस्थान आज्ञा माझी ॥ १ ॥ देवाचा हो कर धरोनी ज्ञानेश्वर ॥ निघाला बाहेर योगीराज ॥ २ ॥ मागें पुढें संत चालिले मिरवित ॥ कौतुक पहात इहलोकीं ॥ ३ ॥ नारा विठा गोंदा माहादा विरक्त ॥ परसा भागवत उभे तेथें ॥ ४ ॥ समुदाय वैष्णव मिळालासे भारी ॥ महोत्सव गजरीं आरंभिला ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे गुज दाविलें श्रीहरी ॥ धन्य अलकापुरी पुण्यभूमी ॥ ६ ॥

॥ २०२१ ॥ सारासार विचार करिती औघेजन ॥ हें ज्ञान अंजन दाविलें डोळां ॥ १ ॥ पाहिलें गे मायी अंतरींचें सुख ॥ वैकुंठनायक उभा असे ॥ २ ॥ ज्ञानदेवायोगें सकळांशीं दर्शन ॥ परब्रह्म निधान डुल्लतसे ॥ ३ ॥ वोसंडले देव पाहोनिया प्रेम ॥ डुल्लती सप्रेम अनुभवें ॥ ४ ॥ अवघेजन कोडें घालिती सांकडें ॥ सांगावे निवाडे नामयाचे ॥ ५ ॥ देव ह्मणे नामा विचारिलें आह्मा ॥ ते कां सांधी तुह्मा कळली नसे ॥ ६ ॥

॥ २०२२ ॥ देव ह्मणे नामया ब्रह्मक्षेत्र आदी ॥ येथेंची समाधि ज्ञानदेवा ॥ १ ॥ चौयुगा आदिस्थळ पुरातन ॥ गेले ते नेमुन मुनिजन ॥ २ ॥ चालिले सकळ झाले ते विकळ ॥ अनादि हें स्थळ ज्ञानदेवा ॥ ३ ॥ नामा ह्मणे सुख आह्मा सांगितलें हरी ॥ दीर्घध्वनि करी वोसंडोनी ॥ ४ ॥

॥ २०२३ ॥ खेद दुःख करी मनाचा कळवळा ॥ प्रेमाश्रु डोळां दाटताती ॥ १ ॥ नारा विठा गोंदा पाठविला माहादा ॥ साहित्या गोविंदा सांगितलें ॥ २ ॥ काय काय आणूं सांगा हें प्रमाण ॥ [illegible]

पांडुरंगें ॥ ३ ॥ तुळसी आणि बेल दर्भ आणि फुलें ॥ उदक हें चांगलें भागिरथींचें ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे देवा साहित्य करितां ॥ आठवितें चित्ता खेद दुःख ॥ ५ ॥

॥ २०२४ ॥ साडेतीन पाउलें टाकिलीं निश्चळ ॥ नेमियेलें स्थळ उत्तरायणीं ॥ १ ॥ देव ह्मणे ज्ञाना होईं सावधान ॥ माग वरदान मज कांहीं ॥ २ ॥ ज्ञानदेव ह्मणे शुद्ध कार्तिक मासीं ॥ वृत्त एकादशी स्वामीकडे ॥ ३ ॥ कृष्णपक्षीं वृत्त हरिदीन परिपूर्ण ॥ मागितला मान ज्ञानदेवें ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे देवा आवाडीनें देतां ॥ जोडलें हें संतां पियूष जें ॥ ५ ॥

॥ २०२५ ॥ वोसंडोनी हरि आनंदला तेथें ॥ पुण्य हें अगणित सांगितलें ॥ १ ॥ सर्वांगालागीं न्याहाळीलें परिपूर्ण ॥ केलें निंबलोण आवडीनें ॥ २ ॥ अलकापुरीं कोणी करील कीर्तन ॥ तयालागीं येणें वैकुंठीचें ॥ ४ ॥ अस्ति नास्ति उदकीं करीन ब्रह्मरूप ॥ कोटी कुळांसहित उद्धारीन ॥ ४ ॥ जेथें ज्ञानदेव तेथें मी निशिदिनीं ॥ येथें सुखें ज्ञानी डुल्लताती ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे आतां वोसंडलें हरी ॥ जड मुढावरी कृपा केली ॥ ६ ॥

॥ २०२६ ॥ वन वृक्ष वल्ली ईश्वरासमान ॥ ऋषि मुनि जन राहाती जेथें ॥ १ ॥ होउनीया पक्षी कमोद कोकिळा ॥ वेष्टियेलें स्थळा ब्रह्मबोधें ॥ २ ॥ मृत्तिका पाषाण पंचक्रोसीचे खडे ॥ झाले पहा धडफुडे ब्रह्मरूप ॥ ३ ॥ पंचमहापातकी गेले अलकापुरीं ॥ न चले त्याजवरी काळ यम ॥ ४ ॥ सांगताती देव ऐकती रुक्मिणी ॥ नामा ह्मणे चक्रपाणी वर दिला ॥ ५ ॥

॥ २०२७ ॥ चक्रतीर्थीं पाहा उभा तो गोपाळ ॥ पुढें विणे टाळ बाजताती ॥ १ ॥ स्वर्गींहुनी पुष्पें वर्षती सुरवर ॥ उभे ऋषेश्वर समुदायेंसी ॥ २ ॥ आणिक वाद्यें तेथें वाजती अपार ॥ जाती ज्ञानेश्वर समाधीसी ॥ ३ ॥ नामा ह्मणे देवा चुकों नेदीं संधी ॥ पोहोंचवितां सिद्धि बाळकासी ॥ ४ ॥

॥ २०२८ ॥ कोणे जाणे माझे जीवींचा कळवळा ॥ प्रेमाश्रु डोळां लोटताती ॥ १ ॥ अवघीयांचें मन दूषित तटस्थ ॥ लहानथोर संत

बोसंडती ॥ २ ॥ तारियेले जड वा माझ्या कीर्तनीं ॥ आठवती मनीं गुण तुझे ॥ ३ ॥ नामा ह्मणे येथें बोलवेना मज ॥ जातसे निजगुज आवडीचें ॥ ४ ॥

॥ २०२९ ॥ काय सांगों देवा ज्ञानोबाची ख्याती ॥ वेद ह्मैशा हातीं वदविले ॥ १ ॥ कोठवरी वानूं याची स्वरूपस्थिती ॥ चालविली भिंती मृत्तिकेची ॥ २ ॥ अविद्या मायेचा लागों नेदी वारा ॥ ऐसें जगदोद्धारें बोलियेलें ॥ ३ ॥ नामा ह्मणे यांनीं तारीले पतीत ॥ भक्ति केली ख्यात ज्ञानदेवें ॥ ४ ॥

॥ २०३० ॥ अनुभव हा सागर गुह्य आणि ब्रह्म ॥ उघडें अध्यात्म बोलियेलें ॥ १ ॥ प्रगट हें गुह्य उकलीलें गा बाळ ॥ केलें करतळमळ ज्ञानयानें ॥ २ ॥ कोणाची कल्पना नुरेंची वा येथ ॥ उघडा गुह्यार्थ सिद्ध केला ॥ ३ ॥ करणें न करणें सांगितला पंथ ॥ तिहींलोकीं कीर्त वाढविली ॥ ४ ॥ ज्ञान हें अंजन साधी संजीवनी ॥ नामा ह्मणे यांनीं ख्याती केली ॥ ५ ॥

॥ २०३१ ॥ अहंकार पोटीचें उतरिलें जहर ॥ केला उपकार जगामाजीं ॥ १ ॥ काम क्रोध उतें उतरिले डंभ ॥ करपले कोंभ संशयांचे ॥ २ ॥ विकल्पाचे पायीं घातीयेली बेडी ॥ केली तडातोडी इंद्रियांची ॥ ३ ॥ स्वर्गादिक सुखें माविलीं रोकडीं ॥ वैकुंठासी शिडी लावियेली ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे धन्य उभारिल्या ध्वजा ॥ घातीयेल्या सेजा सुखधामीं ॥ ५ ॥

॥ २०३२ ॥ कासाविस प्राण मन तळमळी ॥ जैसी कां मासोळी जीवनावीण ॥ १ ॥ दाही दिशा वोस वाटती उदास ॥ करितानी सोस मनामाजीं ॥ २ ॥ घातीयेली घोण प्राण आला कंठीं ॥ ज्ञानदेवासाठीं तळमळी ॥ ३ ॥ नामा ह्मणे देवा वाटतसे खंती ॥ चालली विभूति योगियांची ॥ ४ ॥

॥ २०३३ ॥ नानापरी मन आवरीतों भारी ॥ कांहीं केल्या हरि विसर न पडे ॥ १ ॥ दृश्या अदृश्याच्या दूर केल्या गोष्टी ॥ उघडीली दृष्टि ज्ञानदेवें ॥ २ ॥ गीतेवरी टीका ग्रंथ केला सार ॥ केवळ ईश्वर ज्ञानाचा हा ॥ ३ ॥ नामा ह्मणे आतां देहासी वीटला ॥ स्वरूपीं पाळटला ज्ञानदेव ॥ ४ ॥

॥ २०३४ ॥ गंध आणि अक्षता पंचामृत उदक ॥ धूप आणि दीप आणियेले ॥ १ ॥ संत सज्जनाचा मिळाला समुदावो ॥ मध्यें ज्ञानदेवो चालतसे ॥ २ ॥ क्षेत्रप्रदक्षणा करावया उद्देशीं ॥ मुहूर्त देवापाशीं विचारीला ॥ ३ ॥ दशमीचे दिवशीं रिघावें बाहेर ॥ हरिदिनी जागर निशिदिनीं ॥ ४ ॥ द्वादशी पारणें सोडावें निश्चळ ॥ नेमियलें स्थळ सिद्धेश्वरीं ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे हरि नेमिला सिद्धांत ॥ काय माझा अंत पाहातसां ॥ ६ ॥

॥ २०३५ ॥ ज्ञानेश्वरापाशीं आनंदी आनंद ॥ नाचतो गोविंद कीर्तनासी ॥ १ ॥ दशमीच्या दिवशीं महोत्साव अलकापुरीं ॥ करीतसे हरि आवडीनें ॥ २ ॥ हरिदिन जागरण होत सारी रात्र ॥ बसोनी पंढरिनाथ स्वअंगें ॥ ३ ॥ द्वादशी पुण्यतिथी केली ज्ञानेश्वरा ॥ पांच दिवस सारा महोत्साव ॥ ४ ॥ अमवास्येचे दिवशीं केला गोपाळकाला ॥ मग वैष्णवाला लाभ मोठा ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे देवा आनंद अलकापुरीं ॥ कांहीं दिवस हरि राहा येथें ॥ ६ ॥

॥ २०३६ ॥ विनविती संत आणिक सज्जन ॥ नव्हे समाधान कांहीं केल्या ॥ १ ॥ नानाचि प्रकार करितसे घोर ॥ कांहीं केल्या स्थिर चित्त नव्हे ॥ २ ॥ काय पाहावें याला विरक्त पुरुषाला ॥ स्वरूपीं मिळाला ज्ञानदेव ॥ ३ ॥ नामा ह्मणे याचें उचंबळलें प्रेम ॥ ह्मणोनी परब्रह्म मार्गे पुढें ॥ ४ ॥

॥ २०३७ ॥ निवृत्ति सोपान आणिक मुक्ताबाई ॥ जातातीं पाहीं कोणीकडे ॥ १ ॥ देवासी गुह्यार्थ केला पा एकांत ॥ ज्ञानदेवें हित आरंभिलें ॥ २ ॥ नामा ह्मणे अवघे बसा एकीकडे ॥ ऐको द्या निवाडे गुज याचें ॥ ३ ॥

॥ २०३८ ॥ निवृत्ति सोपान मुक्ताई धाकुटी ॥ धरियेली कंठीं पांडुरंगें ॥ १ ॥ कळवळली मनीं करिती दीर्घ ध्वनी ॥ आठविती मनीं ज्ञानदेव ॥ २ ॥ विकळ झालें चित्त संत हे दुश्चित्त ॥ नामा विकळ तेथ होत असे ॥ ३ ॥

॥ २०३९ ॥ निसंगासी संग नलगे आणिकाचा ॥ परमार्थ हा साचा गहन केला ॥ १ ॥ जड या जीवाचें हरविलें अज्ञान ॥ नेलें उतरून भवसिंधु ॥ २ ॥ ज्ञानियासी केली सिंधुसंजीवनी ॥ झालें जनीं मनीं एक

सांडे ॥ ३ ॥ नामा ह्मणे सत्य या मात्याचें बोलणें ॥ करी निवळोण पदीं त्याचे ॥ ४ ॥

॥ २०४० ॥ फार आठवतें निवृत्तीचे चित्तीं ॥ सोपान स्फुंदती मुक्ताबाई ॥ १ ॥ आह्मा माता पिता निस ज्ञानेश्वर ॥ नाहीं आतां थार विश्रांतीसी ॥ २ ॥ छळीलें ब्राह्मणें प्रतिष्ठानीं जातां ॥ रेड्यामुखीं वेदांता बोलविलें ॥ ३ ॥ आला चांगदेव व्याघ्र वहान घेउन ॥ नेला अभिमान ज्ञानदेवें ॥ ४ ॥ नाना प्रकारचे आठविती शब्द ॥ नामा ह्मणे बोध भाविकाला ॥ ५ ॥

॥ २०४१ ॥ देव ह्मणे असें आठवाल फार ॥ लागला उशीर समाधीसी ॥ १ ॥ रुक्माबाई ह्मणे याजलागीं जाण ॥ ब्रह्मीं ब्रह्मखूण मेळविली ॥ २ ॥ अवतार हे चौथे झाले कैशापरी ॥ सांगा आह्मां हरि उकलोनी ॥ ३ ॥ शीव तो निवृत्ति सोपान ब्रह्मस्थिती ॥ ज्ञानदेव मूर्ती विष्णूची हो ॥ ४ ॥ ब्रह्मनी हे कळा माय मुक्ताबाई ॥ विचारूनी पाही स्वयंमुक्ता ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे याला नाहीं पां उपाधी ॥ पूर्ण हे समाधि ज्ञानदेवा ॥ ६ ॥

॥ २०४२ ॥ अंतर बाहेर कळलें स्वरूप ॥ स्वयें नंदादीप उजळिला ॥ १ ॥ येणें जाणें कोठें योगी पहा अवीट ॥ सान वैकुंठ करुनी ठेवी ॥ २ ॥ ज्ञानीयाला मरण ह्मणती अज्ञान ॥ वायां तुह्मीं शीण करूं नका ॥ ३ ॥ घटाचीया योगें प्रतीबिंब भासे ॥ काय ह्मणे नासे निरालंब ॥ ४ ॥ दर्पणाचे योगें दुसरें देखणें ॥ काय मुखें दोन त्यांचीं झालीं ॥ ५ ॥ दृश्याचीयामुळें जीव दिसे येथें ॥ काय पां परमार्थ विटंबले ॥ ६ ॥ तंतुचीयामुळें पटाला विस्तार ॥ काय निराकार वायां गेलें ॥ ७ ॥ रुक्मादेवीवरें केलें समाधान ॥ धरुनी ठेले मौन्य अवघे जण ॥ ८ ॥

॥ २०४३ ॥ छत्र चामरें उभीं सन्मुख भोंवतीं ॥ रुक्माईचा पति मध्य भागीं ॥ १ ॥ निंबें आणि नारळ गोण्याचीं पोफळें ॥ उतो सांहीं केळें आणियलीं ॥ २ ॥ आणि बहुतापरी घेतली सामग्री ॥ पीत पितांबरीं मृगछाला ॥ ३ ॥ भगवीं आभरणें घेतलें भस्म ॥ अंगें परब्रह्म साह्य त्यासी ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे स्वामी तिष्ठताती अंगें ॥ मेळविलीं सांगें साहित्यासी ॥ ५ ॥

॥ २०४४ ॥ उगमापासुनी गंगा सागरासी मेली ॥ काय दोन जालीं उदकें त्यांची ॥ १ ॥ तैसा ज्ञानदेव जाला अनुभव ॥ काय आतां देव

दूरावला ॥ २ ॥ सरिता सरोवराचे एके ठायीं झरे॥ लहान थोर सारे स्वरूपीं माझ्या ॥ ३ ॥ रुक्मादेवीवरें उगविलें गाबाळ ॥ संत कृपाळ डुल्लताती ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे येणें मोहिलें चित्त ॥ राहिले तटस्थ चौघेजण ॥ ५ ॥

॥ २०४५ ॥ आणिक वाद्यें तेथें वाजताती अपार ॥ उठावले भार वैष्णवांचे ॥ १ ॥ चिद्रत्नमंडप दिधला कल्लोळ ॥ जैसे दीपमाळ दीप ठेले ॥ २ ॥ नक्षत्र गोंधळ उसळती भारी ॥ चक्रें त्याजवरी उल्लाळती ॥ ३ ॥ मोतियें तोरणें लावलीं अपार ॥ झळकती तारे विभु ऐसे ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे देवा नवल केलें गहन ॥ पुंजाळिलें गगन ज्ञानदेवें ॥ ५ ॥

॥ २०४६ ॥ निवृत्ति ज्ञानदेव उभे दोहींकडे ॥ सोपान तो पुढें मुक्ताबाई ॥ १ ॥ देहुडे सुरगण थक्का पडिले लोकां ॥ सुरू केला डंका वैकुंठींचा ॥ २ ॥ चक्रतीर्थी उभे देव साधुजन ॥ करविलें स्नान ज्ञानदेवा ॥ ३ ॥ देवाचें हें तीर्थ घेतलें ज्ञानेश्वरें ॥ केला नमस्कार पादपद्मीं ॥ ४ ॥ विठ्ठल रुक्मिणी ऋषिसुरवर ॥ पूजा ज्ञानेश्वर करीतसे ॥ ५ ॥ नामयाच्या हातीं गंध अक्षता ॥ पूजा महंता मान्य झाली ॥ ६ ॥

॥ २०४७ ॥ टाळ विणे मृदंग वाजती अपार ॥ नारद तुंबर गीत गाती ॥ १ ॥ शुक वामदेव अंबऋषि सादर ॥ मध्यें ज्ञानेश्वर ब्रह्मरूप ॥ २ ॥ पिपिलीकेसी मार्ग जावया न मिळे ॥ जाती भार मेळे वैष्णवांचे ॥ ३ ॥ नामा ह्मणे देवा दाविली नवाळी ॥ पुरविली आळी ज्ञानोबाची ॥ ४ ॥

॥ २०४८ ॥ दशमीचे दिवशीं केली प्रदक्षिणा ॥ आणिक कीर्तना संत उभे ॥ १ ॥ रात्रंदिवस त्यांहीं केला हरिजागर ॥ हरिदिनीं थोर कृष्णपक्षीं ॥ २ ॥ मग केलें स्नान भागिरथीचे तीरीं ॥ संत महंता भारी पूजियेलें ॥ ३ ॥ अवलोकिलें डोळां अंतर बाहेरी ॥ मग सिद्धेश्वरीं येते झाले ॥ ४ ॥ सिद्धेश्वरालागीं पूजिलें निवळ ॥ मागितलें स्थळ समाधीसी ॥ ५ ॥ गंगा आणि गिरजा नीळकंठ ईश्वर ॥ केला नमस्कार नामा ह्मणे ॥ ६ ॥

॥ २०४९ ॥ अष्टोत्तरशें वेळ समाधि निश्चळ ॥ पूर्वी तुझें स्थळ वहनाखालीं ॥ १ ॥ उठविला नंदी शिवाचा ढवळा ॥ उघडिली शिळा विवराची ॥ २ ॥ आसन आणि धुनी मृगछालावर ॥ पाहाती ऋषेश्वर

वोसंडोनी ॥ ३ ॥ या माझी समाधि पाहिली जुनाट ॥ केवळ वैकुंठ गुह्यगौप्य ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे देवा पुरातन स्थान ॥ ऐसें नारायणें दावियेलें ॥ ५ ॥

॥ २०५० ॥ नारा विठा गोंदा माहादा पाठविला ॥ झाडविली जागा समाधीची ॥ १ ॥ हरिदिनीं जागर केला निशीदिनीं ॥ उदईक पारणीं द्वादशीचीं ॥ २ ॥ गंगा गिरजा राही रुक्माबाई भामा ॥ उठिल्या रांधण्या पारण्याच्या ॥ ३ ॥ नाना प्रकारचे पाक ते अपार ॥ मुनि ऋषेश्वर बोलाविले ॥ ४ ॥ वैष्णव देव आणि आले सुरगण ॥ करोनिया स्नान इंद्रायणीं ॥ ५ ॥ पिंपळाचे पारीं बैसविल्या पंक्ती ॥ पात्रें ते श्रीपति वाढूं लागे ॥ ६ ॥ नामा ह्मणे देवा करणें साहित्यासी ॥ होतो कासावीसी प्राण माझा ॥ ७ ॥

॥ २०५१ ॥ सोंवळ्यानें हरि वाढितो सकळां ॥ मनींचा कळवळा कोण जाणे ॥ १ ॥ रुक्माईचे कानीं सांगितली गोष्ट ॥ विस्तारावें ताट ज्ञानदेवा ॥ २ ॥ राही रुक्माबाई वाढिती आवडीनें ॥ सोडितो पारणें ज्ञानदेव ॥ ३ ॥ नामा ह्मणे देवा परब्रह्म अन्न ॥ जातों बोलावण ज्ञानदेवा ॥ ४ ॥

॥ २०५२ ॥ निवृत्ति सोपान मुक्ताई चवथी ॥ अनेक विभूति ज्ञानेश्वरा ॥ १ ॥ नामा पुंडलिक गरुड हनुमंत ॥ परसा भागवता बोलाविलें ॥ २ ॥ विठ्ठल रक्माई सत्यभामा राही ॥ इतुके तयेठायीं जमा झाल्या ॥ ३ ॥ विसोबा खेचर चांगा वटेश्वर ॥ सांवता कुंभार एकेठायीं ॥ ४ ॥ गंगा गिरजा दोघी नीळकंठ ईश्वर ॥ मध्यें ज्ञानेश्वर घेतियेला ॥ ५ ॥

॥ २०५३ ॥ निवृत्ति मुक्ताईचें करिती समाधान ॥ घेतला सोपान मध्यभागीं ॥ १ ॥ ऐक्य आहिक्याची बैसली एकवटें ॥ विस्तारिलीं ताटें रुक्माईनें ॥ २ ॥ एक एकालागीं देताती प्रसाद ॥ आतां ज्ञानराज पाहूं डोळां ॥ ३ ॥ नामा ह्मणे स्वस्थ जेवितां पंगती ॥ घृतपात्र हातीं विस्तारी तूं ॥ ४ ॥

॥ २०५४ ॥ ज्ञानदेवालागीं चंदनाची उटी ॥ पंचारती होती आनंदाच्या ॥ १ ॥ गंध आणि अक्षता पुष्पपरिमळा ॥ घेती वोसंगळा नामदेव ॥ २ ॥ ज्ञानदेव स्वस्थ देवा वोसंगळा ॥ माळा घाली गळां नामदेव ॥ ३ ॥

॥ २०५५ ॥ जेऊनीया स्वस्थ उठिले परिपूर्ण ॥ केलें आचमन वैष्णवांनीं ॥ १ ॥ वैकुंठीचा प्रसाद पावले निवाडे ॥ गोंदा माहादा विडे कादिताती ॥ २ ॥ दोन प्रहरपावेतों आटपलें भोजन ॥ तृतिय प्रहरीं कीर्तन आरंभिलें ॥ ३ ॥ कीर्तनाच्या नादें मोहिला गोविंद ॥ करावा उद्वेग समाधीचा ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे देवा करितां उशीर ॥ विकळ ज्ञानेश्वर जात असे ॥ ५ ॥

॥ २०५६ ॥ मुगुट मनोहर कुंडलें मकाराकार ॥ कासे पितांबर कासीयेला ॥ १ ॥ खोविले गोशे स्वार गरुडावर ॥ उठविले भार वैष्णवांचे ॥ २ ॥ केलें आचमन तीर्थी त्या तातडी ॥ आले उठाउठीं सिद्धेश्वरीं ॥ ३ ॥ परमार्थ स्वार्थ ज्ञाल्या गुह्य गोष्टी ॥ होताती भेटी ज्ञानदेवा ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे भेटा लहान थोर सारे ॥ जातो ज्ञानेश्वर समाधीसी ॥ ५ ॥

॥ २०५७ ॥ ब्रह्मादिक तेथें करिताती पूजा ॥ घालिताती सेजा समाधीसी ॥ १ ॥ चिद्रत्न आसन उन्मनीची धुनी ॥ समाधि सज्जनीं पाहियेली ॥ २ ॥ धुप्पट वस्त्राची घडी ते अमोल ॥ तुळसी आणि बेल आंथरिले ॥ ३ ॥ दुर्वा दर्भ वरी टाकिले मोकळे ॥ पुष्पें तीं सकळ समर्पिलीं ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे येथें छाया निरंतर ॥ सुखी ज्ञानेश्वर सुखावला ॥ ५ ॥

॥ २०५८ ॥ लावियेला दीप निरंजन ज्योती ॥ प्रकाशल्या दीप्ती तन्मयाच्या ॥ १ ॥ पुजूनी समाधि निघाले बाहेर ॥ प्रेमें ज्ञानेश्वर डुल्लतसे ॥ २ ॥ अनुमानिलें स्थळ सभोंवतीं सारें ॥ धन्य ज्ञानेश्वरें कृपा केली ॥ ३ ॥ देव आणि नामा रुक्माई राही ॥ स्फुंदती ठायीं ठायीं संतजन ॥ ४ ॥

॥ २०५९ ॥ निवृत्ति सोपान पुढें मुक्ताबाई ॥ देवा सांगा कांहीं निजगुज ॥ १ ॥ देव ज्ञानेश्वर बैसले जवळी ॥ घेतियेली आळी सोपानानें ॥ २ ॥ ज्ञानदेवें खूण सांगितली देवा ॥ पुर्ण तूं विसांवा सज्जनाचा ॥ ३ ॥ सोपानाचे हात देवाचीये हातीं ॥ तेव्हां अपमूर्ति कासावीस ॥ ४ ॥ म्लान वदनें निवृत्ति सद्गुरुसागर ॥ येउनी ज्ञानेश्वर चरणीं लागे ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे याचे अंतर परिपूर्ण ॥ नाहीं देहीं भान निवृत्तीसी ॥ ६ ॥

॥ २०६० ॥ पांडुरंग निवृत्ति उभे दोघेजण ॥ आरंभिलें नमन ज्ञानदेवें ॥ १ ॥ नामा पुंडलिक उभे दोहींकडे ॥ ज्ञानराज पुढें उभे ठेले ॥ २ ॥ गंध आणि अक्षता पुष्प परिमळ ॥ आणियेलें जळ भागिरथीचें ॥ ३ ॥ अनंत

स्वरूपाचीं अनंत हीं नांवें ॥ नमन ज्ञानदेवें आरंभिलें ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे देवा नमनाची रीती ॥ नमन सर्वांभूतीं मान्य झालें ॥ ५ ॥

॥ २०६१ ॥ पुढें ज्ञानेश्वर जोडोनिया कर ॥ बोलतो उत्तर स्वामिसंगें ॥ १ ॥ पाळिले पोसिले चालवीला ळळा ॥ बा माझ्या कृपाळा निवृत्तिराजा ॥ २ ॥ स्वामीचिया योगें झालों स्वरूपाकार ॥ उतरलों पार मायानदी ॥ ३ ॥ निवृत्तीनें हात उतरिला वदना ॥ त्यागिलें निधाना आह्मालागीं ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे देवा देखवेना मज ॥ ब्रह्मीं ज्ञानराज मिळविला ॥ ५ ॥

॥ २०६२ ॥ वोसंडोनी निवृत्ति आलिंगों लागला ॥ आणिकांच्या डोळां अश्रु येती ॥ १ ॥ अमर्यादा कधीं केली नाहीं येणें ॥ शिष्य गुरुपण सिद्धि नेलें ॥ २ ॥ गीतार्थाचा अवघा घेतला सोहळा ॥ गुह्यगौप्य माळा लेवविल्या ॥ ३ ॥ फेडिलीं डोळ्याचीं अत्यंत पारणीं ॥ आतां ऐसें कोणी सखे नाहीं ॥ ४ ॥ काढोनिया गुह्य वेद केले फोल ॥ आठवती बोल मनामाजीं ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे संत कासावीस सारे ॥ लाविती पदर डोळियांसी ॥ ५ ॥

॥ २०६३ ॥ देव ह्मणे ऐसें आठवाल कोठवर ॥ होईल उशीर समाधीसी ॥ १ ॥ निरंजनीं समाधि निरंतर तुह्मांसी ॥ व्यर्थ कासाविसी होऊं नये ॥ २ ॥ निवृत्तीसी पोटीं धरिलें देवानें ॥ केलें समाधान अवघीयाचें ॥ ३ ॥ ब्रह्मणीही कळा पुढें मुक्ताबाई ॥ देवा सांगा कांहीं आह्मांलागीं ॥ ४ ॥ देव ह्मणे तुज येणें जाणें नाहीं ॥ अनुभवोनी पाहीं जीवन्मुक्ती ॥ ५ ॥ ह्मणे मुक्ताबाई सख्या ज्ञानेश्वरा ॥ प्रार्थना तुह्मी करा देवालागीं ॥ ६ ॥ ज्ञानदेवें वचन घातलें देवावर ॥ विश्वाचें माहेर पांडुरंग ॥ ७ ॥ नामा ह्मणे स्वामी प्रेमाचिया रंगें ॥ बोलावणें स्वांगें करूं आह्मीं ॥ ८ ॥

॥ २०६४ ॥ ज्ञानदेवें देवा घातलें वचन ॥ करा समाधान सोपानाचें ॥ १ ॥ समुदायेसी तुह्मां करूं बोळवण ॥ ऐसाची सोपान ब्रह्म करूं ॥ २ ॥ तीर्थावळी वेळे नेमियलें स्थान ॥ तेथें पोंचविणें मजलागीं ॥ ३ ॥ विठ्ठल रुक्माबाई उभीं समाधान ॥ दिधलें वचन ज्ञानदेवा ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे देवा स्थिरावलें मन ॥ करितां समाधान अवघीयांचें ॥ ५ ॥

॥ २०६५ ॥ निवृत्तिदेव ह्मणे सांगतों या वाचे ॥ राहाणें चौघांचें एकरूप ॥ १ ॥ त्रिवेणीचा ओघ जैसा एकेठायीं ॥ तैसी मुक्ताबाई आह्मामध्यें ॥ २ ॥ ब्रह्माविष्णुहर जैसे एकेठायीं ॥ तैसी मुक्ताबाई आह्मांमध्यें ॥ ४ ॥

रज तम गुण सत्व गुणाठायीं ॥ तैसी मुक्ताबाई आह्मांमध्यें ॥ ५ ॥ भूचरी खेंचरी चांचरी ते पाही ॥ अगोचरी ठायीं मुक्तगंगा ॥ ६ ॥ प्रथम ज्ञानेश्वरें काढियेली वाट ॥ धरियेलें वैकुंठ अलकापुरीं ॥ ७ ॥ इंद्रनीळ पर्वत नेमिला सोपाना ॥ निवृत्तीसी जाणा त्रिंबकेश्वर ॥ ८ ॥ चौथी मुक्ताबाई नेमियेली तापी ॥ नामा ह्मणे ख्याती केली यांनीं ॥ ९ ॥

॥ २०६६ ॥ निवृत्तिदेव ह्मणे करितां समाधान ॥ कांहीं केल्या मन राहात नाहीं ॥ १ ॥ बांधल्या तळ्याचा फुटलासे पाट ॥ ओघ बारा वाट मुरडताती ॥ २ ॥ बांधल्या पेंढीचा सुटलासे आळा ॥ तृण राणोमाळा पांगलासे ॥ ३ ॥ हरिवीण खोपी पडियेली वोस ॥ दशदिशा पाडस भ्रमताती ॥ ४ ॥ मायबापें आह्मां त्यागियेलें जेव्हां ॥ ऐसें संकट तेव्हां झालें नाहीं ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे देवा पेटला हुताशन ॥ करा समाधान निवृत्तीचें ॥ ६ ॥

॥ २०६७ ॥ देव रुक्माबाई आणिक साधुजन ॥ करिती समाधान निवृत्तीचें ॥ १ ॥ ज्ञानीयानीं ऐसी करावी जंव खंती ॥ अज्ञानाचा किती पाड आला ॥ २ ॥ धन्य तुमचा महिमा बोलती पुराणीं ॥ दृश्य कांहीं मनीं आठवूं नये ॥ ३ ॥ आकाशाचे ठायीं अभ्रें येनी जाती ॥ कोण त्यांची खंती करूं पाहे ॥ ४ ॥ अवतारादिक गेले आले अपार ॥ जैसा का विस्तार मृगजळाचा ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे देवें धरियेलें हातीं ॥ उठविली विभूति निवृत्तिराज ॥ ६ ॥

॥ २०६८ ॥ गरुड हनुमंत मुक्ताई सोपान ॥ देव साधुजन आनंदले ॥ १ ॥ मागें पुढें संत पताकांचे भार ॥ मध्यें ज्ञानेश्वर मिरवतो ॥ २ ॥ टाळ आणि विणे मृदंग गायन ॥ करिती कीर्तन सुस्वरेंसी ॥ ३ ॥ जयजयकार ध्वनि करिती सुरगण ॥ वर्षती सुमन स्वर्गींहुनी ॥ ४ ॥ हरिपाठ गजर करिती अपार ॥ नामा ह्मणे भार उठविले ॥ ५ ॥

॥ २०६९ ॥ सर्व स्वस्ति क्षेम वैष्णव मंडळी ॥ बैसलेती पाळी समाधीच्या ॥ १ ॥ पताकांची छाया दुणावली फार ॥ सिद्ध ज्ञानेश्वर तेव्हां झाले ॥ २ ॥ अजानवृक्षदंड आरोग्य अपार ॥ समाधीसमोर स्थापियेला ॥ ३ ॥ कोरड्या काष्टीं फुटियेला पाला ॥ तेव्हां अवघीयाला नमस्कारी ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे देवा घार गेली उडोन ॥ बाळें दानादान पडियेलीं ॥ ५ ॥

॥ २०७० ॥ मुंग्याचिये विवरीं लागलीसे आग ॥ पुढें आणि मागें झालें नाहीं ॥ १ ॥ राही रुक्माई आणि सत्यभामा ॥ ओंवाळिती प्रेमा ज्ञानेश्वरा

॥ २ ॥ उभारिल्या गुढीया आणि तोरणें ॥ छाया सुदर्शनें धरियेलें ॥ ३ ॥ नारा विठा गोंदा भेटला माहादा ॥ उभे जागोजागां राहिलेती ॥ ४ ॥ विसोबा खेंचर चांगावटेश्वर ॥ केला नमस्कार अवघीयांनीं ॥ ५ ॥ गोरा कुंभार सांवता माळी ॥ नामा तळमळी वत्सा ऐसें ॥ ६ ॥

॥ २०७१ ॥ परसा भागवतें केला नमस्कार ॥ सारे लहान थोर जमा झाले ॥ १ ॥ सकळांचिया पायीं नमियेलें नमना ॥ केली प्रदक्षिणा समाधीसी ॥ २ ॥ प्रथम पायरी बाहेरील जेथें ॥ उभा पंढरिनाथ भेटावया ॥ ३ ॥ देव ह्मणे बापा अमृत नेदी पाट ॥ फार केले कष्ट जगासाठीं ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे यांनीं अनुभवाच्या नौका ॥ पार केलें लोकां जडमूढां ॥ ५ ॥

॥ २०७२ ॥ देव निवृत्ति यांनीं धरिले दोन्ही कर ॥ जातो ज्ञानेश्वर बैसावया ॥ १ ॥ नंदिचीया माशा घातलें माजवण ॥ तैसे जनवन कालवलें ॥ २ ॥ दाही दिशा धुंद उदयास्तावीण ॥ तैसेंची गगन कालवलें ॥ ३ ॥ जाउनी ज्ञानेश्वर बैसले आसनावरी ॥ पुढें ज्ञानेश्वरी ठेवियेली ॥ ४ ॥ ज्ञानदेव ह्मणे सुखी केलें देवा ॥ पादपद्मीं ठेवा निरंतर ॥ ५ ॥ तीन वेळां तेव्हां जोडिलें करकमळ ॥ झांकियेले डोळे ज्ञानदेवें ॥ ६ ॥ भीममुद्रा डोळा निरंजन मैदान ॥ झाले ब्रह्म पूर्ण ज्ञानदेव ॥ ७ ॥ नामा ह्मणे आतां लोपला दिनकर ॥ बाप ज्ञानेश्वर समाधिस्थ ॥ ८ ॥

॥ २०७३ ॥ निवृत्तीनें बाहेर आणिलें गोपाळा ॥ घातियेली शिळा समाधीसी ॥ १ ॥ सोपान मुक्ताई सांडिती शरीरा ॥ ह्मणती धराधरा निवृत्तीसी ॥ २ ॥ आणिकांची तेथें उद्विग्न तीं मनें ॥ घालिताती सुमनें समाधीसी ॥ ३ ॥ नामदेवें भावें केली असे पूजा ॥ बापा ज्ञानराजा पुण्यपुरुषा ॥ ४ ॥

॥ २०७४ ॥ अवघीं जयजयकारें पिटियेली टाळी ॥ उठली मंडळी वैष्णवांची ॥ १ ॥ सह मंडळी सारे उठले ऋषीश्वर ॥ केला नमस्कार समाधीसी ॥ २ ॥ पंचद्वारें संत रिघाले बाहेर ॥ सखा ज्ञानेश्वर अलकापुरीं ॥ ३ ॥ इंद्रायणीं केलें अवघ्यांहीं आचमन ॥ करिती समाधान निवृत्तीचें ॥ ४ ॥ सोपानासी पोटीं धरिलें देवानें ॥ संवत्सरगांवीं जाणें नेम केला ॥ ५ ॥ मुक्ताबाईलागीं सांगितली खूण ॥ जाय तों सोपान स्थीर असा ॥ ६ ॥ त्रिवर्ग तीं ऐसीं राहिलीं एकमनें ॥ जाणोनिया खूण नामा ह्मणे ॥ ७ ॥

॥ २०७५ ॥ देवसमागमें परतले भार ॥ केला हरिगजर समाधीसी ॥ १ ॥ नव दिवस संत समाधिजवळीं ॥ देव चंद्रमौळी कीर्तनासी ॥ २ ॥ शुद्धमार्गेश्वर दशमीभोजनें ॥ विधि नारायणें संपादिली ॥ ३ ॥ एकादशी कीर्तन द्वादशी पारणीं ॥ मग ऋषि मुनि संतोषले ॥ ४ ॥ त्रयोदशी देव रिघाले बाहेरी ॥ धन्य अलकापुरी ज्ञानराज ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे धन्य पलाटण पाउलीं ॥ पंचक्रोशीं ठेलीं सकळ तीर्थं ॥ ६ ॥

॥ २०७६ ॥ धन्य अलकापुरीं शिवपीठ शिवाचें ॥ अगस्ति ऋषीचें पूर्वस्थळ ॥ १ ॥ त्रिवर्गीं ह्मणितलें जातां जातां हरी ॥ आह्मा कौंडण्यपुरीं आज्ञा द्यावी ॥ २ ॥ इंद्रनीळ पर्वत नेमिला सोपानदेवा ॥ तोंवरि करूं सेवा अंबिकेची ॥ ३ ॥ देव ह्मणे भलें आरंभिलें तुह्मी ॥ आज्ञा घेतों आह्मी पंढरीसी ॥ ४ ॥ इंद्रनीळ पर्वतीं समाधि सोपान ॥ सर्वत्र आमंत्रण देवें दिलें ॥ ५ ॥ देवें भक्तांलागीं झालें समाधान ॥ मग सुरगण आंवतिले ॥ ६ ॥ नामा पुंडलिक निघाले बाहेरी ॥ गरुडावरी देव स्वार झाले ॥ ७ ॥

॥ २०७७ ॥ समाधी परिपूर्ण बैसले ज्ञानेश्वर ॥ उठविले भार वैष्णवांचे ॥ १ ॥ अलकापुरी सव्य घेतली ते संतीं ॥ दिली भागीरथी ज्ञानालागीं ॥ २ ॥ भैरवापासुनी उगम निरंतर ॥ रानोमाळ झरे तीर्थ गंगा ॥ ३ ॥ सैंघ इंद्रायणी वाहाती मिळोनी ॥ अखंड क्षणीं वोघ जाती ॥ ४ ॥ चालिलें विमान गंधर्व सुरगण ॥ यात्रा परिपूर्ण झाली ह्मणती ॥ ५ ॥ तीर्थ महोत्साह झाला ह्मणती सारासार ॥ देव ऋषीश्वर परतले ॥ ६ ॥ वैष्णवांचे भार निघाले बाहेर ॥ केला जयजयकार सर्वत्रांनीं ॥ ७ ॥ पंढरीचा पोहा निघाला बाहेर ॥ गरुडावरी स्वार देव झाले ॥ ८ ॥ नामा ह्मणे ऐसा सुखी ज्ञानेश्वर ॥ झाला असे स्थीर ब्रह्मबोधें ॥ ९ ॥

सोपानदेवाचे समाधीचे अभंग.

प्रकरण पहिलें.

॥ २०७८ ॥ उगवला दीन प्रभात ॥ स्नान संध्या सारोनी समस्त ॥ उद्धव कर जोडोनी बोलत ॥ पूर्ण आर्त सर्वांचें ॥ १ ॥ अनुपम इच्छा

महिमा ॥ न बोलवे जाहली सिमा ॥ आतां चला वेगीं पुरुषोत्तमा ॥ आपुले आश्रमा पंढरीसी ॥ २ ॥ गरुड सामोरा तिष्ठत ॥ भक्त भागवत समस्त ॥ मुनी पुंडलिक विनवीत ॥ केलें दंडवत साष्टांगें ॥ ३ ॥ ह्मणे ज्ञानदेव यजुर्वेदी ॥ वागश्रेय वाक्बुद्धी ॥ परा पश्यंति वैखरी समाधी ॥ त्या मंत्रोदकें दिधलीं ॥ ४ ॥ ऐसाचि सोपान मार्ग ॥ तूंचि करितां पांडुरंग ॥ ग्राम लेखनाचा प्रसंग ॥ निरोपिला सांग कुळयाती ॥ ५ ॥ सकळवंश परंपरा ॥ न सोडावे तुह्मी आचारा ॥ आह्मी जातों संवत्सरा ॥ पंढरपुरा सांगत ॥ ६ ॥ सकळां आलिंगन दिधलें ॥ मग गरुडावरी आरूढले ॥ ज्ञानदेवानीं हरिचीं पाउलें ॥ दृढ धरिलीं निरंतर ॥ ७ ॥ नामा नाचे हरिद्वारीं ॥ आनंद झाला अलकापुरीं ॥ विठोबाची लीला पंढरी ॥ राम कृष्ण हरि गर्जती ॥ ८ ॥

॥ २०७९ ॥ मग उड्डाण साधिलें गरुडें ॥ गगन क्रमित गेला चंड ॥ वरी आरूढले प्रचंड ॥ भक्त पुंडलिकासहित ॥ १ ॥ पक्षाचेनि फडत्कार ॥ ग्राम टाकिला संवत्सर ॥ पाठारावरी कऱ्हे तीर ॥ जयजयकारें गर्जिन्नलें ॥ २ ॥ त्या काळीं समारंभ केला ॥ महा उत्सव हरिसी झाला ॥ आनंद-गजर प्रवर्तला ॥ दिव्यविमानें मेळा उतरला ॥ ३ ॥ दृष्टी देखावया कौतुक ॥ शिवगण आले सकळिक ॥ कर्ता ब्रह्मांडनायक ॥ महिमा अधिक संतांचा ॥ ४ ॥ मुनि पुंडलीक उतरला ॥ संगतीं वैष्णवांचा मेळा ॥ समाधिसुखाचा सोहळा ॥ सकळ कळा वर्ततसे ॥ ५ ॥ हातें खणोनी भूमिका ॥ अमृत शिंपुनी सुगंधिका ॥ ध्वज उभारोनी पताका ॥ गरुड टका कुंचे डोलती ॥ ६ ॥ नामा ह्मणे सुखसंगती ॥ वैष्णव हरिनाम गर्जती ॥ लक्षुनी नारायण प्रीती ॥ उतरोनी क्षितीं समाधी ॥ ७ ॥

॥ २०८० ॥ भक्तांसमागमें हरी ॥ सत्वर आले संवत्सरीं ॥ ब्रह्मा-नंद परोपरी ॥ चरण धरी सोपानदेव ॥ १ ॥ भागीरथी सर्वे सरिता ॥ धांवोनि आली गंगा माता ॥ यमुना सरस्वती उभयतां ॥ एकात्मका कऱ्हेमाजीं ॥ २ ॥ इंद्र चंद्र तेहतीसकोटी ॥ नवनाथ सिद्ध सौंगडी ॥ भक्त सनकादिक मोढी ॥ वेद परवडी गर्जती ॥ ३ ॥ गगनामाजीं देवांगना ॥ वर्षाव करिती दिव्यसुमनां ॥ ह्मणे निवृत्तिनाथ सोपाना ॥ चरणावरी ठेवी तूं ॥ ४ ॥ पुष्पकारूढ झाले देव ॥ आणिक मागुती आले सर्व ॥ ह्मणे पांडुरंग दैव सदैव ॥ सोपानदेव बाळ मूर्ती ॥ ५ ॥ इंद्रनीळ पर्वत आहे ॥

तेथोनी ठाव जावया पाहे ॥ सप्तपाताळीं शेष वाहे ॥ दीर्घ देह फणी असे ॥ ६ ॥ जावोनी त्यासी श्रुत करावें ॥ गरुडासी बोलिले देवरावें ॥ मार्गी चालिला लवलाहें ॥ क्रमित जावें सप्तपाताळीं ॥ ७ ॥ नामा ह्मणे अमृतकरीं ॥ मुख कुरवाळोनी श्रीहरी ॥ सोपान समाधीभीतरीं ॥ आपण पुढारी बैसले ॥ ८ ॥

(देवाची स्तुति.)

॥ २०८१ ॥ नमो अगणित गुणा ॥ नमो आगमगुणनिधाना ॥ नमो कलिविध्वंसगहना ॥ काळहनना तुज नमो ॥ १ ॥ प्रेमळ वैष्णव नैष्ठिक पूर्ण ॥ गाती नामसंकीर्तन ॥ हां हां हूं हूं गंधर्व देवगण ॥ करिती गायन सुस्वर ॥ २ ॥ हर्षे मंगळ वाद्यें वाजविती ॥ वैष्णव सप्रेमें नाचती ॥ नामा ह्मणे पुढतापुढती ॥ समाधिस्थिति अखंड ॥ ३ ॥

॥ २०८२ ॥ ऐसा सोपान संबोखिला ॥ महा उत्साव आनंद झाला ॥ अभय वर दिधला ॥ गर्जिन्नला देवराणा ॥ १ ॥ विठोजी ह्मणे तूंतें न विसंबे ॥ संवत्सरीं असेन स्वयंभे ॥ या वटेश्वरी सगुण सुलभे ॥ समारंभ प्रतिवर्षी ॥ २ ॥ महासिद्धसाधकाचें स्थळ ॥ तो हा वटेश्वर सानुकूळ ॥ यासी नीळकंठ ह्मणती सुचळ अचळ ॥ शीतळ प्रथम नाम ॥ ३ ॥ पूर्णब्रह्म याचें स्थान ॥ येथें तप साधिलें गहन ॥ प्रत्यक्ष शंकर सुप्रसन्न ॥ आशीर्वचन बोलिले ॥ ४ ॥ इंद्रनीळ पर्वतरूप ॥ प्रत्यक्ष नारायण स्वरूप ॥ असे कौंडिण्यपुर समीप ॥ माता साक्षेपें ॥ ५ ॥ ऋषिगण गंधर्व ॥ क्षेत्रपाळ मल्हारी देव ॥ इंद्र चंद्र ब्रह्मदेव ॥ शुद्ध ठाव नेमिला ॥ ६ ॥ नामा ह्मणे जनार्दन ॥ बहुत संतोषला सोपान ॥ अंगें ब्राह्मण सनातन ॥ शुद्ध अधिष्ठान दिधलें ॥ ७ ॥

॥ २०८३ ॥ सोपान ह्मणे देवोत्तमा ॥ पूर्वी येथें होता ब्रह्मा ॥ आणि तुह्मी सर्वोत्तमा ॥ कोणे स्थळीं होतां देवा ॥ १ ॥ ह्मणे कथा परिस ॥ कोट्यानकोटी युगास ॥ आह्मीं होतों पंढरीस ॥ अनंत कल्पें गेलीं ॥ २ ॥ अनंत भक्तांचिया मेळीं ॥ अनंत वैष्णव भूमंडळीं ॥ माजीं गवसले सकळीं ॥ केली आगळी पुंडलिकें ॥ ३ ॥ येणें प्रसन्न केलें शंकरा ॥ शंकरें मज दाखविलें निर्धारा ॥ आपण राहोनि पाठमोरा ॥ जग उद्धारा कीर्तनीं ॥ ४ ॥ भक्तीचेनि आराधन ॥ साधियलें बहुत पुण्य ॥ माझें झालेंसें येणें ॥

एक कारण पुंडलिकाचें ॥ ५ ॥ पूर्वापर पंढरीसी ॥ होती विष्णुमात ऐशी ॥ निर्धार करोनी मानसीं ॥ अहर्निशीं अनुष्ठान ॥ ६ ॥ येथोनि पूर्वभाग पंढरी ॥ पश्चिमभागीं ब्रह्मा अवधारी ॥ झाला अवतार कऱ्हे पाठारीं ॥ महादेव शिखरीं मान देती ॥ ७ ॥ तेहतीस कोटी देवस्थळीं ॥ पूर्व पश्चिम वैश्य मंडळी ॥ उग्र तप साधिलें चंद्रमौळीं ॥ या इंद्रनीळ पर्वतावरी ॥ ८ ॥ द्रोणाचळ इंद्राचळ ॥ हनुमंतें आणिला विशाळ ॥ त्याच्या शाखा अधोमूळ ॥ तो हा इंद्रनीळ पर्वत ॥ ९ ॥ येथें वल्ली सुवर्णाकार ॥ गुप्त असती त्या निर्धार ॥ दिसे अस्तमानीं अंधार ॥ दीप आकार जगामती ॥ १० ॥ येथोनिया दक्षिणद्वार ॥ गोकर्ण महाबळेश्वर पाठार ॥ पाताळद्वारीं पूजा शंकर ॥ बेलपत्र अद्यापि निघती ॥ ११ ॥ नामा ह्मणे देवाधिदेव ॥ सांगितला स्वानुभव ॥ अधिष्ठान गुढाव ॥ सोपानदेव निवांत ॥ १२ ॥

॥ २०८४ ॥ पूर्वकथा संवत्सरनगरीं ॥ सांगितली असे अवधारी ॥ मग शेषाद्रि पर्वतावरी ॥ गरुड शिखरीं उभा असे ॥ १ ॥ धन्य धन्य हा सोपान ॥ धन्य समाधि संपूर्ण ॥ प्रत्यक्ष येऊनि नारायण ॥ अभयदान दिधलेंसे ॥ २ ॥ अनंत वैष्णव प्रेमळ ॥ दिंडी पताका टाळ घोळ ॥ रामकृष्ण नाम सरळ ॥ भक्त सर्वकाळ नाचती ॥ ३ ॥ दिव्य उतरलीं विमानें ॥ देव वर्षती सुमनें ॥ इंद्र चंद्र देवगण ॥ लोटांगण घालती ॥ ४ ॥ समाधिसुखाचा आनंद ॥ अंगें करीतसे गोविंद ॥ कथा सांगितली अभेद ॥ श्रोते सन्निध सकळीं ॥ ५ ॥ ह्मणती धन्य धन्य सोपान ॥ देव पुरुष चतुरानन ॥ संत महंत वैष्णव प्रमाण ॥ रामकृष्ण गाताती ॥ ६ ॥ नामा ह्मणे देवराव ॥ मनोरथ पूर्ण करोनी सर्व ॥ अपार गुण कीर्तिलाघव ॥ न कळे माव कोणाशीं ॥ ७ ॥

॥ २०८५ ॥ सोपान समाधी बैसला ॥ सकळीं पुष्प वर्षाव केला ॥ जयजयकारें भूगोल कोंदला ॥ आनंद दाटला महीवरी ॥ १ ॥ धन्य धन्य हा सोपान ॥ वर्णितसे श्रीभगवान ॥ क्षणोक्षणीं माझी आठवण ॥ उद्विग्न मन होतसे ॥ २ ॥ नारद तुंबर अक्रूर उद्धव ॥ पुंडलिकादि करूनी सर्व ॥ मुनिदेवगण गंधर्व ॥ स्तुतिस्तव बोलती ॥ ३ ॥ ह्मणती चौघेजण भाग्याचे ॥ जें निदान ब्रह्मादिकांचें ॥ तें निजध्यान शंकराचें ॥ सकळ जीवाची जीवनकळा ॥ ४ ॥ तो प्रत्यक्ष येउनी अनंत ॥ याची परीचर्या करित ॥ भक्ता साह्य होउनी भगवंत ॥ पूर्ण आर्त करावया ॥ ५ ॥ निज-

भक्तांचें कौतुक ॥ करोनी ब्रह्मांडनायक ॥ तया वर्णिती सनकादिक ॥ वरकड मशक बापुडें ॥ ६ ॥ पुंडलिक विस्मय बोलती ॥ हे चोघे भाग्याच्या मूर्ती ॥ याच्या नामें जग उद्धरती ॥ पावे विश्रांति जगासी ॥ ७ ॥ नामा ह्मणे सकळ जगाचा ॥ उदय जाहलासे दैवाचा ॥ सुकाळ केला स्वानंदाचा ॥ ब्रह्मविद्येचा मृत्युलोकीं ॥ ८ ॥

॥ २०८६ ॥ क्षणक्षणा पंढरीनाथ ॥ नामयाचा धरुनी हात ॥ ज्ञानदेवासी आठवीत ॥ कंठ सद्गदित होऊनी ॥ १ ॥ उद्धवासी ह्मणे पांडुरंग ॥ या सज्जनाचा न व्हावा वियोग ॥ हें हृदय होतसे दोन भाग ॥ सखे अंतरंग तुह्मी माझे ॥ २ ॥ मज याहूनि गोड न वाटे ॥ ऐसे जिवलग न भेटे ॥ समूळ जिवाचें दुःख आटे ॥ संतोष वाटे मानसीं ॥ ३ ॥ धन्य चौघेजण ॥ मुक्ताबाई ब्रह्मपूर्ण ॥ यांनीं तारिले सकळ जन ॥ दुःख दारुण नासलें ॥ ४ ॥ यांचेनि पडिपाडें ॥ उपमेसी दिसे थोकडें ॥ ज्ञानासारिखें रत्न जोडे ॥ हें तंव न घडे कल्पांतीं ॥ ५ ॥ माझ्या अंतरींचें गुज ॥ उद्धवा सांगितलें तुज ॥ कीं नामदेव आवडता सहज ॥ आणिक मज नावडतें ॥ ६ ॥ घडीघडी रुक्मिणीपाशीं ॥ बैसोनि सांगे हृषिकेशी ॥ माता रुक्मिणी निजमानसीं ॥ जिवलगासी आठवीतसे ॥ ७ ॥ निवृत्ति तुह्मां नाहीं भिन्नता ॥ त्याचा आत्मा तुह्मी अनंता ॥ शिव विष्णु ऐक्यता ॥ असे स्वभावतां मुळची ॥ ८ ॥ ज्ञानदेव तुमचाचि अंश ॥ केवळ ब्रह्म स्वयंप्रकाश ॥ स्वात्मसुख निजरहिवास ॥ स्वानंद असे उद्बोध ॥ ९ ॥ गोडीसवें जैसा गूळ ॥ सुवर्ण रत्नजडित तेजाळ ॥ जैसें पुष्पासवें परिमळ ॥ कैंचें वेगळें स्वामिया ॥ १० ॥ सोपानदेव तरी पोटींचा ॥ तो सखा प्राण असे तुमचा ॥ येथें शब्द भिन्नपणाचा ॥ कोठवरी वाचा मिरवेल ॥ ११ ॥ सकळ संत महंत मिळोनी ॥ माथा ठेविला हरिचरणीं ॥ जगन्माता बोले रुक्मिणी ॥ तुह्मां पासोनी दूर नाहींत ॥ १२ ॥ नामदेवानीं धरिले चरण ॥ साष्टांग घालोनि लोटांगण ॥ तूं स्वामी सर्वांचें जीवन ॥ मी रंक दीन कैंचे बोलूं ॥ १३ ॥

•

प्रकरण दुसरें.

॥ २०८७ ॥ सद्गुरु सागरा दिनबंधु ॥ अनाथनाथा सुरैकसिंधु ॥ चातकातें कृपाबिंदु ॥ प्रसाद द्यावा ॥ १ ॥ गुरु गणपति पुरातना ॥ सिद्धांत वेदांत जुनाट जुना ॥ दयाळा पातकहरणा ॥ रक्षी रक्षी स्वामिया ॥ २ ॥ तूं अंतरींचें जाणता ॥ तूं इच्छेचा दाता ॥ तूं हृदयीं प्रेरक होता ॥ कमळालया ॥ ३ ॥ दृश्यादृश्य करितां पार ॥ चौऱ्यांशीं लक्ष योनी दुर्धर ॥ चुकवुनी उतरसी पार ॥ संकटीं स्वामिया ॥ ४ ॥ निवृत्ति प्रवृत्ति दोन्ही थडी ॥ मधीं माया नदी उघडी ॥ बोधभावें घालिसी सांगडी ॥ पार उतरिसी स्वामिया ॥ ५ ॥ मी सोपान आपुला अंकित ॥ पद्महस्तें करावें मुक्त ॥ जो मनें इच्छिला अर्थ ॥ सिद्धि न्यावा स्वामिया ॥ ६ ॥

॥ २०८८ ॥ तूं सद्गुरु आनंदभरित ॥ तुझा आदि ना अंत ॥ तूं प्रकाशाप्रकाशवंत ॥ तुज नमों स्वामिया ॥ १ ॥ बुद्धिपालका वैभवा ॥ तूं देवाधिदेवा ॥ तूं जाणसी अंतरींचा गोवा ॥ उगवी उगवी स्वामिया ॥ २ ॥ तूं सत्स्वरूपाची चौघडी ॥ आणि परेची पैल थडी ॥ बोधभावें करी उघडी ॥ पार उतरी स्वामिया ॥ ३ ॥ तूं विश्रांतीचें स्थळ ॥ तूं निर्गुणानिर्गुण निर्मळ ॥ निवृत्तिमतीचा त्रिपाळ ॥ पुरवी आळ सोपानाची ॥ ४ ॥

॥ २०८९ ॥ स्पष्ट जोडोनीया कर ॥ मी दासानुदास अपार ॥ प्रार्थना करुनी नमस्कार ॥ उतरी पार भवाब्धि ॥ १ ॥ निवृत्ति मुक्ताई परियेसी ॥ योगीराज झाला उदयासी ॥ वद्य कार्तिक मासीं ॥ अलकापुरीं जावें लागे ॥ २ ॥ ज्ञानदेवें मागितला मान ॥ देव वैष्णवांचें आगमन ॥ येउनी गंधर्वांचें विमान ॥ विधि नारायण संपादिल ॥ ३ ॥ इंद्रनीळ पर्वत पुरातन ॥ पूर्वीं येथें ब्रह्मयाचें स्थान ॥ कौंडण्यपुरीं अंबिकाभुवन ॥ महाब्रह्म योग माया ॥ ४ ॥ तिची भावें केली पूजा ॥ परमार्थ साधिला स्वहित काजा ॥ मुक्ताई आणि निवृत्तिराजा ॥ सोपान सहजा सिद्ध झाले ॥ ५ ॥

॥ २०९० ॥ धन्य कुळेचे पाठारीं ॥ इंद्रनीळ पर्वत महागिरी ॥ जैसे अलकापुरी ॥ तैसें पुण्य क्षेत्र हें ॥ १ ॥ ऐसें अनुमानिलें स्थळ ॥ पूर्वापार निर्मळ ॥ सिद्धि पाववी आळ ॥ माय बापा ॥ २ ॥ मग सुमूहूर्तें अमृतयोग ॥ सिद्ध संकेत ज्ञानमार्ग ॥ पहिला चंद्र स्वांग ॥ गमन केलें योगिराजें ॥ ३ ॥ निवृत्ति सोपान मुक्ताबाई ॥ अलकापुरीहुनी आले पाहीं ॥ मृदंग वाजती

धाई ॥ कीर्तन नवाई काय सांगूं ॥ ४ ॥ समाधि सावधान ॥ सुखी ज्ञानेश्वर निधान ॥ झालापां स्थीर सोपान ॥ भेटीलागीं ॥ ५ ॥ केलें समाधीस नमन ॥ विज्ञापिले सर्वजन ॥ करा आमची बोळवण ॥ शेवटीची ॥ ६ ॥

॥ २०९१ ॥ देव ह्मणे नाम्या मार्गशीर्ष गाढा ॥ जावें सासुवडा उत्सवासी ॥ १ ॥ सोपानासी आह्मीं दिधलें वचन ॥ चला अवघेजण समुदाय ॥ २ ॥ अलकापुरीची यात्रा केली सांग ॥ मग पांडुरंग सिद्ध झाले ॥ ३ ॥ दुरोनी पताका दिसती मनोहर ॥ उठावले भार वैष्णवांचे ॥ ४ ॥ निवृत्ति मुक्ताई घेतला सोपान ॥ जातो नारायण कुन्हेतीरीं ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे देव गंधर्व सुरगण ॥ चालिले सोपान समाधीसी ॥ ६ ॥

॥ २०९२ ॥ भक्तांचें तें साह्य करणें पांडुरंगा ॥ ह्मणोनि तीर्थ गंगा उगावलें ॥ १ ॥ जान्हवी मंदाकिनी भोगावती मिळुनि ॥ दुजी हे त्रिवेणी या भूमीसी ॥ २ ॥ निर्झर जीवन वाहती निरंतर ॥ तेथें वटेश्वर उतरले ॥ ३ ॥ दुरोनी हें स्थळ दिसे मनोहर ॥ उतरले भार वैष्णवांचे ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे देवा स्थळ आदी हे अनादी ॥ येथेची समाधि सोपानासी ॥ ५ ॥

॥ २०९३ ॥ उतरिलीं विमानें स्वर्गीचें राउळ ॥ पताका रानोमाळ मिरवितातीं ॥ १ ॥ सोपान मुक्ताई सद्गुरु निवृत्ति ॥ रुक्माईचा पति मध्यभागीं ॥ २ ॥ टाळ मृदंग वाजताती वीणे ॥ नारद गायन करीतसे ॥ ३ ॥ नामा पुंडलीक चालती आवडीनें ॥ संत साधुजन मिरवती ॥ ४ ॥ लहान थोर संत चालती मिळोन ॥ करिती बोळवण नामा ह्मणे ॥ ५ ॥

॥ २०९४ ॥ भोगावती तीरीं दिधला मंडप ॥ साधु आपरूप पांडुरंग ॥ १ ॥ रखुमाई राहीं बैसल्या अनेक ॥ सखा पांडुरंग उतरला ॥ २ ॥ वद्य मार्गशीर्ष दशमीं जागर ॥ हरिदिनीं गजर कीर्तनाचा ॥ ३ ॥ क्षेत्रप्रदक्षिणा केली असे संतीं ॥ आले भोगावती अवघेजण ॥ ४ ॥ निवृत्ति मुक्ताबाई दुश्चित्त अंतःकरण ॥ साहित्य नारायण करीतसे ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे देवा आधीं नेमा स्थळ ॥ मग हें सकळ साहित्य करूं ॥ ६ ॥

॥ २०९५ ॥ वटेश्वरें वृत्तांत सांगितला सकळ ॥ पूर्वीं आमचें स्थळ याची क्षेत्रीं ॥ १ ॥ येथुनीया वाट जातसे पाताळां ॥ उघडिली शिळा समा-

धीची ॥ २ ॥ आसन मनोहर मृगछालावर ॥ पहाती ऋषेश्वर आनंदानें ॥ ३ ॥ सोपान वटेश्वर करिती एकांत ॥ कळले मनोगत नामा ह्मणे ॥ ४ ॥

॥ २०९६ ॥ सोपान वटेश्वर पातले समोर ॥ केला नमस्कार निवृत्तीसी ॥ १ ॥ ह्मणे मुक्ताबाई जाती दोघेजण ॥ ऐसें नारायणें बुझाविलें ॥२ ॥ गरुड हनुमंता परिसा भागवता ॥ मग साधुसंतां श्रुत केलें ॥ ३ ॥ गंधर्वां आणि देवा कळला वृत्तांत ॥ जाती उभय समाधीसी ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे यांनीं आरंभिलें हित ॥ करितो स्वहित पांडुरंग ॥ ५ ॥

॥ २०९७ ॥ सोपान वटेश्वर उभे ठेले पुढती ॥ पंचारत्या होती आनंदाच्या ॥ १ ॥ गंध आणि अक्षता वाहियेल्या सहज ॥ देव निवृत्तिराज पूजियेले ॥ २ ॥ धूप आणि दीप आणिले संपूर्ण ॥ पूजिलें गगन सोपानानें ॥ ३ ॥ दाही दिशा दृष्टि अवलोकिली सारी ॥ गगन अंकुरी डवरिलें ॥ ४ ॥ चक्र सर्पाकार विजा लखलखती ॥ ज्योति प्रकाशती रानोमाळ ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे देवा उदय झाला सकळ ॥ सोपानदेवें मूळ दाखविलें ॥ ६ ॥

॥ २०९८ ॥ शेंदूर पारवे नीळवर्ण ठसे ॥ जनीं वनीं दिसे परब्रह्म ॥ १ ॥ मुक्ताफळ भरित सबाह्य कोंदलें ॥ रूप हें चांगलें विठोबाचें ॥ २ ॥ श्वेत पीतवर्ण आंत तारांगण ॥ अंकुरलें गगन नानारूपें ॥ ३ ॥ ज्योतिर्मय ब्रह्म एकांतींचें पाहाणें ॥ समाधि नारायणें उदय केली ॥ ४ ॥ संत स्वरूप अवघे अवलोकिलें मनें ॥ नमन नामा ह्मणे आरंभिलें ॥ ५ ॥

॥ २०९९ ॥ निवृत्ति ह्मणे उर्मी तुटल्या शृंखळा ॥ मार्ग हा मोकळा आह्मां झाला ॥ १ ॥ पांडुरंग पाश आवरिला आपला ॥ ह्मणोनि फुटला मार्ग आह्मां ॥ २ ॥ आवरिली माया पुरातन आपुली ॥ ह्मणोनि आह्मां झाली बुद्धि ऐसी ॥ ३ ॥ नामदेवें मस्तक ठेवियलें पायीं ॥ आतां खेद कांहीं करूं नका ॥ ४ ॥

॥ २१०० ॥ जाती ब्रह्मादिक जाती चराचर ॥ मायीक व्यवहार ऐशापरी ॥ १ ॥ प्रकृति पुरुषाचा मांडियेला खेळ ॥ जाईल सकळ नाशिवंत ॥ २ ॥ चंद्र सूर्य जाईल जाईल मृगजळ ॥ जाती तिन्ही ताळ शून्यापोटीं ॥ ३ ॥ होईल निरामय अवघें चराचर ॥ ब्रह्मींचा विस्तार होईल ब्रह्मीं ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे स्वामी जाताती सकळ ॥ ब्रह्मीं माया मूळ झाली कैसी ॥ ५ ॥

॥ २१०१ ॥ धन्य आमचें भाग्य परब्रह्म संगें ॥ साहित्य स्वआंगें करीतसे ॥ १ ॥ नाशिवंत देह जाईल कीं अंतीं ॥ नीचाची संगति कोण काज ॥ २ ॥ पाहिला गे माय ब्रह्मींचा आवर्तु ॥ जीव आणि जंतु विस्तारिले ॥ ३ ॥ निवृत्ति मुक्ताईनें केलासे विवेक ॥ आपपर लोक दुजें नाहीं ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे चित्त केलें स्थीर ॥ देव ऋषेश्वर उठावले ॥ ५ ॥

॥ २१०२ ॥ पांडुरंग ह्मणे सख्या निवृत्तिराजा ॥ झाडा आतां शेजा समाधीच्या ॥ १ ॥ नारा विठा महादा पाठविला गोंदा ॥ झाडावया जागा समाधींच्या ॥ २ ॥ परिसा भागवत चांगदेव हातें ॥ आणिलें साहित्य समाधीचें ॥ ३ ॥ तुळसी बुका बेल दर्भ आणि फुलें ॥ उदक चांगलें भोगावतीचें ॥ ४ ॥ भस्म पितांबर भगवीं तीं वस्त्रें ॥ योगी दिगंबर समागमें ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे देवा उठवा ऋषेश्वर ॥ होईल उशीर समाधीसी ॥ ६ ॥

॥ २१०३ ॥ उठिले वैष्णव घेउनि नारायणा ॥ चालिले ते स्नाना अवघे जन ॥ १ ॥ गंध आणि अक्षता विसोबाचे हातीं ॥ पूजा ते करिती सोपानाची ॥ २ ॥ सोपान वटेश्वर सोंवळे झाले सांग ॥ निवृत्ति पांडुरंग पूजियेले ॥ ३ ॥ गंधर्व आणि सुरगण पूजिती सोपान ॥ यथाविधि प्रमाण संपादिलें ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे पूजा केली हृषीकेशी ॥ चला पारण्यासी अवघेजण ॥ ५ ॥

॥ २१०४ ॥ राही रखुमाई ऋद्धि सिद्धि जेथें ॥ पडले पर्वत पकान्नांचे ॥ १ ॥ बैसल्या त्या पंक्ति भोगावती तीरीं ॥ पात्रें टाकी हरि वैष्णवांला ॥ २ ॥ विसोबा खेचर पुंडलीक संगें ॥ वाढी पांडुरंग वैष्णवांला ॥ ३ ॥ संतसभेमाजीं निवृत्ति सोपान ॥ यथाविधि प्रमाण संपादिलें ॥ ४ ॥ रखुमाईला देवें सांगितली खूण ॥ सोडितो पारणें सोपानदेव ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे स्वामी जातो बोलावण ॥ आणितों सोपान भोजनासी ॥ ६ ॥

॥ २१०५ ॥ चांगा वटेश्वर मुक्ता निवृत्तीश्वर ॥ सावता कुंभार ऐहिक ते ॥ १ ॥ एकेठायीं मिळाले परब्रह्म गवसून ॥ वटेश्वर सोपान मध्यभागीं ॥ २ ॥ सोपान वटेश्वर घेतले वोसंगळा ॥ माळा घाली गळां पुंडलीक ॥ ३ ॥ सोपान वटेश्वर पूजिती आवडीनें ॥ संगती निधान पांडुरंग ॥ ४ ॥ आनंदानें सारे बैसले एकवट ॥ विस्तारिलें ताट रखुमाईनें ॥ ५ ॥ नारा विठा गोंदा बोलाविला महादा ॥ नामा ह्मणे पूजा अवघेजण ॥ ६ ॥

॥ २१०६ ॥ उठिले वैष्णव आटोपलें भोजन ॥ केलें आचमन भोगावतीं ॥ १ ॥ अवघ्यांनीं घेतला सोपान वटेश्वर ॥ गोंदा महादा साचार विडे देती ॥ २ ॥ निशिदिनीं कीर्तन केलें द्वादशी ॥ वद्य त्रयोदशी मार्गशीर्ष ॥ ३ ॥ भोगावतीं केलें अवघ्यांनीं स्नान ॥ चालिले सोपान समाधीसी ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे देवा स्थळ मनोहर ॥ उठावले भार वैष्णवांचे ॥ ५ ॥

॥ २१०७ ॥ कळवळी मन नाहीं देहभान ॥ वटेश्वर सोपान सोंवळे झाले ॥ १ ॥ संत साधुजन होत कासाविसी ॥ आले समाधीपाशीं तातडीनें ॥ २ ॥ समाधीभोंवते कुंकुमाचे सडे ॥ पहाती निवाडे अवघे जन ॥ ३ ॥ वरी मृगछाला दिसताती लाल ॥ दर्भ आणि फुलें समर्पिलीं ॥ ४ ॥ दुर्वा आणि बेल टाकिले मोकळे ॥ साहित्य सकळ सवर्पिलें ॥ ५ ॥ निवृत्ति पांडुरंग बैसले येऊन ॥ नमन सोपान करितसे ॥ ६ ॥

(सोपानदेवानें केलेली देवाची स्तुति.)

॥ २१०८ ॥ नमो ज्योतिर्मय ब्रह्मा ॥ आनंद ईश्वर पुरातना ॥ नमो नारायणा कमळकोंदणा ॥ नमो नमो स्वामिया ॥ १ ॥ नमो सद्गुरु निवृत्ति ॥ नमो रखुमाईच्या पति ॥ नमो ज्ञानमूर्ती अगम्य पुरुषा ॥ २ ॥ नमो भक्ति मुक्ति चैतन्य माया ॥ नमो कर्ता हर्ता काया ॥ नमो आदी पुरातन पाया ॥ परब्रह्मा ॥ ३ ॥ नमो विराट पुरुषा पुरातना ॥ नमो जगज्जीवना करुणाघना ॥ चराचरपालका आनंदघना ॥ अंगिकारी नमना माझिया ॥ ४ ॥ नमो ब्रह्मांडव्यापका ॥ नमो गुणातीतामायांतका ॥ चुकवी जन्म मरण एका ॥ तारी विश्व कृपेनें ॥ ५ ॥ नमो जळस्थळ रक्षिता ॥ आदी अवसानी तारिता ॥ नमो रोमारोम अव्यक्ता ॥ नमो नमो दिनबंधू ॥ ६ ॥ नमो विराट महद्ब्रह्मा ॥ निष्कलंक परब्रह्मा ॥ योगियांच्या सुखधामा ॥ नमो नमो दयाळा ॥ ७ ॥ औट हात ध्वनी ॥ नमो नमो अंतःकरणीं ॥ नमो सत्रावी त्रिवेणी ॥ त्रिपुटी जेथें ॥ ८ ॥ नमो विटेवरी सदटा ॥ नमो वैकुंठीचिये पिठा ॥ आदी अंतीं एकटा ॥ नमो आदिपुरुषा ॥ ९ ॥ आदी अंतीं शेवटीं ॥ सहस्रदळीं गुह्य पिठीं ॥ नमो उघडी दृष्टि ॥ स्वरूपीं तुझ्या ॥ १० ॥ नमो पायीं पडली मिठी ॥ नमो बांधिली हृदयीं गांठीं ॥ तुझें स्वरूप हृदयीं संपुष्टीं ॥ धरून ठेविलें स्वामिया ॥ ११ ॥ नमो गेलें आलें ॥ नमो आलें तें झालें ॥ नमो तुझें सांभाळुनि ॥ ठेवी आज्ञा ॥ १२ ॥

॥ २१०९ ॥ उभयतांनीं नमन केलें यथासांग ॥ अर्थी पांडुरंग साह्य केला ॥ १ ॥ कळवळिले संत वैष्णवांचे भार ॥ आणिक योगेश्वर स्फुंदताती ॥ २ ॥ गरुड हनुमंत विसोबा खेचर ॥ लाविती पदर डोळियांसी ॥ ३ ॥ निवृत्ति मुक्ताबाई चांगदेवासहित ॥ परिसा भागवत शोक करी ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे देवा खेद सिंधू लोटा ॥ उठा आतां भेटा सोपानासी ॥ ५ ॥

॥ २११० ॥ सोपानदेवें ग्रंथ केला होता सार ॥ ठेविला समोर निवृत्तीच्या ॥ १ ॥ सवें मुक्ताबाई सद्गुरु निवृत्ति ॥ लक्ष्मीचा पति घेतियेला ॥ २ । जयजयकार ध्वनि होताती अपार ॥ जाती योगेश्वर समाधीसी ॥ ३ ॥ राही रखुमाई नीळकंठ जवळी ॥ समाधीच्या पाळी अवघेजण ॥ ४ ॥ समाधि पायरीवरी वटेश्वर सोपान ॥ मागितला मान पांडुरंगा ॥ ५ ॥ प्रतिवर्षीं भेटी देऊं उभयतां ॥ अलकापुरीं जातां उत्सवासी ॥ ६ ॥ नामा ह्मणे देवा कृपा केली फार ॥ दिधला कीं वर भक्तराजा ॥ ७ ॥

॥ २१११ ॥ निवृत्ति मुक्ताईनें धरियेलें मौन ॥ वटेश्वर सोपान स्रागियेला ॥ १ ॥ समाधि पताकांची पडली सावली ॥ उतरले खालीं योगीराज ॥ २ ॥ पांडुरंगासंगे गेले ऋषेश्वर ॥ सोपान वटेश्वरा बैसाविलें ॥ ३ ॥ शिवाचा अवतार सद्गुरु निवृत्ति ॥ मुक्ताबाई सखी तुह्मापाशीं ॥ ४ ॥ अंतरींचें जाणतां बा पंढरीनाथ ॥ आले अश्रुपात सोपानासी ॥ ५ ॥ सोपानाची बोळवण करितसे हरी ॥ दीर्घध्वनि करी नामदेव ॥ ६ ॥

॥ २११२ ॥ धूप आणि दीप उजळिल्या ज्योती ॥ तेव्हां ओसंडती अवघे जन ॥ १ ॥ सोपान वटेश्वरें केला नमस्कार ॥ उतरले पार भवसिंधू ॥ २ ॥ घेतियेलें तीर्थ तंव झाले विकळ ॥ झांकियेले डोळे ब्रह्मबोधें ॥ ३ ॥ निवृत्ति मुक्ताई राहिली बाहेरी ॥ आतां तुह्मीं हरि सांभाळावें ॥ ४ ॥ देव ऋषेश्वर निघाले बाहेर ॥ केला नमस्कार नामदेवें ॥ ५ ॥

॥ २११३ ॥ जयजकारें टाळी पिटली सकळां ॥ घातियेली शिळा समाधीसी ॥ १ ॥ निवृत्ति मुक्ताईनें घातियेली घोन ॥ करितो समाधान पांडुरंग ॥ २ ॥ सोपान वटेश्वर सुखधामीं शेजा ॥ करिताती पूजा समाधीची ॥ ३ ॥ खेद दुःख झालें अवघ्या साधुजनां ॥ केली प्रदक्षिणा

समाधीसी ॥ ४ ॥ निवृत्ति मुक्ताईनें वंदिली समाधी ॥ देहभान शुद्धि हारपली ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे देवा उठा अवघेजण ॥ करूं आचमन भोगावती ॥ ६ ॥

॥ २११४ ॥ वैष्णवांनीं केली समाधि प्रदक्षिणा ॥ गेले आचमना भोगावतीं ॥ १ ॥ सारी रात्र कीर्तन केलें त्रयोदशीं ॥ चतुर्दशी दिवशीं भोजनें केलीं ॥ २ ॥ अमावास्ये जागरण केलें परिपूर्ण ॥ प्रतिपदे गमन वैष्णवांचें ॥ ३ ॥ निवृत्ति मुक्ताई झाली उदासी ॥ आतां हृषिकेशी बोळवावें ॥ ४ ॥ चांगा ह्मणे माझी करा बोळवण ॥ घेऊनि नारायण समागमें ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे देवा माघ मास नेमा ॥ चांगदेवा प्रेमा समाधि देऊं ॥ ६ ॥

॥ २११५ ॥ सव्य हातें नगर घेती ऋषेश्वर ॥ केला नमस्कार समाधीसी ॥ १ ॥ परतले देव आणि सुरगण ॥ चाललीं विमानें वैष्णवांचीं ॥ २ ॥ निवृत्ति मुक्ताबाई चांगदेव संगें ॥ रुक्मिणी पांडुरंग समुदायेसी ॥ ३ ॥ नामा ह्मणे देव गंधर्व ऋषिमुनी ॥ जाती उत्तरायणी निवृत्तिराज ॥ ४ ॥

॥ २११६ ॥ निवृत्तिदेवासंगें देव ऋषीश्वर ॥ उठावले भार वैष्णवांचे ॥ १ ॥ प्रतीपदे देव निघाले बाहेर ॥ केला नमस्कार समाधीसी ॥ २ ॥ अवघियासहित वैष्णव मंडळी ॥ सर्वे वनमाळी चालताती ॥ ३ ॥ गोदातीरा जाया निवृत्ति उद्देशी ॥ सह समुदायेशी उठावले ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे घेतला नारायण संगें ॥ चालिले अनेगे भक्तराज ॥ ५ ॥

॥ २११७ ॥ निवृत्तिदेवा योग्य गंगेचें तें स्नान ॥ करूं अवघेजण आवडीनें ॥ १ ॥ तीर्थयात्रा होईल देवासमागमें ॥ केवढा महिमा रामें सांगितला ॥ २ ॥ मार्गी चालताती भक्त आणि हरी ॥ आले भुलेश्वरीं अवघेजण ॥ ३ ॥ भुलेश्वरालागीं पूजा केली सांग ॥ भक्त पांडुरंगें तीन रात्रीं ॥ ४ ॥ तेथून वैष्णव चालियेले हरी ॥ आले सिद्धेश्वरीं देवभक्त ॥ ५ ॥ पाराशर ऋषीचें स्थळ पुरातन ॥ राहिले नारायण पंचरात्र ॥ ६ ॥ नामा ह्मणे देवा जावें कपिलेश्वरा ॥ आनंद ऋषीश्वरा झाला फार ॥ ७ ॥

॥ २११८ ॥ कौतुकानें तेथें आले सावकाश ॥ उभे हरिदास कीर्तनासी ॥ १ ॥ दहा दिवस तेथें राहियेले स्वस्थ ॥ अवघ्यांचा मनोरथ पूर्ण

झाला ॥ २ ॥ क्षेत्रींचा महिमा पुसिती देवासी ॥ जना आगळी काशी सांगियेली ॥ ३ ॥ येथोनिया वाट जाते वारणसी ॥ मुनि आणि ऋषि आनंदले ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे देवा दिवस झाले फार ॥ लागेल उशीर समाधीसी ॥ ५ ॥

॥ २११९ ॥ चालिले घेउनी देव ऋषीश्वरा ॥ आवघिया पुढारा गरुड देव ॥ १ ॥ दिवसानुदिवस चालिले सत्वर ॥ पहावें गोदातीर ह्मणोनिया ॥ २ ॥ धन्य गोदातीर धन्य कचेश्वर ॥ जाती ऋषीश्वर स्नानालागीं ॥ ३ ॥ सारा पौष मास नेला कचेश्वरीं ॥ नित्य गंगातीरीं स्नानसंध्या ॥ ४ ॥ पाहिला कचेश्वर पाहिली ती गोदा ॥ आली प्रतिपदा माघमास ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे देवा जावें पुण्यस्तंभा ॥ मनोहर जागा सिद्धेश्वर ॥ ६ ॥

॥ २१२० ॥ उठले वैष्णव कीर्तन गजरीं ॥ आले सिद्धेश्वरीं आश्रमासी ॥ १ ॥ पौर्णिमेपावेतों राहिले निश्चळ ॥ नेमा आतां स्थळ समाधीसी ॥ २ ॥ निवृत्ति मुक्ताबाई संगें आला चांगा ॥ ह्मणती पांडुरंगा उठा आतां ॥ ३ ॥ ज्ञानदेवासाठीं उत्सव अलकापुरीं ॥ तैसा कऱ्हेतीरीं सोपानासी ॥ ४ ॥ तैसी चांगयाची पुरवावी आळी ॥ नामा वनमाळी उठावले ॥ ५ ॥

॥ २१२१ ॥ दशमीचे दिवशीं ठेविलें प्रस्थान ॥ साधियेला येणें देव गुरु ॥ १ ॥ दिधला मंडप सिद्धेश्वरासमोर ॥ उठावले भार वैष्णवांचे ॥ २ ॥ सर्व स्वस्थ तेथें बैसले मिळून ॥ नारद कीर्तन पुढें होत ॥ ३ ॥ धन्य पुण्यस्तंभ धन्य गंगातीर ॥ धन्य दिसती भार पताकांचे ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे देवा निज भक्तांसाठीं ॥ अंगें होसी कष्टी पांडुरंगा ॥ ५ ॥

॥ २१२२ ॥ गोदातीरीं उत्सव करिती जगजेठी ॥ चांगदेवासाठीं समारंभ ॥ १ ॥ निवृत्ति मुक्ताबाई संगें पंढरिनाथ ॥ आले मंडपांत समुदायेसी ॥ २ ॥ निवृत्ति पांडुरंग बैसले निवाडे ॥ चांगदेव पुढें उभे ठेले ॥ ३ ॥ जोडियेले कर चांगदेवें पुढती ॥ करिती विनंति बोलंदोनी ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे देवा उठिलें अंतःकरण ॥ नाहीं देहभान चांगयासी ॥ ५ ॥

॥ २१२३ ॥ चवदाशें वर्षें शरीर केलें जतन ॥ नाहीं अज्ञानपण गेलें माझें ॥ १ ॥ अहंकारें माझें बुडविलें घर ॥ झालों सेवा चोर स्वामिसंगें ॥ २ ॥ तापत्रयीं तापलों महा अग्नीं जळालों ॥ अविवेकी झालों मंद-

मती ॥ ३ ॥ काय माझा देह वायावीण व्यर्थ ॥ आलों शरणांगत पांडुरंगा ॥ ४ ॥ अभिमानें आलों श्रीअलकापुरीं ॥ अज्ञान केलें दुरी मुक्ताईनें ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे योग दुःखाचें शरीर ॥ काय याचा घोर करूनिया ॥ ६ ॥

॥ २१२४ ॥ नाना दुःख माया आठवती मना ॥ आतां नारायणा कृपा करी ॥ १ ॥ माझ्या पातकांचा लागू नेदी अंत ॥ ऐसें माझें चित्त साक्ष असे ॥ २ ॥ ज्ञानाग्नि माझी करा तृणवत् ॥ होउनी कृपावंत श्रीहरी ॥ ३ ॥ योगीराज यांसी नाहीं पाप दोष ॥ केला उपदेश मुक्ताईनें ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे देवा पेटलें अंतर ॥ करा आतां स्थीर योगीराज ॥ ५ ॥

॥ २१२५ ॥ अवघ्या विद्येचा अभ्यास ॥ पावलों मी क्लेश देवराया ॥ १ ॥ मुक्तावाई योगें उतरलों भवसिंधू ॥ तैशी दीनबंधु कृपा करी ॥ २ ॥ पतितपावन नाम तुझें थोर ॥ करीं अंगीकार अनाथाचा ॥ ३ ॥ धन्य आमुचें भाग्य जाहलें दर्शन ॥ अंगें नारायण साहित्य करी ॥ ४ ॥ चांगदेवें ऐसें आठविलें फार ॥ केला नमस्कार नामा ह्मणे ॥ ५ ॥

॥ २१२६ ॥ कृपावंत झाली जेव्हां मुक्ताबाई ॥ स्वरूप दिशा दाही दाखविलें ॥ १ ॥ पाटीं पोटीं स्वरूप केलें सद्गुरूनें ॥ तंव अभिमाम गेला माझा ॥ २ ॥ याच्या उपकाराची काय वर्णू थोरी ॥ ज्यांच्या संगें हरि जोडियेला ॥ ३ ॥ पुरे पुरे आतां आठविसी फार ॥ होईल उशीर समाधीसी ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे देवा उठा संतजन ॥ करूं आतां स्नान गौतमीसी ॥ ५ ॥

॥ २१२७ ॥ हरिपाठ गजरें केला जयजयकार ॥ उठावले भार वैष्णवांचे ॥ १ ॥ टाळ मृदंग वाजती अपार ॥ मिरविती भार वैष्णवांचे ॥ २ ॥ दोही बाहीं उभे पतकांचे भार ॥ मध्यें मनोहर गौतमी ते ॥ ३ ॥ विसोबा खेचरें पुंडलिका हातें ॥ आणिलें साहित्य समाधीचें ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे हरि चांगदेवा स्नान ॥ घाली आवडीनें प्रेमयुक्त ॥ ५ ॥

॥ २१२८ ॥ निवृत्ति मुक्ताबाई गोविंद गोपाळ ॥ उठले सकळ स्नानालागीं ॥ १ ॥ राही रखुमाई सहसमुदायेसी ॥ मुनि आणि ऋषि उठावले ॥ २ ॥ करुनीया स्नान निघाले सकळ ॥ नाचती गोपाळ गोदातीरीं ॥ ३ ॥ चांगदेवें सोंवळें होउनीया त्वरें ॥ देव ऋषीश्वर पूजियेले ॥ ४ ॥ धन्य सोहा-

तीर आदि हे अनादि ॥ उकरिली समाधि यथासांग ॥ ५ ॥ नामयाचे पुत्र नारा विठा गोंदा ॥ जागा झाडी महादा समाधीची ॥ ६ ॥

॥ २१२९ ॥ चांगदेव योगी निष्काम चांगला ॥ स्वरूपीं रंगला केशवाच्या ॥ १ ॥ सुगंध अक्षता पुष्पें परिमळ ॥ पूजिले सकळ संतसाधु ॥ २ ॥ राही रखुमाई आणि पांडुरंग ॥ पूजियले सांग चांगदेवें ॥ ३ ॥ पूजिली मुक्ताई सद्गुरु निवृत्ति ॥ आणिक विभूति गौरविले ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे आतां नका राहूं स्थीर ॥ होईल उशीर समाधीसी ॥ ५ ॥

॥ २१३० ॥ उठियेले देव गोपाळमंडळी ॥ बैसले ते पाळीं समाधीचे ॥ १ ॥ निशीं सर्व कीर्तन वद्य माघमासीं ॥ व्रत एकादशी गोदातीरीं ॥ २ ॥ द्वादशी पारणें वैष्णव सोडिती ॥ बैसल्या त्या पंक्ति सिद्धेश्वरीं ॥ ३ ॥ सिद्धेश्वरीं पूजा केली चांगयानें ॥ पात्रें नारायण टाकूं लागे ॥ ४ ॥ राही रखुमाई करिती पक्कान्नें ॥ सोडितो पारणें चांगदेव ॥ ५ ॥ चांगदेवासंगें निवृत्ति मुक्ताई ॥ बैसली ते पाही वैष्णवांत ॥ ६ ॥ नामा ह्मणे आतां करावीं भोजनें ॥ ताटें रखुमाईनें विस्तारिलीं ॥ ७ ॥

॥ २१३१ ॥ एकमेळीं जेविती वैष्णव सकळ ॥ वाढिती गोपाळ सकळांसी ॥ १ ॥ पांडुरंगें केला चांगोबाचा सोहळा ॥ माळ घाली गळां पुंडलिक ॥ २ ॥ गंध आणि अक्षता विसोबाचे हातीं ॥ महापूजा होती चांगोबाला ॥ ३ ॥ आरत्या पंचारत्या करी आनंदानें ॥ नामा ह्मणे प्रेमें वोसंडले ॥ ४ ॥

॥ २१३२ ॥ निवृत्ति मुक्ताईचे वोसंडले नयन ॥ करितो समाधान पांडुरंग ॥ १ ॥ विसोबा खेचराचे भरोनि येती डोळे ॥ परिसा तळमळे पुंडलिक ॥ २ ॥ नाना खेद करुनि सारिलें भोजना ॥ जाती अचमना गंगेलागीं ॥ ३ ॥ आंचवले देव वैष्णव ते ऋषी ॥ जाती समाधीसी चांगदेव ॥ ४ ॥ जेवुनीया संत बैसले निवाडे ॥ गोंदा महादा विडे वांटिताती ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे सर्व उठे नारायण ॥ आले अवघेजण समाधीपाशीं ॥ ६ ॥

॥ २१३३ ॥ मुक्ताबाईनें चांगा घेतलासे पोटां ॥ उठा आतां भेटा लहान थोर ॥ १ ॥ भेटले ऋषीश्वर वैष्णव सकळी ॥ बसैले ते पाळीं समाधीच्या ॥ २ ॥ निवृत्ति मुक्ताईसी केला नमस्कार ॥ उतरिले पार भवसिंधू ॥ ३ ॥ विठ्ठल रखुमाईसी केली प्रदक्षिणा ॥ मग शुद्ध नमना आरंभिलें

॥ ४ ॥ नामा ह्मणे देवा निवृत्ति मुक्ताबाई ॥ चांगा लागे पायीं जाऊनिया ॥ ५ ॥

(वटेश्वर नमन.)

॥ २१३४ ॥ नमो नमो गणपती ॥ नमो सरस्वती ॥ नमो नमो रमापति ॥ दीनबंधू ॥ १ ॥ नमो योगी दिगंतरा ॥ नमो वैष्णवांचिया भारा ॥ नमो गंधर्व ऋषीश्वरा ॥ लहान थोरां ॥ २ ॥ नमो नमो अंतरीं ॥ नमो नमो दिशा चारी ॥ नमो अंतरबाहेरी ॥ एकत्व एक ॥ ३ ॥ नमो अनंता अनंतनामा ॥ नमो जानकीश जगज्जीवना ॥ जयजय रामारामा ॥ तुज नमो ॥ ४ ॥ नमो मत्स्य कच्छ अवतार ॥ नमो सिंह सुकर ॥ नमो परशुराम फरशधर ॥ वामना तुज नमो ॥ ५ ॥ नमो रामा वेदपाळका ॥ नमो इंद्रियेंचक्रचाळका ॥ नमो बोधभाविका ॥ श्रीविठ्ठला ॥ ६ ॥ नमो कलंकी विनटला ॥ पटला विठ्ठला ॥ सारासार नटला ॥ तुज नमो ॥ ७ ॥ निरामय निगुर्ण तुज ॥ नमो नमो चतुर्भुज ॥ नमो सर्व जगदात्मज ॥ अनाथनाथा ॥ ८ ॥ नमो बारा ज्योतिर्लिंगा ॥ नमो पंढरी पांडुरंगा ॥ नमो भिवरा चंद्रभागा ॥ नमो वैकुंठपीठा ॥ ९ ॥ मी काय जाणें नामस्थिती ॥ नमन केलें भोळी भक्ती ॥ नमन श्रीपती ॥ मान्य झाले ॥ १० ॥ नमन निवृत्ति ज्ञानेश्वरा ॥ नमो सोपान वटेश्वरा ॥ नमन मुक्ताबाई निर्झरा ॥ सत्रावीच्या ॥ ११ ॥ नमो हंसा सुअक्षरा ॥ नमो व्यापक चराचरा ॥ नमो नमो अव्यक्त विषयावरा ॥ पांडुरंगा ॥ १२ ॥ नमन तुमचें तुह्मीं केलें ॥ नमन सहजासहज झालें ॥ नेणें काय आलें गेलें ॥ सद्गुरुनाथा ॥ १३ ॥

॥ २१३५ ॥ नमो अनादि चक्रपाणी ॥ नमो निवृत्ति ज्ञान स्वामी ॥ नमो सोपान संजीवनी ॥ मुक्ताबाई ॥ १ ॥ नमो सद्गुरु मुक्ताबाई ॥ नमो स्वस्वरूप ठायीं ठायीं ॥ नमो वंदितसें पायीं ॥ नमो नमो परमपद ॥ २ ॥ नमो सूर्येंधशनी ॥ नमो भ्रूमध्य आटणी ॥ नमो माय कुंडलणी ॥ योगियाची ॥ ३ ॥ नमो त्रिविध ताप हरण ॥ नमो विषय निवारण ॥ नमो स्वामि निष्काम ॥ कर्ता हर्ता नमो ॥ ४ ॥ नमो अर्ध नासिक वसनी ॥ नमो पाठीपोटीं दाटणी ॥ नमो जनी वनी ॥ चिन्मयछत्र ॥ ५ ॥ नमो योगमाया दिगंबर ॥ नमो व्यापक चराचर ॥ नमो दाही अवतार ॥ परब्रह्म नमो ॥ ६ ॥ कंद कळीकाळ हरणा नमो ॥ तुह्मान परब्रह्म नमो ॥ शांति अव्यक्त नमो ॥ श्रीहरी ॥ ७ ॥ नमो संसारनिरसिता ॥ नमो माया हर्ता ॥ नमो अद्वय

अनंता ॥ पांडुरंगा ॥ ८ ॥ नमो पातकसंहारी ॥ नमो परब्रह्म खेचरी ॥ नमो योग अगोचरी ॥ परमात्मा आत्मा ॥ ९ ॥ नमो शिवशिवेशा ॥ नमो आदि-गुरु जगदीशा ॥ नमो प्रकाशप्रकाशा ॥ परब्रह्मा ॥ १० ॥ पुरे पुरे येरझारा ॥ नमो वेव्हार सारा ॥ नमो शारंगधरा ॥ अंतःकरण पाहसी ॥ ११ ॥ नमो मुक्ताबाईच्या उपदेशा ॥ नमो आदि अनंता जगदीशा ॥ स्वरूपाची परेशा ॥ जगद्गुरु नमो नमो ॥ १२ ॥ नमस्ते नमस्ते निवृत्ति ॥ नमस्ते नमस्ते ज्ञान-मूर्ती ॥ नमस्ते नमस्ते सोपान ज्योती ॥ परेशा ॥ १३ ॥

॥ २१३६ ॥ लाविली कौपीन पितांवरी एक ॥ सागिली अनेक मह-न्माया ॥ १ ॥ सव्य हातें घेतलें संतसाधुजना ॥ केली प्रदक्षणा समाधीसी ॥ २ ॥ समाधीचे पाळीं निवृत्ति वनमाळी ॥ अंतरीं कळवळी मुक्ताबाई ॥ ३ ॥ आणिकांच्या डोळां अश्रुपात येत ॥ होईल कीं गुप्त योगिराज ॥ ४ ॥ चांगदेवा दिधलीं विठोबाचीं पाउलें ॥ तीर्थ तें घेतलें देवगुरुचें ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे हरि झाली आठवण ॥ करा बोळवण चांगोबाची ॥ ६ ॥

॥ २१३७ ॥ पुंडलिकें धरिला चांगोबाचा हात ॥ तंव सकळ संत कळवळती ॥ १ ॥ पताकांचे भार समाधीभोंवते ॥ तेव्हां साधुसंत उठा-वले ॥ २ ॥ यांच्या या ज्ञानाचा अंतपार नाहीं ॥ भली मुक्ताबाई ओसंडली ॥ ३ ॥ संतसमागम फळला तुजला ॥ एकांत फावला मुक्ताबाई ॥ ४ ॥ मधुरेप्रमाणें दावियेली खूण ॥ तेंचि पूर्णब्रह्म योगियांचें ॥ ५ ॥ फार दिवस तुह्मीं रक्षिलें शरीर ॥ मुक्ताईनें पार उतरिलें ॥ ६ ॥ नामा ह्मणे देवा सरूचा महिमा ॥ बाप पूर्ण आह्मा पांडुरंग ॥ ७ ॥

॥ २१३८ ॥ कुंकुम केशराचे समधीसी सडे ॥ पहाती निवाडे जन लोक ॥ १ ॥ गोदातीरीं महोत्सव चांगदेवा ॥ पूर्ण तूं विसावा पांडुरंगा ॥ २ ॥ समाधीभोंवते उभे साधुसंत ॥ उतरले आंत चांगदेव ॥ ३ ॥ निवृत्ति पांडुरंग गेले समागमें ॥ वैष्णव रामराम बोलताती ॥ ४ ॥ राही रुक्माबाई उभ्या दोही बाहीं ॥ मध्यें मुक्ताबाई संबोखती ॥ ५ ॥ नामा पुंडलिक करिती समाधान ॥ स्थीर करा मन बोधभावें ॥ ६ ॥

॥ २१३९ ॥ समाधीसी सेज घातली मनोहर ॥ बैसविले वर चांगदेव ॥ १ ॥ आनंदानें टाळ्या पिटती वैष्णवभार ॥ लाविती पदर डोळियांसी ॥ २ ॥ टाळ मृदंगांचा झाला झणत्कार ॥ गेले योगेश्वर समाधीसी ॥ ३ ॥

सांडिलीं भूषणें भस्म आभरणें ॥ झाले निमग्न परब्रह्मीं ॥ ४ ॥ झांकियेले नेत्र उन्मनीच्या संगें ॥ निवृत्ति पांडुरंग ओसंडले ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे झाला समाधिस्थ योगेश्वर ॥ निघाले बाहेर देवभक्त ॥ ६ ॥

॥ २१४० ॥ भूचरी खेचरी चाचरी निश्चळा ॥ अगोचरी डोळां स्थिरावली ॥ १ ॥ झांकिली समाधि संतसज्जनांनीं ॥ तुळसी पुष्पें वरुनी वर्षताती ॥ २ ॥ निवृत्तीनें मिठी विठोबाच्या गळां ॥ आणिकांच्या डोळां अश्रु येती ॥ ३ ॥ केलें समाधान विठ्ठल रखुमाईनें ॥ निवृत्ति ह्मणे रहाणें काय आतां ॥ ४ ॥ गेले योगिराज राहिले ठायीं ठायीं ॥ आतां मुक्ताबाई जाईल कीं ॥ ५ ॥ स्वरूपींचे ओघ जातील स्वरूपीं ॥ नामा ह्मणे निरोपी पांडुरंगा ॥ ६ ॥

॥ २१४१ ॥ देवें समाधान केलें अवघेजणा ॥ चला आचमना गौतमीसी ॥ १ ॥ वद्य त्रयोदशी दिधली समाधी ॥ महोत्सव गोविंदीं समर्पिला ॥ २ ॥ गर्जती वैष्णव विठोबाच्या नामा ॥ थोर तुझा महिमा दीनबंधू ॥ ३ ॥ समाधि प्रदक्षिणा केली अवघेजणें ॥ झाली बोळवण चांगयाची ॥ ४ ॥ कीर्तन करीत आले गौतमीसी ॥ देव मुनि ऋषि आंचवले ॥ ५ ॥ अवघ्यांनीं आचमनें केलीं गोदातीरीं ॥ नामा ह्मणे हरि उठा आतां ॥ ६ ॥

॥ २१४२ ॥ आचमन करुनि आले सिद्धेश्वरा ॥ हरि ऋषीश्वरा आर्जविती ॥ १ ॥ निवृत्ति मुक्ताईला त्यागूं नये कोणी ॥ आतां उत्तरायणीं गमन करूं ॥ २ ॥ पांच रोज उत्सव केला चांगदेवा ॥ विश्वाचा विसावा श्रीहरी ॥ ३ ॥ वैष्णवांनीं समाधि बांधिली साजिरी ॥ सुवर्णाचा वरी पिंपळ तो ॥ ४ ॥ केला नमस्कार वैष्णवांनीं जेव्हां ॥ मुक्ताबाई तेव्हां वोसंडली ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे देवा तीर्थक्षेत्र चांगलें ॥ चित्त मन रंगलें चांगयाचें ॥ ६ ॥

॥ २१४३ ॥ शुद्ध फाल्गुन मासीं वैष्णव हृषीकेशी ॥ पंचमीचे दिवशीं सिद्ध झाले ॥ १ ॥ निवृत्तिराज ह्मणे जावें ह्माळसापुरीं ॥ जेथें ज्ञानेश्वरी पूर्ण झाली ॥ २ ॥ उठावले भार देवऋषीश्वर ॥ केला नमस्कार समाधीसी ॥ ३ ॥ सव्यहातें क्षेत्र घेतलें वैष्णवांनीं ॥ चाललीं विमानें नेवाशासी ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे देव निघाले बाहेर ॥ कीर्तन गजर पुढें होती ॥ ५ ॥

मुक्ताबाईच्या समाधीचे अभंग.

॥ २१४४ ॥ तेथोनि वैष्णव आले नेवाशासी ॥ सहसमुदायेसी देवराव ॥ १ ॥ झाळसेलागीं पूजा केली असे निगुती ॥ राहिले दहा रात्रीं हृषीकेशी ॥ २ ॥ येथोनि चलावें पुढती शारंगधरा ॥ जावें टोकेश्वरा स्नानालागीं ॥ ३ ॥ चहूं युगा आदि स्थळ पुरातन ॥ आले नारायण गोदातीरीं ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे येथें रहावें हृषीकेशी ॥ विजया दशमीसी सिद्ध होऊं ॥ ५ ॥

॥ २१४५ ॥ देव ह्मणे रहाणें न घडेचि येथें ॥ जावें आतां पुढते उद्योगासी ॥ १ ॥ निवृत्तिराज ह्मणे शुद्ध प्रतिपदा ॥ जाऊंजी गोविंदा प्रतिष्ठाना ॥ २ ॥ अनादि जें स्थळ दाविलें नारायणें ॥ मग प्रतिष्ठाना येते जाहले ॥ ३ ॥ चक्रतीर्थीं पोहा ह्मणती आला थोर ॥ वैष्णवांचे भार उतरले ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे हरि सहज आली वाट ॥ आप्पेगांव कोठें सांगा स्वामी ॥ ५ ॥

॥ २१४६ ॥ मायभूमि पाहूं यांची आह्मी डोळां ॥ चलावें गोपाळा सहजासहज ॥ १ ॥ भक्त त्र्यंबकपंत मूळ पुरुष आदि ॥ तयाची समाधि आप्पेगांवीं ॥ २ ॥ आप्पेगांवीं आले देव ऋषीश्वर ॥ उतरले भार वैष्णवांचे ॥ ३ ॥ धन्य यांचें कूळ धन्य यांचा वंश ॥ धन्य यांचे कुशी योगीराज ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे आह्मा दाविलें नारायणें ॥ झालीं चौघीजणें याचि क्षेत्रीं ॥ ५ ॥

॥ २१४७ ॥ निवृत्ति मुक्ताईनें पाहुनि स्थळ डोळां ॥ आलासे उमाळा ओसंडोनी ॥ १ ॥ तात आणि मात गेलीसे येथून ॥ तेव्हां आह्मी लहान पांडुरंगा ॥ २ ॥ निवृत्ति ज्ञानेश्वर कोरान्नाचें अन्न ॥ सांभाळी सोपान भजलागीं ॥ ३ ॥ तुझ्या योगें हरि क्रमियेला काळ ॥ फुटलासे मेळा तापसांचा ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे यांचें कळवळिलें मन ॥ करी समाधान पांडुरंग ॥ ५ ॥

॥ २१४८ ॥ पाहिली गे माय पूर्वभूमि आपुली ॥ बहुत सन्मानिलीं वैष्णवांनीं ॥ १ ॥ चैत्रमास शिवरात्र उत्सव आगळा ॥ जावें पां वेरूळा घृष्णेश्वरा ॥ २ ॥ दशमीचे दिवशीं निघाले बाहेर ॥ उठावले भार वैष्णवांचे

॥ ३ ॥ वेरुळ नगर असे पुरातन ॥ विश्वकर्मा यानें कीर्ति केली ॥ ४ ॥ अगाध तें पुण्य बोलताती ऋषी ॥ जावें वेरुळासी नामा ह्मणे ॥ ५ ॥

॥ २१४९ ॥ मुक्ताई उदासी झाली असे फार ॥ आतां हें शरीर रखूं नये ॥ १ ॥ त्यागिले आहार अन्नपाणी सकळीं ॥ निवृत्तिराज तळमळी मनामाजीं ॥ २ ॥ गंधर्व सुरगण उठले सहमेळां ॥ गेले ते वेरुळा अवघेजण ॥ ३ ॥ वेरुळाचा महिमा सांगे हृषीकेशी ॥ जना आगळी काशी ह्मणोनिया ॥ ४ ॥ वेरुळाची यात्रा केली यथासांग ॥ मग पांडुरंग निघते झाले ॥ ५ ॥ चालिले श्रीरंग वैष्णवांचे भार ॥ पाहावें तापीतीर नामा ह्मणे ॥ ६ ॥

॥ २१५० ॥ निवृत्तीराज ह्मणे आतां पंढरिनाथा ॥ मुक्ताईला जपा अवघेजण ॥ १ ॥ वेधली चित्तवृत्ति स्वरूपीं निमग्न ॥ नाहीं देहभान मुक्ताईला ॥ २ ॥ अवघेजण जपती जपे नारायण ॥ चालती घेऊन मध्यमार्गी ॥ ३ ॥ निवृत्तिराजें धरिली मुक्ताबाई हातीं ॥ सांभाळीत जाती निशीदिनीं ॥ ४ ॥ पदोपदीं जपे निवृत्तिराज करें ॥ आणिक ऋषीश्वर सांभाळिती ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे देवा जातां तातडीनें ॥ पुढें स्थळ कोण नेमियेलें ॥ ६ ॥

॥ २१५१ ॥ तापीचिये तीरीं महत् ग्राम थोर ॥ असे सोमेश्वर पुरातन ॥ १ ॥ वद्य वैशाख मास दशमी निर्मळ ॥ उष्णकाळ फार तापतसे ॥ २ ॥ तेथें परशुरामें मारियेला बाण ॥ पाहती पुरातन पश्चिमेस ॥ ३ ॥ पाहिलें माय आह्मीं तापीतीर ॥ उतरले भार वैष्णवांचे ॥ ४ ॥ धन्य तापीतीर दिसे मनोहर ॥ दोहीं थडी भार पताकांचे ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे हरि आवडीचें स्थळ ॥ कण्हेर कमळा उदय झाला ॥ ६ ॥

॥ २१५२ ॥ फुलले अनेक तरुवर तेथें ॥ दुर्वा दर्भ आंत उगवले ॥ १ ॥ करंज जांभळी लागली एकथाटी ॥ वरी बहु दाटी तरुवरांची ॥ २ ॥ अमृतफळें अपार विस्तारले फार ॥ त्यामाजीं मयूर टाहो देती ॥ ३ ॥ कंठ कोकिळा त्या सुस्वर गायन ॥ तरुवर सुमनें परिमळ ॥ ४ ॥ पारिजातकांची दाटी झाली भारी ॥ आंत मैलागिरी [illegible] ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे देवा भला हा एकांत ॥ मार्कंडेयें येथें तप केलें ॥ ६ ॥

॥ २१५३ ॥ सोनियाचीं झाडें अनेक कर्दळी ॥ त्यांत रानकेळीं फोफावल्या ॥ १ ॥ सिताफळी भरीत अवघि तापीथडी ॥ द्राद दिसती गाढी रामफळें ॥ २ ॥ तापीतीरीं ऋषि आणि शारंगधर ॥ पाठीमागें भार वैष्णवांचे ॥ ३ ॥ धन्य महत्‌नगर सोमेश्वर ॥ धन्य तापीतीर योगियांचें ॥ ४ ॥ उष्णकाळीं छाया आवडती फार ॥ ह्मणती ऋषीश्वर रम्य स्थळ ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे देवा रंगलें अंतःकरण ॥ उतरती विमानें गंधर्वांचीं ॥ ६ ॥

॥ २१५४ ॥ उदित कमळें नानावर्ण सुंदर ॥ फुलले तरुवर नानारूपें ॥ १ ॥ श्वेतपीतरक्त भ्रमर रुणझुण ॥ होताती श्रवण वैष्णवांसी ॥ २ ॥ गुंजारव भ्रमती रत्नकळा फांकती ॥ मनोहर तापी दिसती सुरवरांला ॥ ३ ॥ तरुवर गगनीं अंकुरले भारी ॥ विजा तैं कोंदल्या बहुतापरी ॥ ४ ॥ गंधर्वें गायनें अलापित सुस्वरीं ॥ केलें स्पष्ट नयनीं गुह्य गौप्य ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे देवा मन झालें स्थीर ॥ पडियेला विसर अविद्येचा ॥ ६ ॥

॥ २१५५ ॥ निवृत्तीनें एकांत केला मुक्ताईशीं ॥ गमन कोणे दिवशीं आरंभिलें ॥ १ ॥ मुक्ताबाई ह्मणे जावें यावें कोठें ॥ अवघें निघोट स्वरूप स्वामी ॥ २ ॥ गर्जतां गगन कडाडली वीज ॥ स्वरूपीं सहज मिळयेली ॥ ३ ॥ मावळला दीप ज्योत कोठें होती ॥ सहज सामावती निरंजनीं ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे हरि जाईल पाहतां ॥ ऐसें माझे चित्ता कळों आलें ॥ ५ ॥

॥ २१५६ ॥ आमुच्या स्वस्थानीं नाहीं पा अंधार ॥ अवघी चराचर प्रकाशत्वें ॥ १ ॥ उदय आणि अस्तु नाहीं स्वरूपासी ॥ ऐसें मुनि ऋषि जाणताती ॥ २ ॥ आह्मी कधीं आलों स्वरूप सोडोन ॥ जावें पालटोन जेथिल तेथें ॥ ३ ॥ अंतर बाहेर स्वामीचें स्वरूप ॥ स्वयें नंदादीप उजाळिला ॥ ४ ॥ वद्य वैशाखमासीं दशमीचे दिवशीं ॥ गेला ते स्नानासी तापीतीरीं ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे गोविंदा मनोहर नभा ॥ अंकुरला गाभा विराटाचा ॥ ६ ॥

॥ २१५७ ॥ टाळ विणे मृदंग सुस्वर गायन ॥ कोंदलें गगन दाही दिशा ॥ १ ॥ प्रळयीच्या विजा वर्षती अपार ॥ झाला धुंधकार दाही दिशा ॥ २ ॥ करोनिया स्नान बैसले बाहेर ॥ ह्मणती अंधकार फार झाला झुंजाट ॥ ३ ॥ सुटला वारा कांपूं लागे धरा ॥ नभची अंतरा काळ-

वलें ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे देवा झाली कैसी गती ॥ पडलीसे भ्रांति अवस्था जना ॥ ५ ॥

॥ २१५८ ॥ निवृत्तिराज ह्मणे मळयींचा वारा ॥ सुटला शार्ङ्गधरा ऐसें वाटे ॥ १ ॥ हालतें गगन डोलती विमानें ॥ गेलें देहभान अवघीयांचें ॥ २ ॥ अवघीयांचे डोळे झांकले एकदां ॥ माध्यान्हि आंबुदा वळुनि आलें ॥ ३ ॥ निवृत्ति पांडुरंग राही रखुमाई ॥ धरा ह्मणती घाई मुक्ताईला ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे केशवा जाहला उबाळा ॥ कांहीं केल्या डोळा उघडो नेदी ॥ ५ ॥

॥ २१५९ ॥ ऋषि ह्मणती हरि पातलेसें विघ्न ॥ आतां कैसे प्राण वांचतील ॥ १ ॥ कोणाचिया शुद्धि नाहींचिया कोणा ॥ ह्मणती नारायणा मृत्यु आला ॥ २ ॥ कडाडली वीज निरंजनी जेव्हां ॥ मुक्ता-बाई तेव्हां गुप्त झाली ॥ ३ ॥ वैकुंठीं लक्ष घंटा वाजती एकघाई ॥ झाली मुक्ताबाई स्वरूपाकार ॥ ४ ॥ एक प्रहर झाला प्रकाश त्रिभुवनीं ॥ जेव्हां निरंजनीं गुप्त झाली ॥ ५ ॥ गेलें निवारुनी आकाश आभुट ॥ नामा ह्मणे कोठें मुक्ताबाई ॥ ६ ॥

॥ २१६० ॥ उघडिल्या दिशा उघडिलें गगन ॥ पाहिलें वदन भास्क-राचें ॥ १ ॥ निवृत्तिराजातें कळवळा वाटे भारी ॥ आतां आह्मा हरि आज्ञा द्यावी ॥ २ ॥ जयजयकारें टाळ्या पिटीती सकळ ॥ नाचती गोपाळ तापीतीरीं ॥ ३ ॥ सकळांचे चित्तीं येतो कळवळा ॥ मुक्ताबाई डोळां पाहिली नाहीं ॥ ४ ॥ नानापरि खेद करिती योगेश्वर ॥ लाविती पदर डोळियांसी ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे देवा कैसें आतां कांहीं ॥ आह्मा मुक्ताबाई बोलली नाहीं ॥ ६ ॥

॥ २१६१ ॥ ज्ञानेश्वरा तुह्मीं निरविलें सोपान ॥ केली बोळवण पांडुरंगा ॥ १ ॥ तो आह्मीं उत्सव पाहिलासे डोळां ॥ चांगोबाचा सोहळा दाविला हरी ॥ २ ॥ होती ऐसी नाहीं झाली मुक्ताबाई ॥ संत ठायीं ठायीं स्फुंदताती ॥ ३ ॥ रम्य स्थळ म्हणोनि राहिले एक मास ॥ युगा ऐसे दिवस क्रमियेले ॥ ४ ॥ अर्ध मास वैशाख अर्ध मास ज्येष्ठ ॥ फार होती कष्ट निवृत्तिराजा ॥ ५ ॥ मुक्ताबाई मुक्त केली केशवराजें ॥ नामा ह्मणे पूजा तापीतीरा ॥ ६ ॥

॥ २१६२ ॥ पूजियेली तापी पूजिला सोमेश्वर ॥ उठावले भार वैष्णवांचे ॥ १ ॥ कांहीं कोणावरी नाहीं पडलें ओझें ॥ कष्टी निवृत्तिराज होत असे ॥ २ ॥ आली गेली कैसी आह्मा कळलें नाहीं ॥ कोठें मुक्ताबाई विसर्जिली ॥ ३ ॥ नामा ह्मणे देवा उठवा ऋषीश्वरा ॥ निवृत्तीचें करा समाधान ॥ ४ ॥

श्रीनिवृत्तिनाथ याचे समाधीचे अभंग.

॥ २१६३ ॥ निवृत्तिराज ह्मणे भलें केलें देवा ॥ आतां जी केशवा सिद्ध व्हावें ॥ १ ॥ निवृत्तिदास ह्मणे सहजासहज हरी ॥ बोळविलीं सारीं सुखधामा ॥ २ ॥ दाही दिशा चित्त झालें असे सैरा ॥ आतां शार्ङ्गधरा सिद्ध व्हावें ॥ ३ ॥ आतां माझे श्रम नको घेऊं हरी ॥ जावें त्र्यंबकेश्वरीं समाधीसी ॥ ४ ॥ फार माझा प्राण आला असे कंठीं ॥ आतां जगजेठी सिद्ध व्हावें ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे देवा दिवस नाहीं आतां ॥ त्वरें वेगीं संतां सिद्ध करा ॥ ६ ॥

॥ २१६४ ॥ विमानीं बैसली विठ्ठल सुखमूर्ती ॥ घेतला निवृत्ति मध्यभागीं ॥ १ ॥ राही रखुमाई बैसले सुरगण ॥ उठलीं विमानें गंधर्वांचीं ॥ २ ॥ गोपाळांचे भार उठले तातडीनें ॥ चालिलीं विमानें सुरवरांचीं ॥ ३ ॥ आतां त्वरें चला तुह्मी सप्तशृंगा ॥ कार्य हें गोविंदा सिद्धि न्यावें ॥ ४ ॥ आदिमाया तेथें होईल दर्शन ॥ संत साधुजन भेटतील ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे धन्य तुझ्यायोगें हरी ॥ तीर्थयात्रा सारी घडली आह्मां ॥ ६ ॥

॥ २१६५ ॥ टाळ हे मृदंग गायन पुढती ॥ रंजविती निवृत्ति अवघेजण ॥ १ ॥ गीतार्थ करिती योगी मुनिजन ॥ रंजविती मन निवृत्तीचें ॥ २ ॥ आत्मसुख एक बोलती बोलणीं ॥ ज्ञानराज मनीं आठवतो ॥ ३ ॥ ज्ञानराजें आमुचे निववीले डोळे ॥ आतां ऐसे खेळे नाहीं कोणी ॥ ४ ॥ ऐकावा हा अर्थ मुक्ताईच्या मुखीं ॥ आतां ऐसी सखी नाहीं कोणी ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे स्वामी सांगतां प्रमाण ॥ ऐकतां श्रवण खेद वाटे ॥ ६ ॥

॥ २१६६ ॥ अविट बोलणें बोलावें अनादि ॥ जें गुह्य वेदीं सांपडेना ॥ १ ॥ कीर्ति वैराग्य केलें सामराज्य ॥ गुरुत्वासी लाज नाहीं आली ॥ २ ॥ नाशिवंत शरीर केलें अविनाश ॥ घडविला विलास अध्यात्मीचा ॥ ३ ॥ अविट बोलणीं आठवतीं मनीं ॥ आतां त्रिभुवनीं दिसेनात ॥ ४ ॥ तुझ्यामुळें हरि चालतो उगला ॥ देहा आधीं गेला प्राण माझा ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे देवा करितां ऐसा घोर ॥ सांडील शरीर निवृत्तिराज ॥ ६ ॥

॥ २१६७ ॥ जें जें सुख आह्मी अनुभविलें मना ॥ त्याचा नारायणा आठव होतो ॥ १ ॥ ऐसे पदोपदीं निवृत्तिराज कष्टी ॥ कोणकोणाच्या गोष्टी आठवाव्या ॥ २ ॥ ज्येष्ठाच्या आधींच कनिष्ठाचें जाणें ॥ केलें नारायणें उफराटें ॥ ३ ॥ उफराटें फार कळलें माझे मनीं ॥ वळचणीचें पाणी आढ्या गेलें ॥ ४ ॥ अवघ्यापरिस कष्टी केलें मुक्ताईनें ॥ कांहींच बोलणें घडलें नाहीं ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे विठोबा ऐकशी बोलणें ॥ अवघीयांचीं मनें कळवळती ॥ ६ ॥

॥ २१६८ ॥ गैहिनीनाथें मज मागितलें सार ॥ केली ज्ञानेश्वरें व्याख्या त्याची ॥ १ ॥ काढिला शोधून अनुभव मुक्ताईनें ॥ तें ज्ञान सोपानें संपादिलें ॥ २ ॥ अनुभवें निर्वाविला चांगा वटेश्वर ॥ विसोबा खेचर सिद्ध झाला ॥ ३ ॥ त्या ज्ञानें झाला चांगदेव विकळ ॥ त्यागियेली सकळ अविद्यामाया ॥ ४ ॥ अज्ञानासी ज्ञान झालें तें सहज ॥ ऐसें निवृत्तिराज आठविती ॥ ५ ॥ सप्तशृंगीं आले देव सुरगण ॥ उतरिलीं विमानें नामा ह्मणे ॥ ६ ॥

॥ २१६९ ॥ देवीं देवेश शिवी शिवेश ॥ अगम्य सुरस आदिमाया ॥ १ ॥ अष्टदिशा अगोचरे अष्टभुजा संहारकारे ॥ असुरादि मंथन विरे कुलस्वामिनीये ॥ २ ॥ वदताती देव आणि सुरगण ॥ उतरिलीं विमानें ठायीं ठायीं ॥ ३ ॥ सकळांनीं पूजा केली आनंदानें ॥ करिती कीर्तनें अंबेपुढें ॥ ४ ॥ मंडपीं बैसले निवृत्ति नारायण ॥ नारद कीर्तन पुढें होत ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे देवी पहाती सकळ ॥ पूजिती गोपाळ आनंदानें ॥ ६ ॥

॥ २१७० ॥ सप्तशृंगालागीं केली प्रदक्षिणा ॥ आतां नारायणा सिद्ध व्हावें ॥ १ ॥ मार्गीं आदिमाया पूजिली आनंदी ॥ ह्मणती धन्य मांदी वैष्णवांची ॥ २ ॥ चालतां चालतां दिवस झाले फार ॥ होईल उशीर समा-

थीसी ॥ ३ ॥ तीन रात्र तेथें राहिले गोपाळ ॥ मग ह्मणती सकळ चला आतां ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे देव बैसले गरुडावर ॥ उठावले भार वैष्णवांचे ॥ ५ ॥

॥ २१७१ ॥ वंदिली अंबीका निघाले बाहेर ॥ कीर्तन गजर पुढें होत ॥ १ ॥ गोदातीरीं क्षेत्र धन्य त्र्यंबकेश्वर ॥ उतरले भार वैष्णवांचे ॥ २ ॥ ह्मणती पांडुरंगें दावियेलें स्थळ ॥ निवृत्तिराज विकळ फार झाले ॥ ३ ॥ पंचमीचे दिवशीं गेले पंचवटीं ॥ उतरले तटीं गौतमीचे ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे शेवट केला वनमाळी ॥ रहाती ये स्थळीं निवृत्तिराज ॥ ५ ॥

॥ २१७२ ॥ सुंदर नारायण गौरविला फार ॥ केला नमस्कार वैष्णवांनीं ॥ १ ॥ सुरस सर्व तीर्थें आदि पुरातन ॥ केली नारायणें तीर्थयात्रा ॥ २ ॥ विसोबा खेचर परिसा भागवत ॥ अनेक ते संत बैसविले ॥ ३ ॥ मध्यें निवृत्तिराज पांडुरंग पुंडलिक ॥ पाहाती कौतुक गोमतीचें ॥ ४ ॥ दशमीचे दिवशीं केलें तें प्रस्थान ॥ विधि नारायण सांगतसे ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे श्रीरंगा गौरविले सकळ ॥ झालासे विकळ निवृत्तिराज ॥ ६ ॥

॥ २१७३ ॥ सह समुदायेसी उठावें शार्ङ्गधरा ॥ हरिहरेश्वरा जाऊं आतां ॥ १ ॥ उठले वैष्णव आणि हृषिकेशी ॥ आले त्र्यंबकासी निवृत्तिराज ॥ २ ॥ एकादशी व्रत वद्य ज्येष्ठ मासीं ॥ उत्सव निवृत्तीसी देवें केला ॥ ३ ॥ द्वादशी पारणें मांडितां वैष्णव ॥ समारंभ देव करीतसे ॥ ४ ॥ राहिली ते शक्ति गळालें शरीर ॥ देहअहंकार त्यागियेला ॥ ५ ॥ कोणाची करावी पूजा कोणें कोणा ॥ अवघें नारायणा करणें येथें ॥ ६ ॥ नामा ह्मणे देवा मुक्ताईची गती ॥ सांडिलें निवृत्ति शरीरासी ॥ ७ ॥

॥ २१७४ ॥ आपुलीया अंगें साहित्य श्रीरंगें ॥ पुजियेले सांग संतसाधू ॥ १ ॥ निवृत्तिराजा स्नान घातलें देवानें ॥ पूजा संतजन करिताती ॥ २ ॥ निवृत्तिदेवें केली विठोबाची पूजा ॥ उभारिल्या ध्वजा पताकांच्या ॥ ३ ॥ पश्चिमेसी स्थळ अनादि समूळ ॥ उघडिली शीळ समाधीची ॥ ४ ॥ ह्मणती योगेश्वर अनादि या शेजा ॥ चिद्रत्नें ती पूजा केली असे ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे देवा जागा निरंजनीं ॥ युगादि हे धुणी धुपतीये ॥ ६ ॥

॥ २१७५ ॥ तुळसी बेल पुष्पें समर्पिलीं वर ॥ पाहाती ऋषीश्वर पहिली पूजा ॥ १ ॥ नारा विठा गोंदा पाठविला महादा ॥ झाडावया

शोजा पुढें झाले ॥ २ ॥ सभोंवती जागा झाडिली निर्मळ ॥ अनादि हें स्थळ निवृत्तिराजा ॥ ३ ॥ सभोंवती दीप लाविले समाधी ॥ ह्मणती पूजा आधीं केली असे ॥ ४ ॥ अनादि हे पूजा केली म्हणती संत ॥ आतां कोणीं आंत उतरूं नये ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे हरि काय स्थळ चांगलें ॥ दुर्वा दर्भ फुलें वाहियेलीं ॥ ६ ॥

॥ २१७६ ॥ पुष्कर्णीच्या कांठीं वैष्णवांचे भार ॥ देव ऋषीश्वर जेवताती ॥ १ ॥ अवघीयां पात्रें वाढिलीं नारायणें ॥ मोडिती पारणें निवृत्तिराज ॥ २ ॥ विठोबा रखुमाईनें घेतला निवृत्ति ॥ जेविताती पंक्ति गोपाळांच्या ॥ ३ ॥ जेवले वैष्णव आणि हृषीकेशी ॥ गेले आचमनासी पुष्कर्णीतें ॥ ४ ॥ अवघे संत तेथें बैसले निवाडे ॥ पुंडलिक विडे वाटीतसे ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे केशव बैसले कीर्तनास ॥ होतो कासावीस निवृत्तिराज ॥ ६ ॥

॥ २१७७ ॥ निवृत्तिदेवासाठीं स्फुंदती ऋषीश्वर ॥ लाविला पदर डोळियांसी ॥ १ ॥ गरुडावर पुंडलिकें घातियेला साज ॥ जाती निवृत्तिराज समाधीसी ॥ २ ॥ चालती विमानें वाजतसे घंटा ॥ उठा आतां भेटा अवघेजण ॥ ३ ॥ समाधीभोंवते कुंकुमाचे सडे ॥ पाहाती निवाडे योगीराज ॥ ४ ॥ कीर्तन गजरीं गेलीसे मंडळी ॥ बैसली ते पाळीं समाधीच्या ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे पुढें उभे नारायण ॥ आरंभिलें नमन निवृत्तिराजें ॥ ६ ॥

(निवृत्तीचें नमन.)

॥ २१७८ ॥ नमो गणपति गजानना ॥ नमो सरस्वति मंगलध्याना ॥ नमो अगाध ब्रह्मपरायणा ॥ नमो नमो स्वामी ॥ १ ॥ नमो आदिमायादि सागरा ॥ नमो चिदानंद दिगंबरा ॥ एकत्व एक सारा ॥ नमो नमो तुज ॥ २ ॥ नमो मत्स्येंद्रनाथा अनादी ॥ नमो सर्वव्यापका बुद्धी ॥ नमो जुनाट युगादी ॥ तुज नमो ॥ ३ ॥ नमो सत्यकाळनाथ त्रिगती ॥ नमो पुढत पुढती ॥ योगेश्वरा आदिअंतीं ॥ नमो नमो स्वामी ॥ ४ ॥ नमो गैहिनीनाथ अविनाशा ॥ नमो सहजासहज प्रकाशा ॥ नमो व्यापुनि दाही दिशा ॥ आदि गुरु तुज नमो ॥ ५ ॥ गुप्तनाथ तुज नमन ॥ नमो सद्गुरु परब्रह्म पूर्ण ॥ सदा स्वरूपीं अनुसंधान ॥ नमस्ते नमस्ते ॥ ६ ॥ नमो गैहिनीनाथ आदि गुरु ॥ तूं संकटीं आदि तारूं ॥ नमो संसारहर्ता हरू ॥ सद्गुरुनाथा तुज नमो ॥ ७ ॥ नमो कर्ता हर्ता नारायणा ॥ नमो उदया [illegible] ॥

नमो विराटपुरुषा जगज्जीवना ॥ नमस्ते नमस्ते कुळस्वामी ॥ ८ ॥ नमो त्रिपुटी गुप्तधना ॥ नीलवर्णा कलंकी कोंदणा ॥ नमो ज्योतिर्मय दारुणा ॥ नमो नमो जगद्गुरु ॥ ९ ॥ नमो पांडुरंग दयाळा ॥ नमो गोविंदा गोपाळा ॥ नमो वैष्णवां सकळां ॥ योगियां ऋषीश्वरां नमो नमो ॥ १० ॥ नमो सर्व चराचर ॥ नमो अंतरबाहेर ॥ नमो दाहीही अवतार ॥ जगद्भूषणा तुज नमो ॥ ११ ॥ नमन नेणों कैसे रीती ॥ नमन रंगलें विश्वरूपीं ॥ नमन चिन्मय गुह्य गौप्यीं ॥ नमो सर्व भूतीं निजगुरू ॥ १२ ॥

॥ २१७९ ॥ धूप पंचारती गंधाक्षता वाहती ॥ पूजिला निवृत्ति वैष्णवांनीं ॥ १ ॥ प्रेमें आसुवें येती सकळांचिये डोळां ॥ माळ घाली गळां पुंडलिक ॥ २ ॥ निवृत्तिदेवें ग्रंथ केला होता सार ॥ ठेविला समोर विठोबाच्या ॥ ३ ॥ अवघ्या जनालागीं केला नमस्कार ॥ उठावले भार वैष्णवांचे ॥ ४ ॥ गोविंद गोपाळ आले ते सकळ ॥ प्रेमें होती विकळ निवृत्तिराज ॥ ५ ॥ केलीं आचमनें पुष्कर्णीचे तटीं ॥ आले उठाउठीं समाधीपाशीं ॥ ६ ॥ नामा ह्मणे देवा निवृत्तीसारखा योगी ॥ नाहीं आतां जगीं दावावया ॥ ७ ॥

॥ २१८० ॥ समाधीच्या पाळीं बैसली सकळीं ॥ केला त्या गोपाळीं जयजयकार ॥ १ ॥ निवृत्तीच्या संगें पुंडलिक पांडुरंग ॥ सिद्ध झाले सांग समाधीसी ॥ २ ॥ निवृत्तिदेवीं वंदिलीं सकळांचीं पाऊलें ॥ तीर्थ तें घेतलें विठोबाचें ॥ ३ ॥ पताकांची छाया समाधीसी आली ॥ उतरले खालीं निवृत्तिदेव ॥ ४ ॥ पुंडलिक पांडुरंग गेले बरोबरी ॥ बैसले आसनावरी निवृत्तिराज ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे देवा काय पहावें आतां ॥ गेला पंढरिनाथा चिद्घनु तो ॥ ६ ॥

॥ २१८१ ॥ निवृत्तिराज बैसले समाधीं सुचित्त ॥ चिन्मय ते ज्योत उजळली ॥ १ ॥ पुंडलिकें मिठी निवृत्तीच्या गळां ॥ अवघीयांच्या डोळां आसुवें येती ॥ २ ॥ विठोबाचें हृदय आलेंसे भरून ॥ झांकियेले नयन निवृत्तिराजें ॥ ३ ॥ पुंडलिकें आणिलें विठोबासी बाहेर ॥ केला नमस्कार वैष्णवांनीं ॥ ४ ॥ राही रखुमाई बैसल्या गहिंवरत ॥ आणिक संत महंत वोसंडती ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे हरि शुद्धि नाहीं सकळां ॥ घाला आतां शिळा समाधीसी ॥ ६ ॥

॥ २१८२ ॥ नारा महादा गोंदा विठा झाला विकळ ॥ झांकियेली शीळ समाधीची ॥ १ ॥ गंधर्व आणि देव चिंतावले भारी ॥ दीर्घ ध्वनि करी नारा विठा ॥ २ ॥ गोंदा आणि महादा सांडिती शरीर ॥ विसोबा खेचर फार कष्टी ॥ ३ ॥ लोपलासे भानु पडला अंधार ॥ गेला योगेश्वर निवृत्तिराज ॥ ४ ॥ गेल्या त्या विभूति अनादि अवतार ॥ आतां देवा फार आठवतें ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे हरि धरवेना धीर ॥ येती गहिंवर वोसंडोनी ॥ ६ ॥

॥ २१८३ ॥ परिसा भागवत करितसे शोक ॥ ह्मणती देवा दुःख फार झालें ॥ १ ॥ द्वादशी समाधि दिधली निवृत्तीसी ॥ झाले उदासी अवघेजण ॥ २ ॥ देव ह्मणे उठा करा आतां पूजा ॥ घालूं पुष्पशेजा समाधीसी ॥ ३ ॥ उठले सकळ होताती विकळ ॥ गेले ते गोपाळ समाधीसी ॥ ४ ॥ घेतली समाधि सव्य वैष्णवांनीं ॥ पूजिताती सुमनीं समाधीसी ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे अवघे करा प्रदक्षिणा ॥ चला आचमना पुष्कर्णीसी ॥ ६ ॥

॥ २१८४ ॥ पांच दिवस उत्सव केला निवृत्तीसी ॥ काला आमावास्येशीं त्र्यंबकेश्वरीं ॥ १ ॥ प्रतिपदेसी हरि निघाले बाहेरी ॥ कीर्तन गजरीं पुढें होत ॥ २ ॥ कांहीं ऋषीश्वर राहियेले तेथें ॥ गेले ते बहुतेक अलकापुरा ॥ ३ ॥ गरुडावरी सिद्ध झाले नारायण ॥ चाललीं विमानें गंधर्वांचीं ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे देवा जावें आषाढीसी ॥ आले एकादशी पंढरीये ॥ ५ ॥

॥ २१८५ ॥ जयजयकारें टाळी पिटीती सकळी ॥ चालली मंडळी वैष्णवांची ॥ १ ॥ पंढरीचा पोहा निघाला बाहेरी ॥ कीर्तन गजरीं पुढें होत ॥ २ ॥ विठोबा रखुमाई बैसलीं गरुडावर ॥ केला नमस्कार वैष्णवांनीं ॥ ३ ॥ ह्मणती तीर्थयात्रा झाली यथासांग ॥ पाहिले प्रसंग समाधींचे ॥ ४ ॥ गेले योगीराज अनादि जे आदि ॥ राहिल्या समाधि जगामाजीं ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे देवा गेले मुनिजन ॥ राहिलें तें ज्ञान जगामाजीं ॥ ६ ॥

॥ २१८६ ॥ गेले दिगंबर ईश्वर विभूती ॥ राहिल्या त्या कीर्ति जगामाजीं ॥ १ ॥ वैराग्याच्या गोष्टी ऐकिल्या त्या कानीं ॥ आतां [illegible]

कोणी होणें नाहीं ॥ २ ॥ सांगतील ज्ञान ह्मणतील खूण ॥ नयेची साधन निवृत्तीचें ॥ ३ ॥ परब्रह्म डोळां दावूं ऐसें ह्मणती ॥ कोणा नये युक्ति ज्ञानोबाची ॥ ४ ॥ करतील अर्थ सांगतील परमार्थ ॥ नयेपां एकांत सोपानाचा ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे देवा सांगूनिया कांहीं ॥ नये मुक्ताबाई गुह्य तुझें ॥ ६ ॥

॥ २१८७ ॥ नानापरि खेद आठविती मना ॥ आतां नारायणा सिद्धि न्यावें ॥ १ ॥ समाधीसी केली आरती पंचारती ॥ राहिली निवृत्ति स्वरूपीं तुझ्या ॥ २ ॥ सुखाचें साधन झालीं चौघेजणें ॥ केली नारायणें बोळवण ॥ ३ ॥ पंचक्रोशावरी उभे ठेले भार ॥ केला नमस्कार समाधीसी ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे आतां जावें पंढरपुरा ॥ समाधींचा सारा विधि झाला ॥ ५ ॥

॥ २१८८ ॥ शेवटची समाधि झाली जैशी तैशी ॥ तुज हृषीकेशी समर्पिली ॥ १ ॥ आपुल्या सत्ताबळें चालविलें हरी ॥ विष्णुदासावरी कृपा केली ॥ २ ॥ नेणो कैसा होईल समाधीचा प्रसंग ॥ बोलिलांत अंगें पांडुरंगा ॥ ३ ॥ मुकियाला वाचा दिधली श्रीरंगें ॥ इच्छिला प्रसंग सिद्धि नेला ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे देवा मायबाप विठ्ठल ॥ ह्मणोनि माझे बोल स्वीकारीले ॥ ५ ॥

॥ २१८९ ॥ काय म्यां बोलावें किती माझी मती ॥ तुह्मी रमापति गोड केलें ॥ १ ॥ विश्वरूप घडी उघडिली धडफुडी ॥ आतां काय थोडी कृपा ह्मणूं ॥ २ ॥ चिन्मय लहरी येती उन्मळुनी ॥ दया नारायणीं थोर केली ॥ ३ ॥ समाधि चरित्र केलें यथामती ॥ रखुमाईचा पति आर्जवीला ॥ ४ ॥ समाधिचरित्र जो करील श्रवण ॥ तयालागीं येणें वैकुंठीचें ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे देवगुरु धरील चित्तीं ॥ उद्धरील पति रुक्माईचा ॥ ६ ॥

॥ २१९० ॥ समाधि श्रवण करिती निशिदिनीं ॥ त्यांसी चक्रपाणी देईल भेटी ॥ १ ॥ समाधिश्रवणाचा धरील जो विश्वास ॥ नाहीं नाहीं दोष पातकाचा ॥ २ ॥ समाधि विरक्ताची पतिताला वाराणशी ॥ कोटि कुळें आणि त्यासी उद्धरील ॥ ३ ॥ जो कोणी बैसेल समाधिश्रवणा ॥ तया प्रदक्षिणा पृथ्वीची हे ॥ ४ ॥ स्वहित साधन सांगितलें येथ ॥ परिसा

भागवत लेखकु झाला ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे हरि बोलिलों तुझिया बळें ॥ वाहिलीं तुळसीदळें स्वामीलागीं ॥ ६ ॥

चोखामेळ्याच्या समाधीचे अभंग.

॥ २१९१ ॥ मंगळवेढ्याभोंवतें कुसूं घालावया ॥ माहारासी न्यावया दूत आले ॥ १ ॥ माहारासमागमें चोखामेळा गेला ॥ काम तें लागला करावया ॥ २ ॥ सर्वकाळ वाचें विठ्ठलनाम छंद ॥ आठवी गोविंद वेळोवेळां ॥ ३ ॥ चार महिने याचि रीतीनें लोटिले ॥ कुसूं कडाडिलें अकस्मात ॥ ४ ॥ तयाखालीं महार बहु चूर झाले ॥ चोख्यानें अर्पिले प्राण देवा ॥ ५ ॥ देव ह्मणे नाम्या त्वां जावें तेथें ॥ त्याच्या अस्थि येथें घेउनि याव्या ॥ ६ ॥ नामा ह्मणे देवा कैशा ओळखाव्या ॥ विठ्ठलनाम जयामध्यें निघे ॥ ७ ॥

॥ २१९२ ॥ ऐकोनिया कानीं अंचळीं भराव्या ॥ आणोनिया द्याव्या आह्मापाशीं ॥ १ ॥ शालिवाहान शके बाराशें साठ ॥ प्रमाथी नाम स्पष्ट संवत्सर ॥ २ ॥ वैशाख वद्य पंचमी सुदीन ॥ गुरुवारीं प्रयाण करी चोखा ॥ ३ ॥ चोखा माझा जीव चोखा माझा भाव ॥ कुळ धर्म देव चोखा माझा ॥ ४ ॥ काय त्याची भक्ति काय त्याची शक्ति ॥ मीही आलों व्यक्ति तयासाठीं ॥ ५ ॥ माझ्या चोखियाचे करिती जे ध्यान ॥ तया कधीं विघ्न पडों नेदी ॥ ६ ॥ नामदेवें अस्थि आणिल्या पारखोनी ॥ घेत चक्रपाणी पितांबरीं ॥ ७ ॥

॥ २१९३ ॥ देवाचे अंचळीं उठिला गजर ॥ विठ्ठलनामें अंबर गर्जतसे ॥ १ ॥ संत समुदाय पताकांचे भार ॥ लोटले गजर ऐकावया ॥ २ ॥ वद्य त्रयोदशी वैशाख शुक्रवार ॥ नामाचा गजर महाद्वारीं ॥ ३ ॥ ऐसीं आनंदानें नामाच्या गजरीं ॥ दिली महाद्वारीं समाधि त्या ॥ ४ ॥ अस्थि निक्षेपण आपुलीया हातें ॥ करूनि अनंतें पाषाण ठेवी ॥ ५ ॥ राही रखुमाई कुर्वंडी करिती ॥ सत्यभामा आरति ओंवाळीत ॥ ६ ॥ नामा ह्मणे धन्य विठोबाची कृपा ॥ जाईन माझ्या बापा ओंवाळून ॥ ७ ॥

पुंडलिकाचें देवाबरोबर संभाषण.

॥ २१९४ ॥ पुंडलीकालागुनी ह्मणे पांडुरंग ॥ सखा जीवलग तूंची माझा ॥ १ ॥ न पाहासी वास बोलसी उदास ॥ सांडोनीयां आस सर्व-स्वाची ॥ २ ॥ वैकुंठ सोडोनी आलों तुजपाशीं ॥ कांगा न बोलसी भक्तराया ॥ ३ ॥ पितृभजनाचा झालासी अधिकारी ॥ केलीवा पायरी वैकुंठासी ॥ ४ ॥ मागे बापा कांहीं आवडे तें घेई ॥ मज वाटतें हृदयीं घालावाची ॥ ५ ॥ नामा ह्मणे देवा स्वामि मुगुटमणी ॥ उभा कर ठेवुनी कटीवरी ॥ ६ ॥

॥ २१९५ ॥ ह्मणे पुंडलीक देवा शिरोमणी ॥ परिसावी विनवणी एक माझी ॥ १ ॥ संसारबंधन तोडीरे दारुण ॥ हें एक मागणें तुजपाशीं ॥ २ ॥ ऋद्धि सिद्धि मोक्ष संपत्ति विलास ॥ सांडीयेली आस त्यांची जीवें ॥ ३ ॥ पंच महापातकी विश्वासघातकी ॥ त्यांसीं यमादिकीं गांजीयलें ॥ ४ ॥ ऐसीया पतीता करीरे सनाथ ॥ पुरवी माझें आर्त पंढरिराया ॥ ५ ॥ हेंचि माझें काज अंतरींचें गुज ॥ उद्धरी सहज महादोषी ॥ ६ ॥ नामा ह्मणे वर दिला नारायणें ॥ विठ्ठलदर्शनें मोक्ष जीवा ॥ ७ ॥

॥ २१९६ ॥ एक वेळ भेटी आलों भक्तराया ॥ स्फुरति माझ्या बाह्या क्षेमालागीं ॥ १ ॥ ऊठ पुंडलीका परतोनीयां पाहे ॥ जीवींचें आर्त काय सांग मज ॥ २ ॥ जीवाचीं पारणीं फेडी डोळ्यांची ॥ वास श्रीमुखाची पाहूं देईं ॥ ३ ॥ हेंची आर्त धरोनी आलों असें जीवीं ॥ तें तूं सर्व पुरवी भक्तराया ॥ ४ ॥ नामयाचा स्वामि कृपेचा कोंवळा ॥ ह्मणउनी उतावळा भक्तालागीं ॥ ५ ॥

॥ २१९७ ॥ तंव पुंडलीक पुढारला ॥ कर जोडोनीयां वदला ॥ ह्मणे वेदादिकां अबोला ॥ तुझीया स्वरूपाचा ॥ १ ॥ तो तूं प्रगट श्रीरंगा ॥ येउनी आमुच्या लोभा ॥ स्थिर राहुनि चंद्रभागा ॥ भक्तजनां तारीसी ॥ २ ॥ नेणो कोण भक्तपण ॥ नेणो तुमचें महीमान ॥ कोणे जन्मीं साधन ॥ कोण केलें हें नेणवें ॥ ३ ॥ नीरे भीवरे संगमीं ॥ चंद्रभागेचे उगमीं ॥ वेणुनाद परब्रह्मीं ॥ गोपाळ गजरें गर्जती ॥ ४ ॥ तरी स्वामि दीनदयाळा ॥ महाविष्णु गा गोपाळा ॥

भक्तालागीं कृपाळा ॥ तारावया तयासी ॥ ५ ॥ माझें करोनीयां मीस ॥ वास केला युगें अठ्ठावीस ॥ करूनियां रहीवास ॥ माझे भक्ति लाधलासी ॥ ६ ॥ तूं नीयंता ईश्वरमूर्ती ॥ सकळा गोसांवी श्रीपती ॥ तुजवांचुनी नेणें मती ॥ दयामूर्ती परब्रह्मा ॥ ७ ॥ नामा ह्मणे पुंडलीकें ॥ ऐसें स्तवन केलें निकें ॥ तंव ह्मणीतलें पुण्य श्लोकें ॥ पुरे पुरे करी आतां ॥ ८ ॥

ज्ञानदेव आणि नामदेव संवाद.

नामदेव.

॥ २१९८ ॥ आला ज्ञानदेव वंदिले चरण ॥ मस्तक ठेवून नमस्कारी ॥ १ ॥ नामा ह्मणे आह्मां वडीलां नमस्कार ॥ जेष्ठ अधिकार आह्मा आहे ॥ २ ॥ आह्मी देवापाशीं असतों सर्वकाळ ॥ येउनी सकळ वंदिताती ॥ ३ ॥ वैष्णवांचे भार देवास शरण ॥ येताती जाण पंढरीसी ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे आतां पाहिली मंडळी ॥ यामाठीं वनमाळी स्फुंदो रडे ॥ ५ ॥

॥ २१९९ ॥ ज्ञानदेव ह्मणे परियेसी नामया ॥ अद्वैत आत्मया प्रेममूर्ती ॥ १ ॥ भावें तुंवा जोडिलें अविनाश ॥ मांगपा सविस्तर मार्ग याचा ॥ २ ॥ कैसा तो साधावा सांग भजनविधी ॥ कैची मनबुद्धि सत्वशीळ ॥ ३ ॥ कैसा निर्विकार ध्यानाचा प्रकार ॥ हा सर्व विचार सांगे मज ॥ ४ ॥ कैसें तें श्रवण कैसें तें मनन ॥ कैसें निकें निजध्यासन एकविध ॥ ५ ॥ कवण ती भक्ति कवण ती मुक्ति ॥ कवण ती विश्रांति दावी मज ॥ ६ ॥ बहुत उत्कंठा तया सुखाकारणें ॥ तें मज पारणें करी आजी ॥ ७ ॥ सांगे हा अनुभव साधन उपाव ॥ विनवी ज्ञानदेव नामयासी ॥ ८ ॥

॥ २२०० ॥ ऐसें ऐकोनियां प्रेमा जाहला पोटीं ॥ ह्मणे बोलें हितगोष्टी अनुभवाची ॥ १ ॥ येर ते अधर्म सर्वही पाल्हाळ ॥ श्रम तो केवळ जाणिवेचा ॥ २ ॥ नव्हे बहुत श्रुत नव्हे ज्ञानशीळ ॥ दास मी दुर्बळ वैष्णवांचा ॥ ३ ॥ जाणणें नेणणें मीं कांहींच नेणणें ॥ ह्मणवोनी तुह्मासीं देवें निरविलें ॥ ४ ॥ घेतला माझा हात दिधला तुमचे करीं ॥ घातलें आभारीं मायबाप ॥ ५ ॥ तयाचेनी कृपा वदें येईल वाचेसरसें ॥ कळेल तैसें कांहीं निवेदावें ॥ ६ ॥ आनूस देखणें करीजे अनुतेजें ॥ तैसें माझें ज्ञान सहज

स्वामीप्रती ॥ ७ ॥ कल्पतरु वृक्ष कृपणाचे द्वारीं ॥ कां दैन्य भाकी घरीं कामधेनू ॥ ८ ॥ तैसा तुमचियाचा मज दीनाप्रती ॥ न कळे काळगति समर्थाची ॥ ९ ॥ नामा ह्मणे माझे बहु लळे पाळिले ॥ कई देखेन पाउलें विटेवरी ॥ १० ॥

नामदेवाचीं देवाविषयीं सलगीचीं वचनें.

॥ २२०१ ॥ निर्गुण नामाची अनंत कल्पना ॥ धरुनी नारायणा व्यक्ति येसी ॥ १ ॥ लाज लावियेली या निर्गुणपणा ॥ श्रुतीच्या वचना वाखाणींत ॥ २ ॥ तैसे न हो आह्मी करणीचे विलगट ॥ नामाचे निकट दास तुझे ॥ ३ ॥ चतुरा शिरोमणी नंदाचा खिल्लारी ॥ हें अघटीत मुरारी नाम जरी ॥ ४ ॥ तुमचे तुह्मी देवा सांगता तें निकें ॥ समर्थासी रंकें बोलिजे केवीं ॥ ५ ॥ देवा मुगुटमणी हे बोलती पुराणें ॥ आणी बळीचें राखणें द्वार काय ॥ ६ ॥ अर्जुना सारथी रथ वागवीसी ॥ उच्छिष्ट काढिसी धर्मा घरीं ॥ ७ ॥ विश्वंभर नाम तुझें कमळापति ॥ जगीं श्रुति स्मृति वाखाणिती ॥ ८ ॥ गौळियांचे घरीं दहीं लोणी चोरुनी ॥ खातां चक्रपाणि लाजसी ना ॥ ९ ॥ आतां दीनानाथ ब्रिद तुझें साचें ॥ तरी भूषण आमुचें जतन करी ॥ १० ॥ येर ठेवा ठेवी कायसी आह्मा आतां ॥ नामा विनविता केशीराजा ॥ ११ ॥

॥ २२०२ ॥ निरंजनीं वनीं पाषाण पैं व्हावें ॥ परी जन्मा न यावें मग याच्या ॥ १ ॥ राजाचें लेंकरूं पांघरे वाकळ ॥ तेव्हां ते सकळ लाज कोणा ॥ २ ॥ पोसवेना तरी दवडुनी देई देवा ॥ नामा तुज केशवा विनवीतसे ॥ ३ ॥

॥ २२०३ ॥ नक्र बोले ऐके हृषीकेशी ॥ नाममात्रें तारिलें गजेंद्रासी ॥ काय कृपें झालें मजविशीं ॥ आतां कैसा वा मोकलोनी जासी ॥ १ ॥ कळलें तुझें देवपण आतां ॥ सोडी ब्रीद आपुलें दीनानाथा ॥ धृ० ॥ दीनानाथ ह्मणविसी कशासाठीं ॥ द्वैतभाव त्वां धरियेला पोटीं ॥ कैसें पाप लाविलें माझे पाठीं ॥ तुझें रूप देखिलें आजी दृष्टी ॥ २ ॥ दीनानाथ

बोलती वेद चारी ॥ साधुसंत गाताती नानापरी ॥ सख ब्रीद मिरवत चराचरीं ॥ सोडी ब्रीद आपुलें झडकरी ॥ ३ ॥ रज मात्रें तारिली अहिल्या शीळा ॥ नामें करुनी उद्धरिला अजामेळा ॥ पापी कैसा मी घननिळा ॥ तुझें रूप देखिलें म्यां आजि डोळां ॥ ४ ॥ न्याय ब्रीद घेईन तुझें आतां ॥ पापी कैसा मी सांग दीनानाथा ॥ कैसें पाप मारिलें माझ्या माथां ॥ अझुनी लाज कां नये तुझ्या चित्ता ॥ ५ ॥ नक्र बोले देवासी हांसूं आलें ॥ निंदा नोहे स्तवन माझें केलें ॥ दीनानाथें तात्काळ उद्धरिलें ॥ विष्णुदास नामा कौतुक बोले ॥ ६ ॥

॥ २२०४ ॥ देवा तूं प्रथम कर्म भोगिसी ॥ सागरीं जळचर मत्स्य झालासी ॥ कमठे पाठी नसंडी कैसी ॥ कर्मं कासाविसी केलें तुज ॥ १ ॥ अपवित्र नाम आधीं वराह ॥ याहुनी थोर कूर्म कांसव ॥ अर्ध सावज अर्ध मानव ॥ हें भवभाव कर्माचे ॥ २ ॥ खुजेपणें बळीसी पाताळीं घातलें ॥ तेणें कर्में तयाचें द्वार रक्षिलें ॥ पितयाचे वचना मातेसी वधिलें ॥ तें कर्म जडलें परशुरामा ॥ ३ ॥ श्रीरामा झाल्या आपदा बहुता ॥ कर्म भोगविलें अंतरली सीता ॥ भालुका तीर्थी वधिलें अवचिता ॥ नाम अच्युता तुज जाहलें ॥ ४ ॥ ऐसा कष्टी होउनी बौद्ध राहिलासी ॥ तूं कलंकी या लोकां कां मारिसी ॥ आपुल्या दोषांसाठीं आणिका दंडिसी ॥ निष्कलंक होसी नारायणा ॥ ५ ॥ ऐसा तूं बहुतां दोषी बांधलासी ॥ पुढीलाची जन्में अवगतोसी ॥ विष्णुदास नामा ह्मणे हृषीकेशी ॥ तुझी भीड कायसी स्वामियाहो ॥ ६ ॥

॥ २२०५ ॥ पंढरीनिवासा सख्या पांडुरंगा ॥ करी अंगसंगा भक्ताचिया ॥ १ ॥ भक्त कैवारिया होसी नारायणा ॥ बोलतां वचन काय लाज ॥ २ ॥ मागें बहुतांचें फेडियलें ऋण ॥ आह्मांसाठीं कोण आली धाड ॥ ३ ॥ वारंवार तुज लाज नाहीं देवा ॥ बोलरे केशवा ह्मणे नामा ॥ ४ ॥

॥ २२०६ ॥ तुझा दास मी तों राहिलों होवोनी ॥ बोल चक्रपाणी पुरे आतां ॥ १ ॥ जावो प्राण आतां न सोडीं मी संग ॥ नव्हेची वाऊगे बोल माझे ॥ २ ॥ श्रुति स्मृति वेद काव्यें हीं पुराणें ॥ तें तुज भूषणें सुखें मानूं ॥ ३ ॥ काय हानि झाली सांगा मजपाशीं ॥ उद्धरा जनासी नामा ह्मणे ॥ ४ ॥

॥ २२०७ ॥ माझिया पितयाची होईल निद्राभंग ॥ न घडे प्रसंग बोलावयाचा ॥ १ ॥ क्षण एक मौन धरूनियां रहा ॥ शरणांगत पहा कृपादृष्टी ॥ २ ॥ करूनी निर्धार आलेती जेणें भावें ॥ जतन करावें वचन देवा ॥ ३ ॥ नच जावें देवा माझे गांवेहूनी ॥ मागतों प्रार्थुनी हेंचि तुम्हां ॥ ४ ॥ माझें सुख पहावें मागेन तें द्यावें ॥ माझे गांवीं व्हावें अधिपती ॥ ५ ॥ नामयाचा स्वामी भक्तीसी भुलला ॥ पुंडलीकें राहवविला पंढरीये ॥ ६ ॥

॥ २२०८ ॥ प्रपंचाविषयीं नव्हतों आह्मीं दीन ॥ दीनानाथ कोण ह्मणे तुज ॥ १ ॥ सुष्ट दुष्ट तरी माझें आचरण ॥ तें तुज भूषण झालें देवा ॥ २ ॥ पतीतपावन कैसेंनी जोडतें ॥ जरी तें नव्हतें कर्म आड ॥ ३ ॥ नामा ह्मणे ऐसा आहेसी गा देवा ॥ विचारिसी केशवा मायबापा ॥ ४ ॥

देवांनीं नामदेवास गुरु करण्याची आज्ञा केली.*

॥ २२०९ ॥ श्रीविठ्ठलें आपल्या मुखवचनें ॥ नामदेवासी करी आज्ञापन ॥ होवोनी दीनाचे अति दीन ॥ सद्गुरूसी शरण रिघावें ॥ १ ॥ जोडल्या सद्गुरु कृपालेश ॥ मग सर्वत्र माझाची प्रकाश ॥ तुज मज भेदाचा भास ॥ तो निरसोन जाईल ॥ २ ॥ नामा ह्मणे तुजशीं ॥ पाववया सेविजे सद्गुरूसी ॥ तो तूं रोकडा जोडलासी ॥ आतां सद्गुरूसी काय काम ॥ ३ ॥ फळ तरूवर शिखरीं ॥ ह्मणोनी आरोहण कीजे त्यावरी ॥ तें फळ अवचिता जोडलें करीं ॥ मग तयावरी कासया चढावें ॥ ४ ॥ मग श्रीहरि ह्मणे अज्ञान ॥ सांडून सेविजे सद्गुरु चरण ॥ तुझ्या प्रेमें माया सोंग धरून ॥ लटिका तुजपाशीं मी खेळें ॥ ५ ॥ जंव सद्गुरूचें नाहीं सेवन ॥ तंव मी जैसें स्वप्नींचें धन ॥ माझें न तुटे भवबंधन ॥ सद्गुरु आज्ञेवांचुनी ॥ ६ ॥ तेणें नामा सद्गदीत झाला ॥ विठोबाच्या चरणीं लागला ॥ कोण गुरु पाहिजे केला ॥ तें सांगिजे स्वामिया ॥ ७ ॥ मग श्रीविठ्ठल ह्मणे ऐक आतां ॥ सांगेन सद्गुरूची गुण वार्ता ॥ त्वां पाहोनी तत्वता ॥ शरण तात्काळ रिघावें ॥ ८ ॥ भक्तीचें नेणें लक्षण ॥ कृपामंद दयाहीन ॥ इतराचे अवगुण ॥ अखंड मुखीं जल्पती ॥ ९ ॥ मी एक जाणतां सर्वां-

---

* ह्या प्रकरणापैकीं अभंग मागें पृष्ठ ४८ वर छापले गेले आहेत.

ठायीं ॥ सर्व शिकविलें म्यांचि पाही ॥ ऐसें बोलती जन प्रवाहीं ॥ महंती लागीं ॥ १० ॥ देखिलिया सज्जन ॥ त्यासी न करी सन्मान ॥ सभा देखोनियां छळण ॥ करी करवी तयाचें ॥ ११ ॥ लांडें लटिकें गद्य पद्य ॥ पुसोनी होती श्लाघ्य ॥ नेणे तरी हांसोनी निंद्य ॥ बोलती त्या गुरूसी ॥ १२ ॥ तो जरी सांगे खरें ॥ त्यासी बोलती वरें वरें ॥ सभाजनासी नेत्रद्वारें ॥ अशुद्धता दाविती ॥ १३ ॥ आपण न सांगती आपुलें गुज ॥ पुढल्यासी ह्मणती नकळे तुज ॥ ऐसें संदेह करणीचें भोज ॥ वाटे तया ॥ १४ ॥ शिष्य करितां उल्हासती ॥ शिष्य होई ह्मणोनी उपदेशिती ॥ नानापरी बोधिती ॥ सेवेलागीं ॥ १५ ॥ शिष्य करिती बहुवस ॥ त्यांच्या सेवेची करिती आस ॥ जो न भजे त्यास ॥ शिव्या शाप देताती ॥ १६ ॥ तंत्र मंत्र उपदेशिती ॥ ध्यान आसनीं गोंविती ॥ देवा ब्राह्मणा न भजती ॥ आचारभ्रष्ट जो ॥ १७ ॥ धातु विद्येची धरिती गोडी ॥ जारणमारणाची अति आवडी ॥ विषय वासनेची हुंडी ॥ अखंड जीवीं ॥ १८ ॥ ज्ञान गर्वाचा महिमा बरवा ॥ श्रीगुरु ऐसा अखंड भावा ॥ शिष्य समुदाय देखोनी गर्वा ॥ थोरीवेचा मानिती ॥ १९ ॥ असो बहु ऐसें कथन ॥ परी सद्गुरु कृपाघन ॥ त्याचें ऐक महिमान ॥ सावध चित्तें ॥ २० ॥ ज्यासी गुरुत्वाचें नाहीं काज ॥ शिष्य भजतां वाटे लाज ॥ उदास वृत्ति सहज ॥ निर्मळ भोळा ॥ २१ ॥ निंदा स्तुति समान ॥ बोलती भेदिती कठीण वचन ॥ कधीं न होती क्रोधायमान ॥ कवणाही वरी ॥ २२ ॥ जे नेणती खरें खोटें ॥ समान वाटे सान मोठें ॥ सुखदुःखाचे चपेटे ॥ न शिवती कदा काळीं ॥ २३ ॥ शिष्य करितां आळस चित्तीं ॥ केलिया सर्वस्व निरोपिती ॥ कांहीं थोरीव नाहींच चित्तीं ॥ महत्वाचा ॥ २४ ॥ सज्जन देखोनी आनंदती ॥ त्याचे गुणागुण न विचारिती ॥ जीवें भावें इच्छिती ॥ साधु संग ॥ २५ ॥ आपुला कष्टवुनी देहो ॥ ज्ञान तर्काचा कलहो ॥ साधु सेवेचा मनीं लाहो ॥ करी सदां ॥ २६ ॥ जें आंत बाहेरी भरोनी उरलें ॥ अंतरीं निवोनी विरालें ॥ परब्रह्मीं सहजावलें ॥ नेणों काय ॥ २७ ॥ ऐसें साधूचें महिमान ॥ सांगतां कैचें उरेल मन ॥ कल्पा अवधीं करितां कथन ॥ नव्हे पूर्णपूर्णता ॥ २८ ॥ ऐसा साधु भेटेल तुज ॥ तरी मीच होवोनी पावसी मज ॥ जाईल सर्व संदेह आज ॥ आपेआप नाम्या ॥ २९ ॥ मग नामदेव ह्मणे देवा ॥ ऐसा साधु भेटेल जेव्हां ॥ तरी कैसा परी सेवावा ॥ कृपानिधि तो ॥ ३० ॥ मग बोलिले

श्रीरंग ॥ दैवत बुद्धीचा होईल त्याग ॥ तन मन धन अर्पोन चांग ॥ शुद्ध सेवा करावी ॥ ३१ ॥ तर्क वितर्क बाह्य मुद्रा ॥ तेथें न चले गा भक्तनरेंद्रा ॥ तारी तारी या भवसमुद्रा ॥ ह्मणोनी शरण रिघावें ॥ ३२ ॥ ते अंतर्बाह्य व्यापक ॥ जाणती सर्व लीला कवतुक ॥ जैसे ज्यासी देखती देख ॥ तैसे तयासी आज्ञापिती ॥ ३३ ॥ भाग्यें जरी जोडती त्याचे चरण ॥ तरी वर्तणूक आहे कठीण ॥ ते तुज सांगतों गुप्त खूण ॥ सावधान ऐकपा ॥ ३४ ॥ शरीर वेंचिलें तरी वेंचिजे ॥ परी सद्गुरु वचन नुल्लंघिजे ॥ रात्रंदिवस राहिजे ॥ आज्ञा संकेतीं ॥ ३५ ॥ ज्यावरी गुरूची प्रीती ॥ त्याची अनन्य भावें कीजे भक्ती ॥ आज्ञे वांचोनी कल्पांतीं ॥ विरोध कोणासी न करावा ॥ ३६ ॥ कां जरी तो सर्वांतरीं आहे ॥ विरोध कोणाचा न साहे ॥ विशेष सद्गुरु जरी होये ॥ तरी खेद न कीजे ॥ ३७ ॥ अरे विरोधभाव असतां ॥ तें चढे सद्गुरूच्या माथा ॥ जैसा घट भंग होतां ॥ अमृत सांडे ॥ ३८ ॥ ज्यासी सद्गुरूची कृपा असे ॥ त्यासी मानावें आह्मां ऐसें ॥ सर्वस्व जातां मानस ॥ न करीजे अंतर ॥ ३९ ॥ देखे त्याचे हृदयांतरीं ॥ सद्गुरु वसे निरंतरीं ॥ त्यासी खेद होतां भारी ॥ अंतरे सद्गुरू ॥ ४० ॥ क्रोध हृदयीं भरला ॥ तो आत्मस्थितीसी अंतरला ॥ तोची गुरूचा घात केला ॥ शिष्याहातीं ॥ ४१ ॥ गुरुशिष्य तोची निजबंधु ॥ त्यासी स्वप्नीं न कीजे विरोधु ॥ करितां घडे गुरुवधु ॥ शास्त्रवाक्य ॥ ४२ ॥ तरी गा कार्याकारणें ॥ बोलिजे तेंची घडावें वर्तणें ॥ एक होतां कोपायमान ॥ एक समाधान त्यास द्यावें ॥ ४३ ॥ जो आपुल्या गुरूची स्तुति करी ॥ त्याचे चरण वंदावे शिरीं ॥ निंदा बोलती ये अवसरीं ॥ निघीजे तेथोनी ॥ ४४ ॥ गुरुसमीप न बैसिजे ॥ गुरूसी वचन न बोलिजे ॥ आज्ञा मागोनी वंदिजे ॥ कार्याकारणें ॥ ४५ ॥ जे देशीं आहे सद्गुरू ॥ तिकडे कीजे नमस्कारू ॥ चंद्राकारणें चकोरू ॥ तैसा भेटी इच्छिजे ॥ ४६ ॥ गुरूसी अर्पिजे तन मन ॥ गुरूसी अर्पिजे वित्त धन ॥ गुरूसी अर्पिजे चैतन्य ॥ आनंदरूप ॥ ४७ ॥ गुरूचे दोष गुण ॥ मनें न कीजे उच्चारण ॥ जें जें गुरूचें आज्ञापन ॥ मेरू ऐसें मानिजे ॥ ४८ ॥ सज्जनाची संगति धरिजे ॥ गुरुरूप विश्व मानिजे ॥ चित्तानुसार अर्पिजे ॥ साधुजनासी ॥ ४९ ॥ ज्यासी सद्गुरू कोपला ॥ तो साधु असतां खर वागला ॥ ईश्वर जरी साह्य झाला ॥ तरी काढों न शके ॥ ५० ॥ सद्गुरू आधीन सकळ देव ॥ गुरु आधीन पितर मानव ॥ सद्गुरु पुजितां सर्व ॥ आनंदातें पावती

॥ ५१ ॥ ऐसें सद्गुरूचें महिमान ॥ ह्मणोनी ब्रह्म त्या आधीन ॥ तो जरी पतितासी देईल मान ॥ तरी ब्रह्म पूर्ण तो होय ॥ ५२ ॥ ऐसें जेणें आचरावें ॥ तरी सद्गुरूसी शरण जावें ॥ नाहीं तरी करावें ॥ नामस्मरण माझें पैं ॥ ५३ ॥ तेणेंकरून कांहीं एक ॥ निवारू शकेल जन्मदुःख ॥ कोणें एक जन्मीं सद्गुरु देख ॥ भक्ति करोनी पाविजे ॥ ५४ ॥ चढो वोढी गुरु करिती ॥ मग सुबुद्धिही टाकिती ॥ त्यासी यमाघरीं प्राप्ति ॥ रवरवाची ॥ ५५ ॥ सद्गुरुसेवा तें मोक्षपद ॥ सद्गुरुसेवा तें आनंदपद ॥ सद्गुरुसेवा तो ब्रह्मभाव बोध ॥ कैवल्य प्राप्ति ॥ ५६ ॥ असो ऐसिया परी ॥ जो सद्गुरु वाक्य वाहे शिरीं ॥ तोची ब्रह्मविद्येचा अधिकारी ॥ हरिहरा वंद्य तो ॥ ५७ ॥ ऐसें नामदेवाप्रती श्रीहरी ॥ स्नेह साक्षपें निरूपण करी ॥ ऐकोनियां चरणावरी ॥ सद्गदीत होउनी लोटला ॥ ५८ ॥ देवा तूं होवोनी माझी दिवटी ॥ गुरु विधान दाखवी दृष्टी ॥ जेणें करूनी भवबंध गांठी ॥ सुटेल सर्वथा ॥ ५९ ॥ मग कळवळोनी श्रीहरी ॥ नामदेवातें पोटासीं धरी ॥ जाय पावशील झडकरी ॥ हस्त विसा खेचराचा ॥ ६० ॥ तेणें नाम्यासी समाधान ॥ देवही झाला सुखसंपन्न ॥ नामा पावोनी ब्रह्मज्ञान ॥ मिळशील माझ्या स्वरूपीं ॥ ६१ ॥ ऐसें हें देवभक्त निरूपण ॥ प्रथम शिष्यासी करी श्रवण ॥ मग दीजे पूर्णपण ॥ ह्मणे नामा ॥ ६२ ॥

परिसाभागवत व नामदेव यांचा संवाद.

॥ २२१० ॥ परिसा ह्मणे नामयासी ॥ अरे नामदेवा परियेसी ॥ तूं तंव दवडिल्या न जासी ॥ मनीं न लाजसी अझुनी ॥ १ ॥ परिसा वदे नामयासी ॥ तुझे पूर्वज माझे चरणापाशीं ॥ जरी तूं हरिदास झालासी ॥ तरी याती हीनची ॥ २ ॥ तुवां कोठवरी काय देखिलें ॥ नाहीं वेदशास्त्र ह्मणीतलें ॥ एक तुजची जाणीतलें ॥ इतुकें झालें सांगावया ॥ ३ ॥ आणिक सांगेन एक ॥ तूं तर ठायींचाची वासनीक ॥ मातें लाविसी मौन टिळक ॥ तेथें पाईक काय करी ॥ ४ ॥ तयासी त्वां कौटील्य केलें ॥ सहस्र वैष्णवांमाजीं भुरळें ठेले ॥ तंव ते उमगो लागले ॥ मग भुलले आपोआप ॥ ५ ॥ ऐसा तूं कवटाळिया पाही ॥ तुझे पूर्वज माझे पायीं ॥ मन शंका धरिसी

कांहीं ॥ अझुनी तरी विचारी पां ॥ ६ ॥ तुजसी करिता वादक ॥ तरी हे शंकतील लोक ॥ तूं तंव माझाची सेवक ॥ विष्णुदासा ह्मणे परिसा ॥ ७ ॥

॥ २२११ ॥ यावरी नामदेव काय बोलिला ॥ आजि मनीं संतोष फार झाला ॥ शब्द पूर्वजांचा ऐकिला ॥ आनंदें भरला सागर ॥ १ ॥ परसोबास ह्मणे नामा ॥ चरणतीर्थ द्यावें आह्मां ॥ तुमचे चरणींचा महिमा ॥ माझ्या पूर्वजा आतुडली ॥ २ ॥ इतुके दिवस गिवसितां पाही ॥ परी हे व्यवस्था न पडे ठायीं ॥ पूर्वज आहेत तुझे पायीं ॥ तें म्यां आजि जाणितलें ॥ ३ ॥ तयासी आपुले चरणीं राहविलें ॥ म्यां काय पूर्वी कर्म केलें ॥ त्वां मज वेगळें धरियलें ॥ थीतें अंतरलें चरण तीर्थ ॥ ४ ॥ ब्राह्मण क्षत्रिय वैश्य शूद्र समस्त ॥ हे तंव तुमच्या पायां पडत ॥ तया दंडवत घडत ॥ दोष जाती तयांचे ॥ ५ ॥ ऐसें ठायींचेच जाणतों ॥ तरी कासया हिंडतों ॥ चरण धरूनीच राहतों ॥ विष्णुदास ह्मणे नामा ॥ ६ ॥

परिसाचें स्त्रीशीं संभाषण.

॥ २२१२ ॥ परिसा सांगे स्त्रियेपाशीं ॥ अवो अपूर्व वर्तलें पंढरीसी ॥ मज आणि नामयासी ॥ झाला विवाद परस्परें ॥ १ ॥ परिसा सांगे आपुली महिमा ॥ आजि फजीत केला नामा ॥ पुढती शरण आला आह्मां ॥ सकळ जना देखतां ॥ २ ॥ आह्मी तयासी निर्भत्सिलें ॥ परी ते आमच्या पायीं लागले ॥ काकुळती शरण आले ॥ मग सोडिलें तयातें ॥ ३ ॥ आह्मी साक्षात् विष्णुदास ॥ त्यानें ह्मणवावें विप्रदास ॥ ऐसें असावें प्रत्यक्ष ॥ विष्णुदास कां ह्मणवी ॥ ४ ॥ तूं ह्मणसी एक नामा ॥ येर वाउगीच उपमा ॥ त्यापाशीं असतां परमात्मा ॥ तरी कां आह्मा शरण येता ॥ ५ ॥ खालील पायरी तयाची जाण ॥ वरी आह्मासी महिमान ॥ आमुच्या हृदयीं परमात्मा आपण ॥ सदा जागृत वसतसे ॥ ६ ॥ धन्य धन्य माझें कुळगोत्र ॥ नाम पावलों भागवत ॥ केलिया पुण्या नाहीं मीत ॥ आणि वेदांत मी जाणें ॥ ७ ॥ यातिहीन आणि विष्णुदास ह्मणविती ॥ तेणें ते नर भय पावती ॥ तयासी न चुके पुनरावृत्ति ॥ विष्णुदास ह्मणे परिसा ॥ ८ ॥

(गर्वमोचन.)

॥ २२१३ ॥ यावरी काय बोलिली पतिव्रता ॥ विनंति करितें कोपूं नका ॥ तुह्मासी गर्व जरी नसता ॥ तरी घरीं भेटता परमात्मा ॥ १ ॥ तुह्मी ब्राह्मण पवित्र धन्य ॥ मुखीं वेद हरीचें नाम ॥ वरी गर्व अवलक्षण ॥ सुकळही धर्म लोपले ॥ २ ॥ अमृत घातलें पाषाणावरी ॥ वरी वरी ओला कोरडा भीतरीं ॥ तैसा घात तुमच्या शरीरीं ॥ गर्वें हरि न भेटेची ॥ ३ ॥ गाय ते सर्वांठायीं पवित्र ॥ परि तिची वासना अपवित्र ॥ तैसें तुमचें धन्य कुळगोत्र ॥ गर्व अपवित्र सांडाजी ॥ ४ ॥ तुह्मासी चाड जरी हरीसी ॥ तरी मत्सरू करूं नका नामदेवासी ॥ तो आलिया घरासी ॥ हरि तुह्मासी भेटेल ॥ ५ ॥ आतां आदर करोनी आणाल नामा ॥ तयासवें येईल परमात्मा ॥ भेट होईल तुह्मा आह्मा ॥ त्या नामयाचेनी प्रसादें ॥ ६ ॥ आणखी एक अवधारी ॥ राउळा येत होते हरी ॥ नामा होता बरोबरी ॥ अचळ सरसावी रखुमाई ॥ ७ ॥ आणखी एक वृत्तांत ऐकिला ॥ कीर्तनासी नामदेव आला ॥ द्वारकेचा भोपा पोळला ॥ तो बुझाविला येथोनी ॥ ८ ॥ आणिक महादेवद्वारीं कीर्तन मांडिलें ॥ हें आंवढ्यासी वर्तलें ॥ देऊळ तयाकडे फिरलें ॥ भलें नवल नामयाचें ॥ ९ ॥ ऐसें बोलली कमळजा ॥ तुह्मी स्वामी मी तुमची भाजा ॥ गर्व सांडाजी बोजा ॥ तरी पंढरिराज भेटेल ॥ १० ॥

परिसाभागवतानें केलेली नामदेवाची स्तुति.

॥ २२१४ ॥ कीर्तनाच्या वेळे अति सप्रेमेसी ॥ प्रत्यक्ष हृषीकेशी अवतरले ॥ १ ॥ धन्य तुझें जीणें धन्य मातापिता ॥ धन्य ते सरिता सागरेसी ॥ २ ॥ तुह्मी जातीचे ब्राह्मण मी आहे शिंपी ॥ मज काय देतोसी उपमा येवढी ॥ ३ ॥ चरणींचा रज सेवकही संताचा ॥ विशेषही तुमचा आज्ञाधार ॥ ४ ॥ नाठविसी लटिकें देसी थोरपण ॥ तुह्मी अहां ब्राह्मण आह्मी शिंपी ॥ ५ ॥ शास्त्रें पुराणें असती तुमचीये घरीं ॥ होती निरंतरीं अध्यायनें ॥ ६ ॥ पढतमूर्ख आह्मां नकळेची भेद ॥ मज तो गोविंद वश्य कैचा ॥ ७ ॥

मी तुमचा सेवकू अंगलग पाईकू ॥ मज आहे उपदेशू तुमचाच कीं ॥ ८ ॥ धोतरें प्रक्षाळणें लाविणें पत्रावळी ॥ तुमची उष्टावळी प्रसाद मज ॥ ९ ॥ थोरत्वातें मानोनी थोरपणें गेलों ॥ जीवनें सांडिलों मच्छ जैसा ॥ १० ॥ करी तळमळ मज आतां सांभाळी ॥ भेटी करी विठ्ठलीं नाम्या मज ॥ ११ ॥ रखुमाईचा वर आहे तुह्मापाशीं ॥ जाईजे तियेसी पुसावया ॥ १२ ॥ जें सांगेल तूतें दावील केशवातें ॥ भक्तवत्सल जेथें तेथें असे ॥ १३ ॥ रखुमाईनें मज सांगितली मात ॥ तुझीया खांद्या हात श्रीहरिचा ॥ १४ ॥ तो दाखवील तूतें सांगेल केशवातें ॥ माझी आण सातें घालोनियां ॥ १५ ॥ पूर्वीं प्रसन्न मज नागनाथीं झाला ॥ मस्तकीं ठेविला हात तेणें ॥ १६ ॥ तेंची रूप पाही धरोनियां राही ॥ शंका न धरी कांहीं आण माझी ॥ १७ ॥ मागें एक नाम बोलिलों उत्तर ॥ तेणें तुझें जिव्हार दुखविलें ॥ १८ ॥ पूर्वज पायातळीं बोलिलों ब्रीदावळी ॥ एकाएकी आकळी बुद्धि ठेली ॥ १९ ॥ रामचरणीं शिळा उद्धरिली पहातां ॥ ते नेली तत्काळतां परलोकासी ॥ २० ॥ तैसा मी पाषाण नुद्धरशील जाण ॥ खंती करसी तरी आण विठोबाची ॥ २१ ॥ भुजंग चाली तो नाम्यानें दाविला ॥ तंव येरू गेला धरावया ॥ २२ ॥ परिसा पळे कैसा लागला पाठीं ॥ परतोनी पाहे दृष्टीं तो अदृश्य झाला ॥ २३ ॥ ज्ञानी ज्ञानदेव ध्यानीं नामदेव ॥ भक्ति चांगदेव पुढारले ॥ २४ ॥ या तिन्ही मूर्ती एकची पैं असती ॥ यांची कांहीं भ्रांति न धरावी ॥ २५ ॥ परिमा ह्मणे जैसी सरिता सागरीं ॥ तैसे ते श्रीहरि मिळोनी गेले ॥ २६ ॥

॥ २२१५ ॥ मातें डावा डोळा उजवा हे सारिखे ॥ एक समतुके पाहे दोन्ही ॥ १ ॥ नांवें वेगळालीं इतकेंची जाण ॥ परी काय केलें येणें सांग मातें ॥ २ ॥ नाहीं जाणत न घडे तूं कैसी माउली ॥ ह्मणवोनी देह घाली चरणावरी ॥ ३ ॥ वांयाविण शीण धरिसीरे कासया ॥ ऐक रे परसया सांगेन तुज ॥ ४ ॥ नाम्याच्या खांद्यावरी ठेवोनियां हात ॥ आपण पंढरिनाथ येत होते ॥ ५ ॥ नाम्यासाहे ते भ्रांति पडली चित्तीं ॥ ह्मणवोनी एकांतीं राउळीं पुशिलें ॥ ६ ॥ देव गुह्य बोलिले मी तें चित्तीं ठेविलें ॥ दुजें वरीयलें भक्तीलागीं ॥ ७ ॥ तापासूनी नाम्याची शंका येतसे आह्मां ॥ अखंड परमात्मा जया जवळी ॥ ८ ॥ नाम्यासी देखोनी लोटांगणीं जावें ॥ दुजें न धरावें आन चित्तीं ॥ ९ ॥ इतुकें ऐकोनी परिसा विनविता झाला ॥ काय बोलियेला रुक्माईसी ॥ १० ॥ माते

पांडुरंगीं मज भेट करावी ॥ धरीन मी जीवीं चरण त्याचे ॥ ११ ॥ नेणेची हें वर्म माझी मूढमती ॥ मज करा विश्रांति विठ्ठलचरणीं ॥ १२ ॥ तंव ते आदिमाता सांगे परसोबासीं ॥ दैवें हें आह्मासी दिधलें नाहीं ॥ १३ ॥ भेटवावें तुज आज्ञा नसतां मज ॥ कोपतील सहज देवराव ॥ १४ ॥ तूं नाम्या विनवी निराभिमान होई ॥ तो दाखवील सोई देवाजीची ॥ १५ ॥ मागें होतें तें अवघेंची विसरलों ॥ लोटांगणीं आलों नामयासी ॥ १६ ॥ परिसा ह्मणे नाम्या तुझें बरवें गाणें ॥ जैसें कां नाणें टांकसाळींचें ॥ १७ ॥

॥ २२१६ ॥ परिसा ह्मणे नाम्या मी तुज देखिलें ॥ प्रत्यक्ष विठ्ठलें ऐसें जाण ॥ १ ॥ तूंच तूं विठ्ठल तूंच तूं विठ्ठल ॥ हाची सत्य बोल जाण आह्मा ॥ २ ॥ तुवां पदें केलीं राउळें सांगीतलीं ॥ येरी कवित्व केलीं आपुल्या मतें ॥ ३ ॥ तूं शिंपी नामा आह्मी उत्तम याती ॥ वायां अहंमती पडलों देखा ॥ ४ ॥ आह्मी एक आपुले दृष्टीनें देखीलें ॥ देवभक्त झाले दोन्ही एक रूप ॥ ५ ॥ तुझें नाम जपतां महा पातकें जाती ॥ तेणें होय मुक्ति ह्मणे परिसा ॥ ६ ॥

॥ २२१७ ॥ कवित्वापरीस कवित्व आगळें पैं आहे ॥ परि ते नकळे सोय नामयाची ॥ १ ॥ नाम बरवें नामदेव बरवा ॥ एकत्व बरवा परमात्मा ॥ २ ॥ दुधावरली साय तें मी वाणूं काय ॥ तैसें गाणें गाय नामदेव ॥ ३ ॥ नामा तोची कुडी केशव तोची देव ॥ तेथील अनुभव परिसा ह्मणे ॥ ४ ॥

॥ २२१८ ॥ कविरस वाटोनी क्षीरीस हिंगाची फोडणी ॥ भक्तीवीण आळवणी तैसी कैंवी रुचे ॥ १ ॥ तैसें रसाळ अमृत नामयाचें गीत ॥ अनुभवी जाणत तेथींची गोडी ॥ २ ॥ दुधा तुपाची वाटी लावोनियां होटीं ॥ कांजी तयापोटीं कैंवी रुचे ॥ ३ ॥ धायवरी जेवीजे तुपेसी क्षीरीं ॥ त्यावरी भाकरी नाचण्याची ॥ ४ ॥ तैसें केशवाचें प्रेम नामदेव जाणे ॥ तेथील अनुभव परिसा ह्मणे ॥ ५ ॥

॥ २२१९ ॥ केशव परिसता नामा परिसविता ॥ तयाचिया चित्ता एक आला ॥ १ ॥ कायसी आह्मी केली बापुडी ॥ नामयाची घडी ऐक नये ॥ २ ॥ धिग् धिग् जीवित्व वांया गेलें ॥ नामया फावलें परिसा ह्मणे ॥ ३ ॥

॥ २२२० ॥ गंगातीरीं तप तुवां काय केलें ॥ योगीया सरीसें फळ लाधलें ॥ १ ॥ नामयारे तुवां कोणें योगें साधिलें ॥ निजरूप टाकलें परब्रह्म ॥ २ ॥ अधल्या जन्मीं दशमी दिंडी आणि जागरण ॥ तेणें प्रेमें लाधले चरण केशवाचे ॥ ३ ॥ मज पाहतां स्वामीकाजीं वेंचलासी ॥ करवतीं धारातीर्थें नाहलासी ॥ ४ ॥ जती पद देवोनी द्रवपण पावलें ॥ केशवराजें मज कांहीं नाहीं वंचिलें ॥ ५ ॥ नामा आणि केशव एकची जाणावे ॥ परिसा भागवत बोलिला स्वभावें ॥ ६ ॥

॥ २२२१ ॥ तुह्मी गावें तेंची आह्मी अंतरीं ध्यावें ॥ ह्मणोनी स्वभावें भावाभाव नाहीं येथें ॥ १ ॥ आह्मी तुह्मी कांहीं नाहीं वा वेगळे ॥ ऐसा खेळे मेळे दिवस चारी ॥ २ ॥ जाणें तें न चुके अपकीर्ति कायसी ॥ नामा परसोबासी विनवीतसे ॥ ३ ॥

॥ २२२२ ॥ वैष्णवांचा थाट पताकांचे भार ॥ करिती जयजयकार नामघोष ॥ १ ॥ पुष्पांचा वर्षाव विमानांची दाटी ॥ नामघोष सृष्टि न समाये ॥ २ ॥ ऋषिगण गंधर्व इंद्र प्रजापती ॥ धन्य धन्य ह्मणती नामयासी ॥ ३ ॥ देव वेळाईत केलासे वा ऋणें ॥ अनन्य अनन्य भक्ति याची ॥ ४ ॥ अलकापूर ज्ञानिया इंद्रनीळ सोपान ॥ निवृत्तीसी जाणा त्रिंबकेश्वरीं ॥ ५ ॥ नामा महाद्वारीं श्रेष्ठ हे पंढरी ॥ प्रत्यक्ष भूमीवरी वैकुंठ हें ॥ ६ ॥ देवें नामयासी पोटासी धरिलें ॥ नेत्रोदकें क्षाळिलें सर्वांग हें ॥ ७ ॥ जन्मोनी सार्थक तुवां बरवें केलें ॥ वनीं मोकलीलें मजलागीं ॥ ८ ॥ तंव राईरुक्माई सत्यभामादि प्रवृत्ती ॥ नामा आलिंगिती प्रेमें करून ॥ ९ ॥ धन्य दिन सुखाचा वेदघोष विप्रांचा ॥ वैष्णवीं नामाचा घोष केला ॥ १० ॥ तेथें पूजा नमस्कारे परिसा यानें केली ॥ हृदयीं धरिलीं चरणकमळें ॥ ११ ॥

॥ २२२३ ॥ टाळ मांदळीं नाहीं चाड ॥ नाम गोड विठोबाचें ॥ १ ॥ वाहो टाळिया नाचो बागडें ॥ गावो नामें गोड विठोबाचीं ॥ २ ॥ परिसा ह्मणे येर अवघी उपाधी ॥ नाम गातां सिद्धि होईल रोकडी ॥ ३ ॥

॥ २२२४ ॥ पैल मेळारे कवणाचा ॥ नामा येतो केशवाचा ॥ १ ॥ ब्रीद दिसतें अंबरीं ॥ गरुड टके याच्या परी ॥ २ ॥ परसा येतो लोटांगणीं ॥ नामा लागला त्याचे चरणीं ॥ ३ ॥

॥ २२२५ ॥ कृतायुगीं नामा प्ऱ्हाद पैं झाला ॥ स्तंभीं अवतरला नारायण ॥ त्रेतायुगीं नामा अंगद कपि असे ॥ रामचंद्रें त्यासी आलिंगिला ॥ १ ॥ धन्य तो नामा धन्य तो नामा ॥ पढिये पुरुषोत्तमा जीवाहुनी ॥ २ ॥ द्वापारीं नामा उद्धव गहन ॥ नारायण क्षण न विसंबे ॥ कलियुगीं नामा संत साकार ॥ नकळे तो पार ब्रह्मादिकां ॥ ३ ॥ चहूं युगीं नामा वेगळा नाहीं झाला ॥ ह्मणवुनी पुरला नारायणा ॥ विष्णुदास नामा केशवीं रंगला ॥ देव आत्मा झाला ह्मणे परिसा ॥ ४ ॥

परिसा भागवत.

॥ २२२६ ॥ अणुमाजीं राम रेणुमाजीं राम ॥ तृणकाष्टीं राम वर्ततसे ॥ १ ॥ बाहेरीं भीतरीं राम चराचरीं ॥ विश्वीं विश्वाकारीं वर्ततसे ॥ २ ॥ रामेवीण स्थळ रितेंची पैं नाहीं ॥ वर्ते सर्वांठायीं रामींराम ॥ ३ ॥ परिसा-भागवत कायावाचामनें ॥ श्रीरामावाचून अन्य नेणें ॥ ४ ॥

गोराकुंभार.

॥ २२२७ ॥ वरती करा कर दोन्ही ॥ पताकाचे अनुसंधानीं ॥ १ ॥ सर्व हस्त करिती वरी ॥ गोरा लाजला अंतरीं ॥ २ ॥ नामा ह्मणे गोरो-बासी ॥ वरती करावें हस्तांसी ॥ ३ ॥ गोरा थोट वरती करी ॥ हस्त फुटले वरचे वरी ॥ ४ ॥

॥ २२२८ ॥ देवा तुझा मी कुंभार ॥ नासी पापाचे डोंगर ॥ १ ॥ ऐशा संतमें हो जाती ॥ घडे साधूची संगती ॥ २ ॥ पूर्ण कृपा भगवंताची ॥ कुंभार गोरा मागे हेंची ॥ ३ ॥

॥ २२२९ ॥ श्रवणें नयन जिव्हा शुद्ध करी ॥ हरि नामें सोहंकरी सर्व काम ॥ १ ॥ मग तुझा तूंची दिवटा होसीगा सुभटा ॥ मग जासील वैकुंठा हरिपाठे ॥ २ ॥ रामनामें गणिका तरली॰ अधम ॥ अजामिळ

परम चांडाळ दोषी ॥ ३ ॥ ह्मणे गोराकुंभार विठ्ठल मंत्र सोपा ॥ एक वेळा बापा उच्चारीरे ॥ ४ ॥

॥ २२३० ॥ निर्गुणाचा संग धरिला जो आवडी ॥ तेणें केलें देशधडी आपणासी ॥ १ ॥ अनेकत्व नेलें अनेकत्व नेलें ॥ एकलें सांडिलें निरंजनीं ॥ २ ॥ एकत्व पाहतां अवघेंची लटिकें ॥ जें पाहे तितुकें रूप तुझें ॥ ३ ॥ ह्मणे गोराकुंभार ऐका नामदेव ॥ तुह्मा आह्मा नांव कैंचे कोण ॥ ४ ॥

॥ २२३१ ॥ अंतरींचें गूज बोलूं ऐसें कांहीं ॥ वर्ण व्यक्त नाहीं शब्द शून्य ॥ १ ॥ जयजय ज्ञनकूट जयजय ज्ञनकूट ॥ अनुहात जंगट नाद गर्जे ॥ २ ॥ परतल्या श्रुति ह्मणती नेती नेती ॥ साहीं नादा अंतीं स्थिर राहे ॥ ३ ॥ ह्मणे गोराकुंभार सत्रावीचें नीर ॥ सेवी निरंतर नामदेवा ॥ ४ ॥

॥ २२३२ ॥ एकमेकांमाजीं भाव एकविध ॥ असे एक बोध भेदरहित ॥ १ ॥ तूं मज ओळखी तूं मज ओळखी ॥ मी तुज देखत आत्मवस्तू ॥ २ ॥ आत्मवस्तु देहीं बोलतां लाज वाटे ॥ अखंडता विघडे स्वरूपाची ॥ ३ ॥ ह्मणे गोराकुंभार अनुभवाचा ठेवा ॥ प्रत्यक्ष नामदेवा भेटलासी ॥ ४ ॥

॥ २२३३ ॥ मरीतेचा ओघ सागरीं आटला ॥ विदेही भेटला मनामन ॥ १ ॥ कवणाचे सांगातें पुसावया कवणातें ॥ सांगतों ऐक तें तेथें केचें ॥ २ ॥ नाहीं दिवस राती नाहीं कुळ याती ॥ नाहीं माया भ्रांति अवघेची ॥ ३ ॥ ह्मणे गोराकुंभार परियेसी नामदेवा ॥ सांपडला ठेवा विश्रांतीचा ॥ ४ ॥

॥ २२३४ ॥ निर्गुणाचे भेटी आलों सगुणासंगें ॥ तंव झालों प्रसंगीं गुणातीत ॥ १ ॥ मज रूप नाहीं नांव सांगू काई ॥ झाला काई बाई बोलूं नये ॥ २ ॥ बोलतां आपली जिव्हा पैं खादली ॥ खेचरी लागली पाहतां पाहतां ॥ ३ ॥ ह्मणे गोराकुंभार नाम्या तुझी भेटी ॥ सुखासुखी मिठी पडली कैसी ॥ ४ ॥

॥ २२३५ ॥ कैसे बोलणें कैसे चालणें ॥ परब्रह्मीं राहणें अरे नामा ॥ १ ॥ जेवी त्याची खूण वादिताची जाणें ॥ येरा लाजिरवाणें अरे नामा

॥ २ ॥ ह्मणे गोराकुंभार अनुभवित जाणें ॥ आह्मांते राशी राहाणें असे मामा ॥ ३ ॥

॥ २२३६ ॥ मुकीया साखर चाखाया दिधली ॥ बोलतां हे बोली बोलवेना ॥ १ ॥ तो काय शब्द खुंटला अनुवाद ॥ आपुला आनंद आथाराया ॥ २ ॥ आनंदी आनंद मिळुनी राहणें ॥ अखंडित होणें न होतिया ॥ ३ ॥ ह्मणे गोराकुंभार जीवन्मुक्त होणें ॥ जग हें करणें शहाणें बापा ॥ ४ ॥

॥ २२३७ ॥ कवण स्तुति करूं कवणिया वाचे ॥ ओघ संकल्पाचे गिळिले चित्तें ॥ १ ॥ मन हें झालें मुकें मन हें झालें मुकें ॥ अनुभवाचें हें सुखें हेलावलें ॥ २ ॥ दृष्टीचें पहाणें परतलें मागुती ॥ राहिली निवांत नेत्रपाती ॥ ३ ॥ ह्मणे गोराकुंभार मौन्य सुख घ्यावें ॥ जीवें ओवाळावें नामयासी ॥ ४ ॥

॥ २२३८ ॥ काया वाचा मन एक विध करी ॥ एक देह धरी नित्य सुख ॥ १ ॥ अनेकत्व सांडी अनेकत्व सांडी ॥ आहे तें ब्रह्मांडीं रूप तुझें ॥ २ ॥ निर्वासना बुद्धि असतां एकपणें ॥ सहज भोगणें ऐक्य राज्य ॥ ३ ॥ ह्मणे गोराकुंभार नाहीं रूप रेख ॥ तेंचि तुझें सुख नामदेवा ॥ ४ ॥

॥ २२३९ ॥ स्थूल होतें तें सूक्ष्म पै झालें ॥ मन हें बुडालें महासुखीं ॥ १ ॥ माझें रूप माझे विरालेंसें डोळां ॥ माझें ज्ञान समाविलें माझे बुबुळां ॥ २ ॥ ह्मणे गोराकुंभार नवल झालें नाम्या ॥ भेटी तुह्मां आह्मां उरली नाहीं ॥ ३ ॥

॥ २२४० ॥ केशवाचे भेटी लागलें पिसें ॥ विसरलें कैसें देहभान ॥ १ ॥ झाली झडपणी झाली झडपणी ॥ संचरलें मनीं आधीं रूप ॥ २ ॥ न लिंपेची कर्मी न लिंपेची धर्मी ॥ न लिंपे गुणधर्मी पुण्यपापा ॥ ३ ॥ ह्मणे गोराकुंभार सहज जविन्मुक्त ॥ सुखरूप अद्वैत नामदेव ॥ ४ ॥

॥ २२४१ ॥ रोहिदासा शिवराईसाठीं ॥ दिली पुंडलिका भेटी ॥ १ ॥ पुंडलिका झाला अनुताप ॥ धन्य सत्य गुरु माय बाप ॥ २ ॥ जन्मा येऊनिया काय केली करणी ॥ व्यर्थ शिणविली जननी ॥ ३ ॥ नऊ महिने ओझें वागवून ॥ नाहीं गेला तिचा शीण ॥ ४ ॥ ऐसा झालों अपराधी ॥ क्षमा करा कृपानिधी ॥ ५ ॥ ऐसा पुंडलिका भाव ॥ उभा

77

केला पंढरीराव ॥ ६ ॥ भक्ता पुंडलिकासाठीं ॥ उभा भिवरेच्या तटीं ॥ ७ ॥ कटावरी ठेउनी कर॥ उभा विटेवरी नीट ॥ ८ ॥ ऐसा भाव धरी ह्मणे गोरा ॥ तीर्थी जा फजीतखोरा ॥ ९ ॥

॥ २२४२ ॥ वंदावें कवणासी निंदावें कवणासी ॥ लिंपावें गगनासी कवण लिंपी ॥ १ ॥ नाहीं जया रूप नाहीं जया ठाव ॥ तेंचि घ्यालें सर्व सांगतसे ॥ २ ॥ जीवनीं चंद्रबिंब बिंबलें पै साचें ॥ परि नाहीं तें नितंबिलें जवळें जेवी ॥ ३ ॥ ह्मणे गोराकुंभार नामया जीवलगा ॥ आलिंगन देगा मायबापा ॥ ४ ॥

॥ २२४३ ॥ नामा ऐसें नाम तुझिया स्वरूपा ॥ आवरण आरूपा कोण ठेवी ॥ १ ॥ तूं गुह्य चैतन्य नित्य वस्तु जाण ॥ रहित कारण स्वयंप्रकाश ॥ २ ॥ याही शब्दामाजी वाचा न लागे ॥ मार्ग पै न लागे निर्धारिता ॥ ३ ॥ ह्मणे गोराकुंभार आत्मया नामदेवा ॥ चिद्रूप अवघा दिससी साच ॥ ४ ॥

रावण मंदोदरी संवाद.

रावणाविषयीं.

॥ २२४४ ॥ मंदोदरी सांगे रावणाप्रती ॥ स्वप्न देखिलें म्यां मध्यरातीं ॥ नेणो वान्नर मिळाले किती ॥ शीळा सागरू बांधिला ॥ १ ॥ दोघे धनुर्धर वीर वान्नर ॥ उतरोनी आले पैलसागर ॥ एकापरीस एकगावीर ॥ ते बडावार बोलताती ॥ २ ॥ नेणो त्याचा बळीया आला ॥ लंकेभोंवता वेढा घातला ॥ सभामंडप उडोन नेला ॥ जो केला त्रिकुटेसी ॥ ३ ॥ लंकेभोंवता रुधिराचा पूर ॥ रणीं पडिला कुंभकर्ण वीर ॥ तो तुमचा सखा सहोदर ॥ निद्रा करी सामास ॥ ४ ॥ सत्य तुझी छेदील दश शिरें ॥ येणें रामें रणरंगधीरें ॥ लंका जाळोनी केली जोहरें ॥ अंबरी तुरे गर्जताती ॥ ५ ॥ हें स्वप्न सत्य होईल जाणा ॥ लंका दान बिभीषणा ॥ शरण जाई रघुनंदना ॥ नामयाच्या स्वामीसी ॥ ६ ॥

॥ २२४५ ॥ विनंति करी मंदोदरी ॥ परिसा स्वामी दशकंधरी ॥ १ ॥ वार्यां आणिली जानकी घरीं ॥ लाज झाली तिहीं लोकीं ॥ २ ॥ मज पाहातां हे विवसी ॥ क्षय आणिला कुळासी ॥ ३ ॥ आभिलाषितां परसती ॥ हे तो नव्हे राजनीती ॥ ४ ॥ कोण आमुचा हितकरू ॥ सांगे निर्मळ विचारू ॥ ५ ॥ नामया स्वामीसी शरण जावें ॥ स्वहित आपुलें करावें ॥ ६ ॥

॥ २२४६ ॥ ज्यातें ध्यानीं ध्यातीं योगी ॥ तो मज येतो भेटीलागीं ॥ १ ॥ तया रामासी विन्मुख होणें ॥ जळो जिणें लाजिरवाणें ॥ २ ॥ व्रतें तपें ज्या साधिती ॥ तो मज नित्य ध्यातो चित्तीं ॥ ३ ॥ जो अगम्य वेद पुराणा ॥ तो मज येतो समरंगणा ॥ ४ ॥ नामया स्वामीच्या दर्शनें ॥ मग कैचीं भवबंधनें ॥ ५ ॥

॥ २२४७ ॥ मंदोदरी करी विनंती ॥ परिसा स्वामी लंकापती ॥ १ ॥ सोडा रामाची अंतुरी ॥ जव तो राम आहे दुरी ॥ २ ॥ उदकीं तारिले पाषाण ॥ हा तो प्रताप नव्हे सान ॥ ३ ॥ झाला बिभीषण शाहाणा ॥ देखोनी तुमच्या दुश्चितपणा ॥ ४ ॥ जाउनी रामासी भेटला ॥ मृत्युपासूनी सुटला ॥ ५ ॥ नामयास्वामी रघुनंदन ॥ वेगी करावा प्रसन्न ॥ ६ ॥

॥ २२४८ ॥ ह्मणसी बिभीषण शाहाणा ॥ परि तो महा मूर्ख जाणा ॥ १ ॥ काय तो रामासी भेटला ॥ अवघा रामची नाहीं झाला ॥ २ ॥ कोण हित केलें तेणें ॥ राम नाकळीचीं मनें ॥ ३ ॥ राम दृष्टी देखताची ॥ पदवी न घेववे त्याची ॥ ४ ॥ ह्मणशी झाला लंकापती ॥ नाश पावेल कल्पांती ॥ ५ ॥ नामया स्वामीतें जिंकोन ॥ आवघा रामचि मी होईन ॥ ६ ॥

भीष्मप्रतिज्ञा.

॥ २२४९ ॥ मारिले ते वीर माव करी हरी ॥ मृषा ते वैखरी केली जगीं ॥ १ ॥ पण केला होता न धरीं शस्त्रासी ॥ भीष्म तो तयासी स्मरणवंत ॥ २ ॥ महामारी धरी अर्जुन वीरासी ॥ नये सांवरासी कांहीं केल्या ॥ ३ ॥ अश्व ते मारिले रथ ते सारिले ॥ घाय वरी केले वीरपार्थां ॥ ४ ॥ पार्थाचें शरीर पुष्प पळसाचा ॥ ऐसा वर्ण त्याचा जाणोनियां ॥ ५ ॥ सावध तो नाहीं वीर रणांमणीं ॥ विचारलें मनीं जगजार्थे ॥ ६ ॥

माहीं पळ एक सावध हा वीर ॥ बाणाचे ते भार भीष्म टाकी ॥ ७ ॥ देखोनी निधन प्रतोद ठेवून ॥ मथित हो रण चक्र होतें ॥ ८ ॥ घेउनीयां करीं उठलाग वेगें ॥ धांवतां निजांगें देखियेलें ॥ ९ ॥ कासे पीतांबर सुटला तो करें ॥ सांवरून बरें धांवतसे ॥ १० ॥ भीष्म ह्मणे देवा माझी सत्य केली ॥ प्रतिज्ञा हरली आपली हो ॥ ११ ॥ जंरी तुझे चित्तीं असे तें मारणें ॥ कवण तो रक्षण करील माझें ॥ १२ ॥ येउनी लवकरी बैसे रथावरी ॥ खड्ग तुझ्या करीं देत आहें ॥ १३ ॥ ऐकतां हा बोल झाला लज्जायमान ॥ दिलें तें टाकून चक्र हातें ॥ १४ ॥ जयजयकार झाला रणीं तो भीष्माचा ॥ पण केला साचा देवराया ॥ १५ ॥ नामा ह्मणे ऐसी भक्ताचीहो चाड ॥ आपण लबाड झाले देव ॥ १६ ॥

॥ २२५० ॥ करितां ते युद्ध नऊ दिवस झाले ॥ संकट पडलें पांडवांसी ॥ १ ॥ एक वेळ ऐसी केली मात भारी ॥ नेम दिवस सारी एक बाकी ॥ २ ॥ समग्र पांडव करिती विचार ॥ चिंतातुर फार देखोनियां ॥ ३ ॥ तेव्हां कृष्ण ह्मणे चला अवघे जन ॥ भीष्मा लागोन विचारासी ॥ ४ ॥ कृष्ण परमात्मा धर्मराजासहित ॥ भीष्म शिबिरांत जाते झाले ॥ ५ ॥ करुनी वंदन पितामहालागीं ॥ बोलती ते वेगीं कैसी परी ॥ ६ ॥ नेम दिवस दहा त्यामाजी ते नव ॥ झाले ते स्वभावें कांहीं नव्हे ॥ ७ ॥ जयाचिया कांक्षा धरुनी ते मनीं ॥ आलों समरांगणीं हेंचि ठावें ॥ ८ ॥ तुजसी झुंझतां नये यश आह्मां ॥ तुझी ते महिमा अगाध हो ॥ ९ ॥ भार्गवराम बळी युद्धीं जिंकवेना ॥ तया तोषवेना युद्ध केल्या ॥ १० ॥ ऐसियासी कैसें मारावें तें रणीं ॥ न होतां हो रणीं जय कैसें ॥ ११ ॥ हाचि हो विचार आलों तुझ्या घरा ॥ सांगें विजय नरा प्राप्ति घडे ॥ १२ ॥ ऐकोनियां बोला मनीं आनंदला ॥ भीष्म महा भला काय बोले ॥ १३ ॥ जोंवरी जिवंत तोंवरी जयवंत ॥ आहे हें निश्चित कळों आलें ॥ १४ ॥ परंतु पुसतां विचार मजला ॥ तरी एका बोला सांगिजेल ॥ १५ ॥ तुमची हो दळीं शिखंडी नामक ॥ राजा नपुंसक पुरुष आहे ॥ १६ ॥ तया करा पुढें मागून अर्जुन ॥ बाणाचें संधान करावें कीं ॥ १७ ॥ माझी ते प्रतिज्ञा षंढावरी शस्त्र ॥ न धरी तें अस्त्र प्राण गेल्या ॥ १८ ॥ ऐसी युक्ति करा रणीं मज मारा ॥ यश येईल घरा आपेआप ॥ १९ ॥ ऐकोनी विचार आले निजस्थाना ॥ नामदेवी जाणा विचार केला ॥ २० ॥

द्रोणपर्व झाळसेन कथा.

॥ २२५१ ॥ तयेवेळीं तो झाळसेनू ॥ श्रीकृष्णासी नमस्कारानू ॥ पांडवासी वंदनू ॥ मग सकळिका रायांसी ॥ १ ॥ मग रायासीं स्वधर्मे ॥ तेणें आलिंगिलें अनुक्रमें ॥ संतोषोनी राया धर्मे ॥ बैसविला ॥ २ ॥ बंदीजन पवाडे पढती ॥ अगाध ब्रीदें वाखाणिती ॥ सकळ परिवारासहिती ॥ झाळसेनाचा ॥ ३ ॥ धन्य धन्य अर्जुनाचे झालें ॥ पूर्वपुण्य फळासी आलें ॥ एकाहून एक झाले ॥ अधिकाअधिक ॥ ४ ॥ तंव दुर्योधन ह्मणे वीरा ॥ आतां चलावें मेळीकारा ॥ बैसोनी एक वाट विचारा ॥ योजावें कांहीं ॥ ५ ॥ झाळसेनू विनवी श्रीहरी ॥ स्वामी जावें मेळीकारीं ॥ दिनु मावळलीयावरी ॥ येईन देवा ॥ ६ ॥ आजी कौरवाची पैज ॥ जंववरी मावळेल सूर्य ॥ तंववरी घेईन झुंज ॥ रणामाजी ॥ ७ ॥ जंव असे आस भरोवरी ॥ तंव घेईन झुंजारी ॥ रेखा पुसलिया संसारीं ॥ कवणू वांचे ॥ ८ ॥ जंव मावळे दिन ॥ तंववरी वांचेल प्राण ॥ तरी देखेन तुझे चरण ॥ नारायणा ॥ ९ ॥ नातरी पितयाचे कारणीं ॥ माझे प्राण वेंचिती रणीं ॥ तरी सदैव मजवाचुनी ॥ दुजा नाहीं ॥ १० ॥ आणि कोटि जन्माचें पुण्य ॥ जे देखिले तुझे चरण ॥ तरी मज वैकुंठभुवन ॥ वस्ति करी ॥ ११ ॥ तंव बोलिला शारङ्गपाणी ॥ जे जे इच्छा धरिसी मनीं ॥ तितकी पावसी निर्वाणीं ॥ संदेहो नाहीं ॥ १२ ॥ ऐसें बोलोनी निघाला ॥ सैन्या पुढीचा भवंडिला ॥ श्रीकृष्ण पांडवेसी आला ॥ मेळीकारीं ॥ १३ ॥ मग पाठविले बंदीजना ॥ जाउनी सांगा दुर्योधना ॥ केवी सांडोनी अभिमाना ॥ जात असा ॥ १४ ॥ न जिंकता पुढील वैरी ॥ कैसें जातां मेळीकारीं ॥ ऐसी नव्हे भरोवरी ॥ क्षात्रधर्माची ॥ १५ ॥ मेळीकारीं जातां सैन्य ॥ तंव पातले बंदीजन ॥ तेहीं देउनी आशिर्वचन ॥ ब्रह्मावो केला ॥ १६ ॥ ह्मणती दुर्योधना राजाधिराजा ॥ क्षात्रपणाची घेउनी पैजा ॥ तरी कां आणितसा लाजा ॥ क्षात्रपणासी ॥ १७ ॥ रणीं वैरिया देऊन पाठी ॥ न घालिता पुरुषार्थाची गाठी ॥ मेळीकारा उठाउठी ॥ केवी जातां ॥ १८ ॥ नातरी सांडुनी हातीयेरा ॥ राज्य द्यावें युधिष्ठिरा ॥ जावें आपुलिया घरां ॥ कुटुंबामाजी ॥ १९ ॥ मनामाजी न धरावी लाज ॥ सांडावी वांटिवेची पैज ॥ तरी तुमचें निकें काज ॥ फळासी येईल ॥ २० ॥

जरी क्षात्रधर्माची आयनी ॥ पुरुषार्थ कराल समरंगणीं ॥ तरी भटाची कास धरुनी ॥ युद्धासी चला ॥ २१ ॥ ऐसी तिखट उत्तरें करून ॥ बोलते जाले बंदीजन ॥ तेणें खोंचलें मन ॥ महा वीरांचें ॥ २२ ॥ मग कुंचा भवंडिला जाणा ॥ सैन्य लागलें भेरी निशाणा ॥ शंख नादाचें स्फुरणा ॥ रण तुराचें ॥ २३ ॥ वीर सिंहनादें गर्जती ॥ कुंजर किंकाळिया देती ॥ रथ चक्रें घडघडती ॥ थोर नादें ॥ २४ ॥ उन्नत जालिया आरणी ॥ कौरव उभे ठेले रणीं ॥ भाटा दिधली पेटवणी ॥ बोलावी वेगीं ॥ २५ ॥ भाट जाऊनी वेगेंसी ॥ सांगती ह्मालसेनासी ॥ कौरव प्रवर्तले युद्धासी ॥ आले वेगीं ॥ २६ ॥ मग चालिले दळभार ॥ चालिले पायाचे मोगर ॥ तेथें तुंबळ जालें थोर ॥ दोहीं दळीं ॥ २७ ॥ महींद्र मंथनीचे हल्लाळ ॥ तैसें उसळलें पायदळ ॥ अशुद्धाचें खल्लाळ ॥ रणामाजीं ॥ २८ ॥ मग उठावलें असीवार ॥ तेहीं भंगविलें पायाचे मोगर ॥ रणकंदन केलें थोर ॥ समरंगणीं ॥ २९ ॥ मग कुंजर भार उठावले ॥ तेहीं असिवारां भंगिले ॥ रक्तमांस कालविलें ॥ चिखलु झाला ॥ ३० ॥ मग उठावले रहंवर ॥ तेही पळविले कुंजर भार ॥ शस्त्रीं न दिसे दिनकर ॥ अभ्रामाजीं ॥ ३१ ॥ तेथें सुटले शरजाळ ॥ बाणीं व्यापिलें अंतराळ ॥ उठती अग्नीचे कल्लोळ ॥ दाही दिशा ॥ ३२ ॥ तंव कर्णू उठावला ॥ तेणें सबळ वाहानु पाचारिला ॥ ह्मणे साहे साहे वहिला ॥ जासी ह्मणी ॥ ३३ ॥ ह्मणे साहे साहेगा वीरा ॥ ह्मणी सरसील माघारा ॥ माझिया घायाचा दरारा ॥ लागला तुज ॥ ३४ ॥ हें परिसोनीया उत्तर ॥ कोपें खवळला महावीर ॥ मग चालिला समोर ॥ कर्णाउजू ॥ ३५ ॥ ह्मणे एक वेळां पडिलासी ॥ रणभूमि सांडुनी पळसी ॥ मुख दाखवितां न लाजसी ॥ निर्लेज्जा तूं ॥ ३६ ॥ रणभूमि सांडुनी पळिजे ॥ तेणें मुख केवीं दाखवीजे ॥ हृदय फुटोनी मरिजे ॥ तरीच भले ॥ ३७ ॥ अपकीर्तीसी जिणें ॥ तें अप्रयोजक मी ह्मणे ॥ मुख दाखविता लाजिरवाणें ॥ वीरांमाजी ॥ ३८ ॥ ऐसें ह्मणोनिया गुणीं ॥ विंधिला खडतर बाणीं ॥ जैसा कोपला शूलपाणी ॥ महाभूतीं ॥ ३९ ॥ कर्णू तोडी वरिच्यावरी ॥ परी कासावीस केला भारी ॥ सारथी आणि वारु चारी ॥ पाडिले भूमीं ॥ ४० ॥ बाण घातीं विकळ गेला ॥ मूर्च्छागत भूमीं पडला ॥ तंव अश्वत्थामा पावला ॥ सांवरी वीरा ॥ ४१ ॥ मग संधानाच्या शरीं ॥ अश्वत्थामा येतां दुरी ॥ तो भेदला शरधारीं ॥ विकळ केला ॥ ४२ ॥ तंव पावला दुःशासन ॥ तेणें खडतर घातले बाण ॥ झाकुळले रविकिरण ॥

आच्छादिलें दिसे ॥ ४३ ॥ तयाचे शर तोडुनी ॥ मग विंधिला अनिवार बाणीं ॥ दुःशासन पळविला रणीं ॥ रथें सहित ॥ ४४ ॥ भूरिश्रवा सोमदत्तू ॥ तेही पाचारिला वीरनाथू ॥ तुझा थोर पुरुषार्थू ॥ देखिला आह्मी ॥ ४५ ॥ कृतवर्मा आणि पौंडरीकू ॥ भगदत्तू पिंगाक्षू ॥ अनंत विजयो बाहाळीकू ॥ उठावले ॥ ४६ ॥ तये वेळीं सबळ वाहानू ॥ विरक्षत्रिया पंचाननू ॥ तेणें तोडिलें बाणें बाणू ॥ पाडिले भूमीं ॥ ४७ ॥ मग तेहीं सकळ वीरीं ॥ रघु घातला माझारी ॥ वर्षताती शरधारीं ॥ मेघ जैसें ॥ ४८ ॥ प्रळयकाळीं जळधार ॥ वर्षती अखंड धार ॥ जैसा झाकोळला दिनकर ॥ अभ्रामाजीं ॥ ४९ ॥ बापु येकला वीर राणा ॥ सावरीतु असे त्याचिया बाणा ॥ ते न साहवेची झाळसेना ॥ महावीरा ॥ ५० ॥ मग लोटिला रहंवरू ॥ जैसा तृणावरी वैश्वानरू ॥ कीं तमावरी दिनकरू ॥ उदय करी ॥ ५१ ॥ कीं महाभूतावरी रुद्रू ॥ कीं प्रळयकाळीं समुद्रू ॥ कीं दैत्य सैन्यावरी इंद्रू ॥ वज्रघातें ॥ ५२ ॥ तैसा रथ घडघडीतु ॥ जैसा काळावरी कृंदातु ॥ कीं राक्षस सैन्यावरी जैसा हनुमंतु ॥ तैसियापरी ॥ ५३ ॥ वर्षताती खडतर बाणीं ॥ सैन्य घायवटलें थोर रणीं ॥ वीरासी झाली भंगणी ॥ क्षणामाजी ॥ ५४ ॥ करीं घेऊनियां गदा ॥ रथ घोडे करी चेंदा ॥ केला महा वीरासी धोदा ॥ रणामाजी ॥ ५५ ॥ सारथी आणि महारथी ॥ थोर घायीं पाडिलें क्षिती ॥ रथ सैरा धांवती ॥ रणामाजी ॥ ५६ ॥ कर्णाचा मनोरथू ॥ पुरविला मोडुनी रथू ॥ कर्णु करूनी विरथू ॥ चरणीं चाले ॥ ५७ ॥ दुःशासनु गदें हाणितला ॥ तो मूर्च्छागत पाडिला ॥ सकळ देखोनी पळाला ॥ सांडुनी रथू ॥ ५८ ॥ मग घेउनी रथ बाण ॥ खडतर करितसे संधान ॥ तें सापिच्छी खडतरोन ॥ विसंसर होती ॥ ५९ ॥ सैन्य पळालें गेले भंगीं ॥ आपण उभा रणरंगीं ॥ जैसा माया त्यजुनी योगी ॥ निर्विकारू ॥ ६० ॥ तें न साहत तेणें ॥ मग घातले खडतर बाण ॥ व्यापुनी ठेविलें रवी किरण ॥ अभ्रामाजीं ॥ ६१ ॥ आणिक सोडिले शर ॥ अति तिखट अनिवार ॥ जैसे उलथलें डोंगर ॥ कल्पांतसमयीं ॥ ६२ ॥ तें देखोन झाळसेन ॥ केले शंखाचें स्फुरण ॥ मग पाचारिला द्रोण ॥ समरंगणीं ॥ ६३ ॥ ह्मणे कालच्या दिवशीं गुरू ॥ सांडुनी पळालेती रहंवरू ॥ मागुता घेतला विचारू ॥ झुंजावयासी ॥ ६४ ॥ तंव द्रोणु आवेशला ॥ अग्निशस्त्रेंकरुनी हाणितला ॥ जैसा त्रिनेत्रु उखडिला ॥ महारुद्रें ॥ ६५ ॥ अग्नि भजळला अंबरीं ॥ जे प्रळय

काळची लहरी ॥ झाळसेन सैन्यावरी ॥ झेपावला ॥ ६६ ॥ तें देखिलें झाळसेनें ॥ शस्त्रें सोडिलें पर्जन्यें ॥ चाऱ्ही मेघ अव्हानुन ॥ एकेठायीं ॥ ६७ ॥ धन्य पावन पांगुळला ॥ गगनीं चहुं मेघांचा मेळा ॥ उदक वाहताहे खळाळा ॥ रणामाजीं ॥ ६८ ॥ सैन्यक वीर पुरीं वाहत ॥ मेघ मुसळधारी वर्षत ॥ ऐसें वर्तलें झुंजात ॥ कौरव सैन्यीं ॥ ६९ ॥ तंव द्रोणें काय केलें ॥ वायो अस्त्र मोकलीलें ॥ मेघमंडळ विध्वंसिलें ॥ क्षणामाजीं ॥ ७० ॥ उडताती गिरिकंदर ॥ पाषाण गोटी तरुवरें ॥ जेवीं प्रळयकाळीं वसुंधरें ॥ कंपु होय ॥ ७१ ॥ उडती रथचिया मोडुनी ॥ भ्रमतसें अंतराळीं ॥ जेवी गिधाची हाऊळीं ॥ तैसें दिसे ॥ ७२ ॥ ध्वजस्तंभ मोडले ॥ रथाचे साटे सोडले ॥ पताकाचे सडे झाले ॥ भूमंडळीं ॥ ७३ ॥ तें देखोन झाळसेन ॥ काढिला नवनी सीतुबाणें ॥ पन्नग अस्त्र अभिमंत्रून ॥ लाविलें गुणीं ॥ ७४ ॥ सर्प चालिले लक्ष कोटी ॥ फणिया उभारिल्या अंबरीं ॥ गरळ वमिताती त्रिकुटीं ॥ जैशा अग्निज्वाळा ॥ ७५ ॥ एक शत फणीयाचे ॥ एक शत सहस्र लक्ष कोटीचे ॥ जैसे डोंगर असीचे ॥ उसळले गगनीं ॥ ७६ ॥ वायो भक्षितां न लागे वेळ ॥ मुखें वमताती हळाहळ ॥ तेणें जळताहे अंतराळ ॥ अग्नि ज्वाळीं ॥ ७७ ॥ तंव द्रोणु आवेशला ॥ बाणु गुणीं लाविला ॥ गरुडास्त्र जपिन्नला ॥ मंत्रसिंधु ॥ ७८ ॥ गरुड चालिले असंख्यात ॥ नखीं पक्षीं विदारीत ॥ सर्पा वर्तलें झुंजात ॥ तये वेळीं ॥ ७९ ॥ न लागतां अर्ध घडी ॥ सर्प नेलें तडातोडी ॥ मग चालिले लक्ष कोडी ॥ रणामाजी ॥ ८० ॥ तवं झाळसेनें काय केलें ॥ पर्वतास्त्र मोकलीलें ॥ तेथें पर्वत चालिले ॥ गगन मार्गें ॥ ८१ ॥ असो हें मज पाहतां ॥ पूर्वीं पंख होतें पर्वता ॥ ते चालले असंख्यात ॥ धर्मकाजा ॥ ८२ ॥ तेणें गरुड रगडिले भारी ॥ पाडिले रणा माझारी ॥ मग कौरव सैन्यावरी ॥ वर्षताती ॥ ८३ ॥ तंव कोपला द्रोण गुरू ॥ तेणें गुणीं लाविला शरु ॥ तो बाणु आणि वारु ॥ कृतांतु जैसा ॥ ८४ ॥ वज्र अस्त्र प्रजिलें ॥ तेणें पर्वत कुट केलें ॥ ठिकरीया करुनी सांडिलें ॥ क्षणामाजीं ॥ ८५ ॥ तंव तेणें झाळसेनें ॥ इंद्रास्त्र सोडिले त्राणें ॥ वज्र गेलें पळोन ॥ गगनपंथें ॥ ८६ ॥ इंद्रास्त्र सत्राणें ॥ विस्तारलें सहस्र गुणें ॥ तें करीतसें संहारणें ॥ कौरवासी ॥ ८७ ॥ तें द्रोणें देखोन नयनीं ॥ विष्णुशस्त्र लाविलें गुणीं ॥ तें नेलें पिटोनी ॥ इंद्र शस्त्रातें ॥ ८८ ॥ मग चालिले गजवदना ॥ विकट शुंडा दंड दारुण ॥ फरश घातें संहारून ॥ वैरियासी ॥ ८९ ॥ तंव झाळसेन कोपोनी ॥ गजास्त्र लाविलें गुणीं ॥ तेणें

नेलें पिटोनी ॥ विष्णुस्वरूपा ॥ ९० ॥ तया गजाचा प्रतापू ॥ वरी द्रोणाचार्याचा कोपू ॥ तो धनुर्वाडियाचा बापू ॥ काय करी ॥ ९१ ॥ सिंहास्त्र दारुण ॥ बाण सोडिला शीत ओढुन ॥ गजासुरा निःपातुन ॥ क्षणामाजीं ॥ ९२ ॥ तंव कोपला ह्माळसेनू ॥ गुणीं लाविला चामुंडाबाणू ॥ अठरा भुजा दारुणू ॥ बाबरझोंटी ॥ ९३ ॥ मुख विक्राळें ताणित ॥ डोळे गरगरां भवंडित ॥ कौरवा वर्तलें जुगांत ॥ तयेवेळीं ॥ ९४ ॥ तंव द्रोण कोपला महावीरू ॥ गुणीं लाविला एक शरू ॥ मैराळ अस्त्र विक्राळू ॥ गगनामाजीं सोडिलें ॥ ९५ ॥ शस्त्रें शस्त्र विलया गेलें ॥ तेजें तेज हारपलें ॥ तंव ह्माळसेनें विंधिलें ॥ सातें बाणें ॥ ९६ ॥ चारी चहू वारुयासी ॥ एकू भेदिलें सारथियासी ॥ दोनी भेदिले द्रोणासी ॥ तयेवेळीं ॥ ९७ ॥ द्रोणु आला मूर्च्छागतू ॥ ह्माळसेनें सांडिला रथू ॥ आला गदा भवंडितू ॥ कर्णावरी ॥ ९८ ॥ गदाघातें रथु हाणितला ॥ कर्णु दुसरिया रथावरी गेला ॥ तोही रथु चूर्ण केला ॥ भूमंडळीं ॥ ९९ ॥ कर्णु पळाला घायत्राणें ॥ मग लक्षिला दुःशासनें ॥ तोही गदाघातें हाणोन ॥ लोळवीला ॥ १०० ॥ मना पवना वेगु नाहीं ॥ तैसा धावतु असे पाहीं ॥ संहारितु गदाघाई ॥ कौरवांसी ॥ १ ॥ अश्वत्थामा केला विरथू ॥ कृपाचार्य सांडी रथू ॥ सबळु पळाला जीवंतू ॥ देखोनियां ॥ २ ॥ मग पाचारिला दुर्योधनू ॥ आतां राखे आपुला प्राणू ॥ नातरी रिघावें शरणू ॥ युधिष्ठिरा ॥ ३ ॥ तंव पावला दुर्मदू ॥ एकवटले दोघे बंधू ॥ करुनी सिंव्हनादू ॥ मिसळले घाई ॥ ४ ॥ दुर्मदु ह्मणे ह्माळसेनासी ॥ बहु बोलतां पार जासी ॥ आपणाकडे न पाहसी ॥ मी कवणु ऐसें ह्मणोनी ॥ ५ ॥ सुखें असतां आपुले ठायीं ॥ नेणसी सुखदुःखा कांहीं ॥ तो तूं मराया आपल्या पायीं ॥ आलासी येथें ॥ ६ ॥ पुरे आयुष्याची विधी ॥ जेवि सर्पु लागे पानधी ॥ तुज कवणें शिकविली बुद्धी ॥ मतिहीनें ॥ ७ ॥ जरी चिरकाळ असे जिणें ॥ तरी जाय नगर टाकुन ॥ वृथा वेंचुनी प्राण ॥ कासया जासी ॥ ८ ॥ आह्मी तरी आपुले गांठीं ॥ बांधली मरणाची खुंटी ॥ विधि पुरलिया शेवटीं ॥ वांचून तेणें ॥ ९ ॥ पाहेपा कालचे दिवसीं ॥ जे परी झाली बा अभिमन्यासी ॥ तरी ओकूनियां कां प्राण देसी ॥ वृथा काजें ॥ १० ॥ तंव बोलिला ह्माळसेनू ॥ हें जाणें भेडसावणें ॥ आधी गांठीं बांधोन मरण ॥ आलों येथें ॥ ११ ॥ परी देख तुझें अंतरंग तूं ॥ या अकरा क्षोणि सहितू ॥ तुह्मी पावाल मृत्यू ॥ एकेएकू ॥ १२ ॥ तुमचे निर्वंश होती ॥

हें देखतसे अंतर्गती ॥ पांडव राज्य करिती क्षिती ॥ निश्चयेसी ॥ १३ ॥
धन्य धन्य अभिमन्य ॥ तेणें रणीं वेंचिले प्राण ॥ अंतीं तुष्टला नारायण ॥
मुक्तिदाता ॥ १४ ॥ आजी पितयाचे कारणीं ॥ माझे प्राण वेंचले रणीं ॥
परी सदैव मजहुनी ॥ दुजा नाहीं ॥ १५ ॥ असो तुह्मासी काय नीती ॥
तुह्मी असा पापमूर्ती ॥ तुह्मांसी कैची गती ॥ भूमिभार ॥ १६ ॥
ऐसें बोलोनी खडतरी ॥ दुर्मदु विंधिला दाही शरीं ॥ ते बाण नव्हेती
मलाऱ्ही ॥ यमदंड ॥ १७ ॥ तंव दुर्मदें केलें संधान ॥ चारी सांडुनी तोडून ॥
सहाबाण तिष्टपणें ॥ पावले वेगीं ॥ १८ ॥ चारी चहू वारुयांसी ॥ एकु
भेदला सारथीयासी ॥ एकु भेदला दुर्मदासी ॥ एकु पडला रणीं ॥ १९ ॥ तें
देखोन दुर्योधन ॥ पळाला रथ मुरडुन ॥ हासिन्नला ह्माळसेन ॥ ह्मणे परतोन पाहे
॥ २० ॥ तंव द्रोणु सावधु झाला ॥ दळभारु एकवटला ॥ तेथें संग्रामु
झाला ॥ अति दारुण ॥ २१ ॥ कृपाचार्य आणि द्रोणू ॥ अश्वत्थामा
आणि सूर्यनंदनू ॥ भूरिश्रवा विकर्णू ॥ सोमदंतु ॥ २२ ॥ सोरट आणि पढी-
बारू ॥ चीन चीनभोठ आणि बर्बरू ॥ परी एकला न सावरू ॥ बागड
राये ॥ २३ ॥ अतिबळ आणि सबळ ॥ कळाईत निकुंभ अनिळ ॥ ऐसें
एकवटलें दळ ॥ कौरवांचें ॥ २४ ॥ सैन्या कुंचा भवंडिला ॥ शंखनादें
कोंदाटला ॥ येथें सर्वेची पावला ॥ दुर्योधनू ॥ २५ ॥ तंव ह्माळसेनाचिया
सैनीं ॥ अंबर गर्जिन्नला निशाणीं ॥ शंख नादाचिया ध्वनीं ॥ नाद कोंदे
॥ २६ ॥ अतिरथी आणि महारथी ॥ वीर घालाघाली करिती ॥ ते सिंहनादें
गर्जती ॥ महावीर ॥ २७ ॥ वीरसेनु दळभंजनू ॥ वीरबाहो सबळ वाहानू ॥
अग्निकेतु रणमर्दनू ॥ पराजितू ॥ २८ ॥ ऐसें सैन्यकहो वीर ॥ सौर-
पणें रणरंगधीर ॥ जेंही जिंकिले नृपवर ॥ मेदिनीचे ॥ २९ ॥ ऐसें
सैन्य चालिलें रणीं ॥ मागुती परतली आयिनी ॥ पुढतीं द्वंद्वयुद्धें मांडोनी ॥
कुंबळ झालें ॥ ३० ॥ वीर पेटले महामारी ॥ वरुषताती खडतर शरीं ॥ तेथें
जुगांत झालें भारी ॥ कौरव सैन्या ॥ ३१ ॥ तया कौरव सैन्या आंतू ॥
थोर हलकल्लोळ होतू ॥ जैसा मांडिला आवर्तू ॥ प्रळयकाळीं ॥ ३२ ॥
तंव कर्ण द्रोणें वाहलें ॥ कौरवसैन्य एकवटलें ॥ तेथें घोरांदर झालें ॥
महा दारुण ॥ ३३ ॥ बाणजाळ सुटलें कैसें ॥ सूर्यमंडळीं अभ्र जैसें ॥
सूर्यकिरण न दिसे ॥ अंधकारीं ॥ ३४ ॥ बाणीं खोंचलें सकळ सैन्य ॥
परी न भंगेची दारुण ॥ तें देखताहे म्हाळसेन ॥ महावीरू ॥ ३५ ॥ मग
तेणें पेलिला रथू ॥ जेंवी काळवरी कृतांतू ॥ कीं चंद्रावरी राहुकेतू ॥ पर्व

समर्थी ॥ ३६ ॥ कीं काळावरी महाकाळू ॥ कीं दैससैन्यावरी रणकंदळू ॥
कीं मनामाजी परिवळू ॥ दाहो जैसा ॥ ३७ ॥ कीं सृष्टि संहारितां
तयेवेळीं ॥ जैसा विखें चंद्रमौळी ॥ कीं वडवानल समुद्रजळीं ॥ दाहो करी
॥ ३८ ॥ तैसा तो झाल्सेन ॥ संहारी कौरवसैन्य ॥ बाण नव्हती ते दारुण ॥
काळदंड ॥ ३९ ॥ ना आणिकु एक मज गमत ॥ खेळ खेळताहे श्रीअनंत ॥
झाळसेने निमित्यें ॥ कौरवांसी ॥ ४० ॥ ऐसा उठावला महावीर ॥
फांकले तेजाचे अंकुर ॥ पळोन गेला अंधकार ॥ रविबिंब जैसें ॥ ४१ ॥
शंख वाहिला घनघोषू ॥ गर्जिन्नला स्वर्गलोकू ॥ पाताळभुवनीं शेषू ॥
कापिन्नला ॥ ४२ ॥ जेणें रथासी वेगु देउनी ॥ पावला टाकितु अरणी ॥
कौरवसैन्य भंगुनी ॥ सैन्यका वीरा ॥ ४३ ॥ देखोनी कुंजराचा
भारू ॥ खवळिला महावीरू ॥ करिता झाला घोरू ॥ गदाघातें ॥ ४४ ॥
एकातें धरितु चरणीं ॥ एकातें टाकितु गगनीं ॥ कुंजरभर संहारुनी ॥
चालिला पुढा ॥ ४५ ॥ पुढा देखोनी असी वारा ॥ प्रवर्तला महा मारा ॥
तंव पुढा रमावरा ॥ देखता झाला ॥ ४६ ॥ मग रथें रथु हाणें ॥ घे घे
पुढिलातें म्हणे ॥ आकाशीं टाकी सत्राणें ॥ टाकी यासी ॥ ४७ ॥
तो मनातें टाकी मागें ॥ पवन आटोपे वेगें ॥ जैसा मीनु तरंगे ॥
समुद्रजळीं ॥ ४८ ॥ तो सैरावैरा धांवतू ॥ पाठी येताहे रथू ॥ तयाचा
वर्णितां पुरुषार्थू ॥ खुंटली वाणी ॥ ४९ ॥ तंव द्रोणासी देखोनी नयनीं ॥
तो धाविन्नला चरणीं ॥ गदाघातें संहारुनी ॥ चारी वारू ॥ ५० ॥ द्रोणु
वाणी वरूशत ॥ ते सर्वांगीं खडतरत ॥ अशुद्धाचे पूर वाहत ॥ तयेवेळीं
॥ ५१ ॥ परी न मानी तयाचिया मना ॥ जंव गदाघातु घावा द्रोणा ॥
तंव कर्णे केलें संधाना ॥ तयेवेळीं ॥ ५२ ॥ तैसाच दिधला अवघातू ॥
मोडिला कर्णाचा रथू ॥ तयेवेळीं तो सूर्यसुतू ॥ चरणीं चाले ॥ ५३ ॥
कर्ण द्रोण वरुण चाली ॥ वरुषताती शरधारीं ॥ तेथें खोचे जिव्हारी ॥
महावीरु तो ॥ ५४ ॥ कृपाचार्य अश्वत्थामा ॥ थोर पेटले संग्रामा ॥ दुःशा-
सन साउमा ॥ पावला तेथें ॥ ५५ ॥ ऐसें कौरवसैन्य मिळालें ॥ शरधारीं
वरुषले ॥ जैसे अभ्रामाजीं झाकुळले ॥ रविबिंब ॥ ५६ ॥ ते वेळीं तो झाळ-
सेनू ॥ करीं घेउनी धनुष्यबाणू ॥ करिता जाला संधानू ॥ वीरराजू ॥ ५७ ॥
तेणें शरजाळ तोडुनी ॥ धनुष्य पाडिलें धरणीं ॥ खंड विखंड अरणी ॥
कौरवसैन्य ॥ ५८ ॥ मग मुद्गल हातीं घेतला ॥ चरण चाली उतरला ॥
गुरु हाणितला ॥ मस्तकावरी ॥ ५९ ॥ घाईघाई आली कळवळी ॥ मूर्छा

येउनी पडला भूमंडळीं ॥ तंव पिटली एक टाळी ॥ कौरवसैन्यीं ॥ ६० ॥
मागुता आला रथावरी ॥ कर्णु विंधिला दाहीं शरीं ॥ सारथी आणि वारू
चारी ॥ पडिले रणीं ॥ ६१ ॥ सवेंची गदा घेउनी ॥ धाविन्नला चरणीं ॥
अश्वत्थामा हाणोनी ॥ पाडिला धरणीं ॥ ६२ ॥ तयाची परी कृपाचारी ॥
गदाघातें हाणितला शिरीं ॥ पडिला धरणीयेवरी ॥ मूर्च्छागतू ॥ ६३ ॥
तें देखोन दुर्योधनू ॥ पळाला रथ घेउनी ॥ सबळु आणि दुःशासनू ॥ पळती
पुढा ॥ ६४ ॥ तंव समसप्तकु पाचारिला ॥ वीरा राहे राहे सैरा ॥
तेथें दोघा संग्रामु झाला ॥ घोर देखा ॥ ६५ ॥ उरी शिरीं कपाळीं ॥
जानु जांग वक्षस्थळीं ॥ दोघे वीर महाबळी ॥ न लोटती एकमेकां
॥ ६६ ॥ तंव तेणें झाळसेनें ॥ समसप्तकु हाणितला त्राणें ॥ थोर मूर्च्छा
आली तेणें ॥ पडला धरणीं ॥ ६७ ॥ देखोनी सैन्या सुटला पळू ॥ कौरव
सैन्यामाजीं हलकल्लोळू ॥ तो खवळला महाकाळू ॥ अंगवेना ॥ ६८ ॥
कौरवसैन्य पुढें पळत ॥ थोर हाहाःकार होत ॥ तेथें वर्तलें जुगांत ॥ महा-
वीरा ॥ ६९ ॥ तंव बोलिला दुर्योधनू ॥ श्रीगुरु कोठवरी पळोन ॥ या
पुढें नाहीं जाणें ॥ सर्वथा आह्मी ॥ ७० ॥ हा कपटिया नारायणू ॥ येणें
रचिलेंसे निर्वाणू ॥ नातरी कैंचा झाळसेनू ॥ कोठूनी आला ॥ ७१ ॥ न कळती
या कृष्णाचें मत ॥ एक एकासी निर्माण करीत ॥ जय देणें पांडवास ॥
भलतीये परी ॥ ७२ ॥ पहाजी सोळा वरुशाचा वीरू ॥ अभिमन्यु धाकुटें
लेंकरूं ॥ तेणें केला संहारू ॥ महावीरांचा ॥ ७३ ॥ तंव बोलले द्रोण
गुरू ॥ इतुका जाणसी विचारू ॥ तरी कां करीसी वैराकारू ॥ राज्य ने-
दिसी त्यांचें ॥ ७४ ॥ देवो तयाचा सारथी ॥ ऐसें जाणसी निगुती ॥
तरी कां धरितोसी अनिती ॥ विचारू दुजा ॥ ७५ ॥ ऐसें जाणतां मनीं ॥
पांडवा सारथी चक्रपाणी ॥ तरी कासया निर्वाणीं ॥ येता तुह्मी ॥ ७६ ॥
तया सारथी देवरावो ॥ तो पांडवासी देईल जयो ॥ कौरवासी करी क्षयो ॥
हें निभ्रांत जाणा ॥ ७७ ॥ धरूनि मच्छाचा वेषू ॥ दैत्य वधिला तो शंखू ॥
कूर्मवेषें भूमि गोळकू ॥ धरिला पृष्ठीं ॥ ७८ ॥ जें वराहरूप नटला ॥ तो
हिरण्याक्षु दैत्य वधिला ॥ हिरण्यकश्यपु वधिला ॥ नरसिंहवेषें ॥ ७९ ॥
जै खुजें रूप धरुनी ॥ बळी पाताळीं घालुनी ॥ पृथ्वी निःक्षेत्री करुनी ॥
परशरामें ॥ ८० ॥ विरोचनाची होउनी नारी ॥ मग तो निर्दाळिला वैरी ॥
ऐसा कपटी श्रीहरी ॥ नेणसी राया ॥ ८१ ॥ पहिलाची घेतासी विचारू ॥
तरी कासया होता संहारू ॥ भीष्मदेवासारखा वीरू ॥ कासया पडता

॥ ८२ ॥ कासया पडता लक्ष्मण ॥ जयद्रथा होतें कां निर्वाण ॥ ऐसें तुझें मूर्खपण ॥ दुर्योधना ॥ ८३ ॥ आतां सांगसी विचारू ॥ तोची आह्मी करूं ॥ वायां करितोसी संहारू ॥ महावीरांचा ॥ ८४ ॥ पाहे तुझिये कारणीं ॥ वीर पडती रणीं ॥ ऐसी तुझी करणी ॥ दुर्योधना ॥ ८५ ॥ ऐसें द्रोणगुरु बोलिला ॥ दुर्योधनु काळवंडला ॥ उगाची तो राहिला ॥ मौनरूपीं ॥ ८६ ॥ तंव बोलिला कृपाचारी ॥ गूढा असे याच्या शरीरीं ॥ श्रीगुरु तुमच्या उत्तरीं ॥ न बोले कांहीं ॥ ८७ ॥ तंव बोलिला गुरुरावो ॥ तुंवा कां धरिला मौनभावो ॥ जो सांगसी उपावो ॥ तोची करूं ॥ ८८ ॥ तंव बोलिला दुर्योधनू ॥ या वीरासी संहारून ॥ यामागें जीवूं कीं मरून ॥ भलतेंची घडो ॥ ८९ ॥ तंव द्रोणु बोलिला रायासी ॥ ब्रह्मशस्त्र आहे मजपाशीं ॥ येणें शस्त्रें अर्जुनासी ॥ घातु असे ॥ ९० ॥ हें शस्त्र गा दुर्योधना ॥ घातुक याचिया प्राणा ॥ उदैक पार्थाचिया प्राणा ॥ घेऊं आह्मी ॥ ९१ ॥ तंव दुर्योधन ह्मणे गुरूसी ॥ यापुढा जेव्हां वांचसी ॥ मग अर्जुनातें वधिसी ॥ समरंगणीं ॥ ९२ ॥ प्रस्तुत चुकवावें मरण ॥ रात्रीं आडतें कायसें विघ्न ॥ हें कार्य अवश्य करून ॥ यासी वधावें ॥ ९३ ॥ श्रीगुरु बोले उत्तरीं ॥ अभिमन्यु मारिला जया परी ॥ तैसेंची करावें वीरीं ॥ आजी देखा ॥ ९४ ॥ मग एकवटले वीर ॥ चालिला कौरवांचा भार ॥ शस्त्रा अस्त्रीं अंधकार ॥ पडिला तेथें ॥ ९५ ॥ तें देखिलें ह्माळसेनें ॥ तेणें पाचारिला द्रोण ॥ तुह्मां लाज नाहीं मी ह्मणे ॥ पळतां रणीं ॥ ९६ ॥ वीर ह्मणविता भारथीचे ॥ थोर पुरुषार्थ तुमचे ॥ महत्व न राखा नांवाचें ॥ पळतां रणीं ॥ ९७ ॥ क्षेत्रीं झुंजता रणीं ॥ पाठी देउनी पळे प्राणी ॥ तो पडे यमवदनीं ॥ कोटि वरुषें ॥ ९८ ॥ नातरी पळतियासी मारी ॥ कीं निःशस्त्रिया अवधारी ॥ कीं शरणांगतासी बधारी ॥ तो अप्रयोजकू ॥ ९९ ॥ एकवळा कीं करुनी ॥ एकलियासी वधिती रणीं ॥ तयासी होय यमजांचणी ॥ चंद्रार्क वरी ॥ २०० ॥ तरी तुह्मी कालच्या दिवशीं ॥ रणीं वधिलें अभिमन्युसी ॥ तें मूळ आहे तुह्मासी ॥ यमयातना ॥ १ ॥ असो तुह्मासी काय सांगणें ॥ तुह्मी ठाईंहुनी कपट करणें ॥ तैसेंच भोगाल पतनें ॥ सत्य जाणा ॥ २ ॥ ऐसें बोलोनी घेतले बाण ॥ तोडिलें तयाचें संधान ॥ तंव आणिक आलें तीक्ष्णपणें ॥ तेंही तोडिलें ॥ ३ ॥ तितकीया वीरांचें संधान ॥ एकलाची सांवरी बाण ॥ जैसें नपुंसकाचें जिणें ॥ निरर्थक ॥ ४ ॥ मग एक मेळा करुनी ॥ रथा

भोंवता वेढा घालुनी ॥ मग वरुषताती बाणीं ॥ जलधारा जैसे ॥ ५ ॥ कर्णु ह्मणे देख देख ॥ हें सांवरी माझें लक्ष ॥ ह्मणोनी विंधिलें धनुष्य ॥ तुटलें शीत ॥ ६ ॥ तंव ते वज्रापासाव कठोर ॥ काय करी कर्णाचा शर ॥ मांडी देउनी महावीर ॥ चढविलें सीत ॥ ७ ॥ मग घेउनी गदेतें ॥ कर्ण हाणितला अव्हाटे ॥ कूट करुनी रथांत ॥ पाडिला भूमी ॥ ८ ॥ अश्वत्थामा तये क्षणीं ॥ चारी वारु खिळले बाणीं ॥ तें देखोनियां नयनीं ॥ तोडिलें वीरें ॥ ९ ॥ तयाच्या संधाना आंत ॥ लखलखीत बाण सात ॥ अश्वत्थामा करुनी विरथ ॥ पाडिला रणीं ॥ १० ॥ तयेच वेळीं कृपाचारी ॥ आखु छेदावया दाखवी दाही शरीं ॥ येता देखिलें दुरी ॥ झाळसेनें ॥ ११ ॥ ते बाणें बाण तोडिले ॥ मग कृपाचारी ते लक्षिलें ॥ मूर्च्छित पाडिले ॥ मोडीला रथू ॥ १२ ॥ तंव दुःशासनु पातला ॥ तेणें ध्वजास्थ देखिला ॥ तो वज्रापासावो घडिला ॥ केवीं तुटे ॥ १३ ॥ मग सोडिला बाण ॥ हृदयीं विंधिला दुःशासन ॥ पडला मुरकुंडी येऊन ॥ तये वेळीं ॥ १४ ॥ मग ह्मणे जी जी श्रीगुरू ॥ तुह्मी कां न करा हातीं येरू ॥ एवढा बाटीवेचा बडिवारू ॥ वृथा जातू ॥ १५ ॥ आवेशोनी द्रोणाचारी ॥ झाळसेनु विंधिला दाही शरीं ॥ तंव द्दम दुहाकारी ॥ साहे माते ॥ १६ ॥ तंव पावला सबळू ॥ ह्मणें होसी बरळू ॥ आतां करीन हलकल्लोळू ॥ वीरा तुज ॥ १७ ॥ कर्णु अश्वत्थामा पावला ॥ कृपाचारी विकर्ण आला ॥ शैल्य सोमदंतु धाविन्नला ॥ थोर क्रोधें ॥ १८ ॥ तें देखोनिया वैरी ॥ जैसा सिंह गजावरी ॥ मग गदा घेऊनिया करीं ॥ उतरे चरणीं ॥ १९ ॥ वीरबाहो सबळ वाहानू ॥ वीरसेनु दळभंजनू ॥ अग्निकेतु रण मर्दनू ॥ पावले वेगीं ॥ २० ॥ शरधारी वरुषती ॥ तयाची संधानें तोडिती ॥ झाळसेनु करील ख्याती ॥ महा वीरेसी ॥ २१ ॥ कर्णु गदें करून हाणितला ॥ विकर्णु क्षितीवरी पाडिला ॥ अश्वत्थामा पावला ॥ चरण चाली ॥ २२ ॥ पुढा देखोनी कृपाचारी ॥ तयातें घावो देवोनी शिरीं ॥ सबळासी केली परी ॥ तें सांगवेना ॥ २३ ॥ द्रुपदासी धरुनी चरणीं ॥ तयासी भवंडिलें गगनीं ॥ रथेसी दिधला टाकोनी ॥ शैल्यावरी ॥ २४ ॥ तंव पुढा देखिला सोमदंतू ॥ तयाचा मोडूनियां रथू ॥ भूरिश्रवाचा पुरुषार्थू ॥ भंगिला तेणें ॥ २५ ॥ तो खवळला महाबाहो ॥ रथ घोडिया एकची घावो ॥ फेडीतु वैरियाचा ठावो ॥ महावीरू ॥ २६ ॥ यामें झाळसेनाचे वीर ॥ तेंही भंगिले कौरवांचे भार ॥ थोर होताहे हल-

कल्लोळ ॥ रणामाजीं ॥ २७ ॥ पुढें पळे कौरवसैन्य ॥ पाठी धांवे शाल्सेन ॥ थोर होताहे कंदन ॥ कौरवांचें ॥ २८ ॥ तंव दुर्योधनु बोले ॥ गुरु तुह्मी विचारिलें ॥ कीं हा मेलिया भलें जालें ॥ सकळिकांचें ॥ २९ ॥ दुर्योधनाचे नांवें ॥ तेची पांडव जाणावे ॥ जरी हा न वांचला जिवें ॥ रणामार्जी ॥ ३० ॥ मज घातु जालियावरी ॥ तुह्मी वोळंगावें माझे वैरी ॥ ऐसें खडतर उत्तरीं ॥ खोंचला द्रोणू ॥ ३१ ॥ ह्मणे तूं होसी कुळहीनू ॥ ह्मणोनी बोलतोसी उणें ॥ तुझें तुज साजें बोलणें ॥ बोलतां मज ॥ ३२ ॥ गांधारीया सहजा सांगितलें ॥ तेंची आजी आठवलें ॥ तुझे प्रसूतसमयीं शब्द झाले ॥ जंबुकाचे ॥ ३३ ॥ तेंच म्यां वर्तिलें वर्तन ॥ कुळक्षयो याचेन गुण ॥ तेंची आलें वचन ॥ पुढें देखा ॥ ३४ ॥ अरे तुझीये कारणीं ॥ येथें अनाथें पडिलीं रणीं ॥ शेवटीं पुढें निर्वाणीं ॥ तूंही जासील प्राणा ॥ ३५ ॥ हा सर्वगतु श्रीहरी ॥ सर्वत्र सर्वांच्या उदरीं ॥ एकमेका करुनी वैरी ॥ संहरावो ॥ ३६ ॥ आमुचे सहजी वृद्धपणें ॥ यावरी कीर्ति जिणें ॥ तरी तुमचा का जीं प्राण ॥ वेंचणें सत्य जाणा ॥ ३७ ॥ इतकें बोलोनी वचन ॥ गुणीं लाविला रुद्रबाण ॥ पाचारिला शाल्सेन ॥ तये वेळीं ॥ ३८ ॥ राख राख आपलिया प्राणा ॥ ह्मणोनी सोडिलें रुद्रबाणा ॥ तेणें तेजें गगना ॥ उजेडु जाला ॥ ३९ ॥ तें शाल्सेनें देखोनी नयनीं ॥ वैष्णवास्त्र लाविलें गुणीं ॥ तेणें नेलें रिपिटोनी ॥ रुद्रशस्त्रातें ॥ ४० ॥ तेजें तेज हारपलें ॥ शस्त्रें शस्त्र विलया गेलें ॥ तंव शाल्सेनें पाचारिलें ॥ द्रोणाचार्यासी ॥ ४१ ॥ मग हाणितला पांच बाणीं ॥ चारी वारु पाडिले रणीं ॥ सारथी बाणें खडतरोनी ॥ पडला देखा ॥ ४२ ॥ ते वेळीं द्रोणु विरथु जाला ॥ आणिका रथावरी गेला ॥ गदाघातें चूर्ण केला ॥ तोही रथू ॥ ४३ ॥ मग पळतसे चरणचाली ॥ थोर होताहे मारी ॥ मग द्रोणु विचारी ॥ मनामाजी ॥ ४४ ॥ आतां करावें निर्वाण ॥ नाहीं तरी नाहीं जिणें ॥ मग काढिला बाण ॥ निर्वाणींचा ॥ ४५ ॥ ब्रह्मअस्त्र लाविलें गुणीं ॥ तयासी प्रार्थना करुनी ॥ वैरियासी संहारुनी रणीं ॥ क्षणामाजीं ॥ ४६ ॥ पळत पळतां सोडिला बाणू ॥ तेणें व्यापिलें गगन ॥ तें शाल्सेनाचें सैन्य ॥ देखतें जालें ॥ ४७ ॥ वरुषती शस्त्रधारी ॥ शर पडती धरणीवरी ॥ परी शाल्सेनाचे शरीरीं ॥ धाकु नाहीं ॥ ४८ ॥ गदाघातु देत ॥ वारु मारी मोडी रथ ॥ उलंडले मदोन्मत्त ॥ गिरी जैसे ॥ ४९ ॥ कोटि सूर्यांचा प्रकाशू ॥ तैसा गगनीं आयासू ॥ करावया प्राणनाशू ॥ वैरियांचा

॥ ५० ॥ धगधगीत तत्क्षणीं ॥ शस्त्र आलें गगनीहुनी ॥ तें हाणितलें गदें करुनी ॥ थोर निघातें ॥ ५१ ॥ घायें उसळला बाण ॥ गेला रवि-मंडळा भेदून ॥ पुनरपी मावळता दीन ॥ उतरले भूमीं ॥ ५२ ॥ रणीं भीडता महावीरां ॥ घावो लागला पाठीमोरा ॥ बाण खडतरला सामोरा ॥ हृदयावरी ॥ ५३ ॥ बाण हृदयीं खडतरला ॥ मूर्च्छागतु भूमीं पडला ॥ जैसा मेरु उलंडला ॥ पृथ्वीवरी ॥ ५४ ॥ रामकृष्ण गोविंद ह्मणत ॥ धरणीं झाला मूर्च्छागत ॥ हृदयीं आला श्रीअनंत ॥ अविनाश मूर्ती ॥ ५५ ॥ काळें सलिला महाकाळू ॥ कीं सागरें दाहिला वडवानळू ॥ कीं उल-थला भूमिगोळू ॥ येरी त्राही ॥ ५६ ॥ तैसा उलंडला धरणीं ॥ हाहाःकारू झाला सैनीं ॥ एकटाळी आरणीं ॥ गर्जिन्नलीं ॥ ५७ ॥ तंव ह्माळसेनाचे वीर ॥ विधितलें समोर ॥ जैसे वर्षताती जलधर ॥ प्रळयकाळीं ॥ ५८ ॥ ब्रह्मशस्त्राचा प्रतापू ॥ वरी द्रोणाचार्याचा कोपू ॥ रणीं मालविला दिपू ॥ अर्जुनाचा ॥ ५९ ॥ सूर्योदय होउनी मावळला ॥ त्रैलोक्या अंधार पडिला ॥ तैसा पांडवकुळीं झाला ॥ अंधकारू ॥ ६० ॥ वीर चालिले थोर रणीं ॥ तेही भंगीलिया आरणी ॥ कौरव गेले पळोनी ॥ मेळीकारा ॥ ६१ ॥ मग तेंही सैन्यकीं वीरीं ॥ ह्माळसेनु घातला रथावरी ॥ वेगीं आले मेळीकारी ॥ पांडवाचे ॥ ६२ ॥ आणुनी घातला श्रीकृष्णाचे चरणीं ॥ तो पांडवीं देखिला नयनीं ॥ आंग टाकिलें धरणीं ॥ पांचही जणीं ॥ ६३ ॥ तंव ह्माळसेनु सावधु झाला ॥ तेणें श्रीकृष्ण विनविला ॥ चरणीं स्थापावें घननीळा ॥ कृपानिधी ॥ ६४ ॥ आजी पितयाच्या काजा ॥ प्राणु वेंचला माझा ॥ अंतकाळीं वैकुंठ राजा ॥ भेटला मज ॥ ६५ ॥ आजी धन्य मी ये सृष्टीं ॥ मज जोडला जगजेठी ॥ पावन झालों वैकुंठीं ॥ कल्प कोटी ॥ ६६ ॥ ऐसें बोलत बोलतां ॥ प्राण गेला अवचिता ॥ तें देखोनी पंडुसुता ॥ दुःख झालें ॥ ६७ ॥ तंव बोले सारङ्गधरू ॥ याचा शोक नका करूं ॥ तुह्मी घ्यावा विचारू ॥ अंतर्गतू ॥ ६८ ॥ ब्रह्मशस्त्र दारुण ॥ घेते पांचाजणाचे प्राण ॥ तें झालें निर्माण ॥ ह्माळसेनासी ॥ ६९ ॥ यासी संस्कारू कीजे ॥ ऐसे बोलोनी गरुडध्वजें ॥ ह्मणे सकल जनीं निघीजे ॥ भागीरथीसी ॥ ७० ॥ तयासी संस्कारू करुनी ॥ मग तिलांजुली देउनी ॥ मेळीकारासी येउनी ॥ रात्रीमार्जी ॥ ७१ ॥ पांडवासी दुःख झालें ॥ अन्न उदक वर्जिलें ॥ पाहा हो कैसें झालें ॥ ह्माळसेनासी ॥ ७२ ॥ मग बोलिले नारायण ॥ धन्य या कौरवाचें जिणें ॥ नित्य होताहे संहारणें ॥ महावीरांचें ॥ ७३ ॥ मागुतें

संग्रामीं येती ॥ परी साभिमानु न सांडिती ॥ तुह्मी वाचावीण चित्तीं ॥ दुःख धरितां ॥ ७४ ॥ कर्वतु जातसे सैरा ॥ परी कर्वतती दोन्ही धारा ॥ तैसा संग्रामु अवधारा ॥ परस्परें ॥ ७५ ॥ स्मशान वैराग्य धरणें ॥ तरी कायसें राज्याचें कारणें ॥ मागुता वनवासु सेवनें ॥ साही जणीं ॥ ७६ ॥ आमुची संगति ऐसी ॥ जें दुःख न धरावें मानसीं ॥ ऐसें बोले हृषीकेशी ॥ तयांप्रती ॥ ७७ ॥ तंव भीम बोलिला वचनीं ॥ हे सर्व माया तुह्मी करणी ॥ जें जें असेल तुझ्या मनीं ॥ तैसें वर्तूं आह्मी ॥ ७८ ॥ तंव शाळसेनाचा वीरीं ॥ तेंहीं विनविला श्रीहरी ॥ तूं अभ्यासु मुरारी ॥ परमपुरुषू ॥ ७९ ॥ आतां आह्मां आशिर्वाद देणें ॥ तुवां पांडवाचें साह्य करणें ॥ अनाथांसी रक्षणें ॥ तुझ्या चरणीं ॥ ८० ॥ मग तेही आज्ञा घेउनी ॥ पांडवांसी पुसोनी ॥ मागा काय करील करणी ॥ नारायणू ॥ ८१ ॥ नामा विष्णुदास विनवितू ॥ तो लाघवी श्रीअनंतू ॥ कौरवां करूनि निःपातू ॥ जय देणें पांडवा ॥ २८२ ॥

शिवरात्रीचे अभंग.

॥ २२५२ ॥ कैलासीचा देव भोळा चक्रवर्ती ॥ पार्वतीचा पति योगिराज ॥ १ ॥ तयाचिया पाया माझे दंडवत ॥ घडो आणि चित्त जडो नामीं ॥ २ ॥ जटाजुट गंगा अर्धचंद्र भाळीं ॥ तीन नेत्र ज्वाळी जातवेद ॥ ३ ॥ कंठीं काळकूट डांका शूळ हातीं ॥ सर्वांगीं विभूति साजतसे ॥ ४ ॥ गळां रुंडमाळा खापर हस्तकीं ॥ रामनाम मुखीं सर्वकाळ ॥ ५ ॥ व्याघ्रचर्मधारी स्मशानीं राहिला ॥ संगे भूतमेळा विराजीत ॥ ६ ॥ नामा ह्मणे नामें नासोनीयां पाप ॥ करी स्वछरूप भक्तांलागीं ॥ ७ ॥

॥ २२५३ ॥ धवरला गिरि कैलास धवला ॥ सिंहासन ज्याला धवळेची ॥ १ ॥ पाहतां पाहतां निवती लोचन ॥ भव्य ज्याचें ध्यान एकरूप ॥ २ ॥ धवळा सर्वांगीं देव तो आपण ॥ लेइला भूषण तेंही तैसें ॥ ३ ॥ पर्वताची बाळा पार्वती धवळी ॥ अर्धांगीं शोभली एकरूप ॥ ४ ॥ सर्वांगीं लाविली धवळी विभुती ॥ माळा विराजती स्फटिकाच्या ॥ ५ ॥ चांद-

रिया जटेमध्यें गंगा आहे श्वेत ॥ गळ्यांत शोभती श्वेत सर्प ॥ ६ ॥ चंद्रपाळ कानीं कुंडलें धवळीं ॥ देखतां भूमंडळीं दुजा नाहीं ॥ ७ ॥ नामा ह्मणे ऐसें दाऊनियां ध्यान ॥ भावीकाचें मन तोषवितो ॥ ८ ॥

॥ २२५४ ॥ एकेदिनीं रत्नसिंहासनावरी ॥ कैसा त्रिपुरारी शोभतसे ॥ १ ॥ सांगों जातां चाऱ्हीं वाचा विसांवती ॥ तेथें माझी मति काय सांगा ॥ २ ॥ वामभागीं साजे सुंदरी भवानी ॥ सिद्ध ऋषि मुनि करिती सेवा ॥ ३ ॥ नारद तुंबर गर्जती गायन ॥ कर उभे जोडोन देवापुढें ॥ ४ ॥ गणेश षण्मुख ढाळिती चामरें ॥ रिद्धिसिद्धि द्वार राखिताती ॥ ५ ॥ नामाचा गजर मृदंगाची घाई ॥ पाहाती नवाई ब्रह्मादिक ॥ ६ ॥ नामा हाडपेकरी देतसे विडिया ॥ लागोनियां पायां वारंवार ॥ ७ ॥

॥ २२५५ ॥ तेव्हां प्रश्न करी पार्वती आदरें ॥ शिवाप्रती कर जोडोनियां ॥ १ ॥ सांगावाजी स्वामि ऐसा इतिहास ॥ गातां जोडे वास तुझे पायीं ॥ २ ॥ जाळोनियां पापें सुखाची उन्नती ॥ विश्व सुखी होती जेणेंयोगें ॥ ३ ॥ नामा ह्मणे सुटे काळासी दरारा ॥ विश्वाचिया नरा मुक्ति जोडे ॥ ४ ॥

॥ २२५६ ॥ ऐकोनियां वाणी ॥ संतोषला शूळपाणी ॥ १ ॥ देवी चांगलें पूसिलें ॥ तुझ्या बोलें चित्त धालें ॥ २ ॥ बोल नव्हती साचार ॥ जड जीवाचा उद्धार ॥ ३ ॥ बोलें तुझ्या गोडावलें ॥ जनीं सुदीन पाहिले ॥ ४ ॥ शिवरात्रीचें महिमान ॥ नामा ह्मणे ऐका जन ॥ ५ ॥

॥ २२५७ ॥ ऐका साधुजन कथा शीवरात्र ॥ पावन पवित्र तिहीं लोकीं ॥ १ ॥ भाव धरोनियां आचरती जरी ॥ वास शिवपुरीं घडे त्यांसी ॥ २ ॥ उपवास आणि शिवाचें पूजन ॥ रात्रीं जागरण विधि साचा ॥ ३ ॥ एक पसा पाणी एक बिल्वदळ ॥ पूजन केवळ सोपें बहू ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे करा नामाचा गजर ॥ मुखीं हरहर शब्दमात्रें ॥ ५ ॥

॥ २२५८ ॥ शिव ऐसा शब्द कल्याणदायक ॥ जाणती भाविक साधुजन ॥ १ ॥ तारक हें नाम भोळ्याभाविकांसी ॥ नेण आण त्यांसीं लाभ एक ॥ २ ॥ उपमन्यु बाळक दूध मागों गेला ॥ क्षीरांबु दिधला उचीतासी ॥ ३ ॥ दुष्टदुराचारी पतित तारिले ॥ नाहीं आव्हेरिलें दीनानाथें ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे शिव विष्णु एकरूप ॥ तारावया अमुप अवतार ॥ ५ ॥

॥ २२५९ ॥ भेदवादी जना वाटतसे भिन्न ॥ तें नव्हें लक्षण भजनाचें ॥ १ ॥ विश्वविश्वंभरीं कोंदलासे एक ॥ भेदाचें कौतुक कैसें सांगा ॥ २ ॥ ब्रह्मीं नाहीं ठाव एकपणाचाही ॥ तेथें दुजें कांहीं समावतें ॥ ३ ॥ आदि मध्यें अंतीं खेळूनिया खेळ ॥ उरलें जी सकळ अविनाश ॥ ४ ॥ हेमीं जैसे केले तैसे होतीं नग ॥ तरी ते अव्यंग सोनेपणीं ॥ ५ ॥ केली जैसी भक्ति शैव कां वैष्णव ॥ पाहातां तो देव नाहीं दुजा ॥ ६ ॥ शिवविष्णु दोघे एकचि अवतार ॥ वेदांतीं निर्धार हाची केला ॥ ७ ॥ नामा ह्मणे येथें दुजा नको भाव ॥ विष्णु तोचि शिव शिवँ विष्णु ॥ ८ ॥

॥ २२६० ॥ कांचीपुरीं राजा नामें सोमदत्ती ॥ तयाचे संपत्ती पार नाहीं ॥ १ ॥ पूर्वपुण्य बळें लाधलें तयासी ॥ देतां उपमेसी उणा शक्र ॥ २ ॥ पांचशतें तया कामिनी सुंदरा ॥ करितां नाहीं पुरा झाला काम ॥ ३ ॥ रिद्धि सिद्धि घरीं कामारि हिंडती ॥ धैर्य शौर्य कीर्ति ज्याची केली ॥ ४ ॥ नामा ह्मणे तेथें उणें कांहीं नाहीं ॥ ऐसे असोनीही न सुटे भोग ॥ ५ ॥

॥ २२६१ ॥ भोगाची नव्हाळी न सुटे कोणे काळीं ॥ वासना वेगळी तेचि करी ॥ १ ॥ वासनेची थोरी सांगवेना कांहीं ॥ न सुटी जे पाही कोण्याकाळें ॥ २ ॥ तारुण्याच्या भरें आवडी स्त्रियेची ॥ वृद्धपण तेंचि पुढें होय ॥ ३ ॥ ह्मणतसे पोरें वांचतील कैसीं ॥ हाचि अहर्निशीं ध्यास करी ॥ ४ ॥ मेलियाही पुढें तेचि उभें राहे ॥ जन्मोजन्मीं पाहे लागलेंसें ॥ ५ ॥ मृगाचिया ध्यासें भरता मृगपण ॥ जन्मल्यावांचून सोडीनातें ॥ ६ ॥ नामा ह्मणे जया जैसी जे वासना ॥ जन्मकर्मं जाणा तैसी होतीं ॥ ७ ॥

॥ २२६२ ॥ पंचशतामाजीं दोघी पतिव्रता ॥ जारणी सर्वथा सर्व कांहीं ॥ १ ॥ करूनियां ऐसीं जाती नरकासी ॥ नाडिलें पतीसी त्यांच्या पापें ॥ २ ॥ करिती येवेळे झांकिती लोचन ॥ शेवटीं बंधन यमाहातीं ॥ ३ ॥ नामा ह्मणे बरें नोहे हें कोणासी ॥ घडेल तयासी जांच बहु ॥ ४ ॥

॥ २२६३ ॥ राष्ट्र करी पाप राजानें भोगावें ॥ राजियाचें सर्व पुरोहिता ॥ १ ॥ बोले धर्मशास्त्र जाणती सर्वही ॥ परी तें कोणाही नकळे कां